347
T65

Legea nr. 310/2018
pentru modificarea şi completarea Legii nr. 134/2010 privind
Codul de procedură civilă

– comentarii, explicaţii, jurisprudenţă relevantă –

Nicolae-Horia Ţiţ
Roxana Stanciu

II 457 391
BCU IASI

Editura Hamangiu
2019

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

II 457 391
BCU IASI

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Legea nr. 310/2018

pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă

– comentarii, explicații, jurisprudență relevantă –

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Copyright©2019 Editura Hamangiu SRL
Editură de prestigiu recunoscut în domeniul ştiinţelor sociale CNATDCU
Toate drepturile rezervate Editurii Hamangiu
Nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată
fără acordul scris al Editurii Hamangiu

Editura Hamangiu:
Str. Mitropolit Filaret nr. 39-39A, Sector 4, Bucureşti, O.P. 5, C.P. 91
Tel./Fax: 021.336.04.43; 031.805.80.21;
Vânzări: 021.336.01.25; 031.425.42.24
E-mail: redactia@hamangiu.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
ŢIŢ, NICOLAE-HORIA
Legea nr. 310/2018 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă : comentarii, explicaţii, jurisprudenţă relevantă /
Nicolae-Horia Ţiţ, Roxana Stanciu. - Bucureşti : Editura Hamangiu, 2019
ISBN 978-606-27-1231-0

I. Stanciu, Roxana

34

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

347
T65

Lect. univ. dr. Nicolae-Horia ȚIȚ
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”
din Iași, Facultatea de Drept

Roxana STANCIU
Judecător la Tribunalul București

803693

Legea nr. 310/2018

pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă

– comentarii, explicații, jurisprudență relevantă –

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ "M. EMINESCU" • IAȘI •
24. APR. 2019
ACU

0 000010 86282 BCU IAȘI

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Editura Hamangiu
2019

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Abrevieri

alin.	–	alineatul
art.	–	articolul
B. Of.	–	Buletinul Oficial
C. civ.	–	Codul civil
CPC	–	Codul de procedură civilă
Dreptul	–	revista Dreptul
Ed.	–	Editura
ed.	–	ediția
lit.	–	litera
M. Of.	–	Monitorul Oficial al României, Partea I
n.n.	–	nota noastră
nr.	–	numărul
O.G.	–	Ordonanța Guvernului
O.U.G.	–	Ordonanța de urgență a Guvernului
p., pp.	–	pagina, paginile
parag.	–	paragraful
pct.	–	punctul
R.R.D.P.	–	Revista română de drept privat
R.R.E.S.	–	Revista română de executare silită
s.n.	–	sublinierea noastră
vol.	–	volumul

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Cuprins

Capitolul I. Analiza modificărilor și completărilor aduse prin Legea nr. 310/2018 ____ **1**

Secțiunea 1. Modificări și completări aduse Codului de procedură civilă ____ 1

Secțiunea a 2-a. Modificări aduse altor acte normative ____ 142

§1. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă ____ 142

§2. Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești, precum și pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă ____ 144

Secțiunea a 3-a. Dispoziții tranzitorii ____ 149

Capitolul al II-lea. Jurisprudență relevantă ____ **150**

Secțiunea 1. Decizii ale Curții Constituționale a României ____ 150

1. Îndatorirea terților de a oferi executorului judecătoresc informații necesare executării. Rolul Ministerului Public ____ 150

2. Obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs prin avocat. Persoană fizică ____ 154

3. Cerere de strămutare. Instanța competentă. Motiv de bănuială legitimă. Judecător la curtea de apel, parte în litigiu ____ 166

4. Contestație în anulare specială. Aplicabilitate exclusiv în privința hotărârilor instanțelor de recurs. Constituționalitate ____ 174

BCU IAȘI / CENTRALA UNIVERSITARĂ LIBRARY

5. Obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs prin avocat sau consilier juridic. Persoană juridică ____ 178

6. Revizuire. Admiterea unei excepții de neconstituționalitate. Hotărâre definitivă prin care nu s-a intrat în cercetarea fondului ____ 187

7. Cerere de strămutare. Instanța competentă. Motiv de bănuială legitimă. Curtea de apel, parte în litigiu ____ 196

8. Trimiterea actelor de procedură prin fax sau poștă electronică. Termen ____ 201

9. Hotărâri supuse recursului. Prag valoric ____ 207

10. Competență facultativă. Limitarea sferei de aplicare ____ 218

11. Obiecție de neconstituționalitate privind Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative ____ 229

Secțiunea a 2-a. Decizii ale Înaltei Curți de Casație și Justiție ____ 248

§1. Decizii pronunțate de Completul competent să judece recursul în interesul legii ____ 248

1. Suspendarea executării provizorii. Compunerea completului de judecată, tipul hotărârii care se pronunță și calea de atac căreia îi este supusă hotărârea pronunțată ____ 248

2. Competența facultativă. Interpretarea sintagmei *„instanța la care își desfășoară activitatea"* și a noțiunii de *„grefier"* ____ 258

3. Legalitatea căii de atac. Soluția instanței de control judiciar în ipoteza în care partea exercită o cale de atac greșită ____ 265

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4. Acțiune de divorț formulată în fața unei instanțe naționale. Soți care nu au domiciliile pe teritoriul României. Înțelesul noțiunii de *„acord"* al părților din cuprinsul tezei a doua a art. 915 alin. (2) CPC ____ 270

5. Caracterul de ordine publică sau privată al necompetenței materiale procesuale a secției/completului specializat _____ 275

6. Competența de soluționare a recursurilor declarate împotriva hotărârilor pronunțate în apel de către tribunale, în cauzele având ca obiect cereri evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv _____ 280

§2. Decizii pronunțate de Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie civilă _____ 289

7. Stabilirea, prin încheiere definitivă, a sumei datorate de către debitor, cu titlu de penalitate civilă, pentru neîndeplinirea obligației prevăzute în titlul executoriu. Formularea mai multor cereri de fixare a sumei definitive _____ 289

8. Cerere introdusă prin e-mail/fax, în ultima zi a termenului ce se socotește pe zile, după ora la care activitatea încetează la instanță. Caracterul tardiv al acesteia _____ 298

9. Cerere de completare a unei hotărâri definitive pronunțate în apel sau în recurs. Admisibilitate. Termen de formulare _____ 307

10. Natura și durata termenului în care creditorul poate solicita fixarea sumei ce i se datorează de către debitor cu titlu de penalități. Modul de calcul folosit pentru stabilirea penalităților _____ 310

BCU IASI / CENTRALA UNIVERSITARA LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul I. Analiza modificărilor și completărilor aduse prin Legea nr. 310/2018[1]

Secțiunea 1. Modificări și completări aduse Codului de procedură civilă

Art. I. Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 247 din 10 aprilie 2015, cu modificările ulterioare, se modifică și se completează după cum urmează:

1. La articolul 13, alineatul (2) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) Părțile au dreptul, în tot cursul procesului, de a fi reprezentate sau, după caz, asistate în condițiile legii."

FORMA ANTERIOARĂ

„(2) Părțile au dreptul, în tot cursul procesului, de a fi reprezentate sau, după caz, asistate în condițiile legii. În recurs, cererile și concluziile părților nu pot fi formulate și susținute decât prin avocat sau, după caz, consilier juridic, cu excepția situației în care partea sau mandatarul acesteia, soț ori rudă până la gradul al doilea inclusiv, este licențiată în drept."

COMENTARII

Modificarea constă în înlăturarea dispozițiilor tezei a II-a a acestui alineat, în vederea conformării cu Decizia Curții Constituționale nr. 462/2014[2], respectiv cu Decizia Curții Constituționale nr. 485/2015[3], prin care a fost constatată neconstituționalitatea textului înlăturat. Prin urmare, indiferent că procesul se află în etapa judecării în primă instanță, în apel sau în recurs ori într-o altă cale extraordinară de atac decât cea a recursului, reprezentarea convențională este un drept, nu și o obligație.

Dintre cele două decizii ale Curții Constituționale amintite mai sus, prima, respectiv Decizia nr. 462/2014, se referă la neconstituționalitatea textului cu referire și la art. 83 alin. (3) (obligativitatea asistării pentru persoanele

[1] Publicată în M. Of. nr. 1074 din 18 decembrie 2018.

[2] Publicată în M. Of. nr. 775 din 24 octombrie 2014.

[3] Publicată în M. Of. nr. 539 din 20 iulie 2015.

BIBLIOTECA CENTRALĂ A UNIVERSITĂȚII LIBRARY

fizice), în timp ce a doua, Decizia nr. 485/2015, se referă la aceeași condiție, dar impusă persoanelor juridice de art. 84 alin. (2) CPC.

Deși argumentele pentru care legiuitorul a impus obligativitatea asistării părții pentru formularea de cereri și concluzii în etapa recursului au fost cunoscute Curții Constituționale – printre justificări aflându-se, pe de o parte, caracterul foarte tehnic, din punct de vedere juridic, al condițiilor de exercitare a recursului, iar, pe de altă parte, acordarea importanței cuvenite rolului judiciar al Înaltei Curți de Casație și Justiție și necesitatea degrevării instanței supreme de cererile de recurs informe sau care nu îndeplinesc în mod vădit condițiile de admisibilitate sau de validitate a recursului, fiind reținute și relevante argumente de drept comparat[1] –, instanța de control

[1] Pentru o prezentare detaliată a motivelor care au condus la adoptarea soluției legislative a reprezentării obligatorii a părților în recurs prin avocat sau consilier juridic, a se vedea V.M. CIOBANU, *Comentariu la art. 13 CPC*, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat. Vol. I – art. 1-526*, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2016, pp. 40-48. Profesorul V.M. Ciobanu reține următoarele, în concluziile considerațiilor sale referitoare la declararea neconstituționalității dispozițiilor privind obligativitatea asistenței juridice în recurs: „(...) apreciem cu tărie și fără rezerve nu numai că dispozițiile din Noul Cod de procedură civilă care stabilesc obligativitatea exercitării recursului prin avocat/consilier juridic erau constituționale, dar și că acestea erau în deplină concordanță cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și cu soluțiile din alte state ale Uniunii Europene cu democrație consolidată și justiție eficientă, ce puteau fi de natură, ca și în România, să sporească calitatea actului de justiție, care nu implică numai instanțele judecătorești ce înfăptuiesc justiția, ci și pe partenerii acesteia, procurori, avocați sau consilieri juridici. Argumentul principal care se desprinde din decizia Curții Constituționale nu contrazice principiile și argumentele aduse de noi, ci un fapt exterior, desigur, valabil, și anume situația materială a justițiabililor și insuficiența asigurării ajutorului public judiciar. Desigur însă, soluția trebuia să fie alta într-un stat de drept, în care se dorește sporirea calității actului de justiție, și anume perfecționarea întregii legislații care crea facilități pentru persoanele aflate în pragul sărăciei, și nu renunțarea la o soluție nu numai constituțională și legală, ci o soluție europeană necesară" (p. 47).

A se vedea, de asemenea, L. ZIDARU, *Despre obligativitatea asistenței juridice în recurs, prin avocat sau consilier juridic, potrivit noului Cod de procedură civilă*, disponibil la adresa https://www.juridice.ro/111612/despre-obligativitatea-asistentei-juridice-in-recurs-prin-avocat-sau-consilier-juridic-potrivit-noului-cod-de-procedura-civila.html (vizitată la 10 decembrie 2018); V.M. CIOBANU, F.A. BAIAS, G. BOROI, T.C. BRICIU, C.C. DINU, GH.L. ZIDARU, *Punctul de vedere al Facultății de Drept a Universității din București cu privire la neconstituționalitatea dispozițiilor NCPC privind obligativitatea asistenței juridice în recurs*, disponibil la adresa https://www.juridice.ro/328084/

constituțional a considerat că aceste aspecte nu justifică o măsură atât de drastică încât să limiteze dreptul de acces la o instanță.

Potrivit primei decizii citate a Curții, *„obligația reprezentării și asistării prin avocat pentru exercitarea recursului echivalează, pe de o parte, cu transformarea conținutului acestui drept fundamental într-o condiție de admisibilitate a exercitării unei căi de atac, iar, pe de altă parte, cu convertirea acestui drept într-o obligație, ceea ce afectează substanța dreptului la apărare astfel cum este configurat în Constituție. Or, legiuitorul nu poate da dreptului la apărare garantat de Constituție valențe care, practic, contravin caracterului său de garanție a dreptului la un proces echitabil"* (parag. 52).

Această modificare legislativă este dublată și de schimbările operate ca efect al Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017[1], de asemenea reflectate în Legea nr. 310/2018, prin care a fost înlăturat pragul valoric dintre criteriile prevăzute de lege pentru stabilirea hotărârilor ce pot fi atacate cu recurs, extinzându-se astfel situațiile în care poate fi exercitată această cale de atac[2]. În contrapondere, pentru o serie destul de importantă de cauze este înlăturată, ca efect al aceleiași legi modificatoare, posibilitatea formulării recursului (cererile în materie de moștenire, indiferent de valoare, cererile privind uzucapiunea, indiferent de valoare; cererile în materia fondului funciar, cu excepția celor date prin lege specială în competența altor instanțe)[3].

2. La articolul 41, alineatul (1) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Judecătorul care a pronunțat o încheiere interlocutorie sau o hotărâre prin care s-a soluționat cauza nu poate judeca aceeași pricină în apel, recurs, contestație în anulare sau revizuire și nici după trimiterea spre rejudecare, cu excepția cazului în care este chemat să se pronunțe asupra altor chestiuni decât cele dezlegate de instanța de apel sau, după caz, de recurs."

FORMA ANTERIOARĂ

„(1) Judecătorul care a pronunțat o încheiere interlocutorie sau o hotărâre prin care s-a soluționat cauza nu poate judeca aceeași pricină în apel, recurs, contestație în anulare sau revizuire și nici după trimiterea spre rejudecare."

---

punctul-de-vedere-al-facultatii-de-drept-a-universitatii-din-bucuresti-cu-privire-la-neconstitutionalitatea-dispozitiilor-ncpc-privind-obligativitatea-asistentei-juridice-in-recurs.html (vizitată la 10 decembrie 2018).

[1] Publicată în M. Of. nr. 582 din 20 iulie 2017.

[2] A se vedea *infra*, pct. 49.

[3] A se vedea *infra*, pct. 9.

COMENTARII

Modificarea constă în adăugarea tezei finale („*cu excepția cazului în care este chemat să se pronunțe asupra altor chestiuni decât cele dezlegate de instanța de apel sau, după caz, de recurs*"), care vizează incidența cazului de incompatibilitate de ordine publică în ipoteza în care trimiterea cauzei spre rejudecare are loc către aceeași instanță care a pronunțat sentința într-un prim ciclu procesual, iar cauza este repartizată aceluiași complet de judecată[1]. Soluția legislativă adoptată a fost anticipată de doctrină[2]. Precizarea legislativă era necesară pentru a clarifica posibila interpretare a sintagmei „*hotărâre prin care s-a soluționat cauza*", în sensul în care aceasta ar viza toate situațiile de dezînvestire a primei instanțe, atât cele care implică soluționarea fondului, cât și cele în care prima instanță a admis o excepție procesuală dirimantă[3].

---

[1] Potrivit art. 111 alin. (8) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești [aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1375/2015 (publicată în M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015)], „*Cauzele trimise spre rejudecare se repartizează completului inițial învestit. Dispozițiile art. 110 se aplică în mod corespunzător în situația existenței unui caz de incompatibilitate*". Potrivit acestor dispoziții, cauza trimisă spre rejudecare nu va fi repartizată aleatoriu, ci, în mod obligatoriu, la completul inițial învestit, urmând ca judecătorul să verifice dacă se află într-o situație de incompatibilitate; în acest caz, judecătorul va formula cerere de abținere, urmând a fi aplicate dispozițiile art. 110 din regulament cu privire la completul care soluționează cererea de abținere și repartizarea dosarului în ipoteza admiterii acesteia.

[2] G. BOROI, M. STANCU, *Drept procesual civil*, ed. a 4-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 71. Autorii reținu că „(...) nu este incompatibil nici judecătorul care s-a pronunțat în temeiul unei excepții procesuale, iar instanța de control judiciar a anulat sau casat ca nelegală hotărârea, dispunând trimiterea cauzei spre rejudecare, dacă la instanța de trimitere nu mai trebuie discutată și soluționată excepția procesuală respectivă". În același sens, D.N. THEOHARI, *Comentariu la art. 41 CPC*, în G. BOROI (COORD.), *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Vol. I. Art. 1-455*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2016, pp. 139-140; M. TĂBÂRCĂ, *Comentariu la art. 41 CPC*, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *op. cit.*, vol. I, p. 199.

[3] În acest sens, în doctrină s-a reținut, în legătură cu interpretarea conform căreia judecătorul nu este incompatibil în cazul în care în primul ciclu procesual s-a dezînvestit ca urmare a admiterii unei excepții procesuale dirimante, iar sentința este, după caz, anulată sau casată și cauza trimisă spre rejudecare aceleiași instanțe, că „(...) este discutabilă interpretarea dată, extinsă față de prevederile legale, care vorbesc de «soluționarea cauzei» fără a face nicio referire la fond. Fundamentul incompatibilității constă în dorința de a nu-l pune pe judecător în situația de a reveni asupra soluției sale, adică să asigure o imparțialitate cât mai profundă. (...) Regulamentul CSM nu poate înlătura această nouă concepție asupra incompatibilității și deci nu ni se pare

Este de remarcat că incidența situației de excepție reglementate în mod expres prin introducerea tezei finale a art. 41 alin. (1) CPC vizează numai cazurile de trimitere spre rejudecare ca urmare a anulării sentinței de către instanța de apel, respectiv ca urmare a casării sentinței primei instanțe ori a deciziei instanței de apel de către instanța de recurs. În concret, trebuie avute în vedere ipotezele prevăzute de art. 480 alin. (3) CPC, în cazul apelului, respectiv art. 497 ori art. 498 alin. (2) CPC, în cazul recursului. Potrivit textului de lege nou-introdus, incompatibilitatea judecătorului de la prima instanță trebuie raportată nu la chestiunea pe care acesta a soluționat-o prin hotărârea anulată ori, după caz, casată, ci la chestiunea pe care instanța de apel sau de recurs a analizat-o și care a stat la baza soluției acesteia din urmă. Prin urmare, simplul fapt că judecătorul de la prima instanță s-a pronunțat asupra fondului nu îl face incompatibil să rejudece cauza, dacă chestiunea pe care ar avea-o de soluționat în rejudecare este diferită de cea analizată de instanța de apel sau de recurs și care a stat la baza soluției de anulare sau de casare.

Astfel, în cazul apelului, dacă prima instanță a anulat sau respins cererea de chemare în judecată ca urmare a admiterii unei excepții dirimante [adică, în exprimarea art. 480 alin. (3) CPC, a soluționat procesul fără a intra în judecata fondului], iar instanța de apel, analizând aceeași excepție, găsește apelul întemeiat, anulează sentința și dispune trimiterea cauzei spre rejudecare la aceeași instanță (ca urmare a cererii exprese a cel puțin uneia dintre părți), cauza va fi repartizată aceluiași complet [în conformitate cu dispozițiile art. 111 alin. (8) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești], care va soluționa cauza pe fond (ori, după caz, în temeiul unei alte excepții, care nu a mai fost analizată anterior raportat la ordinea de soluționare a excepțiilor[1]). În acest caz, judecătorul nu se află într-o situație de incompatibilitate, deoarece în rejudecare este ținut să se pronunțe asupra unei alte chestiuni decât cea dezlegată de instanța de apel. Instanța de apel a analizat soluția pe care judecătorul de la prima instanță a pronunțat-o în primul ciclu procesual cu

convingător" [a se vedea M. TĂBÂRCĂ, *Comentariu la art. 41 CPC*, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *op. cit.*, vol. I, p. 199, nota de subsol nr. 1].

[1] Spre exemplu, dacă instanța a fost învestită cu o contestație la executare pe care a respins-o ca tardivă, iar în apel se dispun anularea sentinței și trimiterea cauzei spre rejudecare (ca urmare a solicitării exprese a apelantului sau intimatului), judecătorul de la prima instanță nu va fi incompatibil, el urmând să soluționeze fondul ori, după caz, alte excepții ce nu au fost soluționate ca urmare a admiterii excepției tardivității (spre exemplu, lipsa calității procesuale pasive a unui intimat).

privire la excepția procesuală și, găsind-o nelegală sau netemeinică, a anulat-o; în rejudecare vor fi soluționate, prin urmare, alte chestiuni decât cele care au stat la baza soluțiilor pronunțate în primul ciclu procesual[1].

Dacă însă instanța de apel admite apelul, anulează sentința și trimite cauza spre rejudecare primei instanțe pe motiv că partea nu a fost legal citată, instanța de apel nu dă o dezlegare cu privire la chestiunile deduse judecății (fie că ar fi vorba despre excepții, fie de fond). Prin urmare, situația de excepție prevăzută de art. 41 alin. (1) teza finală CPC nu este aplicabilă, deoarece instanța de apel nu s-a pronunțat asupra niciunei chestiuni deduse judecății, ci a analizat doar procedura de citare de la prima instanță, astfel încât judecătorul de la prima instanță, care a dat o soluție în cauză, este incompatibil, indiferent de chestiunile pe care le-ar avea de analizat în urma trimiterii spre rejudecare.

Nu s-ar putea reține că excepția instituită de noua teză finală a art. 41 alin. (1) CPC ar fi incidentă și în această situație, raportat la faptul că instanța de apel a analizat chestiunea referitoare la legala citare a părții de către prima instanță și că, prin urmare, aceasta din urmă va soluționa o altă chestiune decât cea dezlegată de instanța de apel. Interpretarea corectă a textului de lege nou-introdus este aceea că prin sintagma *„chestiuni dezlegate de instanța de apel sau de recurs"* trebuie avute în vedere, după caz, pretențiile sau excepțiile procesuale, nu și nulitățile procedurale. În caz contrar, s-ar ajunge la situația în care excepția ar fi aplicabilă în toate cazurile (prin definiție, dacă instanța de apel sau de recurs a statuat asupra unei chestiuni, judecătorul de la prima instanță nu mai poate reveni asupra acesteia, având în vedere efectele hotărârii de anulare sau de casare). Prin urmare, excepția de la regulă instituită de textul de lege nou-introdus se aplică numai atunci când instanța de control judiciar a infirmat soluția dată de prima instanță asupra unei excepții (sau asupra unuia dintre capetele de cerere, soluția dată asupra acestuia influențând soluția și asupra celorlalte capete de cerere), iar rejudecarea va viza fie o altă excepție, fie fondul cauzei (celelalte capete de cerere în ipoteza arătată).

În cazul admiterii recursului și trimiterii cauzei spre rejudecare, incidența motivului de incompatibilitate trebuie raportată la chestiunile pe care instanța

[1] În legătură cu această situație, în mod judicios s-a reținut în doctrină că „o atare soluție elimină riscul pronunțării unor soluții pur formale în considerarea faptului că, în ipoteza trimiterii spre rejudecare, cauza va fi repartizată oricum altui complet" [D.N. THEOHARI, *Comentariu la art. 41 CPC*, în G. BOROI (COORD.), *op. cit.*, vol. I, p. 140].

de recurs le-a analizat atunci când a dispus casarea și trimiterea cauzei spre rejudecare. Dacă admiterea recursului este rezultatul analizării unei chestiuni pe care judecătorul de la instanța de fond nu o va mai avea de analizat, acesta din urmă nu se află într-o situație de incompatibilitate. Spre exemplu, în ipoteza în care tribunalul, ca primă instanță, a respins cererea de chemare în judecată, reținând că actul juridic pe care reclamantul își întemeiază pretenția este lovit de nulitate, soluție menținută de instanța de apel, iar Înalta Curte de Casație și Justiție apreciază că respectivul act este valabil, va dispune casarea cu trimitere spre rejudecare, în temeiul art. 497 CPC[1], judecătorii de la instanța de apel nefiind într-o situație de incompatibilitate, deoarece urmează să analizeze alte chestiuni decât cele pe care le-a analizat Înalta Curte atunci când a admis recursul. Dacă însă casarea este dispusă pe motivul nelegalei citări a părții, ca și în cazul apelului, apreciem că judecătorul de la instanța de fond este incompatibil, deoarece, în acest caz, instanța de recurs nu analizează nicio chestiune dedusă judecății.

Sub aspectul aplicării în timp, raportat la dispozițiile art. 24-25 CPC, modificarea operată la art. 41 alin. (1) CPC se va aplica numai proceselor declanșate după intrarea în vigoare a Legii nr. 310/2018.

3. La articolul 64, alineatele (3) și (4) se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(3) Încheierea nu se poate ataca decât odată cu fondul.

(4) În cazul admiterii căii de atac exercitate împotriva încheierii prin care instanța a respins ca inadmisibilă cererea de intervenție, hotărârea pronunțată este desființată de drept, iar cauza se va rejudeca de instanța în fața căreia s-a formulat cererea de intervenție de la momentul discutării admisibilității în principiu a acesteia."

FORMA ANTERIOARĂ

„(3) Încheierea de admitere în principiu nu se poate ataca decât odată cu fondul.

(4) Încheierea de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție poate fi atacată în termen de 5 zile, care curge de la pronunțare pentru partea prezentă, respectiv de la comunicare pentru partea lipsă. Calea de atac este numai

[1] Conform modificărilor aduse prin Legea nr. 310/2018, Înalta Curte de Casație și Justiție poate casa cu trimitere o singură dată în cursul judecății. A se vedea *infra*, pct. 58.

apelul, dacă încheierea a fost dată în prima instanță, respectiv numai recursul la instanța ierarhic superioară, în cazul în care încheierea a fost pronunțată în apel. Dosarul se înaintează, în copie certificată pentru conformitate cu originalul, instanței competente să soluționeze calea de atac în 24 de ore de la expirarea termenului. Întâmpinarea nu este obligatorie. Apelul sau, după caz, recursul se judecă în termen de cel mult 10 zile de la înregistrare. Judecarea cererii principale se suspendă până la soluționarea căii de atac exercitate împotriva încheierii de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție."

COMENTARII

Spre deosebire de alte modificări legislative intervenite prin Legea nr. 310/2018, care au la bază decizii ale Curții Constituționale, cea operată la art. 64 alin. (3) și (4) CPC constituie o modificare propriu-zisă a dispozițiilor anterioare care reprezintă exclusiv voința legiuitorului. Este înlocuită soluția legislativă a atacării separate a încheierii prin care se respinge ca inadmisibilă cererea de intervenție cu cea de drept comun în privința atacării încheierilor premergătoare [posibilitatea atacării acestora doar odată cu fondul – art. 466 alin. (4) CPC], reglementându-se, în același timp, cu caracter special (derogator), soluția pe care instanța de control judiciar o va pronunța în cazul admiterii căii de atac (trimiterea cauzei spre rejudecare la instanța în fața căreia s-a formulat cererea de intervenție) și efectele acesteia asupra judecării cauzei (reluarea judecății de la momentul discutării admisibilității în principiu a cererii de intervenție).

Practica judiciară a demonstrat că soluția legislativă promovată prin Legea nr. 134/2010 (atacarea separată a încheierii de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție) a fost de natură să conducă la o tergiversare nejustificată a cauzelor, raportat la faptul că judecata cererii principale era suspendată de drept până la soluționarea apelului sau recursului împotriva încheierii. Reglementarea unor termene scurte pentru soluționarea căii de atac (24 de ore pentru înaintarea dosarului în copie certificată la instanța de control judiciar, 10 zile pentru soluționarea apelului sau recursului) s-a dovedit a fi inaplicabilă în practică, apelurile ori recursurile împotriva încheierilor de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție fiind adesea soluționate în intervale de timp mult mai mari, timp în care judecata cererii principale era suspendată. Acest lucru a făcut ca formularea cererilor de intervenție inadmisibile să devină un mijloc de tergiversare a soluționării cauzelor, prin exercitarea abuzivă a dreptului de a sesiza instanța cu o astfel de cerere (observație

valabilă și cu privire la cererile de intervenție forțată). Modificarea legislativă urmărește, așadar, înlăturarea „tentației" abuzului de drept în ceea ce privește formularea unei cereri de intervenție voluntară sau forțată, în scopul de a obține o suspendare de drept a judecății până la soluționarea apelului ori recursului declarat împotriva încheierii de respingere ca inadmisibilă a acesteia.

Grație trimiterilor la art. 64 pe care le fac art. 69 alin. (3), art. 74 alin. (2) și, respectiv, art. 77 alin. (2) CPC, modificarea arătată mai sus se va aplica, în mod corespunzător, și procedurii de soluționare a cererii de chemare în judecată a altei persoane, a cererii de chemare în garanție și a cererii de arătare a titularului dreptului, constituind dreptul comun în materia procedurii de încuviințare în principiu atât în ceea ce privește cererile de intervenție voluntară, cât și cele de intervenție forțată.

Este de remarcat că textul își păstrează caracterul special, derogator de la dreptul comun, dacă nu sub aspectul momentului la care poate fi formulată calea de atac împotriva încheierii de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție, cel puțin sub aspectul soluției pe care urmează să o pronunțe instanța de control judiciar.

Noua reglementare va ridica însă mai multe probleme de interpretare, referitoare la: categoriile de încheieri care pot fi atacate cu calea de atac odată cu fondul, modalitatea de exercitare a căii de atac, soluția instanței de control judiciar și efectele acesteia, instanța care va soluționa cauza ca urmare a trimiterii spre rejudecare și incidența în privința judecătorului care ar urma să rejudece pricina a unei situații de incompatibilitate.

O primă problemă de interpretare vizează obiectul căii de atac reglementate de art. 64 alin. (4) CPC, respectiv dacă acest text de lege (care, chiar și în actuala redactare, își păstrează caracterul special, derogator de la dreptul comun, sub aspectul soluției pe care urmează să o adopte instanța de control judiciar) se aplică strict încheierilor prin care cererea de intervenție este respinsă ca inadmisibilă sau, după caz, și acelora prin care este anulată ori respinsă o astfel de cerere pentru neîndeplinirea condițiilor de formă sau a altor condiții extrinseci cererii, care nu sunt specifice doar cererii de intervenție, ci sunt condiții de drept comun care caracterizează toate cererile adresate instanțelor (art. 148 și urm. CPC)[1].

[1] În legătură cu acest aspect, în doctrină, sub imperiul reglementării anterioare, au fost formulate puncte de vedere diferite cu privire la aplicabilitatea art. 64 alin. (4) CPC,

În acord cu opiniile exprimate în doctrină sub imperiul redactării anterioare a art. 64 alin. (4) CPC, apreciem că acesta se aplică atât în situația în care respingerea cererii de intervenție este rezultatul analizării condițiilor specifice de admisibilitate a acesteia, cât și atunci când cererea este anulată sau respinsă pentru neîndeplinirea unor condiții intrinseci sau extrinseci comune oricăror cereri adresate instanței (lipsa semnăturii, lipsa dovezii calității de reprezentant, neindicarea obiectului cererii, neindicarea motivelor de fapt etc.)[1].

O mențiune specială trebuie însă făcută în legătură cu anularea cererii ca netimbrată: în ipoteza în care această soluție este rezultatul aprecierii instanței cu privire la caracterul timbrabil al cererii, partea nu are deschisă calea apelului sau recursului, criticile cu privire la acest aspect putând fi formulate, eventual, doar pe calea unei cereri de reexaminare[2]. Spre exemplu,

---

chiar aceiași autori reconsiderându-și poziția cu privire la chestiunea analizată. Astfel, într-o primă variantă de interpretare, s-a reținut că, „în măsura în care cererea de intervenție nu întrunește condițiile de formă cerute de lege sau alte condiții extrinseci, aceasta va fi anulată sau respinsă tot prin încheiere motivată, însă regimul juridic al acestei încheieri va fi cel de drept comun (...)" (G. Boroi, M. Stancu, *Drept procesual civil*, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 103, nota de subsol nr. 1). Ulterior, autorii au revenit asupra acestei interpretări, reținând că, „apreciind în continuare că anularea sau respingerea cererii de intervenție pentru neîndeplinirea cerințelor de formă sau a altor condiții extrinseci poate fi dispusă prin încheiere interlocutorie, considerăm totuși că, din rațiuni practice, se poate avea în vedere aplicarea dispozițiilor art. 64 alin. (4) C.proc.civ. și în cazul acestei încheieri, chiar dacă dispozițiile respective fac vorbire despre încheierea de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție" (G. Boroi, M. Stancu, *op. cit.*, 2017, p. 115, nota de subsol nr. 1). În același sens, a se vedea D.N. Theohari, *Comentariu la art. 64 CPC*, în G. Boroi (coord.), *op. cit.*, vol. I, p. 209.

[1] Cererea de intervenție, fiind o cerere incidentală, nu este supusă procedurii de verificare și regularizare reglementate de art. 200 CPC, potrivit art. 12^1 din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă (publicată în M. Of. nr. 365 din 30 mai 2012), astfel încât orice neregularitate formală a cererii nu poate fi sancționată decât în cadrul procedurii de încuviințare în principiu (G. Boroi, M. Stancu, *op. cit.*, 2017, p. 114).

[2] În acest sens, prin Decizia nr. 7/2014 (publicată în M. Of. nr. 137 din 24 februarie 2015), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să soluționeze recursul în interesul legii, a stabilit că, *„în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 18 din Legea nr. 146/1997, cu modificările și completările ulterioare, partea în sarcina căreia s-a stabilit obligația de plată a taxei judiciare de timbru poate formula critici care să vizeze caracterul timbrabil al cererii de chemare în judecată exclusiv în cadrul cererii de reexaminare, neputând supune astfel de critici controlului judiciar prin intermediul apelului sau recursului"*. Raționamentul și soluția rămân valabile și sub imperiul

dacă partea apreciază că cererea sa de intervenție a fost anulată în mod greșit, deoarece era scutită de la plata taxei judiciare de timbru, apelul sau recursul împotriva încheierii este inadmisibil. Dacă însă partea susține că a îndeplinit cerința pusă în vedere de instanță, de a achita taxa judiciară de timbru, și, cu toate acestea, cererea sa a fost anulată (fără a contesta, prin urmare, caracterul timbrabil al cererii), calea de atac împotriva încheierii este admisibilă și îi sunt aplicabile dispozițiile art. 64 alin. (4) CPC.

O altă problemă de interpretare care ar putea apărea în legătură cu noua redactare a art. 64 alin. (4) CPC vizează modalitatea de exercitare a căii de atac împotriva încheierii de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție. Astfel, potrivit art. 64 alin. (3) CPC, aceasta nu se poate ataca decât odată cu fondul, ceea ce înseamnă că, pentru a se declanșa termenul de exercitare a căii de atac împotriva încheierii, intervenientului (a cărui cerere nu a fost admisă în principiu) trebuie să i se comunice hotărârea prin care s-a dezînvestit instanța. Încheierea de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție va putea fi atacată, în lipsa altor dispoziții, în același termen ca și hotărârea prin care instanța soluționează fondul sau, după caz, se dezînvestește fără soluționarea fondului; or, intervenientul a cărui cerere nu a fost admisă în principiu nu poate ataca hotărârea de dezînvestire, lui urmând a-i fi comunicată această hotărâre exclusiv în scopul declanșării termenului de exercitare a căii de atac împotriva încheierii de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție. Prin urmare, în această situație cu totul specială, se va putea formula calea de atac împotriva încheierii, chiar dacă nu este atacată și hotărârea de dezînvestire, desființarea acesteia din urmă producându-se, potrivit art. 64 alin. (4) CPC, de drept.

Practic, intervenientul a cărui cerere a fost respinsă ca inadmisibilă exercită calea de atac împotriva încheierii odată cu fondul doar sub aspect temporal, neputând ataca hotărârea de dezînvestire, acest drept fiind rezervat doar părților. Din moment ce cererea de intervenție a fost considerată inadmisibilă, cel care a formulat-o nu a devenit parte [art. 65 alin. (1) CPC], astfel încât el nu are calitate procesuală pentru formularea căii de atac decât în ceea ce privește încheierea de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție. Este adevărat că admiterea căii de atac împotriva acestei încheieri conduce la desființarea de drept a hotărârii de dezînvestire, însă acest efect se produce

O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru (publicată în M. Of. nr. 392 din 29 iunie 2013), partea având deschisă calea cererii de reexaminare a taxei judiciare de timbru în temeiul art. 39 din acest act normativ.

ex lege, conform dispozițiilor art. 64 alin. (4) CPC, astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 310/2018.

Necesitatea comunicării către intervenientul a cărui cerere a fost respinsă ca inadmisibilă a hotărârii de dezînvestire, în vederea declanșării termenului de exercitare a căii de atac împotriva încheierii, ridică o problemă tehnică. Dacă cererea de intervenție nu este încuviințată în principiu, intervenientul nu va figura în citativ, astfel încât este posibil ca instanța să omită comunicarea hotărârii de fond către acesta, cu consecința că termenul de exercitare a căii de atac nu va începe să curgă. Prin urmare, apreciem că persoana care a formulat cererea de intervenție trebuie menținută pe citativ, însă nu va fi citată pentru termenele de judecată, neavând calitate de parte, menținerea în citativ fiind făcută exclusiv în scopul comunicării hotărârii de dezînvestire, la finalul judecății în fața instanței respective. Dacă totuși instanța omite să îi comunice și acestuia hotărârea dată pe fondul cauzei, față de acest terț nu va curge termenul de declarare a căii de atac. Desigur, instanța de apel care constată că această comunicare nu a fost realizată va putea proceda, așa cum vom arăta în continuare, în sensul de a dispune comunicarea hotărârii de fond, pentru a declanșa și pentru titularul cererii de intervenție curgerea termenului de apel.

Mai rămâne și situația acelor hotărâri pentru care termenul de apel curge de la pronunțare, nu de la comunicare (cel mai des întâlnit exemplu fiind ordonanța președințială). În aceste cazuri, în care terțul nu a fost atras în proces și, prin ipoteză, nici nu a fost citat, considerăm că devin aplicabile dispozițiile art. 186 CPC (repunerea în termen).

Apelul formulat de intervenientul a cărui cerere a fost respinsă ca inadmisibilă trebuie soluționat de același complet de judecată ca și apelul/apelurile principale, incidentale sau provocate formulate de părți împotriva hotărârii de dezînvestire, potrivit art. 471[1] alin. (8) CPC. În cazul în care apelurile au fost repartizate la completuri diferite, ultimul complet învestit va dispune pe cale administrativă trimiterea apelului la completul cel dintâi învestit[1]. Dacă instanța de apel, învestită cu un apel împotriva hotărârii prin care s-a dezînvestit prima instanță, observă că celui care a formulat o cerere de intervenție nu i s-a comunicat această hotărâre și că, prin urmare, față de acesta nu a început să curgă termenul de exercitare a apelului împotriva încheierii prin care i-a fost respinsă cererea de intervenție, va dispune, așa cum am arătat, amânarea cauzei și comunicarea hotărârii primei instanțe către cel care a formulat intervenția, pentru ca acesta să poată formula apel.

[1] A se vedea *infra*, pct. 46.

Tot în legătură cu exercitarea căii de atac împotriva încheierii de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție se ridică și problema admisibilității acesteia în cazul în care nu este formulată, de către una dintre părți, o cale de atac împotriva hotărârii de dezînvestire. În cazul intervenției principale, ipoteza nu ridică foarte multe probleme, dreptul intervenientului în nume propriu de a ataca încheierea de respingere a cererii de intervenție neputând fi condiționat de atacarea de către părți a hotărârii de dezînvestire; așa cum am arătat, chiar dacă nu are calitatea de a ataca această din urmă hotărâre, intervenientul poate determina desființarea ei, în temeiul art. 64 alin. (4) CPC, atacând încheierea prin care cererea sa de intervenție a fost respinsă. Se ridică însă problema dacă lucrurile trebuie judecate în același fel în cazul intervenientului accesoriu. Mai exact, se pune problema dacă, în ipoteza vizată de art. 64 alin. (4) CPC, sunt aplicabile dispozițiile art. 67 alin. (4) din același cod, potrivit cu care calea de atac exercitată de intervenientul accesoriu se socotește neavenită dacă partea pentru care a intervenit nu a exercitat calea de atac, a renunțat la calea de atac exercitată ori aceasta a fost anulată, perimată sau respinsă fără a fi cercetată în fond. Deși acest text de lege reglementează întinderea drepturilor procesuale ale intervenientului accesoriu după admiterea în principiu a cererii sale, apreciem că el este aplicabil și situației în care cererea de intervenție a fost respinsă ca inadmisibilă. Astfel, așa cum am arătat, potrivit art. 64 alin. (4) CPC, modificat prin Legea nr. 310/2018, în cazul admiterii căii de atac împotriva încheierii prin care instanța a respins ca inadmisibilă cererea de intervenție, hotărârea prin care instanța s-a dezînvestit este desființată de drept; prin urmare, în măsura în care soluția de dezînvestire a instanței nu este atacată de partea în sprijinul căreia a fost formulată cererea de intervenție, desființarea ei nu ar putea fi cauzată, indirect, de admiterea căii de atac împotriva încheierii prin care a fost respinsă cererea de intervenție, o astfel de consecință fiind contrară chiar finalității urmărite prin introducerea cererii de intervenție. Prin urmare, cel care a formulat o cerere de intervenție accesorie va putea ataca încheierea prin care aceasta a fost respinsă ca inadmisibilă numai în măsura în care hotărârea prin care s-a dezînvestit instanța este atacată de partea în sprijinul căreia a fost formulată cererea de intervenție respinsă.

În cazul chemării în judecată a altei persoane, al chemării în garanție și al arătării titularului dreptului, partea care a formulat cererea de intervenție forțată ar avea interes să formuleze calea de atac împotriva încheierii prin care aceasta a fost respinsă ca inadmisibilă numai în cazul în care cade în pretenții. Dacă soluția de dezînvestire îi este favorabilă, iar cealaltă parte declară calea

de atac împotriva ei, partea care a formulat cererea de intervenție forțată va putea ataca soluția de respingere a acesteia pe calea unui apel sau recurs incident. Spre exemplu, pârâtul chemat în judecată într-o acțiune în pretenții formulează o cerere de chemare în garanție în fața primei instanțe. Instanța respinge ca inadmisibilă chemarea în garanție, dar respinge și acțiunea în revendicare, pe fond. Neavând interes să atace soluția de fond, pârâtul nu va putea ataca încheierea de respingere a cererii de chemare în garanție. Dacă însă reclamantul formulează apel, pârâtul va putea ataca încheierea pe calea unui apel incident. La fel, în cazul în care arătarea titularului dreptului formulată de pârât este respinsă ca inadmisibilă, însă este respinsă și cererea de chemare în judecată, pârâtul nu are interes să formuleze apel; dacă declară apel reclamantul, pârâtul va putea formula apel incident împotriva încheierii de respingere ca inadmisibilă a cererii de arătare a titularului dreptului.

În ceea ce privește soluția instanței de control judiciar, textul art. 64 alin. (4) CPC, astfel cum a fost modificat, prevede desființarea de drept a hotărârii de dezînvestire a instanței care a respins ca inadmisibilă cererea de intervenție, cu trimiterea cauzei spre rejudecare la aceasta.

În primul rând, terminologia folosită de art. 64 alin. (4) nu concordă cu cea de la art. 480, respectiv art. 497-498 CPC, care prevăd soluția anulării în cazul admiterii apelului, respectiv pe cea a casării în cazul recursului.

Chiar trecând peste acest aspect și acceptând că prin „desființare" ar trebui să înțelegem una dintre cele două soluții specifice căilor de atac de reformare, se ridică problema dacă, în raport cu dispozițiile art. 480, respectiv art. 497-498 CPC, trimiterea spre rejudecare va fi dispusă din oficiu sau doar la cerere și, mai ales, dacă trimiterea spre rejudecare va opera independent de o eventuală soluție de trimitere spre rejudecare pronunțată anterior sau care ar trebui pronunțată ulterior.

Cu privire la prima chestiune (problema se pune doar în cazul apelului), apreciem că trimiterea spre rejudecare dispusă în temeiul art. 64 alin. (4) CPC operează din oficiu, nefiind necesară o cerere expresă a părții în acest sens. Cazul de trimitere spre rejudecare prevăzut de acest text de lege este unul cu caracter special, independent de dispozițiile art. 480 alin. (3) CPC, rolul noii reglementări fiind acela de a garanta intervenientului posibilitatea de a beneficia de calea de atac asupra soluției de fond de care ar fi privat dacă judecata ar fi reluată doar în fața instanței de control judiciar.

În ceea ce privește cea de-a doua chestiune (problemă comună apelului și recursului, având în vedere și modificarea art. 497 CPC, în sensul în care

inclusiv în cazul recursului soluționat de Înalta Curte de Casație și Justiție este posibilă o singură casare cu trimitere), considerăm că, raportat la caracterul special al dispozițiilor art. 64 alin. (4) CPC, trimiterea spre rejudecare în ipoteza vizată de acesta este independentă de eventuale alte soluții de trimitere spre rejudecare, pronunțate pentru alte motive. Prin urmare, instanța va proceda la a dispune trimiterea spre rejudecare în temeiul art. 64 alin. (4) CPC indiferent dacă această măsură a mai fost dispusă anterior, pe un alt motiv [în temeiul art. 480 alin. (3), art. 497 ori art. 498 alin. (2) CPC]. De asemenea, o trimitere spre rejudecare dispusă în temeiul art. 64 alin. (4) CPC nu împiedică o nouă trimitere, ulterioară, în temeiul textelor sus-menționate. Această interpretare are în vedere rațiunile diferite ale textelor de lege: în cazul prevăzut de art. 64 alin. (4) CPC, trimiterea cauzei spre rejudecare are în vedere, așa cum am arătat, asigurarea posibilității terțului intervenient voluntar sau forțat de a exercita calea de atac prevăzută de lege împotriva soluției prin care instanța în fața căreia a intervenit a soluționat pe fond cererea sa. Limitarea trimiterii spre rejudecare prevăzută de art. 480 alin. (3), art. 497 ori art. 498 alin. (2) CPC nu ar trebui, așadar, să afecteze această finalitate, fiind reglementată prin raportare la un cadru procesual stabilit în fața instanței de fond.

În ceea ce privește efectele soluției instanței de control judiciar, potrivit noii reglementări a art. 64 alin. (4) CPC, în cazul admiterii căii de atac formulate împotriva încheierii de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție, hotărârea este desființată de drept, iar judecata este reluată la instanța în fața căreia s-a formulat cererea de intervenție de la momentul discutării admisibilității în principiu a acesteia. Practic, potrivit acestei reglementări, este desființată de drept nu numai hotărârea prin care a fost soluționată cauza, ci și toate actele de procedură efectuate și probele administrate ulterior momentului discutării admisibilității cererii de intervenție. Prin urmare, toate aceste acte de procedură și probe vor trebui refăcute cu prilejul rejudecării cauzei. Apreciem că în această situație nu sunt aplicabile, prin analogie, dispozițiile art. 137 CPC, care vizează exclusiv probele administrate în fața instanței necompetente. Or, în ipoteza analizată, instanța era competentă, refacerea actelor de procedură și a probelor efectuate/administrate după respingerea cererii de intervenție fiind impusă de respectarea principiilor contradictorialității și dreptului la apărare. În rejudecare se vor aplica, în mod corespunzător, dispozițiile art. 65 alin. (2) CPC, persoana care a formulat cererea de intervenție și al cărei apel sau recurs împotriva încheierii de respingere ca inadmisibilă a acesteia a fost admis putând solicita administrarea de probe noi până la primul termen de judecată stabilit în scopul rejudecării cauzei.

De asemenea, în cazul intervenției principale, potrivit art. 65 alin. (3) CPC, în vederea rejudecării, instanța de fond va stabili un termen pentru părțile inițiale în care trebuie depusă întâmpinarea la cererea de intervenție. Practic, odată cu înregistrarea dosarului în vederea rejudecării, instanța de fond va proceda în sensul art. 201 CPC, adică va comunica cererea de intervenție părților inițiale, punându-le în vedere să depună întâmpinare în termen de 25 de zile (sau mai scurt, în procesele urgente), iar după depunerea întâmpinării, aceasta va fi comunicată intervenientului (cu posibilitatea ca acesta să formuleze răspuns la întâmpinare), fixându-se, totodată, primul termen de judecată[1].

O situație specială trebuie avută în vedere în legătură cu cererea de chemare în garanție. Astfel, în cazul admiterii unei căi de atac împotriva încheierii prin care a fost respinsă ca inadmisibilă o astfel de cerere, în vederea rejudecării cauzei, instanța de fond va stabili un termen pentru ca cel chemat în garanție să formuleze întâmpinare și, eventual, o nouă cerere de chemare în garanție [art. 74 alin. (3) și art. 72 alin. (2) CPC]. Instanța de fond va aplica și în această situație, în mod corespunzător, dispozițiile art. 201 CPC, urmând ca la primul termen de judecată să fie discutată admisibilitatea cererii de chemare în garanție formulate de chematul în garanție inițial.

O mențiune importantă a textului de lege modificat este aceea că rejudecarea va avea loc la instanța în fața căreia s-a formulat cererea de intervenție de la momentul discutării admisibilității în principiu a acesteia. Având caracter special față de dispozițiile art. 480 alin. (3), respectiv art. 497-498 CPC, dispozițiile art. 64 alin. (4) nu dau posibilitatea instanței de control judiciar să dispună trimiterea la o altă instanță decât cea în fața căreia a fost formulată cererea de intervenție. Cu alte cuvinte, în cazul trimiterii cauzei spre rejudecare în temeiul art. 64 alin. (4) CPC, instanța de control judiciar nu va putea dispune ca trimiterea să fie făcută către o instanță de grad egal celei în fața căreia a fost formulată cererea de intervenție.

Cu toate acestea, apreciem că dispozițiile art. 64 alin. (4) CPC, modificate prin Legea nr. 310/2018, nu înlătură de la aplicare dispozițiile art. 145 alin. (3) teza a II-a CPC, conform căruia, *„În caz de admitere a apelului sau recursului, trimiterea spre rejudecare, atunci când legea o prevede, se va face la o instanță din circumscripția celei care a soluționat calea de atac"*. Aceste dispoziții legale,

[1] Cu privire la modificarea art. 201 CPC în sensul că răspunsul la întâmpinare are caracter facultativ, iar primul termen de judecată se stabilește după ce a fost formulată întâmpinarea sau, după caz, a expirat termenul de depunere a acesteia, a se vedea *infra*, pct. 27.

referitoare la efectele admiterii cererii de strămutare, au caracter special în raport de regula instituită de art. 64 CPC, astfel că, în ipoteza particulară a strămutării cauzei după greşita respingere a cererii de intervenţie, rejudecarea va avea loc la instanţa la care a fost strămutată cauza, în caz contrar măsura strămutării fiind lipsită de efect (obiectiv pe care legiuitorul nici nu l-a prevăzut, nici nu l-a urmărit prin modificarea art. 64 CPC).

Trebuie reţinut, în acest context, că persoana care a formulat cererea de intervenţie nu ar putea, ulterior respingerii acesteia, să formuleze o cerere de strămutare a procesului, deoarece nu a dobândit calitatea de parte [art. 65 alin. (1) CPC]. Cu toate acestea, se va putea formula de către această persoană o cerere de strămutare a apelului sau recursului declarat împotriva încheierii de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenţie. În cazul admiterii unei asemenea cereri de strămutare, instanţa de control judiciar care va soluţiona respectiva cale de atac va dispune trimiterea spre rejudecare a cauzei către o instanţă din circumscripţia sa, prin excepţie de la dispoziţiile art. 64 alin. (4) CPC.

Soluţia trimiterii cauzei spre rejudecare, reglementată de art. 64 alin. (4) CPC, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 310/2018, ridică şi problema incidenţei unuia dintre cazurile de incompatibilitate prevăzute de lege. Sub acest aspect, modificarea art. 64 alin. (4) CPC trebuie coroborată cu cea intervenită la art. 41 alin. (1) din acelaşi cod[1]. Având în vedere noua redactare a acestuia din urmă, în cazul trimiterii cauzei spre rejudecare în temeiul art. 64 alin. (4) CPC, judecătorul de la instanţa de fond (prima instanţă sau instanţa de apel, după caz) care a respins iniţial ca inadmisibilă cererea de intervenţie nu devine incompatibil să soluţioneze cauza în rejudecare, chiar dacă prin prima hotărâre s-a pronunţat pe fond, fiind incidentă situaţia de excepţie prevăzută de art. 41 alin. (1) teza finală. Astfel, judecătorul de la instanţa de fond urmează a se pronunţa asupra unei alte chestiuni decât cea care a fost soluţionată de instanţa de apel ori de recurs: acestea din urmă au analizat doar chestiunea admisibilităţii cererii de intervenţie; constatând că soluţia instanţei de fond cu privire la această chestiune a fost greşită, judecătorul de la instanţa de control judiciar va lua act de desfiinţarea de drept a hotărârii prin care instanţa de fond s-a dezînvestit, urmând ca aceasta să rejudece cauza, intervenientul devenind parte. Prin urmare, atât timp cât în rejudecare judecătorul fondului va analiza o altă chestiune decât cea analizată în apel sau în recurs, nu este incident motivul de incompatibilitate de la art. 41 alin. (1) CPC.

[1] A se vedea *supra*, pct. 2.

Cu toate acestea, deși art. 41 alin. (1) CPC nu va fi, ca regulă, aplicabil în această situație, există posibilitatea incidenței art. 42 alin. (1) pct. 1 CPC (judecătorul *„și-a exprimat anterior părerea cu privire la soluție în cauza pe care a fost desemnat să o judece"*). Poate fi cazul litigiilor în care participarea terțului la proces nu aduce schimbări fundamentale cu privire la fondul raportului juridic și dezlegarea situației conflictuale în cauză, ci mai degrabă adaugă cadrului procesual obiectiv preexistent un raport juridic suplimentar de analizat și a cărui rezolvare presupune raportarea la obiectul litigiului în primul ciclu procesual.

Nu în ultimul rând, remarcăm faptul că legiuitorul a ratat și această ocazie de modificare (completare) a dispozițiilor art. 78 CPC, pentru ipoteza în care instanța a omis introducerea în cauză a altor persoane, atunci când legea prevede expres această obligație.

De lege lata, instanța este obligată, potrivit art. 78 alin. (1) CPC, să introducă din oficiu terți în proces, atunci când legea prevede expres această necesitate, chiar dacă părțile se opun. De asemenea, în procedura necontencioasă[1], introducerea terților în proces din dispoziția instanței poate avea loc și dacă legea nu prevede expres această obligație și chiar dacă părțile se opun. Dacă totuși prima instanță omite să procedeze în acest sens în termenul prevăzut de alin. (3) al art. 78, iar instanța de control judiciar (de apel) constată această omisiune, nici dispozițiile art. 78 și urm., nici dispozițiile art. 480 CPC nu oferă

[1] Menționăm exemplul cel mai des întâlnit al procedurii necontencioase de soluționare a plângerii împotriva încheierii de carte funciară prin care a fost respinsă cererea de reexaminare, prevăzută de art. 31 din Legea nr. 7/1996 a cadastrului și a publicității imobiliare (republicată în M. Of. nr. 720 din 24 septembrie 2015). În această situație, nu este suficientă indicarea formală ca pârât a oficiului de cadastru și publicitate imobiliară [care oricum nu are calitatea necesară pentru a sta în proces, conform Deciziei nr. LXXII (72) din 15 octombrie 2007, pronunțată în recurs în interesul legii de Secțiile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție (publicată în M. Of. nr. 685 din 7 octombrie 2008), și care nu va fi citat, potrivit art. 32 din aceeași lege], ci, așa cum se deduce și din reglementarea Codului civil în materia mențiunilor tabulare, în funcție de mențiunile din cuprinsul cărții funciare, procesul trebuie să fie judecat în contradictoriu fie cu persoanele menționate în aceasta, fie cu orice altă persoană care ar putea justifica un drept sau un interes. În cele mai multe cazuri, aceste litigii sunt promovate pentru a obține radierea sau modificarea unor mențiuni din cuprinsul cărții funciare, caz în care întotdeauna persoana/persoanele menționată/menționate în partea a II-a și/sau a III-a a cărții funciare trebuie să figureze în proces, ca pârâți, dacă aceasta/acestea nu are/au calitatea de reclamant/reclamanți.

o soluție concretă. Unele instanțe au dezvoltat o practică de interpretare extensivă a art. 480 alin. (6) CPC [*„când se constată că există un alt motiv de nulitate decât cel prevăzut la alin. (5)"*], potrivit căreia omisiunea menționată atrage anularea hotărârii, însă cu efectul trimiterii cauzei spre rejudecare la prima instanță, în vederea întregirii cadrului procesual, cu respectarea art. 478 alin. (1) CPC, care interzice expres schimbarea cadrului procesual în apel.

De lege ferenda, este posibilă completarea art. 78 CPC în mod similar modificării aduse art. 64 din același cod, în sensul că omisiunea instanței de a face aplicarea alin. (1) poate fi sancționată expres cu anularea hotărârii și trimiterea cauzei spre rejudecare în cadrul procesual complet.

Sub aspectul aplicării în timp, dispozițiile art. 64 alin. (4) CPC, astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 310/2018, vor fi aplicate numai în cauzele în care cererea de chemare în judecată a fost introdusă ulterior intrării în vigoare a acestui act normativ. Este irelevant, sub acest aspect, momentul la care a fost formulată cererea de intervenție voluntară sau forțată, legea aplicabilă procesului, inclusiv cererilor incidentale, fiind cea care era în vigoare la momentul formulării cererii introductive de instanță, potrivit art. 24-25 CPC.

4. La articolul 80, alineatul (5) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(5) Când dreptul de reprezentare izvorăște din lege sau dintr-o hotărâre judecătorească, asistarea reprezentantului de către un avocat nu este obligatorie."

FORMA ANTERIOARĂ

„(5) Când dreptul de reprezentare izvorăște din lege sau dintr-o hotărâre judecătorească, asistarea reprezentantului de către un avocat nu este obligatorie. Dispozițiile art. 83 alin. (3) și art. 84 alin. (2) sunt aplicabile."

COMENTARII

Dispoziția de modificare a art. 80 alin. (5) CPC privește înlăturarea tezei a II-a, potrivit căreia *„dispozițiile art. 83 alin. (3) și art. 84 alin. (2) sunt aplicabile"*. Prin urmare, modificarea la care facem referire are legătură directă cu cea operată la pct. 1 din lege, astfel că vor fi avute în vedere comentariile de mai sus referitoare la aceasta.

5. Articolul 83 se modifică și va avea următorul cuprins:

*„**Art. 83. Reprezentarea convențională a persoanelor fizice.** (1) În fața primei instanțe, în apel, precum și în recurs, persoanele fizice pot fi reprezentate de către avocat sau alt mandatar. Dacă mandatul este dat unei alte persoane decât unui avocat, mandatarul nu poate pune concluzii asupra excepțiilor procesuale și asupra fondului decât prin avocat, atât în etapa cercetării procesului, cât și în etapa dezbaterilor.*

(2) În cazul în care mandatarul persoanei fizice este soț sau o rudă până la gradul al doilea inclusiv, acesta poate pune concluzii în fața oricărei instanțe, fără să fie asistat de avocat, dacă este licențiat în drept.

(3) În cazul contestației în anulare și al revizuirii, dispozițiile prezentului articol se aplică în mod corespunzător."

FORMA ANTERIOARĂ

*„**Art. 83. Reprezentarea convențională a persoanelor fizice.** (1) În fața primei instanțe, precum și în apel, persoanele fizice pot fi reprezentate de către avocat sau alt mandatar. Dacă mandatul este dat unei alte persoane decât unui avocat, mandatarul nu poate pune concluzii asupra excepțiilor procesuale și asupra fondului decât prin avocat, atât în etapa cercetării procesului, cât și în etapa dezbaterilor.*

(2) În cazul în care mandatarul persoanei fizice este soț sau o rudă până la gradul al doilea inclusiv, acesta poate pune concluzii în fața oricărei instanțe, fără să fie asistat de avocat, dacă este licențiat în drept.

(3) La redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea recursului, persoanele fizice vor fi asistate și, după caz, reprezentate, sub sancțiunea nulității, numai de către un avocat, în condițiile legii, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 13 alin. (2).

(4) În cazul contestației în anulare și al revizuirii, dispozițiile prezentului articol se aplică în mod corespunzător."

COMENTARII

Articolul 83 CPC suferă și el o serie de modificări. Astfel, la alin. (1), în loc de *„în fața primei instanțe, precum și în apel"*, textul va fi *„în fața primei instanțe, în apel, precum **și în recurs**"* (s.n.), aspect ce are, de asemenea, legătură cu aplicarea Deciziilor Curții Constituționale nr. 462/2014 și nr. 485/2015 (menționate la comentariul referitor la pct. 1) în materia asistenței judiciare a părților în etapa recursului.

De asemenea, este înlăturat alin. (3) din vechea formulare, iar fostul alin. (4) devine alin. (3).

6. La articolul 84, alineatul (2) se abrogă.

FORMA ANTERIOARĂ

„(2) La redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea recursului, persoanele juridice vor fi asistate și, după caz, reprezentate, sub sancțiunea nulității, numai de către un avocat sau consilier juridic, în condițiile legii."

7. La articolul 84, alineatul (3) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(3) Dispozițiile alin. (1) se aplică în mod corespunzător și entităților arătate la art. 56 alin. (2)."

FORMA ANTERIOARĂ

„(3) Dispozițiile alin. (1) și (2) se aplică în mod corespunzător și entităților arătate la art. 56 alin. (2)."

COMENTARII

Modificările legislative ce privesc art. 84 CPC sunt efectuate ca urmare a declarării neconstituționalității dispozițiilor art. 83 alin. (3) și art. 84 alin. (2) CPC prin Deciziile nr. 462/2014 și nr. 485/2015 ale Curții Constituționale, menționate la comentariul pct. 1, la care facem trimitere.

8. La articolul 94 punctul 1, litera b) se modifică și va avea următorul cuprins:

„b) cererile referitoare la înregistrările în registrele de stare civilă, date de lege în competența instanțelor judecătorești;"

FORMA ANTERIOARĂ

„b) cererile referitoare la înregistrările în registrele de stare civilă, potrivit legii;"

COMENTARII

Modificarea nu este una majoră, scopul ei fiind acela de a stabili că, ori de câte ori o cerere referitoare la înregistrarea în registrele de stare civilă ar fi de competența instanțelor judecătorești, aceasta revine în competența materială a judecătoriilor în primă instanță, nefiind necesar ca legea specială

care stabilește competența instanțelor judecătorești pentru respectiva cerere să prevadă competența materială a judecătoriilor.

Intră în categoria cererilor referitoare la înregistrările în registrele de stare civilă care sunt de competența judecătoriilor în primă instanță: anularea, completarea sau modificarea actelor de stare civilă [art. 100 alin. (1) C. civ.], adică a actelor de naștere, de căsătorie și de deces, întocmite, potrivit legii, în registrele de stare civilă, precum și a certificatelor de stare civilă eliberate pe baza acestora [art. 99 alin. (1) C. civ.]; contestația împotriva dispoziției primarului prin care este soluționată cererea de rectificare a actelor de stare civilă și a mențiunilor înscrise pe marginea acestora [art. 58 alin. (5) din Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă[1]]; plângerea împotriva refuzului ofițerului de stare civilă de a întocmi un act sau de a înscrie o mențiune ce intră în atribuțiile sale (art. 9 din Legea nr. 119/1996).

9. La articolul 94 punctul 1, după litera j) se introduc trei noi litere, literele j^1)-j^3), cu următorul cuprins:

„j^1) cererile în materie de moștenire, indiferent de valoare;

j^2) cererile privind uzucapiunea, indiferent de valoare;

j^3) cererile în materia fondului funciar, cu excepția celor date prin lege specială în competența altor instanțe;"

COMENTARII

Textele de lege nou-introduse extind competența materială a judecătoriilor cu privire la materii importante, legiuitorul renunțând la aplicarea criteriului valoric în legătură cu acestea.

În ceea ce privește cererile în materie de moștenire, trebuie avute în vedere, spre exemplu, cereri având ca obiect anularea testamentului, anularea certificatului de moștenitor, reducțiunea liberalităților excesive, raportul donațiilor etc. Legiuitorul revine astfel la soluția legislativă prevăzută de Codul de procedură civilă din 1865.

Astfel, noua dispoziție de la lit. j^1) extinde până în punctul maxim competența materială a judecătoriei în domeniul succesoral, prevăzând că sunt de competența instanței de prim grad cererile în materie de moștenire, indiferent de valoare. Până la această schimbare legislativă, cererile în această materie aveau regimul prevăzut de lit. k), cu alte cuvinte, competența se stabilea

[1] Republicată în M. Of. nr. 339 din 18 mai 2012.

în funcție de valoare. În acest sens erau prevăzute și regulile speciale de la art. 105 CPC, actualmente abrogate[1].

Ca urmare a acestei modificări, judecătoria va avea plenitudine de competență în orice tip de acțiune care privește dreptul succesoral, indiferent că aceasta are sau nu ca finalitate ieșirea din indiviziune asupra moștenirii. În opinia noastră, modificarea este în acord cu gradul relativ mediu de complexitate al acestui tip de cereri, în majoritatea lor. Dificultăți ar putea apărea însă în practică în unele arii speciale din materia dreptului succesoral, mai ales în ceea ce privește nulitatea testamentului și reducțiunea liberalităților excesive, care au un specific aparte și care, de regulă, presupun un grad mai ridicat de tehnicitate juridică, ceea ce nu face însă ca judecătoria să nu poată gestiona astfel de litigii. De altfel, calea de atac a apelului, cu caracterul ei devolutiv, va permite corectarea oricăror erori sau omisiuni ale primei instanțe, astfel că opțiunea legiuitorului apare drept una corectă.

Cererile privind uzucapiunea sunt, pe lângă cele formulate în procedura specială prevăzută de art. 1050-1053 CPC [și cu privire la care este stabilită competența judecătoriei la art. 1051 alin. (1) CPC], acțiunile în constatarea dreptului de proprietate dobândit prin uzucapiune[2]. Credem că în această materie nu poate fi contestat caracterul benefic al reglementării, întrucât simplul criteriu al valorii obiectului cererii nu reflecta gradul redus de complexitate al acestor litigii. De asemenea, rămân valabile precedentele considerații cu privire la calea de atac a apelului, dată în competența tribunalului.

Considerăm că, în ipoteza în care reclamantul formulează o acțiune în revendicare, în motivarea căreia invocă faptul că a devenit titular al dreptului de proprietate prin uzucapiune, aceasta nu este supusă prevederilor

---

[1] A se vedea *infra*, pct. 12.

[2] Potrivit Deciziei nr. 19/2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii (publicată în M. Of. nr. 11 din 7 ianuarie 2016), *„procedura specială reglementată de prevederile art. 1050-1053 din Codul de procedură civilă nu este aplicabilă în privința posesiilor începute anterior intrării în vigoare a Codului civil"*. În motivarea deciziei se reține că, *„sub aspect procedural, în ipoteza uzucapiunii reglementate de Codul civil de la 1864, cererea de chemare în judecată vizează constatarea dreptului real dobândit în temeiul acesteia, acțiunea îmbrăcând forma cererii în constatare (...)"*. Aceste acțiuni în constatare, cu privire la care, în lipsa unei reglementări speciale, pentru determinarea competenței, era incident criteriul valoric, sunt de competența judecătoriilor, indiferent de valoare, conform textului de lege nou-introdus.

art. 94 pct. 1 lit. j²) CPC, competența urmând a fi stabilită potrivit criteriului valoric, iar hotărârea pronunțată în apel va fi supusă recursului.

În materia fondului funciar, se revine la soluția legislativă prevăzută de Codul de procedură civilă din 1865, în sensul că această materie este dată în competența materială a judecătoriilor, atât în ipotezele în care legea specială prevede în mod expres acest lucru [spre exemplu, în cazul plângerilor împotriva comisiilor județene de stabilire a dreptului de proprietate, potrivit art. 53 alin. (2) din Legea nr. 18/1991 a fondului funciar[1]], cât și în cazurile în care nu există prevederi speciale în acest sens (spre exemplu, în cazul acțiunilor în constatarea nulității întemeiate pe dispozițiile art. III din Legea nr. 169/1997 pentru modificarea și completarea Legii fondului funciar nr. 18/1991[2]).

Cu titlu de excepție, nu revin în competența judecătoriilor doar acele cereri în materia fondului funciar pentru care se stabilește în mod expres competența unei alte instanțe, cum ar fi norma specială de la art. 35 din Legea nr. 165/2013 privind măsurile pentru finalizarea procesului de restituire, în natură sau prin echivalent, a imobilelor preluate în mod abuziv în perioada regimului comunist în România[3], aplicabilă în etapa finalizării procesului de restituire a bunurilor naționalizate, care dă în competența materială a tribunalului atât contestațiile împotriva deciziilor emise de organele competente potrivit legii (și care includ și soluționarea la comisiile de fond funciar a cererilor de reconstituire), cât și acțiunile pentru emiterea deciziilor de compensare (tot cu privire la comisiile locale, dar și pentru dosarele date în competența Comisiei Naționale pentru Compensarea Imobilelor).

Stabilirea competenței judecătoriilor pentru soluționarea în primă instanță a cererilor în materie succesorală, a celor privitoare la uzucapiune și a celor în materia fondului funciar, indiferent de valoare, corelativ cu abrogarea art. 105 CPC și modificarea art. 483 alin. (2) CPC, are drept consecință și faptul că toate aceste cereri vor fi soluționate în două grade de jurisdicție, în primă instanță la judecătorie și în apel la tribunal, hotărârea tribunalului dată în apel fiind definitivă.

Sub aspectul aplicării în timp, dispozițiile art. 94 pct. 1 lit. j¹)-j³) CPC, introduse prin Legea nr. 310/2018, nu vor fi aplicabile decât în cazul cererilor de

[1] Republicată în M. Of. nr. 1 din 5 ianuarie 1998.
[2] Publicată în M. Of. nr. 299 din 4 noiembrie 1997.
[3] Publicată în M. Of. nr. 278 din 17 mai 2013.

chemare în judecată introduse după intrarea în vigoare a acestui act normativ. Astfel, potrivit art. 25 alin. (2) teza I CPC, *„Procesele în curs de judecată la data schimbării competenței instanțelor legal învestite vor continua să fie judecate de acele instanțe, potrivit legii sub care au început"*. Prin urmare, cauzele aflate pe rolul altor instanțe la data intrării în vigoare a Legii nr. 310/2018 vor continua să fie judecate de acestea. Regula rămâne aplicabilă inclusiv în cazul trimiterii cauzei spre rejudecare, potrivit art. 25 alin. (2) teza a II-a CPC (*„În caz de trimitere spre rejudecare, dispozițiile legale privitoare la competență, în vigoare la data când a început procesul, rămân aplicabile"*).

10. La articolul 95, punctul 3 se modifică și va avea următorul cuprins:

„3. ca instanțe de recurs, recursurile declarate împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii, care, potrivit legii, nu sunt supuse apelului și în orice alte cazuri expres prevăzute de lege;"

FORMA ANTERIOARĂ

„3. ca instanțe de recurs, în cazurile anume prevăzute de lege;"

COMENTARII

În redactarea anterioară, textul de lege reglementa competența tribunalelor de a soluționa recursuri numai *„în cazurile anume prevăzute de lege"*. În situațiile în care legea prevede că o hotărâre este supusă doar căii de atac a recursului la instanța ierarhic superioară, textul de lege, în redactarea anterioară, era acoperitor [spre exemplu, hotărârea prin care instanța se declară necompetentă și respinge cererea ca inadmisibilă întrucât este de competența unui organ fără activitate jurisdicțională sau ca nefiind de competența instanțelor române – art. 132 alin. (4) CPC; hotărârea prin care se constată renunțarea la judecată, cu excepția celei pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție – art. 406 alin. (6) CPC; hotărârea prin care se constată renunțarea la dreptul pretins – art. 410 CPC; hotărârea de suspendare, cu excepția celei pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție – art. 414 alin. (1) CPC; hotărârea prin care se constată perimarea – art. 421 alin. (2) CPC; hotărârea dată în baza recunoașterii pretențiilor – art. 437 alin. (1) CPC; hotărârea de expedient – art. 440 CPC].

În situațiile în care legea prevede însă că hotărârea dată în primă instanță nu este supusă apelului, se poate pune problema dacă, în lipsa unei reglementări exprese, recursul este de competența instanței imediat ierarhic superioare.

Modificarea clarifică această problemă, stabilind că tribunalele soluționează atât recursurile împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii în cazurile în care legea prevede că acestea nu sunt susceptibile de apel, cât și în care legea prevede că hotărârea este supusă doar recursului la instanța ierarhic superioară.

11. La articolul 96, punctul 3 se modifică și va avea următorul cuprins:

„3. ca instanțe de recurs, recursurile declarate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunale în apel sau împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de tribunale, care, potrivit legii, nu sunt supuse apelului, precum și în orice alte cazuri expres prevăzute de lege;"

FORMA ANTERIOARĂ

„3. ca instanțe de recurs, în cazurile anume prevăzute de lege;"

COMENTARII

Modificarea transpune în plan legislativ soluția pronunțată prin Decizia nr. 18/2018 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii[1], potrivit cu care *„competența de soluționare a recursurilor declarate împotriva hotărârilor pronunțate în apel de către tribunale, în cauzele având ca obiect cereri evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv, ca urmare a pronunțării Deciziei nr. 369 din 30 mai 2017 a Curții Constituționale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 582 din 20 iulie 2017, revine curților de apel"*.

Corelativ, se modifică și art. 483 alin. (3) și (4) CPC[2], legiuitorul revenind la soluția legislativă reglementată de Codul de procedură civilă din 1865, în sensul că recursul se soluționează, în toate cazurile, de instanța imediat ierarhic superioară instanței de apel.

12. Articolul 105 se abrogă.

FORMA ANTERIOARĂ

*„**Art. 105. Cererile în materie de moștenire.** În materie de moștenire, competența după valoare se determină fără scăderea sarcinilor sau datoriilor moștenirii."*

[1] Publicată în M. Of. nr. 965 din 14 noiembrie 2018.

[2] A se vedea *infra*, pct. 49.

COMENTARII

Abrogarea acestui texte de lege (care reglementa modul de determinare a valorii obiectului cererii de chemare în judecată în vederea stabilirii competenței materiale) este generată de atribuirea către judecătorii a competenței pentru judecata în primă instanță a cererilor în materie de moștenire, indiferent de valoare [art. 94 pct. 1 lit. j[1]) CPC[1]].

13. La articolul 127, alineatele (1) și (2) se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) Dacă un judecător are calitatea de reclamant într-o cauză de competența instanței la care își desfășoară activitatea sau a unei instanțe inferioare acesteia, va sesiza una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța la care își desfășoară activitatea.

(2) În cazul cererii introduse împotriva unui judecător care ar fi de competența instanței la care acesta își desfășoară activitatea sau a unei instanțe inferioare acesteia, reclamantul poate sesiza una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța care ar fi fost competentă, potrivit legii."

FORMA ANTERIOARĂ

„(1) Dacă un judecător are calitatea de reclamant într-o cerere de competența instanței la care își desfășoară activitatea, va sesiza una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța la care își desfășoară activitatea.

(2) În cazul în care cererea se introduce împotriva unui judecător care își desfășoară activitatea la instanța competentă să judece cauza, reclamantul poate sesiza una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța care ar fi fost competentă, potrivit legii."

14. La articolul 127, după alineatul (2) se introduce un nou alineat, alineatul (2[1]), cu următorul cuprins:

„(2[1]) Dispozițiile alin. (1) și (2) se aplică în mod corespunzător și în ipoteza în care o instanță de judecată are calitatea de reclamant sau de pârât, după caz."

---

[1] A se vedea *supra*, pct. 9.

COMENTARII

Modificările legislative care privesc art. 127 CPC sunt determinate, pe de o parte, de Decizia nr. 7/2016 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii[1], și, pe de altă parte, de Decizia nr. 290/2018 a Curții Constituționale[2].

Astfel, prin Decizia nr. 7/2016, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a stabilit, *inter alia*, că *„sintagma «instanța la care își desfășoară activitatea» din cuprinsul art. 127 alin. (1) din Codul de procedură civilă trebuie interpretată restrictiv, în sensul că se referă la situația în care judecătorul își desfășoară efectiv activitatea în cadrul instanței competente să se pronunțe asupra cererii de chemare în judecată în primă instanță"*[3].

---

[1] Publicată în M. Of. nr. 461 din 22 iunie 2016.

[2] Publicată în M. Of. nr. 638 din 23 iulie 2018.

[3] În motivarea deciziei s-a reținut (parag. 64-74): *„Condiția-premisă de aplicare a dispozițiilor art. 127 alin. (1) din Codul de procedură civilă este aceea ca judecătorul să funcționeze la instanța competentă să soluționeze cauza în primă instanță. Condiția nu este îndeplinită dacă partea este judecător la o altă instanță decât cea competentă, de același grad, chiar situată în raza aceleiași curți de apel. Intenția legiuitorului la edictarea normei este fără echivoc, reieșind din referirea strictă doar la acea instanță la care partea își desfășoară activitatea ca judecător și căreia îi revine competența de soluționare a cauzei. Astfel, trebuie subliniat că prevederile art. 127 alin. (1) din Codul de procedură civilă își găsesc aplicarea numai atunci când cererea care urmează să fie formulată de un judecător sau împotriva unui judecător ar fi, potrivit legii, de competența instanței la care acesta își desfășoară activitatea. Prevederile art. 127 din Codul de procedură civilă au în vedere sesizarea primei instanțe, nu și exercitarea căilor de atac. Interpretarea extensivă a dispozițiilor art. 127 din Codul de procedură civilă contravine redactării restrictive a textului de lege, întrucât circumstanțiază atât persoanele care intră sub incidența normei (calitatea de reclamant a judecătorului, procurorului, asistentului judiciar, grefierului), cât și instanța vizată (care nu poate fi decât prima instanță). Interpretarea extensivă nu poate fi reținută și pentru că nu se poate anticipa exercitarea căii de atac în cauză, fiind posibil ca părțile să achieseze la hotărârea pronunțată sau aceasta să rămână definitivă prin neexercitarea căii de atac prevăzute de lege. Mecanismul conceput prin art. 127 din Codul de procedură civilă nu este singurul prevăzut de legiuitor pentru garantarea imparțialității obiective a instanței, în ipoteza în care partea este judecător la instanța competentă, deoarece se poate recurge la instituția strămutării. Dacă pricina ar ajunge în calea de atac pe rolul unui tribunal sau al unei curți de apel la care una dintre părți este judecător, partea interesată este cea care apreciază dacă este necesar să solicite strămutarea cauzei pentru bănuială legitimă. Așadar, în situația în care reclamantul funcționează la o instanță superioară, iar calea de atac exercitată urmează să fie soluționată de*

Ulterior, prin Decizia nr. 290/2018, Curtea Constituțională a admis excepțiile de neconstituționalitate și a constatat că *„sintagma «de competența instanței la care își desfășoară activitatea» din cuprinsul art. 127 alin. (1) din Codul de procedură civilă, precum și sintagma «care își desfășoară activitatea la instanța competentă să judece cauza» din cuprinsul art. 127 alin. (2) din Codul de procedură civilă sunt neconstituționale"*[1]. De asemenea, Curtea

---

instanța la care funcționează, remediul procesual este strămutarea reglementată de art. 140 alin. (1) și (2) din Codul de procedură civilă. În acest context nu este lipsit de interes a sublinia că, prin Decizia Curții Constituționale nr. 558 din 16 octombrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 897 din 10 decembrie 2014, s-a decis că dispozițiile art. 142 alin. (1) teza întâi și ale art. 145 alin. (1) teza întâi din Codul de procedură civilă sunt constituționale în măsura în care motivul de bănuială legitimă nu se raportează la calitatea de judecător la curtea de apel a uneia dintre părți. Relevant în interpretarea restrictivă a art. 127 alin. (1) din Codul de procedură civilă este paragraful 24 din considerentele deciziei Curții Constituționale, în cuprinsul căruia se reține că «reclamantul judecător nu ar fi putut uza de prevederile art. 127 alin. (1) din Codul de procedură civilă și nici instanța competentă să-i soluționeze cauza nu ar fi putut invoca nerespectarea acestora, atât timp cât aceste dispoziții procedurale circumscriu obligația reclamantului judecător de a introduce cererea la o instanță de același grad din circumscripția unei curți de apel învecinate doar calității sale de a fi judecător la instanța competentă să-i soluționeze cauza, nu și la o instanță de grad superior». Prin urmare, dispozițiile art. 127 alin. (1) din Codul de procedură civilă nu pot fi aplicate decât strict și limitativ, având în vedere caracterul special al normei care face trimitere în mod expres la instanța la care reclamantul își desfășoară activitatea".

[1] În motivarea acestei soluții s-a reținut (parag. 37-40): *„Prin asigurarea unui cadru legal previzibil și nesusceptibil de a naște îndoieli cu privire la respectarea drepturilor procesuale, părțile nu trebuie să apeleze, pe tot parcursul unui litigiu, la remedii procesuale, ci vor recurge la acestea numai atunci când este necesar. Prin urmare, având în vedere că este fundamental ca într-o societate democratică instanțele să inspire încredere justițiabililor, Curtea reține că legiuitorul are obligația reglementării cadrului procesual care să garanteze asigurarea imparțialității obiective a acestora. Dispozițiile art. 127 din Codul de procedură civilă se încadrează în regulile instituite de legiuitor în vederea asigurării independenței obiective a instanței, fiind capabile să înlăture orice suspiciune de soluționare cu părtinire a cauzei din pricina calității părților, stabilind de la debutul procesului civil reperele după care acesta se va desfășura. Din acest punct de vedere, Curtea constată că, de principiu, competența facultativă este o expresie a dispozițiilor constituționale ale art. 126 alin. (2) și ale art. 124,* ***însă, prin limitarea sferei sale de aplicare la instanța la care își desfășoară efectiv activitatea reclamantul judecător, nu este aptă să acopere, într-un mod complet, toate situațiile care pot, în mod rezonabil, apărea în cursul unei judecăți. De aceea, dispoziția legală criticată nu își atinge scopul pentru care a fost edictată, justițiabilii fiind nevoiți să recurgă,***

Constituțională a constatat, prin aceeași decizie, că *„dispozițiile art. 127 alin. (1) și (2) din Codul de procedură civilă sunt constituționale în măsura în care privesc și instanța de judecată în calitate de parte reclamantă/pârâtă"*[1].

în diferite momente ale parcursului cauzei lor, la mijloace procedurale alternative în vederea asigurării egalității armelor în soluționarea cauzei lor în mod echitabil. *În desfășurarea procesului civil, strămutarea trebuie privită ca un mecanism care poate fi invocat în mod excepțional, pentru situații neprevăzute la momentul demarării procesului civil, fiind un remediu procesual eficient atunci când regulile generale de competență aduc o umbră de îndoială asupra imparțialității instanței. Prin urmare, legiuitorul trebuie să creeze justițiabililor o previzibilitate a procedurilor judiciare, prin oferirea garanțiilor necesare încă de la debutul procesului civil, întrucât înfăptuirea justiției nu se realizează doar prin aplicarea acelor dispoziții care au înrâurire asupra fondului cauzei și care determină pronunțarea unei anumite soluții, ci și prin aplicarea întregului cadru procedural incident în cauza dedusă judecății, care comportă legături evidente cu înfăptuirea actului de justiție. De altfel, Curtea reține că viziunea de ansamblu a Codului de procedură civilă urmărește acordarea justițiabililor a accesului la mijloace și forme procedurale mai simple și accesibile, în schimb caracterul restrictiv al dispoziției legale criticate nu corespunde acestei concepții"* (s.n.).

[1] În motivarea acestei soluții s-a reținut (parag. 47): *„(...) Curtea reține că, prin aplicarea dispozițiilor art. 127 alin. (2) din Codul de procedură civilă doar ipotezei judecătorului care are calitatea de pârât, și nu și la ipoteza la care instanța de judecată ar avea această calitate, dispozițiile legale nu își ating scopul pentru care au fost reglementate. Legiuitorul a prevăzut, în ipoteza alin. (2) al art. 127 din Codul de procedură civilă, că pentru cererea introdusă împotriva unui judecător, procuror, asistent judiciar sau grefier care își desfășoară activitatea la instanța competentă să judece cauza, reclamantul poate sesiza una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța care ar fi fost competentă, potrivit legii. Caracterul facultativ rezultă din folosirea verbului «poate», ceea ce duce la concluzia că reclamantul decide dacă să se prevaleze sau nu de această posibilitate, putând renunța la beneficiul acordat de lege.* ***Dar atunci când decide să uzeze de acest beneficiu, apreciind că nu va avea parte de un proces echitabil judecat de o instanță imparțială, legea nu îi poate interzice accesul la acest mecanism pe motiv că partea pârâtă este chiar instanța competentă să îi judece cauza și nu doar un judecător din cadrul acesteia. Legiuitorul a reglementat acest beneficiu în considerarea calității de judecător a părții pârâte, însă, cu atât mai mult cu cât parte pârâtă este chiar instanța de judecată, legea ar trebui să acorde dreptul de opțiune părții reclamante, mai ales că în viziunea legiuitorului exercitarea unei acțiuni de competența de soluționare a instanței la care acesta își desfășoară activitatea este de natură să nască suspiciuni în privința modului de soluționare a litigiului tocmai de colegii acestuia"*** (s.n.).

Modificarea are drept efect lărgirea sferei de aplicare a art. 127 CPC, competența teritorială facultativă urmând să producă efecte nu doar în ipoteza în care reclamantul sau pârâtul are calitatea de judecător la instanța competentă să soluționeze cauza, ci și în cazul în care competența revine instanței inferioare acesteia. De asemenea, ca urmare a introducerii alin. (2^1), dispozițiile referitoare la competența facultativă se aplică și în cazul în care calitatea de reclamant sau de pârât revine chiar instanței care ar fi competentă să soluționeze cauza sau instanței superioare celei care ar fi competentă să soluționeze cauza.

Trebuie remarcat că, față de caracterul excepțional al dispozițiilor art. 127 CPC, acesta trebuie interpretat restrictiv, astfel încât regulile referitoare la competența facultativă nu sunt aplicabile în cazul în care judecătorul își desfășoară activitatea la o instanță de același grad cu cea competentă să soluționeze cauza, chiar dacă acestea s-ar afla în circumscripția aceleiași instanțe ierarhic superioare, și nici în ipoteza în care judecătorul funcționează la o instanță inferioară celei care ar fi competentă să soluționeze cauza. De asemenea, textul de lege nu este aplicabil în cazul în care instanța care are calitatea de parte este de grad egal cu instanța competentă (chiar dacă ar fi o instanță din circumscripția aceleiași curți de apel), nici în cazul în care instanța, parte în proces, este inferioară celei care ar fi competentă să soluționeze cauza. În astfel de situații, partea interesată va putea formula o cerere de strămutare, care va fi soluționată de Înalta Curte de Casație și Justiție, raportat la noua redactare a art. 142 alin. (1) CPC[1].

Noua redactare a textului ridică cel puțin două probleme de interpretare, legate de ipoteza în care cauza este de competența instanței inferioare celei la care judecătorul care are calitatea de parte își desfășoară activitatea ori, după caz, de competența instanței inferioare celei care are calitatea de parte: dacă textul de lege se aplică doar în cazurile în care instanța competentă este imediat inferioară celei la care judecătorul parte își desfășoară activitatea (sau celei care are calitatea de parte în proces) sau și în acelea în care instanța competentă se află în circumscripția instanței la care judecătorul parte își desfășoară activitatea ori care este parte în proces; dacă textul se aplică și în ipoteza în care judecătorul este, la momentul sesizării instanței, încadrat la o instanță de același grad cu instanța competentă (ipoteză în care, așa cum am

[1] A se vedea *infra*, pct. 18.

arătat, dispozițiile art. 127 CPC nu sunt aplicabile), însă pe parcursul judecății devine judecător la o instanță superioară celei care soluționează cauza.

Cu privire la prima problemă, apreciem că, în lipsa altor elemente de circumstanțiere, textele de lege sunt aplicabile ori de câte ori instanța competentă să soluționeze cauza se află în circumscripția instanței la care judecătorul parte își desfășoară activitatea sau instanței care are calitatea de parte în proces, indiferent dacă este vorba despre o instanță de grad imediat superior sau nu. Astfel, dispozițiile art. 127 CPC sunt aplicabile în cazul în care parte într-un proces este un judecător de la un tribunal, dacă litigiul ar fi de competența unei judecătorii din circumscripția acelui tribunal. De asemenea, art. 127 CPC este aplicabil dacă partea este judecător la o curte de apel, iar litigiul este de competența unui tribunal din circumscripția acelei curți de apel. Raportat la lipsa oricărei distincții cu privire la sintagma *„cauză de competența instanței la care își desfășoară activitatea sau a unei instanțe inferioare acesteia"*, apreciem că art. 127 CPC este aplicabil și în cazul în care partea în litigiu este un judecător la o curte de apel, iar cauza este de competența unei judecătorii din circumscripția acelei curți de apel, chiar dacă în cauza respectivă legea nu ar deschide calea de atac a recursului, care ar fi de competența acelei curți de apel[1]. Evident, același raționament urmează a fi aplicat și în cazul în care calitatea de parte revine instanței ierarhic superioare, iar pricina ar fi de competența unei instanțe din circumscripția sa[2].

Cu privire la cea de-a doua chestiune, apreciem că dispozițiile art. 127 CPC se aplică numai în etapa de sesizare a instanței. Prin urmare, dacă partea devine judecător la instanța superioară celei care soluționează cauza după ce aceasta și-a verificat competența, nu se va putea invoca excepția necompetenței teritoriale și, prin urmare, cauza nu va putea fi declinată; în acest caz, partea

[1] Spre exemplu, dacă un judecător de la Curtea de Apel Iași dorește să introducă o cerere de divorț care ar fi de competența Judecătoriei Iași, acesta are obligația de a sesiza o judecătorie din circumscripția unei curți de apel învecinate, chiar dacă în cauza respectivă legea nu deschide calea de atac a recursului împotriva deciziei pronunțate de tribunal în apel.

[2] Spre exemplu, în ipoteza în care Curtea de Apel Iași introduce o cerere de chemare în judecată având ca obiect evacuare, aceasta va fi introdusă la o judecătorie din circumscripția unei curți de apel învecinate, chiar dacă în cauza respectivă legea nu deschide calea de atac a recursului.

interesată va putea formula o cerere de strămutare, care va fi soluționată de Înalta Curte de Casație și Justiție, potrivit noii redactări a art. 142 alin. (1) CPC[1].

15. La articolul 129 alineatul (2), punctul 2 se modifică și va avea următorul cuprins:

„2. în cazul încălcării competenței materiale, când procesul este de competența unei instanțe de alt grad sau de competența unei alte secții sau altui complet specializat;"

FORMA ANTERIOARĂ

„2. în cazul încălcării competenței materiale, când procesul este de competența unei instanțe de alt grad;"

COMENTARII

Noua redactare a art. 129 alin. (2) pct. 2 CPC transpune în plan legislativ soluția cuprinsă în Decizia nr. 17/2018[2] a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, prin care s-a stabilit că, *„în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 129 alin. (2) pct. 2, art. 129 alin. (3), art. 130 alin. (2) și (3), art. 131, art. 136 alin. (1), art. 200 alin. (2) din Codul de procedură civilă și ale art. 35 alin. (2) și art. 36 alin. (3) din Legea nr. 304/2004, necompetența materială procesuală a secției/completului specializat este de ordine publică".*

Calificarea normelor referitoare la competența secțiilor și completurilor specializate drept norme de competență materială poate ridica o problemă de neconstituționalitate a textului de lege. Astfel, potrivit art. 35 alin. (2) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară[3], *„În cadrul curților de apel funcționează, în raport cu complexitatea și numărul cauzelor, secții sau, după caz, completuri specializate pentru cauze civile, cauze cu profesioniști, cauze penale, cauze cu minori și de familie, cauze de contencios administrativ și fiscal, cauze privind conflicte de muncă și asigurări sociale, insolvență, concurență neloială sau pentru alte materii, precum și completuri specializate pentru cauze maritime și fluviale"*, iar potrivit art. 36 alin. (3) din același act normativ, *„În cadrul tribunalelor funcționează, în raport cu complexitatea și numărul cauzelor, secții sau, după caz, completuri specializate pentru cauze*

[1] A se vedea *infra*, pct. 18.

[2] Publicată în M. Of. nr. 872 din 16 octombrie 2018.

[3] Republicată în M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005.

civile, cauze cu profesioniști, cauze penale, cauze cu minori și de familie, cauze de contencios administrativ și fiscal, cauze privind conflicte de muncă și asigurări sociale, insolvență, concurență neloială sau pentru alte materii, precum și completuri specializate pentru cauze maritime și fluviale". Așa cum s-a reținut și în motivarea Deciziei nr. 17/2018, „*aceste dispoziții legale* ***sunt în primul rând norme de organizare judiciară****, iar abia în al doilea rând norme de competență de ordine publică, care reglementează competența unei secții sau a alteia (respectiv complet specializat) de la nivelul unei instanțe (în sens funcțional – judecătorie, tribunal, curte de apel), în funcție de natura litigiului dedus judecății*" (s.n.).

De asemenea, potrivit art. 226 alin. (1) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil[1], „*Prin hotărâre a Consiliului Superior al Magistraturii, la propunerea colegiului de conducere al instanței, în raport cu numărul cauzelor, se pot înființa, în cadrul secțiilor civile, complete specializate pentru soluționarea anumitor categorii de litigii, în considerarea obiectului sau naturii acestora, precum: a) cererile în materie de insolvență, concordat preventiv și mandat ad-hoc; b) cererile în materia societăților comerciale și a altor societăți, cu sau fără personalitate juridică, precum și în materia registrului comerțului; c) cererile care privesc restrângerea, împiedicarea ori denaturarea concurenței; d) cererile privind titlurile de valoare și alte instrumente financiare*"[2].

Rezultă din toate aceste texte de lege că înființarea și stabilirea competenței secțiilor și completurilor specializate se fac, în baza legii, prin hotărâre a Consiliului Superior al Magistraturii, hotărâre care are caracterul unui act administrativ cu caracter normativ.

Articolul 126 alin. (2) din Constituție prevede că „*Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege*". Or, atât timp cât nici Codul de procedură civilă, nici legea de organizare judecătorească nu cuprind criteriile de determinare a competenței completurilor sau secțiilor specializate, se poate ridica problema dacă includerea acestor reguli în cadrul celor de competență este sau nu constituțională.

---

[1] Publicată în M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011.

[2] Prin Decizia nr. 18/2016 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii (publicată în M. Of. nr. 237 din 6 aprilie 2017), s-a stabilit că „*competența materială procesuală a tribunalelor/secțiilor specializate se determină în funcție de obiectul sau natura litigiilor de genul celor avute în vedere cu titlu exemplificativ de art. 226 alin. (1) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, cu modificările și completările ulterioare*".

Apreciem că mai corectă ar fi fost menținerea calificării acestor norme ca reguli de organizare judiciară, cărora li se aplică, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la excepția de necompetență și la conflictele de competență, așa cum prevăd, de altfel, art. 136 alin. (1) și art. 200 alin. (2) CPC.

16. La articolul 130, alineatele (2) și (3) se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(2) Necompetența materială și teritorială de ordine publică trebuie invocată de părți ori de către judecător la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe și pot pune concluzii.

(3) Necompetența de ordine privată poate fi invocată doar de către pârât prin întâmpinare sau, dacă întâmpinarea nu este obligatorie, cel mai târziu la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe și pot pune concluzii."

FORMA ANTERIOARĂ

„(2) Necompetența materială și teritorială de ordine publică trebuie invocată de părți ori de către judecător la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe.

(3) Necompetența de ordine privată poate fi invocată doar de către pârât prin întâmpinare sau, dacă întâmpinarea nu este obligatorie, cel mai târziu la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe."

17. La articolul 131, alineatul (1) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) La primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe și pot pune concluzii, judecătorul este obligat, din oficiu, să verifice și să stabilească dacă instanța sesizată este competentă general, material și teritorial să judece pricina, consemnând în cuprinsul încheierii de ședință temeiurile de drept pentru care constată competența instanței sesizate. Încheierea are caracter interlocutoriu."

FORMA ANTERIOARĂ

„(1) La primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe, judecătorul este obligat, din oficiu, să verifice și să stabilească dacă instanța sesizată este competentă general, material și teritorial să judece pricina, consemnând în cuprinsul încheierii de ședință temeiurile de drept pentru care constată competența instanței sesizate. Încheierea are caracter interlocutoriu."

COMENTARII

Modificarea constă în adăugarea condiției referitoare la posibilitatea părților de a pune concluzii pentru determinarea momentului-limită până la care ar putea fi invocate necompetența materială și cea teritorială de ordine publică, precum și cea teritorială de ordine privată, în cazurile în care întâmpinarea nu ar fi obligatorie, respectiv a momentului la care se face de către instanță verificarea competenței. Legiuitorul revine, în acest sens, la soluția legislativă a Codului de procedură civilă din 1865, care prevedea această condiție în legătură cu momentul procesual al „primei zile de înfățișare".

Posibilitatea invocării necompetenței este condiționată, potrivit noii redactări, nu doar de legala citare a părților, ci și de un eventual alt incident care ar putea determina amânarea judecății [spre exemplu, nelegala comunicare a cererii de chemare în judecată ori a întâmpinării, formularea de către reclamant a unei cereri adiționale în temeiul art. 204 alin. (1) CPC etc.]. Sintagma nou-introdusă nu trebuie interpretată ca făcând referire la concluziile de fond, ci la concluzii asupra oricărei chestiuni pe care instanța trebuie să o soluționeze (excepție, admisibilitate în principiu a unei cereri de intervenție etc.). Practic, momentul configurat prin îndeplinirea cumulativă a condiției referitoare la legala citare a părților și la posibilitatea ca acestea să pună concluzii marchează trecerea de la etapa scrisă, a sesizării instanței, la etapa de cercetare a procesului, care va debuta cu verificarea competenței instanței. Această trecere nu poate fi făcută decât dacă sunt respectate toate garanțiile principiului contradictorialității, atât cele referitoare la citarea părților [art. 14 alin. (1) CPC], cât și cele care vizează încunoștințarea reciprocă cu privire la toate elementele care configurează cadrul procesual, precum și mijloacele de probă de care înțeleg să se folosească [art. 14 alin. (2) CPC]. Prin urmare, orice neregularitate privind comunicarea actelor de procedură sau, după caz, formularea oricărei cereri incidentale ori adiționale, care ar fi de natură să amâne judecata la primul termen la care părțile sunt legal citate, va amâna, automat, și momentul până la care poate fi invocată necompetența, respectiv momentul la care instanța își va verifica competența.

De exemplu, față de reglementarea anterioară, la primul termen de judecată instanța verifica legala citare a părților, după care proceda în mod obligatoriu la verificarea competenței și la invocarea necompetenței de ordine publică (ori acorda cuvântul pârâtului care invoca necompetența de ordine privată). Eventuala invocare a lipsei de apărare, solicitarea de desemnare a curatorului, solicitarea de amânare a cauzei pentru acoperirea viciului de

comunicare a întâmpinării, spre exemplu, nu erau obligatoriu de discutat înainte de invocarea necompetenței.

În actuala formă a textului, după verificarea legalei citări, instanța va trebui însă să rezolve și incidentele care ar putea pune părțile în imposibilitatea de a pune concluzii (precum cele enumerate mai sus), pentru ca abia apoi să poată și să trebuiască să invoce și/sau să pună în discuție necompetența instanței.

Forma anterioară a reglementării prezenta avantajul că marca foarte clar momentul temporal și procesual până la care necompetența putea fi invocată, însă prezenta dezavantajul că putea plasa părțile în postura de a pune concluzii asupra acesteia în situații de eventuală lipsă de apărare. În opinia noastră, trebuie însă a se distinge și între noțiunile de *„invocare"*, pe de o parte, și *„discutare"* sau *„dezbatere"*, pe de altă parte. Astfel, invocarea necompetenței poate rămâne neurmată de dezbaterea incidentului, dacă instanța care invocă aspectul în cauză constată că una dintre părți sau ambele părți sunt lipsite de apărare și există motive temeinice pentru care nu se pot pune concluzii de către acestea la termenul respectiv. În aceste situații, chiar și în vechea formă a legii, la primul termen instanța putea invoca necompetența și amâna cauza, pentru ca la termenul următor părțile (care de această dată, prin ipoteză, erau în măsură să pună concluzii) să poată dezbate cu privire la aceasta. Prin urmare, dacă se accepta această interpretare, modificarea legislativă nu era necesară ori cel puțin nu era nevoie să îmbrace această formă.

Modificarea legislativă nu poate fi interpretată în sensul în care momentul verificării de către instanță a competenței ar putea fi devansat către sfârșitul fazei de cercetare a procesului. Din contră, sintagma nou-introdusă la art. 130 alin. (2) și (3), respectiv la art. 131 alin. (1) CPC vizează momentul la care începe etapa de cercetare a procesului, verificarea competenței urmând a fi făcută înaintea oricărui alt act de procedură pe care instanța l-ar putea efectua în această etapă.

18. La articolul 142, alineatul (1) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Cererea de strămutare întemeiată pe motiv de bănuială legitimă este de competența curții de apel, dacă instanța de la care se cere strămutarea este o judecătorie sau un tribunal din circumscripția acesteia. Dacă strămutarea se cere de la curtea de apel, competența de soluționare revine Înaltei Curți de Casație și Justiție. În cazul cererilor de strămutare întemeiate pe motivul de bănuială legitimă vizând calitatea părții de judecător la o instanță din

circumscripția curții de apel competente, precum și a celor vizând calitatea de parte a unei instanțe din circumscripția aceleiași curți, competența de soluționare revine Înaltei Curți de Casație și Justiție. Cererea de strămutare se depune la instanța competentă să o soluționeze, care va înștiința de îndată instanța de la care s-a cerut strămutarea despre formularea cererii de strămutare."

FORMA ANTERIOARĂ

„(1) Cererea de strămutare întemeiată pe motiv de bănuială legitimă este de competența curții de apel, dacă instanța de la care se cere strămutarea este o judecătorie sau un tribunal din circumscripția acesteia. Dacă strămutarea se cere de la curtea de apel, competența de soluționare revine Înaltei Curți de Casație și Justiție. Cererea de strămutare se depune la instanța competentă să o soluționeze, care va înștiința de îndată instanța de la care s-a cerut strămutarea despre formularea cererii de strămutare."

COMENTARII

Modificarea legislativă a fost impusă de Decizia Curții Constituționale nr. 558/2014[1], prin care a fost admisă excepția de neconstituționalitate și s-a constatat că *„dispozițiile art. 142 alin. (1) teza întâi și ale art. 145 alin. (1) teza întâi din Codul de procedură civilă sunt constituționale în măsura în care motivul de bănuială legitimă nu se raportează la calitatea de judecător la curtea de apel a uneia dintre părți"*, respectiv Decizia Curții Constituționale nr. 169/2016[2], prin care a fost admisă excepția de neconstituționalitate și s-a constatat că *„dispozițiile art. 142 alin. (1) teza întâi și ale art. 145 alin. (1) teza întâi din Codul de procedură civilă sunt constituționale în măsura în care motivul de bănuială legitimă nu se raportează la calitatea de parte a curții de apel în raza căreia funcționează instanța învestită cu judecarea litigiului"*.

Potrivit tezei a III-a de la alin. (1) al art. 142 CPC, nou-introdusă, competența de soluționare a cererii de strămutare revine Înaltei Curți de Casație și Justiție ori de câte ori motivul de bănuială legitimă vizează calitatea uneia dintre părțile litigiului de judecător la o instanță aflată în circumscripția curții de apel care ar fi competentă, potrivit regulii din teza I, să soluționeze cererea de strămutare ori chiar de instanță din circumscripția respectivei curți de apel. Operează, în acest caz, o translatare de drept a competenței curților de apel, în domeniul strămutării pentru motivul de bănuială legitimă, întemeiată pe considerentele

[1] Publicată în M. Of. nr. 897 din 10 decembrie 2014.

[2] Publicată în M. Of. nr. 353 din 9 mai 2016.

pentru care Curtea Constituțională a apreciat că se justifică temerile autorului excepției de neconstituționalitate în ceea ce privește imparțialitatea obiectivă a instanței care trebuie să judece fondul cauzei în urma admiterii cererii de strămutare, legiuitorul conformându-se obligației de a adapta legislația cerințelor de imparțialitate impuse de Constituție.

Raportat și la modificarea art. 127 CPC[1], dispozițiile art. 142 alin. (1) teza a III-a CPC urmează să producă efecte în cazurile în care nu ar fi incidente regulile referitoare la competența facultativă (spre exemplu, în cazul în care reclamantul este judecător la o instanță de același grad cu cea care este competentă să soluționeze cauza sau la o instanță inferioară instanței competente, în măsura în care instanța la care își desfășoară activitatea s-ar afla în circumscripția curții de apel care ar fi competentă să soluționeze cererea de strămutare). Textul de lege nou-introdus nu este însă aplicabil în situația în care motivul de bănuială legitimă vizează calitatea unei părți de judecător la o instanță din circumscripția altei curți de apel decât cea care este competentă să soluționeze cererea de strămutare. Față de caracterul excepțional al tezei nou-introduse (care atrage consecința interpretării restrictive a acesteia) și în lipsa unei norme de trimitere, dispozițiile nu sunt aplicabile decât în ipoteza în care partea este judecător sau instanță, nu și în cazurile în care ar avea o altă calitate (procuror, asistent judiciar, grefier).

19. La articolul 144, alineatul (2) se modifică și va avea următorul cuprins:
„(2) Încheierea asupra strămutării se dă fără motivare și este definitivă."

FORMA ANTERIOARĂ
„(2) Hotărârea asupra strămutării se dă fără motivare și este definitivă."

COMENTARII
Textul de lege clarifică denumirea pe care o poartă hotărârea de strămutare, respectiv faptul că aceasta este o încheiere. Este menținută dispoziția referitoare la lipsa motivării în cazul acestei încheieri, care își menține și caracterul definitiv.

20. La articolul 154, alineatele (4) și (6) se modifică și vor avea următorul cuprins:
„(4) În cazul în care comunicarea potrivit alin. (1) nu este posibilă, aceasta se va face prin poștă, cu scrisoare recomandată, cu confirmare de primire, în

[1] A se vedea *supra*, pct. 13 și 14.

plic închis, la care se atașează dovada de primire/procesul-verbal și înștiințarea prevăzute la art. 163.

.....

(6) Comunicarea citațiilor și a altor acte de procedură se poate face de grefa instanței și prin telefax, poștă electronică sau prin alte mijloace ce asigură transmiterea textului actului și confirmarea primirii acestuia, dacă partea a indicat instanței datele corespunzătoare în acest scop. Comunicarea actelor de procedură va fi însoțită de semnătura electronică extinsă a instanței care va înlocui ștampila instanței și semnătura grefierului de ședință din mențiunile obligatorii ale citației. Fiecare instanță va avea o singură semnătură electronică extinsă pentru citații și acte de procedură."

FORMA ANTERIOARĂ

„(4) În cazul în care comunicarea potrivit alin. (1) nu este posibilă, aceasta se va face prin poștă, cu scrisoare recomandată, cu conținut declarat și confirmare de primire, în plic închis, la care se atașează dovada de primire/procesul-verbal și înștiințarea prevăzute la art. 163.

.....

(6) Comunicarea citațiilor și a altor acte de procedură se poate face de grefa instanței și prin telefax, poștă electronică sau prin alte mijloace ce asigură transmiterea textului actului și confirmarea primirii acestuia, dacă partea a indicat instanței datele corespunzătoare în acest scop. În vederea confirmării, instanța, odată cu actul de procedură, va comunica un formular care va conține: denumirea instanței, data comunicării, numele grefierului care asigură comunicarea și indicarea actelor comunicate; formularul va fi completat de către destinatar cu data primirii, numele în clar și semnătura persoanei însărcinate cu primirea corespondenței și va fi expediat instanței prin telefax, poștă electronică sau prin alte mijloace."

COMENTARII

Modificarea alin. (4) al art. 154 CPC constă în eliminarea sintagmei *„cu conținut declarat"* în legătură cu trimiterea poștală a citațiilor și a actelor de procedură și menținerea doar a condiției referitoare la trimiterea recomandată, cu confirmare de primire. Potrivit art. 2 pct. 21 din O.U.G. nr. 13/2013 privind serviciile poștale[1], prin serviciu confirmare de primire se înțelege *„serviciul poștal a cărui particularitate constă în predarea către expeditor a dovezii privind predarea trimiterii poștale înregistrate, confirmată în scris de destinatar"*. Legea

[1] Publicată în M. Of. nr. 139 din 15 martie 2013.

nu definește trimiterea poștală cu conținut declarat, ci serviciul de trimitere cu valoare declarată („*serviciul poștal a cărui particularitate constă în asigurarea unei trimiteri poștale înregistrate împotriva pierderii, furtului, distrugerii totale sau parțiale ori deteriorării, pentru o sumă care nu poate depăși valoarea declarată de către expeditor, și în eliberarea, la cerere, a unei dovezi privind depunerea trimiterii poștale*" – art. 2 pct. 19 din O.U.G. nr. 13/2013), astfel încât referirea din cuprinsul art. 154 alin. (4) CPC la scrisoare recomandată cu conținut declarat nu își avea corespondentul în legislația specială.

Cu referire la alin. (6) al art. 154 CPC, modificarea legislativă instituie condiția semnăturii electronice extinse în ipoteza comunicării citațiilor și a actelor de procedură prin poștă electronică. Semnătura electronică extinsă este definită de art. 4 pct. 4 din Legea nr. 455/2001 privind semnătura electronică[1] drept „*acea semnătură electronică care îndeplinește cumulativ următoarele condiții: a) este legată în mod unic de semnatar; b) asigură identificarea semnatarului; c) este creată prin mijloace controlate exclusiv de semnatar; d) este legată de datele în formă electronică, la care se raportează în așa fel încât orice modificare ulterioară a acestora este identificabilă*". Potrivit art. 5 din același act normativ, „*Înscrisul în formă electronică, căruia i s-a încorporat, atașat sau i s-a asociat logic o semnătură electronică extinsă, bazată pe un certificat calificat nesuspendat sau nerevocat la momentul respectiv și generată cu ajutorul unui dispozitiv securizat de creare a semnăturii electronice, este asimilat, în ceea ce privește condițiile și efectele sale, cu înscrisul sub semnătură privată*".

În aceste condiții, în cazul citațiilor și al altor acte de procedură transmise prin poștă electronică (e-mail), formalitățile referitoare la ștampila instanței și la semnarea citației de către grefier [art. 157 alin. (1) lit. k) CPC] sunt înlocuite de încorporarea semnăturii electronice extinse a instanței. Lipsa semnăturii extinse prevăzute de această nouă reglementare atrage sancțiunea prevăzută de art. 157 alin. (3) CPC (nulitatea expresă pentru lipsa ștampilei instanței și a semnăturii grefierului).

Cu privire la aplicarea în timp, dispozițiile modificate ale art. 154 CPC vor produce efecte numai în cauzele în care cererea de chemare în judecată a fost introdusă după intrarea în vigoare a Legii nr. 310/2018, potrivit art. 24 CPC.

[1] Republicată în M. Of. nr. 316 din 30 aprilie 2014.

21. La articolul 154, după alineatul (6) se introduce un nou alineat, alineatul (6^1), cu următorul cuprins:

„(6^1) Citațiile și celelalte acte de procedură menționate la alin. (6) se consideră comunicate la momentul la care au primit mesaj din partea sistemului folosit că au ajuns la destinatar potrivit datelor furnizate de acesta."

COMENTARII

Introducerea în cuprinsul art. 154 CPC a alin. (6^1) are ca obiectiv completarea dispozițiilor referitoare la modalitatea de comunicare electronică a citației sau a altor acte de procedură, anterior analizate[1]. În acest sens, se dispune că se consideră realizată comunicarea la momentul primirii mesajului de confirmare din partea sistemului de comunicare folosit. Fie că este vorba despre fax sau poștă electronică, aceste modalități de transmitere a documentelor asigură posibilitatea verificării primirii de către destinatar prin mijloace tehnice, care elimină suspiciunile cu privire la o eventuală modificare a acestor date.

22. La articolul 163, după alineatul (11) se introduce un nou alineat, alineatul (11^1), cu următorul cuprins:

„(11^1) Atunci când comunicarea actelor s-a realizat potrivit prevederilor art. 154 alin. (6) mesajul de comunicare către destinatar primit de la sistem constituie dovada de comunicare. Acesta se va lista și se va atașa la dosarul cauzei."

COMENTARII

În acord cu modificarea art. 154[2], se impunea adaptarea dispozițiilor art. 163 CPC, pentru a se stabili dovada de comunicare prin aceste modalități alternative. În acest context, legiuitorul a stabilit că dovada comunicării se face, în cazul telefaxului, poștei electronice și al celorlalte mijloace similare, prin mesajul de comunicare primit de sistemul folosit pentru transmitere. Acest mesaj va fi imprimat prin grija grefierului de ședință (sau a celui desemnat cu comunicarea actelor de procedură, după caz) și va fi atașat la dosarul cauzei, pentru a permite instanței să procedeze la verificările prevăzute de art. 154 alin. (7) CPC.

[1] A se vedea *supra*, pct. 20.

[2] A se vedea *supra*, pct. 20 și 21.

23. La articolul 165, punctul 3 se modifică și va avea următorul cuprins:

„3. în cazul citării sau comunicării altui act de procedură efectuate potrivit prevederilor art. 154 alin. (6), procedura se socotește îndeplinită la data arătată pe copia imprimată a expedierii, certificată de grefierul care a făcut transmisiunea."

FORMA ANTERIOARĂ

„3. în cazul citării sau comunicării altui act de procedură efectuate potrivit art. 154 alin. (6), procedura se socotește îndeplinită la data arătată pe copia imprimată a confirmării expedierii, certificată de grefierul care a făcut transmisiunea."

COMENTARII

Textul de lege stabilește momentul, respectiv elementul probator referitor la comunicarea actelor de procedură prin telefax, poștă electronică sau prin alte mijloace care asigură transmiterea textului actului și confirmarea primirii acestuia. Ca urmare a înlăturării soluției legislative a confirmării primirii actelor de procedură prin intermediul unui formular, în cazul comunicărilor făcute prin fax sau e-mail, dovada comunicării va fi reprezentată de mesajul de comunicare generat de sistem, fără a fi necesară confirmarea primirii de către destinatar. Dovada este valabilă numai în măsura în care partea a indicat datele necesare în acest sens (număr de fax, adresă de e-mail), indicarea acestora producând efecte numai în ceea ce privește partea respectivă, nu și partea adversă.

În continuarea modificărilor operate la pct. 20-22, dispozițiile art. 165 CPC sunt și ele adaptate pentru a se stabili faptul că, în cazurile în care comunicarea a fost făcută prin mijloacele prevăzute de art. 154 alin. (6) (telefax, poștă electronică etc.), procedura se consideră îndeplinită la data arătată pe documentul imprimat de grefier (la care face referire și art. 163 CPC), certificată de grefierul care a făcut transmisiunea.

În opinia noastră, în lipsa certificării de către grefierul care a făcut transmisiunea, nefiind prevăzută sancțiunea nulității exprese, partea care o invocă trebuie să dovedească vătămarea suferită (prin ipoteză, partea care susține că nu a primit comunicarea). Însă, în funcție de modalitatea de transmitere folosită de instanță și de mijloacele tehnice efectiv existente în instanță, această lipsă poate fi complinită și ulterior. Astfel, de regulă, poșta electronică permite verificarea la orice moment a datei și orei transmiterii comunicării, astfel că

o astfel de dovadă poate fi printată la dispoziția instanței, cu complinirea de această dată a condiției certificării de către grefier. În schimb, aparatele de telefax nu permit, de regulă, identificarea ulterioară a transmisiunilor (mai ales în cazul aparatelor folosite de instanțe, care sunt tranzitate de un volum mare de transmisiuni), astfel că, în acest caz, acoperirea lipsei certificării este foarte dificilă, dacă nu imposibilă.

24. La articolul 183, alineatele (1) și (3) se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) Actul de procedură, depus înăuntrul termenului prevăzut de lege prin scrisoare recomandată la oficiul poștal sau depus la un serviciu de curierat rapid ori la un serviciu specializat de comunicare ori trimis prin fax sau e-mail, este socotit a fi făcut în termen.

.....

(3) În cazurile prevăzute la alin. (1) și (2), recipisa oficiului poștal, precum și înregistrarea ori atestarea făcută, după caz, de serviciul de curierat rapid, de serviciul specializat de comunicare, de unitatea militară sau de administrația locului de deținere, pe actul depus, precum și mențiunea datei și orei primirii faxului sau a e-mail-ului, astfel cum acestea sunt atestate de către calculatorul sau faxul de primire al instanței, servesc ca dovadă a datei depunerii actului de către partea interesată."

FORMA ANTERIOARĂ

„(1) Actul de procedură depus înăuntrul termenului prevăzut de lege prin scrisoare recomandată la oficiul poștal sau depus la un serviciu de curierat rapid ori la un serviciu specializat de comunicare este socotit a fi făcut în termen.

.....

(3) În cazurile prevăzute la alin. (1) și (2), recipisa oficiului poștal, precum și înregistrarea ori atestarea făcută, după caz, de serviciul de curierat rapid, de serviciul specializat de comunicare, de unitatea militară sau de administrația locului de deținere, pe actul depus, servesc ca dovadă a datei depunerii actului de către partea interesată."

COMENTARII

Textul de lege aduce o modificare semnificativă în optica legiuitorului referitoare la actele de procedură trimise către instanță prin fax sau e-mail, acestea fiind menționate expres, alături de actele de procedură transmise prin poștă sau serviciu de curierat rapid, ca acte de procedură efectuate în termen.

Anterior modificării legislative, Curtea Constituțională și Înalta Curte de Casație și Justiție s-au pronunțat cu privire la această problemă.

Astfel, prin Decizia nr. 605/2016[1] a Curții Constituționale a fost respinsă excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 182 alin. (2) CPC, reținându-se în motivare (parag. 25 și 27) că *„(...) cererile trimise prin poșta electronică sau prin fax nu beneficiază de efectele prevăzute de art. 183 alin. (1) din Codul de procedură civilă, potrivit căruia un act de procedură depus înăuntrul termenului prevăzut de lege prin scrisoare recomandată la oficiul poștal sau depus la un serviciu de curierat rapid ori la un serviciu specializat de comunicare este socotit a fi făcut în termen. În timp ce art. 183 alin. (3) din Codul de procedură civilă prevede în mod expres că recipisa oficiului poștal, precum și înregistrarea ori atestarea făcută de serviciul de curierat rapid sau de serviciul specializat de comunicare servește ca dovadă a datei depunerii actului de către partea interesată, în cazul actelor de procedură transmise pe fax sau poștă electronică, nu există o prevedere similară. (...) trimiterea actelor de procedură prin fax sau poștă electronică a fost asimilată depunerii personale la instanță, și nu trimiterii efectuate prin oficiul poștal, serviciul de curierat sau prin alt serviciu specializat de comunicare. Actul de procedură transmis prin fax sau poștă electronică este considerat a fi făcut în termen la data la care a fost înregistrat la instanță, iar potrivit dispoziției legale criticate, deși termenele se socotesc pe zile întregi, totuși, în ziua în care se împlinește termenul, partea interesată trebuie să depună actul la instanță până la închiderea programului"*.

Prin Decizia nr. 34/2017[2] a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, s-a stabilit că, *„în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 182 și art. 183 din Codul de procedură civilă, actul de procedură transmis prin fax sau poștă electronică, în ultima zi a termenului care se socotește pe zile, după ora la care activitatea încetează la instanță, nu este socotit a fi depus în termen"*. În motivarea acestei soluții (parag. 98-106) s-a reținut că *„cererile trimise prin poșta electronică sau prin fax nu pot cădea sub incidența dispozițiilor prevăzute de art. 183 alin. (1) din Codul de procedură civilă, având în vedere și prevederile art. 183 alin. (3) din același act normativ, care prevăd, în mod expres, că recipisa oficiului poștal, precum și înregistrarea ori atestarea făcută de serviciul de curierat rapid sau de serviciul specializat de comunicare servește ca dovadă a datei depunerii*

[1] Publicată în M. Of. nr. 2 din 3 ianuarie 2017.

[2] Publicată în M. Of. nr. 803 din 11 octombrie 2017.

actului de către partea interesată, or, în cazul actelor de procedură transmise pe fax sau poștă electronică, nu există o prevedere similară. În acest sens sunt avute în vedere și dispozițiile art. 199 din Codul de procedură civilă, potrivit cărora cererea de chemare în judecată, depusă personal sau prin reprezentant, sosită prin poștă, curier, fax sau scanată și transmisă prin poștă electronică ori prin înscris în formă electronică, se înregistrează și primește dată certă prin aplicarea ștampilei de intrare, operațiuni care pot fi efectuate doar până la ora la care activitatea instanței încetează în mod legal. Cu toate acestea, legea permite ca, în cazul în care un act de procedură nu a fost depus la instanță de parte personal sau prin reprezentant sau nu a fost transmis instanței prin poștă, curier, fax sau scanat și transmis prin poșta electronică ori prin înscris în formă electronică, până la ora la care activitatea instanței încetează în mod legal, astfel că nu a fost înregistrat și nu a primit dată certă prin aplicarea ștampilei de intrare, în conformitate cu prevederile art. 199 din Codul de procedură civilă, să fie socotit depus înăuntrul termenului prevăzut de lege, dacă a fost depus prin scrisoare recomandată la oficiul poștal sau depus la un serviciu de curierat rapid ori la un serviciu specializat de comunicare, cu condiția de a fi depus până la ora 24,00 a ultimei zile a termenului prevăzut de lege. Cu alte cuvinte, fiind o derogare de la regula înscrisă în art. 182 alin. (2) din Codul de procedură civilă, numai actul de procedură depus prin scrisoare recomandată la oficiul poștal sau depus la un serviciu de curierat rapid ori la un serviciu specializat de comunicare, cu condiția de a fi depus până la ora 24,00 a ultimei zile a termenului prevăzut de lege este prezumat de lege ca socotit a fi făcut în termen, nu și cazul comunicării prin fax sau e-mail, care, nefiind în mod expres menționat în cuprinsul art. 183, nu poate fi extins pe cale de interpretare. Toate actele depuse prin fax sau e-mail după ora încheierii programului de lucru al instanței sunt înregistrate a doua zi, fiind considerate depuse la data înregistrării, în conformitate cu prevederile art. 199 din Codul de procedură civilă. Așadar, în situațiile supuse analizei, ceea ce produce consecințe juridice cu privire la depunerea în termen a unui act de procedură este data înregistrării înscrisului la instanță, care trebuie efectuată în interiorul termenului procedural, iar nu data trimiterii actului prin poșta electronică sau prin fax, chiar și după închiderea activității instanței".

Apreciem că, în condițiile noii redactări a art. 183 alin. (1) și (3) CPC, rațiunile avute în vedere de Curtea Constituțională și de Înalta Curte de Casație și Justiție nu își mai mențin valabilitatea. Astfel, s-a reținut că trimiterea actelor de procedură prin fax sau e-mail nu poate fi asimilată trimiterii prin poștă sau curierat, având în vedere că art. 183 alin. (1) CPC face referire doar

la acestea două din urmă. Or, ca urmare a modificării legislative, dispozițiile art. 183 alin. (1) CPC fac referire atât la trimiterea actului de procedură prin poștă ori curierat, cât și la fax sau poșta electronică, prin urmare, tuturor trebuie să le fie recunoscut același regim juridic. De asemenea, în noua redactare, art. 183 alin. (3) CPC face referire expres la momentul comunicării actelor de procedură prin fax sau e-mail, acesta fiind cel atestat de faxul sau calculatorul instanței.

Prin urmare, cu privire la aceste acte de procedură se va avea în vedere nu data certă dată de serviciul registratură potrivit art. 199 CPC, ci data atestată de aparatul fax sau de calculatorul instanței. În aceste condiții, apreciem că, așa cum am arătat, toate argumentele reținute în Decizia Curții Constituționale nr. 605/2016 și, în special, în Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 34/2017, bazate pe faptul că ipoteza trimiterii actului de procedură prin fax sau e-mail nu este prevăzută expres de art. 183 alin. (1) și (3) CPC, sunt căzute în desuetudine.

Raționamentul Înaltei Curți de Casație și Justiție în motivarea Deciziei nr. 34/2017 a fost acela că art. 183 CPC instituie o excepție de la regula prevăzută de art. 182 alin. (2) CPC, iar această excepție nu poate fi aplicată, prin analogie, și altor situații cu privire la care textul de lege nu se referea în mod expres[1]. Atât timp cât art. 183 CPC, în redactarea sa anterioară modificării prin Legea nr. 310/2018, nu se referea la trimiterea actelor de procedură către instanță prin fax sau e-mail, acestora li se aplica regimul de la art. 182 alin. (2) CPC. După modificarea art. 183 alin. (1) și (3) CPC prin Legea nr. 310/2018, aceste modalități de comunicare sunt, alături de trimiterea prin scrisoare recomandată, situații de excepție de la reglementarea prevăzută de art. 182 alin. (2) CPC.

În acest context, trebuie reținut că dispozițiile art. 182 alin. (2) CPC instituie, la rândul lor, o excepție de la regula prevăzută de art. 182 alin. (1) CPC, potrivit cu care termenul se împlinește la ora 24,00 a ultimei zile în care se poate îndeplini actul de procedură. Prin urmare, art. 183 CPC, care derogă de la art. 182 alin. (2) CPC, instituie o excepție la excepție, care face aplicabilă regula de la art. 182 alin. (1) CPC. Altfel spus, prin menționarea expresă la art. 183 CPC a trimiterilor prin fax sau e-mail, acestea sunt scoase de sub incidența alin. (2) al art. 182 și date în sfera de aplicare a alin. (1) al aceluiași articol.

---

[1] Opinia a fost exprimată și în doctrină. A se vedea G. Boroi, M. Stancu, *op. cit.*, 2017, p. 350.

În concluzie, în măsura în care data și ora atestate de aparatul fax al instanței sau de calculatorul instanței sunt în termen (prin raportare la ora 24,00 a ultimei zile a termenului), actul de procedură este efectuat în termen, chiar dacă faxul sau e-mailul a ajuns la instanță după închiderea programului de registratură.

25. La articolul 200, alineatul (4) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(4) Dacă obligațiile privind completarea sau modificarea cererii prevăzute la art. 194 lit. a)-c), d) numai în cazul motivării în fapt și f), precum și art. 195-197 nu sunt îndeplinite în termenul prevăzut la alin. (3), prin încheiere se dispune anularea cererii."

FORMA ANTERIOARĂ

„(4) Dacă obligațiile privind completarea sau modificarea cererii nu sunt îndeplinite în termenul prevăzut la alin. (3), prin încheiere, dată în camera de consiliu, se dispune anularea cererii."

COMENTARII

Modificarea legislativă restrânge cazurile în care instanța poate anula cererea de chemare în judecată în procedura de verificare și regularizare, fiind eliminate, față de redactarea anterioară, eventualele lipsuri ale cererii referitoare la indicarea motivelor de drept și a probelor.

Cu privire la motivele de drept, neindicarea acestora de către reclamant nu ar putea conduce la anularea cererii de chemare în judecată atât timp cât judecătorul are obligația de a da sau, după caz, de a restabili calificarea juridică a actelor și faptelor deduse judecății, chiar dacă părțile le-au dat o altă denumire [art. 22 alin. (4) CPC], obligație care dă expresie principiului *„da mihi factum, dabo tibi ius"*.

Motivele de drept nu sunt un element esențial al cererii de chemare în judecată, doar lipsa motivelor de fapt atrăgând nulitatea acesteia [art. 196 alin. (1) CPC]; de asemenea, ca element al principiului contradictorialității, *„Părțile au obligația de a expune situația de fapt la care se referă pretențiile și apărările lor în mod corect și complet, fără a denatura sau omite faptele care le sunt cunoscute"* [art. 14 alin. (3) teza I CPC]. Neindicarea motivelor de fapt atrage consecința imposibilității soluționării cauzei, cercetarea procesului neputând fi declanșată decât cu privire la situația de fapt pretinsă de părți. Neindicarea motivelor de drept nu este însă un impediment pentru declanșarea judecății propriu-zise, instanța urmând a califica actele și faptele deduse

judecății, după punerea în dezbaterea contradictorie a părților a calificărilor sau eventualelor recalificări date elementelor de fapt. Desigur, în măsura în care situația de fapt nu este suficient descrisă pentru a permite calificarea în drept a cererii, instanța poate aplica sancțiunea nulității, însă nu pentru lipsa motivării în drept, ci pentru lipsa (ori insuficiența) motivării situației de fapt.

În ceea ce privește probele, sancțiunea specifică neindicării acestora în cuprinsul cererii de chemare în judecată ori, după caz, a nerespectării dispozițiilor legale referitoare la indicarea lor (spre exemplu, nedepunerea întrebărilor interogatoriului, în cazul în care legea prevede că la acesta se răspunde în scris, neindicarea numelui și/sau domiciliului martorilor) este cea a decăderii [art. 254 alin. (1) CPC]. Prin urmare, dacă reclamantul nu respectă dispozițiile legale referitoare la propunerea probelor, cererea sa este valabilă, însă va suporta consecințele sancțiunii decăderii din dreptul de a mai propune probe, respectiv se va vedea în situația de a nu își putea dovedi pretențiile în cazul în care nu se va putea încadra în una dintre situațiile prevăzute de art. 254 alin. (2) CPC.

Trebuie reținut că nu au fost modificate și dispozițiile art. 200 alin. (1) și (3) CPC, astfel încât instanța are în continuare obligația de a verifica îndeplinirea tuturor cerințelor prevăzute de art. 194-197 CPC, inclusiv cele referitoare la indicarea motivelor de drept și la indicarea probelor în cuprinsul cererii de chemare în judecată, precum și a de pune în vedere reclamantului să înlăture eventualele lipsuri ale cererii cu privire la aceste mențiuni, însă nu poate anula cererea, în temeiul art. 200 alin. (4) CPC, în cazul în care lipsurile referitoare la motivarea în drept și la indicarea probelor nu sunt înlăturate.

26. La articolul 200, după alineatul (4) se introduce un nou alineat, alineatul (4^1), cu următorul cuprins:

„(4^1) Reclamantului nu i se poate cere să completeze sau să modifice cererea de chemare în judecată cu date sau informații de care acesta nu dispune personal și pentru obținerea cărora este necesară intervenția instanței."

COMENTARII

Alineatul nou-introdus urmărește să elimine eventualele situații în care cererea de chemare în judecată ar fi anulată, deși reclamantul nu deține informațiile care ar trebui inserate în cuprinsul cererii, informații care pot fi însă obținute la intervenția instanței. Astfel, art. 194 lit. a) CPC prevede că cererea

de chemare în judecată trebuie să cuprindă, alături de arătarea numelui și prenumelui, a domiciliului sau reședinței părților ori, pentru persoane juridice, a denumirii și sediului lor, *„codul numeric personal sau, după caz, codul unic de înregistrare ori codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar ale reclamantului, precum și ale pârâtului, dacă părțile posedă ori li s-au atribuit aceste elemente de identificare potrivit legii, **în măsura în care acestea sunt cunoscute de reclamant***" (s.n.). Potrivit art. 154 alin. (8) CPC, *„În scopul obținerii datelor și informațiilor necesare realizării procedurii de comunicare a citațiilor, a altor acte de procedură, precum și îndeplinirii oricărei atribuții proprii activității de judecată, instanțele au drept de acces direct la bazele de date electronice sau la alte sisteme de informare deținute de autorități și instituții publice. Acestea au obligația de a lua măsurile necesare în vederea asigurării accesului direct al instanțelor la bazele de date electronice și sistemele de informare deținute*".

Prin urmare, în măsura în care reclamantul indică în cuprinsul cererii sale că nu îi sunt cunoscute anumite date de identificare ale pârâtului, însă acestea pot fi obținute de instanță prin accesarea bazelor de date electronice, cererea de chemare în judecată nu va fi anulată, ci instanța va proceda la stabilirea respectivelor date, solicitându-i, eventual, reclamantului lămuriri suplimentare în acest sens (spre exemplu, în cazul în care sunt identificate mai multe persoane cu același nume și prenume, dar cu domicilii diferite sau chiar cu același domiciliu)[1].

Cu toate acestea, apreciem că redactarea art. 200 alin. (4[1]) CPC este criticabilă, sintagma *„date sau informații de care acesta nu dispune personal"* putând conduce la concluzia (greșită, în opinia noastră) că textul este aplicabil inclusiv în acele situații în care acele date sau informații ar putea fi obținute de reclamant în urma efectuării anumitor demersuri prevăzute de lege. Or, raportat la obligațiile pe care acesta le are în legătură cu formularea cererii de chemare în judecată și observând finalitatea procedurii de verificare și regularizare a cererii, apreciem că reclamantul nu se va putea prevala de reglementarea nou-introdusă în situația în care datele sau informațiile solicitate

[1] În opinia noastră însă, simpla afirmație a reclamantului în sensul că nu dispune de informații și că este necesară intervenția instanței nu este întotdeauna suficientă pentru a atrage aplicarea acestei noi dispoziții legale. În schimb, reclamantul va trebui să facă dovada că a depus diligențe în vederea obținerii datelor respective, însă a fost refuzat.

de instanță puteau fi obținute în baza legii, chiar dacă obținerea lor ar fi presupus din partea sa formularea anumitor cereri și suportarea anumitor cheltuieli. Spre exemplu, în cazul datelor referitoare la persoane juridice și entități care sunt înregistrate în registrul comerțului, informațiile pot fi obținute de către orice persoană, în temeiul art. 4 din Legea nr. 26/1990 privind registrul comerțului[1]. Textul de lege prevede că registrul comerțului este public [alin. (1)] și că, la cerere, oficiul registrului comerțului este obligat să elibereze, pe cheltuiala persoanei care a înregistrat cererea, informații, extrase de registru și certificate constatatoare despre datele înregistrate în registrul comerțului, precum și certificate constatatoare că un anumit act sau fapt este ori nu este înregistrat, copii și copii certificate de pe înregistrările efectuate în registru și de pe actele prezentate [alin. (2)], aceste documente putând fi eliberate și prin corespondență sau electronic [alin. (3) și (4)]. Prin urmare, în cazul informațiilor care se regăsesc în registrul comerțului, dispozițiile art. 200 alin. (4^1) CPC nu sunt aplicabile, aceste informații putând fi obținute de reclamant în temeiul prevederilor legale sus-citate.

De asemenea, apreciem că, prin invocarea art. 200 alin. (4^1) CPC, reclamantul nu se poate deroba de obligații esențiale, prevăzute de lege în legătură cu sesizarea instanței: indicarea numelui, a prenumelui ori, după caz, a denumirii părților (spre exemplu, reclamantul nu va putea introduce o cerere de chemare în judecată împotriva unei persoane neidentificate, pretinzând că nu cunoaște cum se numește aceasta și solicitând administrarea de probe pentru identificarea pârâtului); depunerea dovezii privind verificarea evidențelor succesorale, în cazul sesizării instanței cu dezbaterea procedurii succesorale, potrivit art. 193 alin. (3) CPC; indicarea valorii obiectului cererii de chemare în judecată, după prețuirea sa, atunci când acesta este evaluabil în bani, precum și modul de calcul prin care s-a ajuns la determinarea acestei valori, potrivit art. 194 lit. c) CPC; depunerea de către reclamant a extrasului de carte funciară ori, după caz, a certificatului emis de biroul de carte funciară din care rezultă că imobilul nu este înscris în cartea funciară, în cazul în care obiectul cererii de chemare în judecată este un bun imobil, potrivit art. 194 lit. c) CPC.

De asemenea, cererea de chemare în judecată poate fi în continuare anulată dacă reclamantul nu indică toate datele sale de identificare, conform art. 194 lit. a) CPC, neputând să pretindă că nu le cunoaște sau că nu le poate aduce la cunoștința instanței.

[1] Republicată în M. Of. nr. 49 din 4 februarie 1998.

Alineatul (4^1), introdus la art. 200 CPC prin Legea nr. 310/2018, reprezintă o modificare așteptată în practică, mai ales prin raportare la sancțiunea foarte drastică a anulării cererii, pe care unele instanțe au aplicat-o fără să țină cont de faptul că existau și justificări obiective pentru lipsa unor elemente prevăzute de art. 194 CPC (de exemplu, contul bancar, mai ales în litigiile fără obiect patrimonial). De asemenea, în unele situații, codul numeric personal și domiciliul actual al pârâtului puteau pune probleme, mai ales din cauza modului în care este reglementat accesul la bazele de date naționale privind evidența populației. Apreciem însă că, raportat la redactarea art. 194 lit. a) CPC, noua reglementare este redundantă și aptă să genereze un abuz de drept, fiind rezultatul conjugării nefericite a aplicării excesive a soluției anulării cererii de chemare în judecată în procedura de verificare și regularizare și a tendinței părților de a formula cereri informe, inapte să declanșeze o judecată propriu-zisă. Dacă dispozițiile art. 194 lit. a) CPC ar fi fost interpretate și aplicate rațional, reținându-se, pe baza formulării textului de lege, care sunt datele obligatorii și care sunt cele facultative[1], introducerea alin. (4^1) nu ar fi fost necesară.

Apreciind asupra finalității introducerii alin. (4^1) CPC, considerăm că dispozițiile acestuia pot fi invocate pe calea cererii de reexaminare prevăzute de art. 200 alin. (5) CPC. Astfel, în ipoteza în care cererea de chemare în judecată a fost anulată în temeiul art. 200 alin. (4) CPC, reclamantul poate formula cerere de reexaminare și poate dovedi, în fața completului care o soluționează, că se află în ipoteza prevăzută de alin. (4^1), chiar cu înscrisuri noi, nedepuse în fața completului inițial, dacă acestea dovedesc că a efectuat demersuri pentru aflarea datelor care i-au fost cerute de instanță înainte de anularea cererii. Dacă însă reclamantul face demersurile de aflare a datelor după formularea

[1] Așa cum reiese din redactarea sa, art. 194 lit. a) CPC reglementează două categorii de elemente de identificare a părților: cele obligatorii (numele și prenumele, domiciliul sau reședința părților ori, pentru persoanele juridice, denumirea și sediul lor, precum și codul numeric personal sau, după caz, codul unic de înregistrare ori codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar ale reclamantului) și cele facultative, pe care reclamantul trebuie să le indice numai în măsura în care îi sunt cunoscute și numai dacă pârâtului i-au fost atribuite aceste date (codul numeric personal sau, după caz, codul unic de înregistrare ori codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar ale pârâtului). A se vedea D.N. THEOHARI, *Comentariu la art. 194 CPC*, în G. BOROI (COORD.), *op. cit.*, vol. I, p. 528.

cererii de reexaminare, considerăm că aceasta ar trebui respinsă, deoarece incidența dispozițiilor alin. (4[1]) trebuie raportată la momentul la care instanța a anulat cererea, nu la momentul la care se soluționează reexaminarea. În acest sens, art. 200 alin. (7) teza finală CPC prevede că cererea de reexaminare va fi admisă numai dacă anularea a fost dispusă în mod eronat sau dacă neregularitățile au fost înlăturate în termenul acordat potrivit alin. (3). În contextul introducerii alin. (4[1]), aceste dispoziții trebuie interpretate în sensul în care cererea de reexaminare va fi admisă dacă reclamantul a făcut de la bun început dovada că nu deține datele solicitate de instanță și, în ciuda acestor dovezi, instanța a anulat cererea, respectiv dacă reclamantul face dovada că a făcut demersuri pentru a obține datele solicitate anterior anulării cererii, însă acestea i-au fost refuzate, chiar dacă dovada acestor demersuri nu a fost făcută la momentul anulării cererii (deși, la momentul respectiv, ele erau cel puțin inițiate).

În privința aplicării în timp, raportat la art. 24-25 CPC, dispozițiile art. 200 alin. (4[1]) CPC sunt aplicabile numai în cazul cererilor de chemare în judecată introduse după data intrării în vigoare a Legii nr. 310/2018.

27. La articolul 201, alineatele (2)-(4) se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(2) Întâmpinarea se comunică de îndată reclamantului, care poate depune răspuns la întâmpinare în termen de 10 zile de la comunicare. Pârâtul va lua cunoștință de răspunsul la întâmpinare de la dosarul cauzei.

(3) În termen de 3 zile de la data depunerii întâmpinării, judecătorul fixează prin rezoluție primul termen de judecată, care va fi de cel mult 60 de zile de la data rezoluției, dispunând citarea părților.

(4) În cazul în care pârâtul nu a depus întâmpinare în termenul prevăzut la alin. (1), la data expirării termenului respectiv, judecătorul fixează prin rezoluție primul termen de judecată, care va fi de cel mult 60 de zile de la data rezoluției, dispunând citarea părților."

FORMA ANTERIOARĂ

„(2) Întâmpinarea se comunică de îndată reclamantului, care este obligat să depună răspuns la întâmpinare în termen de 10 zile de la comunicare. Pârâtul va lua cunoștință de răspunsul la întâmpinare de la dosarul cauzei.

(3) În termen de 3 zile de la data depunerii răspunsului la întâmpinare, judecătorul fixează prin rezoluție primul termen de judecată, care va fi de cel mult 60 de zile de la data rezoluției, dispunând citarea părților.

(4) În cazul în care pârâtul nu a depus întâmpinare în termenul prevăzut la alin. (1) sau, după caz, reclamantul nu a comunicat răspuns la întâmpinare în termenul prevăzut la alin. (2), la data expirării termenului corespunzător, judecătorul fixează prin rezoluție primul termen de judecată, care va fi de cel mult 60 de zile de la data rezoluției, dispunând citarea părților."

COMENTARII

Modificarea legislativă constă în reglementarea caracterului facultativ al răspunsului la întâmpinare, nedepunerea acestuia neputând atrage, pe cale de consecință, nicio sancțiune procesuală. Drept urmare, și termenul de 10 zile de depunere a răspunsului la întâmpinare este unul de recomandare, nerespectarea sa neputând să atragă sancțiunea decăderii, atât timp cât chiar actul care ar trebui îndeplinit în termen nu are caracter obligatoriu.

De asemenea, noua reglementare are drept scop scurtarea fazei scrise a procesului, fixarea primului termen de judecată urmând a fi făcută după depunerea întâmpinării ori, după caz, după expirarea termenului de depunere a întâmpinării, fără a mai fi necesar să se aștepte epuizarea termenului de depunere a răspunsului la întâmpinare.

28. Articolul 213 se modifică și va avea următorul cuprins:

*„**Art. 213. Desfășurarea procesului fără prezența publicului.** (1) În cazurile în care cercetarea procesului sau dezbaterea fondului în ședință publică ar aduce atingere moralității, ordinii publice, intereselor minorilor, vieții private a părților ori intereselor justiției, după caz, instanța, la cerere sau din oficiu, poate dispune ca acestea să se desfășoare în întregime sau în parte fără prezența publicului.*

(2) În cazurile prevăzute la alin. (1), au acces în sala de ședință părțile, reprezentanții lor, cei care îi asistă pe minori, apărătorii părților, martorii, experții, traducătorii, interpreții, precum și alte persoane cărora instanța, pentru motive temeinice, le admite să asiste la proces."

FORMA ANTERIOARĂ

*„**Art. 213. Desfășurarea procesului fără prezența publicului.** (1) În fața primei instanțe cercetarea procesului se desfășoară în camera de consiliu, dacă legea nu prevede altfel.*

(2) De asemenea, în cazurile în care dezbaterea fondului în ședință publică ar aduce atingere moralității, ordinii publice, intereselor minorilor, vieții private a părților ori intereselor justiției, după caz, instanța, la cerere sau din oficiu, poate dispune ca aceasta să se desfășoare în întregime sau în parte fără prezența publicului.

(3) În cazurile prevăzute la alin. (1) și (2), au acces în camera de consiliu ori în sala de ședință părțile, reprezentanții lor, cei care îi asistă pe minori, apărătorii părților, martorii, experții, traducătorii, interpreții, precum și alte persoane cărora instanța, pentru motive temeinice, le admite să asiste la proces."

COMENTARII

Anterior modificării prin Legea nr. 310/2018, alin. (1) al art. 213 prevedea că *„În fața primei instanțe cercetarea procesului se desfășoară în camera de consiliu, dacă legea nu prevede altfel"*. Aceste dispoziții nu au produs niciodată efecte, aplicarea lor fiind amânată, conform art. XII alin. (1) din Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești, precum și pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă[1], până la 1 ianuarie 2016, termen prelungit apoi până la 1 ianuarie 2017, prin O.U.G. nr. 62/2015[2], respectiv până la 1 ianuarie 2019, prin O.U.G. nr. 95/2016[3].

Așadar, legiuitorul abandonează definitiv soluția legislativă a cercetării fondului în fața primei instanțe în camera de consiliu, urmând ca întreaga desfășurare a etapei de judecată a procesului (cercetarea procesului și concluziile asupra fondului) să aibă loc în ședință publică. Această modificare reprezintă o orientare realistă a legiuitorului, care a renunțat astfel la reglementarea cercetării procesului în camera de consiliu, imposibil de pus în practică cu infrastructura și dotările actuale ale instanțelor[4].

---

[1] Publicată în M. Of. nr. 89 din 12 februarie 2013.

[2] Publicată în M. Of. nr. 964 din 24 decembrie 2015.

[3] Publicată în M. Of. nr. 1009 din 15 decembrie 2016.

[4] Soluția legislativă a efectuării actelor de procedură specifice etapei de cercetare a procesului în camera de consiliu a avut în vedere, conform Expunerii de motive care a stat la baza Legii nr. 134/2010 (disponibilă la adresa http://www.cdep.ro/proiecte/2009/400/10/3/em413.pdf, vizitată la 15 decembrie 2018), „caracterul preponderent privat al drepturilor și intereselor disputate în procesul civil".

29. La articolul 231, alineatele (1), (4) și (5) se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) Grefierul care participă la ședință este obligat să ia note în legătură cu desfășurarea procesului. Părțile pot cere citirea notelor și, dacă este cazul, corectarea lor.

.....

(4) Instanța va înregistra ședințele de judecată.

(5) Instanța va elibera, la cerere, o copie electronică a înregistrării ședinței de judecată:

a) părților, pe cheltuiala acestora, în ceea ce privește cauza lor;

b) procurorului, pentru cauza în care participă."

FORMA ANTERIOARĂ

„(1) Grefierul care participă la ședință este obligat să ia note în legătură cu desfășurarea procesului, care vor fi vizate de către președinte. Părțile pot cere citirea notelor și, dacă este cazul, corectarea lor.

.....

(4) Instanța va înregistra ședințele de judecată. În caz de contestare de către participanții la proces a notelor grefierului, acestea vor fi verificate și, eventual, completate ori rectificate pe baza înregistrărilor din ședința de judecată.

(5) La cerere, părțile, pe cheltuiala acestora, pot obține o copie electronică a înregistrării ședinței de judecată în ceea ce privește cauza lor."

COMENTARII

În legătură cu art. 231 alin. (1) CPC privind notele de ședință ale grefierului, dispare condiția referitoare la vizarea acestora de către președintele completului de judecată.

Dispozițiile art. 231 alin. (1) CPC se corelează cu cele al art. 122 alin. (1)-(3) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, potrivit cu care: *„(1) În cursul ședinței de judecată grefierul va consemna în caietul de note: numărul dosarului, poziția acestuia pe lista de ședință, susținerile orale, depunerile de cereri și acte în timpul ședinței, măsurile dispuse de instanță, precum și toate celelalte aspecte din desfășurarea procesului. (2) În cazul în care notele grefierului de ședință sunt tehnoredactate, acestea se listează la sfârșitul ședinței de judecată și se păstrează în mape care urmează regimul juridic al caietului de note. (3) Caietul de note este numerotat înainte de a*

fi început și este sigilat după completarea lui; acesta se depune la arhiva instanței, unde se păstrează timp de 3 ani, socotiți de la data ultimelor note".

Modificarea dispozițiilor art. 231 alin. (1) CPC în sensul eliminării condiției formale a vizării notelor de ședință de către președintele completului de judecată nu afectează cu nimic dispozițiile referitoare la redactarea și semnarea încheierilor de ședință. Astfel, dispozițiile art. 233 alin. (1) lit. m) CPC rămân neschimbate, încheierea de ședință trebuind să fie semnată de toți membrii completului de judecată și de grefier. Această modificare este una firească, în condițiile în care ședințele sunt integral înregistrate audio, astfel că o eventuală contestare a conținutului consemnărilor poate fi susținută cu înregistrarea ședinței. A fost însă menținută teza finală a alin. (1), care permite părților să ceară și să obțină pe loc, în ședință, corectarea notelor grefierului, aspect extrem de util mai ales pentru consemnările făcute în încheierea de dezbateri/practicaua hotărârii.

De asemenea, modificarea dispozițiilor art. 231 alin. (1) CPC nu aduce atingere nici altor dispoziții care prevăd obligativitatea semnării de către președintele completului a unor acte de procedură: semnarea de către președinte a declarației martorului [art. 323 alin. (1) CPC se modifică[1], însă nu și cu privire la această chestiune], respectiv a adăugirilor, ștersăturilor sau schimbărilor în cuprinsul mărturiei [art. 323 alin. (2) CPC]; semnarea de către președinte a răspunsului la interogatoriu, respectiv a adăugirilor, ștersăturilor sau schimbărilor aduse în cuprinsul acestuia [art. 354 alin. (1) CPC]. De asemenea, potrivit art. 118 alin. (6) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, *„Cererile sau actele depuse în timpul ședinței de judecată vor fi datate, vizate și semnate de președintele completului de judecată sau de către un alt membru al completului*".

Referitor la dispozițiile art. 231 alin. (4) CPC, modificarea constă în abrogarea tezei a II-a a acestui alineat, care prevedea că, *„În caz de contestare de către participanții la proces a notelor grefierului, acestea vor fi verificate și, eventual, completate ori rectificate pe baza înregistrărilor din ședința de judecată*". Abrogarea acestei teze nu trebuie interpretată în sensul în care părțile nu ar putea contesta notele grefierului, acest drept fiind în continuare reglementat de art. 231 alin. (3) CPC (*„Notele grefierului pot fi contestate cel mai târziu la termenul următor*"). De asemenea, dispozițiile referitoare la înregistrarea ședințelor de judecată rămân aplicabile, corelându-se cu cele ale art. 122 alin. (4) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești

[1] A se vedea *infra*, pct. 35.

(*„Ședința de judecată se înregistrează cu mijloace tehnice. Suportul înregistrării se păstrează în arhiva instanței"*). În realitate, nu exista niciodată în practică interesul unei astfel de intervenții asupra notelor grefierului, întrucât acestea nu servesc decât la întocmirea încheierii de ședință[1]. Or, în forma actuală, partea nemulțumită de conținutul notelor (și al încheierii) poate solicita îndreptarea încheierii pe baza înregistrării.

În ceea ce privește dispozițiile art. 231 alin. (5) CPC, acestea sunt completate în sensul că este reglementat în mod expres dreptul procurorului de a obține, la cerere, o copie electronică a înregistrării ședinței de judecată, în cazul în care a participat la respectiva ședință. Adăugirea este firească, în condițiile în care procurorul nu este parte în procesele la care participă, ci are un rol cu totul aparte, care părea că nu permite obținerea copiei înregistrării. Spre deosebire însă de parte, care poate obține o astfel de copie doar pe cheltuiala sa, în cazul procurorului, copia urmează să îi fie eliberată în mod gratuit.

30. Articolul 240 se modifică și va avea următorul cuprins:

*„**Art. 240. Locul cercetării procesului.** Cercetarea procesului se desfășoară în ședință publică, cu citarea părților, dacă legea nu prevede altfel. Dispozițiile art. 154 sunt aplicabile."*

FORMA ANTERIOARĂ

*„**Art. 240. Locul cercetării procesului.** (1) Cercetarea procesului are loc în fața judecătorului, în camera de consiliu, cu citarea părților. Dispozițiile art. 154 sunt aplicabile.*

(2) În căile de atac cercetarea procesului, dacă este necesară, se face în ședință publică."

COMENTARII

Așa cum am arătat[2], legiuitorul renunță definitiv la soluția legislativă a cercetării procesului în camera de consiliu, sens în care toate actele de procedură efectuate pe parcursul judecății, adică după încheierea etapei

[1] În situații extrem de rar incidente în practică, partea a utilizat notele grefierului într-un litigiu separat, valorificând pe această cale o recunoaștere a altor pretenții, notele servind drept mijloc de probă cu privire la această mărturisire extrajudiciară, în condițiile în care nu erau transpuse literal în încheierea de ședință, iar procesul în care fuseseră realizate era încheiat. Așa cum arătam însă, aceasta este numai o situație de excepție și care nu necesita o reglementare expresă.

[2] A se vedea *supra*, pct. 28.

scrise și până la începerea deliberării, vor fi efectuate în ședință publică, în măsura în care legea nu prevede în mod expres contrariul.

În mod evident, modificarea legislativă nu aduce atingere niciunei dispoziții speciale referitoare la efectuarea anumitor acte de procedură sau la judecata anumitor cereri în camera de consiliu, cum ar fi soluționarea declarațiilor de abținere și a cererilor de recuzare, soluționarea conflictelor de competență, soluționarea cererilor de strămutare, soluționarea cererilor de asigurare a probelor etc.

31. Articolul 244 se modifică și va avea următorul cuprins:

*„**Art. 244. Terminarea cercetării procesului.** (1) Când judecătorul se socotește lămurit, declară cercetarea procesului încheiată și poate fixa un alt termen pentru dezbaterea fondului, din oficiu sau la cererea părților.*

(2) În cazul în care s-a dispus dezbaterea fondului la un alt termen, judecătorul poate pune în vedere părților să redacteze note privind susținerile lor și să le depună la dosar cu cel puțin 5 zile înainte de termenul stabilit potrivit alin. (1), fără a aduce atingere dreptului acestora de a formula concluzii orale."

FORMA ANTERIOARĂ

*„**Art. 244. Terminarea cercetării procesului.** (1) Când judecătorul se socotește lămurit, prin încheiere, declară cercetarea procesului încheiată și fixează termen pentru dezbaterea fondului în ședință publică.*

(2) Pentru dezbaterea fondului, judecătorul pune în vedere părților să redacteze note privind susținerile lor și să le depună la dosar cu cel puțin 5 zile înainte de termenul stabilit potrivit alin. (1), fără a aduce atingere dreptului acestora de a formula concluzii orale.

(3) Părțile pot fi de acord ca dezbaterea fondului să urmeze în camera de consiliu, în aceeași zi sau la un alt termen.

(4) Cererea de judecată în lipsă presupune că partea care a formulat-o a fost de acord și ca dezbaterea fondului să aibă loc în camera de consiliu, în afară de cazul în care partea a solicitat expres ca aceasta să aibă loc în ședință publică."

COMENTARII

Modificarea este determinată, ca și cea de la punctul precedent, de renunțarea la soluția legislativă a cercetării procesului în cameră de consiliu. În condițiile în care atât cercetarea procesului, cât și dezbaterile asupra fondului au loc în ședință publică, trecerea de la o etapă la alta nu mai presupune,

neapărat, fixarea unui nou termen de judecată, dezbaterile putând avea loc în aceeași ședință la care instanța constată încheiată cercetarea procesului. Cu toate acestea, legiuitorul lasă deschisă posibilitatea amânării cauzei în vederea dezbaterii fondului, pe care instanța o va aprecia în concret, față de circumstanțele cauzei, respectiv ale ședinței de judecată. Apreciem că amânarea judecății pentru un alt termen la care să aibă loc dezbaterile asupra fondului constituie o măsură de administrare judiciară care, potrivit art. 465 CPC, nu poate face obiectul căilor de atac. De asemenea, voința părților nu prezintă relevanță în luarea acestei măsuri, fiind indiferent dacă ele sunt de acord sau nu cu aceasta. Fiind o măsură de administrare judiciară, apreciem că pentru luarea ei nu este necesară punerea în dezbaterea contradictorie a părților, instanța urmând să decidă, așa cum am arătat, raportat la circumstanțele cauzei, respectivei ale ședinței de judecată la care instanța declară cercetarea judecătorească încheiată.

În acest sens, trebuie remarcat faptul că textul alin. (1) pierde redactarea imperativă anterioară, recurgând la varianta facultativă a formulării (*„poate fixa un alt termen pentru dezbaterea fondului, din oficiu sau la cererea părților"*). Prin urmare, instanța păstrează atributul de a aprecia asupra necesității amânării dezbaterilor la un termen ulterior, indiferent că este vorba despre inițiativa proprie sau despre cererea părților.

Tot facultativă devine și sarcina instanței de a pune în vedere părților să redacteze și să depună concluzii scrise înainte de termenul acordat pentru dezbateri. Modificarea este una firească, întrucât redactarea anterioară, imperativă, lăsa impresia unei posibile sancționări cu decăderea care ar fi fost automat aplicabilă. Însă, în practică, chiar și această interpretare era una lipsită de efecte esențiale asupra cursului procesului, din moment ce, și în vechea redactare, părțile păstrau dreptul de a formula concluzii orale.

Chiar dacă, așa cum am arătat, renunțând la soluția legislativă a cercetării procesului în cameră de consiliu, distincția dintre această etapă și cea a dezbaterilor asupra fondului nu mai prezintă relevanță sub aspectul publicității ședinței de judecată, marcarea momentului terminării cercetării procesului își păstrează importanța, consumarea acestuia atrăgând consecințe cu privire la alte instituții procesuale. Astfel, formularea de către reclamant sau de către intervenientul principal a unei cereri de chemare în judecată a altei persoane sau a unei cereri de chemare în garanție poate fi făcută numai până la finalizarea cercetării procesului, potrivit art. 68 alin. (2), respectiv art. 73 alin. (2) CPC.

Prin urmare, instanța are în continuare obligația de a menționa în cuprinsul încheierii faptul că, urmare a epuizării tuturor actelor de procedură specifice etapei de cercetare, aceasta este finalizată, urmând ca părțile să pună concluzii asupra fondului, la același termen ori, după caz, la un termen ulterior. Sub acest aspect, pe lângă dispozițiile art. 244 CPC, sunt relevante și cele de la art. 390 din același cod, care prevăd că instanța va pune în discuția părților, din oficiu sau la solicitarea acestora, înainte de a se trece la dezbaterea asupra fondului cauzei, cererile, excepțiile procesuale și apărările care nu au fost soluționate în cursul cercetării procesului, precum și pe acelea care, potrivit legii, pot fi invocate în orice stare a pricinii. Spre exemplu, potrivit art. 248 alin. (4) CPC, instanța poate dispune unirea excepțiilor cu administrarea probelor, respectiv cu fondul cauzei, dacă pentru soluționarea excepțiilor este necesară administrarea acelorași dovezi ca și pentru finalizarea etapei cercetării procesului ori pentru soluționarea fondului.

În ipoteza în care instanța apreciază că se impune măsura unirii excepției procesuale cu administrarea probelor, va pune în dezbaterea contradictorie a părților respectiva excepție înainte de finalizarea etapei de cercetare a procesului, urmând să dea cuvântul părților asupra fondului la același termen ori, după caz, la un termen ulterior, numai în cazul respingerii excepției (ne referim, evident, la o excepție dirimantă). În cazul în care excepția este unită cu fondul, instanța va dispune trecerea la etapa dezbaterilor asupra fondului după finalizarea actelor de procedură specifice etapei de cercetare, urmând ca dezbaterile să poarte atât asupra respectivei excepții, cât și asupra fondului; în această situație, instanța se va pronunța prin hotărâre atât asupra excepției, cât și, dacă va fi cazul, asupra fondului.

Pentru a declara terminată etapa de cercetare a procesului, instanța trebuie să țină cont atât de condiția prevăzută de art. 244 alin. (1) [*„Când judecătorul se socotește lămurit (...)"*], cât și de cea menționată la art. 392 CPC [*„Dacă părțile declară că nu mai au cereri de formulat și nu mai sunt alte incidente de soluționat (...)"*]. Așadar, constatarea de către instanță a finalizării cercetării procesului trebuie să se raporteze și la poziția procesuală a părților; în ipoteza în care acestea formulează cereri noi, inclusiv cereri cu privire la probatorii, ori invocă excepții, instanța va trebui să analizeze admisibilitatea acestora înainte de a declara finalizată etapa de cercetare. În același sens, dacă judecătorul apreciază că se impune să dea efecte dispozițiilor art. 254 alin. (5) CPC, va trebui să dispună ca părțile să suplimenteze probatoriul sau va pune în dezbaterea părților necesitatea administrării altor probe ori, după caz, va ordona administrarea acestora, chiar dacă părțile se împotrivesc,

înainte de a declara terminată etapa de cercetare a procesului. De asemenea, părțile vor putea solicita administrarea unor probe noi a căror necesitate rezultă din cercetarea procesului și pe care nu le puteau prevedea [art. 254 alin. (2) pct. 2 CPC].

În concluzie, dispozițiile referitoare la terminarea cercetării procesului trebuie interpretate în sensul în care trecerea de la etapa cercetării la etapa dezbaterilor asupra fondului trebuie făcută, ca regulă generală, după epuizarea tuturor actelor de procedură specifice etapei de cercetare. Cu toate acestea, apreciem că revenirea în etapa de cercetare nu este imposibilă, o astfel de situație fiind, de altfel, sugerată și de art. 391 CPC („*Instanța poate proceda la completarea ori refacerea unor probe, în cazul în care, din dezbateri, rezultă necesitatea acestei măsuri*"). La aceeași concluzie putem ajunge și din interpretarea *a fortiori* a dispozițiilor art. 400 CPC: dacă instanța poate dispune repunerea pe rol a cauzei în ipoteza în care, în timpul deliberării (deci după finalizarea etapei de dezbateri asupra fondului), apreciază că sunt necesare probe sau lămuriri noi, cu atât mai mult ar putea dispune întoarcerea cauzei în etapa de cercetare, în cazul în care dezbaterile nu au fost încă finalizate.

Cu privire la posibilitatea instanței de a pune în vedere părților să depună la dosar note de concluzii cu 5 zile înainte de termenul fixat pentru dezbaterea fondului, apreciem că termenul prevăzut de art. 244 alin. (2) CPC nu este unul de decădere, ci de recomandare. Astfel, pe de o parte, rămân aplicabile dispozițiile art. 394 alin. (2) CPC, care prevăd posibilitatea ca instanța, la momentul finalizării dezbaterilor, să pună în vedere părților să depună completări la notele întocmite potrivit art. 244, dar și dreptul părților de a depune aceste completări chiar și în cazul în care nu au fost cerute de instanță. În aceste condiții, apreciem că ar fi excesivă interpretarea conform căreia dreptul părților de a depune concluzii scrise la termenul de dezbateri sau chiar ulterior, în termenul de amânare a pronunțării, ar fi condiționat de depunerea concluziilor cu 5 zile înainte de termenul de dezbateri și că, prin urmare, părțile ar avea dreptul doar să completeze aceste concluzii. Pe de altă parte, scopul depunerii acestor note este de a da posibilitatea părților de a-și sintetiza argumentele și de a le susține prin raportare la probele care au fost administrate în etapa de cercetare. Prin urmare, atât timp cât prin aceste note de concluzii nu sunt formulate cereri noi, sancțiunea decăderii nu ar avea obiect.

În concluzie, termenul de 5 zile de la art. 244 alin. (2) CPC nu trebuie interpretat ca un termen imperativ, ci ca unul de recomandare, nerespectarea lui

neputând altera dreptul părții de a pune concluzii la termenul de dezbateri ori chiar ulterior, în termenul de amânare a pronunțării. În anumite situații, dreptul părții de a depune concluzii scrise în termenul de amânare a pronunțării este prevăzut expres [spre exemplu, în cazul în care instanța refuză amânarea judecății pentru lipsă de apărare – art. 222 alin. (2) CPC]. Nedepunerea concluziilor scrise cu 5 zile înainte de termenul fixat pentru dezbateri asupra fondului poate constitui un motiv pentru amânarea pronunțării (pentru că instanța va avea nevoie de timp ca să analizeze concluziile depuse). Termenul de 5 zile nu poate modifica, de asemenea, nici momentul până la care poate fi făcută dovada cheltuielilor de judecată, stabilit de art. 452 CPC prin raportare la data închiderii dezbaterilor asupra fondului.

Tot în sensul celor de mai sus, referitoare la efectul depășirii acestui termen, este posibilă și ipoteza în care, indiferent de redactarea textului, instanța pune în vedere părților obligația de a depune aceste note înainte de dezbateri, partea omite să procedeze în acest sens și nu se prezintă la termenul de dezbateri pentru a formula concluzii orale. Conservă partea, deși „decăzută" din dreptul de a depune aceste note, dreptul de a formula notă de concluzii scrise în ipoteza amânării pronunțării? În opinia noastră, indiferent că ne referim la redactarea anterioară a textului sau la cea de după modificare, răspunsul este afirmativ, argumentul fiind dispozițiile art. 394 CPC, rămase nemodificate. Acestea permit părților să depună concluzii scrise după închiderea dezbaterilor și fără o solicitare a instanței în acest sens.

În concluzie, în ipoteza de mai sus, singura situație defavorabilă ar fi aceea în care instanța nu ar mai considera necesar să procedeze la amânarea pronunțării după dezbateri, partea lipsă la acel termen fiind evident în dificultate de a depune note scrise în timp util pentru deliberare. Însă această situație constituie o ipoteză în care partea însăși își asumă acest risc, prin depășirea cu bună-știință a două termene-limită în care putea formula și depune aceste concluzii [termenul stabilit de lege anterior datei dezbaterilor, potrivit art. 244 alin. (2) CPC în redactarea actuală, respectiv concluziile orale ce puteau fi formulate la termen].

32. La articolul 261, alineatul (1) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Administrarea probelor se face în fața instanței de judecată sesizate, în ședință publică, dacă legea nu dispune altfel."

FORMA ANTERIOARĂ

„(1) Administrarea probelor se face în fața instanței de judecată sesizate, în camera de consiliu, dacă legea nu dispune altfel."

COMENTARII

Ca și modificările operate la art. 213 și art. 240 CPC[1], modificarea art. 261 alin. (1) CPC are în vedere renunțarea la soluția legislativă a cercetării procesului în camera de consiliu.

33. La articolul 321, după alineatul (5) se introduc două noi alineate, alineatele (6) și (7), cu următorul cuprins:

„(6) Dacă instanța găsește că întrebarea pusă de parte nu poate să ducă la dezlegarea procesului, este jignitoare sau tinde a proba un fapt a cărui dovedire este oprită de lege, nu o va încuviința. În această situație, instanța va trece în încheierea de ședință atât numele părții și întrebarea formulată, cât și motivul pentru care nu a fost încuviințată.

(7) Dacă întrebarea este încuviințată, întrebarea, împreună cu numele părții care a formulat-o, urmată de răspunsul martorului, se vor consemna literal în declarația martorului conform dispozițiilor art. 323 alin. (1)."

34. La articolul 322, alineatul (3) se abrogă.

FORMA ANTERIOARĂ

„(3) Dacă instanța găsește că întrebarea pusă de parte nu poate să ducă la dezlegarea procesului, este jignitoare sau tinde a proba un fapt a cărui dovedire e oprită de lege, nu o va încuviința. Instanța, la cererea părții, va trece în încheierea de ședință atât întrebarea formulată, cât și motivul pentru care nu a fost încuviințată."

COMENTARII

În ceea ce privește dispozițiile art. 321 alin. (6) CPC, nu este vorba despre o modificare legislativă propriu-zisă, ci doar despre o chestiune de topografie a textului de lege. Practic, dispozițiile art. 322 alin. (3) CPC, care sunt abrogate, sunt plasate în cuprinsul art. 321, având în vedere că acesta se referă la ascultarea martorului, în timp ce art. 322 reglementează reascultarea și confruntarea martorului. Or, în redactarea anterioară, plasarea textului în cuprinsul art. 322 putea lăsa impresia că acesta se aplică doar în ipoteza

[1] A se vedea *supra*, pct. 28 și 30.

reascultării sau confruntării martorilor, aspect clarificat prin repoziționarea acestuia.

Există și o modificare față de dispozițiile anterior prevăzute de art. 322 alin. (3), anume aceea că, potrivit noii redactări, menționarea în cuprinsul încheierii a întrebării neîncuviințate este obligatorie și trebuie să fie făcută din oficiu, nu neapărat la cererea părții, așa cum prevedea textul anterior.

Referitor la art. 321 alin. (7) CPC, acesta clarifică o chestiune de tehnică de redactare a declarației martorului, prin raportare și la modificarea art. 323 alin. (1)[1] și a opticii legiuitorului sub acest aspect. Astfel, textul nou-introdus precizează expres că în declarația de martor se vor consemna atât întrebarea adresată de parte, împreună cu numele părții care a formulat-o, cât și răspunsul martorului, consemnat literal. Precizarea era necesară, deoarece uneori, în practică, nu era consemnat în declarație decât răspunsul martorului, ceea ce altera posibilitatea de înțelegere a depoziției și, implicit, de aflare a adevărului în cauză, în special în cazul aprecierii probei de un alt judecător decât cel care a consemnat declarația (spre exemplu, de instanța de apel).

Referitor la aplicarea în timp, alineatele nou-introduse la art. 321 CPC, fiind norme care reglementează administrarea probelor, sunt de imediată aplicare, potrivit art. 26 alin. (2) CPC (*„Administrarea probelor se face potrivit legii în vigoare la data administrării lor"*)[2].

35. La articolul 323, alineatul (1) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Mărturia se va scrie de grefier, care va consemna întocmai și literal declarația martorului, și va fi semnată pe fiecare pagină și la sfârșitul ei de judecător, grefier și martor, după ce acesta a luat cunoștință de cuprins. Dacă martorul refuză sau nu poate să semneze, se va face mențiune despre aceasta în încheierea de ședință."

FORMA ANTERIOARĂ

„(1) Mărturia se va scrie de grefier, după dictarea președintelui sau a judecătorului delegat, și va fi semnată pe fiecare pagină și la sfârșitul ei de judecător, grefier și martor, după ce acesta a luat cunoștință de cuprins. Dacă martorul refuză sau nu poate să semneze, se va face mențiune despre aceasta în încheierea de ședință."

[1] A se vedea *infra*, pct. 35.

[2] G. Boroi, M. Stancu, *op. cit.*, 2017, p. 9.

COMENTARII

Modificarea art. 323 alin. (1) CPC aduce o schimbare semnificativă în procedura de consemnare a declarației de martor. În redactarea anterioară, textul de lege prevedea că *„Mărturia se va scrie de grefier, după dictarea președintelui sau a judecătorului delegat (...)"*. Prin urmare, conform textului modificat, nu erau consemnate propriu-zis cele declarate de martor, ci era consemnat ceea ce judecătorul stabilea a fi consemnat. Inevitabil, judecătorul făcea o adaptare, chiar o rezumare a spuselor martorului, omițând de multe ori aspecte pe care le considera nerelevante pentru soluționarea cauzei. În plus, dictarea de către președinte a mărturiei în scopul consemnării putea atrage o intervenție involuntară a judecătorului asupra limbajului folosit, cu efect asupra sensului afirmațiilor, intervenție care se poate datora, de pildă, dorinței instanței de a cenzura afirmațiile licențioase ori limbajul neacademic (sau vulgar). Deși justificată, o astfel de intervenție involuntară putea afecta în final scopul pentru care probele sunt administrate direct, mai ales în situația schimbării componenței completului între momentul audierii martorului și momentul închiderii cercetării judecătorești.

Conform noii redactări, mărturia trebuie consemnată cuvânt cu cuvânt, fără a mai trece prin filtrul instanței și fără a mai fi înlăturate aspectele pe care judecătorul le consideră nerelevante. Practic, absolut toate aspectele de fapt declarate de martor trebuie să fie menționate în cuprinsul declarației, urmând ca aprecierea asupra probei să fie făcută ulterior, în deliberare. Desigur, această modalitate de redactarea a declarației de martor presupune o dificultate mult mai mare, grefierul fiind pus în situația de a nota nu după dictarea președintelui, ca până acum, ci exact ceea ce declară martorul. În acest scop, apreciem că, din rațiuni practice, înainte de a îi fi luată declarația propriu-zisă, martorul trebuie avertizat să folosească un ritm al vorbirii care să permită grefierului să consemneze declarația cuvânt cu cuvânt[1]. Declarația trebuie consemnată pe loc, în ședință, urmând a fi semnată de martor după administrarea probei; prin urmare, aceasta nu ar putea fi redactată ulterior ședinței de judecată, pe baza înregistrării ședinței.

---

[1] Din punct de vedere tehnic, pentru verificarea în timp real, de către președinte, a consemnărilor grefierului, este posibilă montarea la computerul grefierului de ședință a unui monitor secundar, aflat pe pupitrul președintelui de complet, costurile unei astfel de achiziții fiind rezonabile și nepresupunând o modificare a rețelei informatizate a instanțelor. Sistemul informatic al instanțelor fiind extins inclusiv la nivelul sălilor de judecată, în multe instanțe, o astfel de soluție este posibilă.

Având în vedere că dispozițiile art. 334 CPC, referitoare la ascultarea expertului, fac trimitere la cele ale art. 323 CPC, modificarea acestora din urmă se aplică și în ipoteza ascultării experților în ședință publică.

Deoarece modificarea legislativă vizează procedura de administrare a probelor, dispozițiile modificate ale art. 323 alin. (1) CPC sunt de imediată aplicare, urmând a fi aplicate și în procesele în curs, raportat la dispozițiile art. 26 alin. (2) CPC. Prin urmare, chiar dacă procesul este început la data intrării în vigoare a Legii nr. 310/2018, însă proba cu martori nu este încă administrată, declarația martorului va fi consemnată de grefier potrivit dispozițiilor legale modificate, adică „întocmai și literal". În situația în care proba a fost deja administrată la data intrării în vigoare a Legii nr. 310/2018, nu se va putea solicita readministrarea acesteia doar pe motiv că declarația martorului nu a fost consemnată în modalitatea prevăzută de noua redactare a art. 323 alin. (1) CPC.

36. La articolul 398, alineatul (3) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(3) În cazul în care majoritatea nu poate fi realizată, procesul se judecă în complet de divergență, constituit prin includerea în completul inițial și a unui judecător din planificarea de permanență."

FORMA ANTERIOARĂ

„(3) În cazul în care majoritatea nu poate fi realizată, procesul se judecă în complet de divergență, constituit prin includerea în completul inițial și a președintelui instanței sau a vicepreședintelui, a președintelui de secție ori a unui judecător desemnat de președinte."

COMENTARII

Modificarea constă în eliminarea din textul de lege a dispozițiilor referitoare la constituirea completului de divergență prin includerea în completul inițial *„și a președintelui instanței sau a vicepreședintelui, a președintelui de secție ori a unui judecător desemnat de președinte"*.

Modificarea legislativă are în vedere, așadar, constituirea completului de divergență prin includerea în completul inițial a unui judecător din planificarea de permanență. În redactarea anterioară, putea fi remarcată o neconcordanță între dispozițiile art. 398 alin. (3) CPC și cele ale art. 111 alin. (9) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, care prevede: *„Completul de divergență se constituie prin includerea în completul*

de judecată a președintelui sau a vicepreședintelui instanței, a președintelui de secție ori a judecătorului din planificarea de permanență".

Raportat la noua redactare, constituirea completului de divergență se va realiza numai prin includerea în completul inițial a judecătorului din planificarea de permanență. Potrivit art. 110 alin. (6) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, „*Planificarea de permanență se întocmește de președintele instanței sau, după caz, de președintele secției, cu aprobarea colegiului de conducere, ținându-se cont de completele de judecată din care face parte judecătorul, având prioritate asigurarea timpului necesar studierii dosarelor*", iar potrivit alin. (7) al aceluiași articol, „*Planificarea de permanență se face pentru fiecare zi. Incidentele procedurale se soluționează, de regulă, în ziua în care au fost invocate. Întregirea completului se face cu judecătorul sau judecătorii din planificarea de permanență din ziua în care acestea au fost invocate*". În cazul completului de divergență, judecata se va face în aceeași zi sau, dacă nu este posibil, într-un termen care nu poate depăși 20 de zile de la ivirea divergenței (7 zile în pricinile urgente), cu citarea părților [art. 399 alin. (1) CPC].

Dispozițiile referitoare la completul de divergență vor avea o aplicare tot mai redusă, având în vedere modificarea, prin Legea nr. 207/2018[1], a art. 54 alin. (2) din Legea nr. 304/2004, textul de lege modificat menționând că în apel, ca și în recurs, completul de judecată este alcătuit din 3 judecători [prin urmare, nefiind aplicabile dispozițiile referitoare la completul de divergență, ci cele ale art. 398 alin. (2) teza a II-a CPC]. Cu toate acestea, trebuie reținut că dispozițiile art. 54 alin. (2) din Legea nr. 304/2004, așa cum au fost modificate prin Legea nr. 207/2018, se vor aplica apelurilor formulate în procese pornite începând cu data de 1 ianuarie 2020, potrivit art. VI din O.U.G. nr. 92/2018[2]. În procesele pornite începând cu data intrării în vigoare a O.U.G. nr. 92/2018 (16 octombrie 2018) și până la data de 31 decembrie 2019 inclusiv, apelurile se judecă în complet format din 2 judecători[3].

[1] Publicată în M. Of. nr. 636 din 20 iulie 2018.

[2] Publicată în M. Of. nr. 874 din 16 octombrie 2018.

[3] Prin urmare, în cauzele în care cererea de chemare în judecată este formulată după intrarea în vigoare a Legii nr. 207/2018 (23 iulie 2018) și până la data intrării în vigoare a O.U.G. nr. 92/2018 (16 octombrie 2018), completul de apel trebuie să fie alcătuit din trei judecători.

37. Articolul 402 se modifică şi va avea următorul cuprins:

„Art. 402. Pronunţarea hotărârii. Hotărârea se poate pronunţa în şedinţă publică, la locul unde s-au desfăşurat dezbaterile, de către preşedinte sau de către un judecător, membru al completului de judecată, care va citi minuta, indicând şi calea de atac ce poate fi folosită împotriva hotărârii sau se poate pronunţa prin punerea soluţiei la dispoziţia părţilor de către grefa instanţei."

FORMA ANTERIOARĂ

„Art. 402. Pronunţarea hotărârii. Sub rezerva dispoziţiilor art. 396 alin. (2), hotărârea se va pronunţa în şedinţă publică, la locul unde s-au desfăşurat dezbaterile, de către preşedinte sau de către un judecător, membru al completului de judecată, care va citi minuta, indicând şi calea de atac ce poate fi folosită împotriva hotărârii."

COMENTARII

Modificarea constă în extinderea aplicabilităţii dispoziţiilor legale referitoare la pronunţarea hotărârii prin punerea soluţiei la dispoziţia părţilor de către grefa instanţei la toate situaţiile, adică inclusiv când pronunţarea nu este amânată; în reglementarea iniţială a Codului de procedură civilă, această posibilitate era prevăzută numai pentru situaţia amânării de pronunţare [art. 396 alin. (2) CPC]. Doctrina a remarcat caracterul excesiv al soluţiei legislative a obligativităţii citirii minutei în şedinţă publică în ipoteza în care pronunţarea are loc în aceeaşi zi, în condiţiile în care există modalităţi de realizare a publicităţii soluţiei mult mai facile şi, adesea, mult mai eficiente[1].

Soluţia legislativă a făcut obiectul controlului de constituţionalitate, Curtea Constituţională respingând, prin Decizia nr. 454/2018[2], obiecţia de neconstituţionalitate formulată în legătură cu acest text de lege. Faţă de argumentele prezentate de Curtea Constituţională în motivarea deciziei (parag. 27-42), apreciem că nu sunt necesare consideraţii suplimentare. Reţinem din această motivare în special ideea referitoare la caracterul alternativ al procedurii, instanţa de judecată având posibilitatea de a alege între pronunţarea în maniera „clasică" (citirea minutei în şedinţă publică, de către unul dintre membrii completului de judecată) şi varianta punerii soluţiei la dispoziţia părţilor prin intermediul grefei (*„Noua redactare a textului art. 402 din cod lasă la aprecierea judecătorului alegerea modalităţii de publicitate în sensul că*

[1] A. CONSTANDA, *Comentariu la art. 402 CPC*, în G. BOROI (COORD.), *op. cit.*, vol. I, pp. 871-872.

[2] Publicată în M. Of. nr. 836 din 1 octombrie 2018.

acesta va putea dispune pronunțarea hotărârii fie în ședință publică, fie prin depunere la grefa instanței judecătorești, indiferent de faptul că în cauză a fost dispusă sau nu amânarea pronunțării" – parag. 40 din Decizia nr. 454/2018).

În toate situațiile, indiferent de modalitatea în care este efectuată, pronunțarea va avea loc numai după întocmirea și semnarea minutei de către toți membrii completului de judecată. În acest sens sunt și dispozițiile art. 125 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, potrivit cu care: „*(1) Rezultatul deliberării se consemnează într-o minută, care poate fi redactată și prin utilizarea tehnicii de calcul. (2) În cauzele civile, din minută trebuie să rezulte explicit soluția pentru fiecare capăt de cerere. (...) (4) După semnarea minutei, transcrierea în sistem informatizat a acesteia se face de către grefierul de ședință, integral, cu excepția datelor cu caracter personal, altele decât numele și prenumele părților*".

În cuprinsul minutei nu trebuie să se facă mențiune cu privire la modalitatea în care se va face pronunțarea, o astfel de mențiune urmând a fi făcută însă în partea finală a dispozitivului hotărârii [art. 425 alin. (3) CPC][1]. De asemenea, apreciem că în cuprinsul minutei nu se va menționa calea de atac ce poate fi folosită împotriva hotărârii, indicarea acesteia fiind exterioară minutei, ca act de procedură, așa cum rezultă din chiar redactarea art. 402 CPC. Cu toate acestea, calea de atac trebuie indicată indiferent de modalitatea în care are loc pronunțarea. Cu alte cuvinte, chiar dacă la o primă lectură a art. 402 CPC, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 310/2018, s-ar putea trage concluzia că indicarea căii de atac se va face numai în cazul în care pronunțarea se face prin citirea minutei în ședință publică, o astfel de concluzie nu poate fi decât eronată; ambele modalități de pronunțare a soluției trebuie să confere părților accesul la aceleași informații, unica diferență dintre ele fiind mijlocul de comunicare. Prin urmare, aducerea la cunoștința părților a soluției prin intermediul grefei instanței se va face cu indicarea căii de atac ce poate fi folosită, la fel ca și în cazul citirii minutei în ședință publică.

Cu toate că textul de lege a trecut testul de constituționalitate, considerăm că, raportat chiar la motivarea Curții Constituționale, ar fi fost mai potrivită folosirea sintagmei „*punerea soluției la dispoziția **publicului***" (s.n.), și nu „*punerea soluției la dispoziția părților*", rolul pronunțării soluției fiind, pe

[1] G. Boroi, M. Stancu, *op. cit.*, 2017, p. 616; A. Constanda, *Comentariu la art. 401 CPC*, în G. Boroi (coord.), *op. cit.*, vol. I, pp. 870-871.

lângă acela de a aduce la cunoştinţa părţilor soluţia pronunţată în cauză, şi de a realiza publicitatea soluţiei faţă de orice persoană, chiar dacă aceasta nu are calitatea de parte în proces[1].

Semnalăm faptul că, deşi sancţiunea pentru nemenţionarea în hotărâre a faptului că pronunţarea s-a făcut în şedinţă publică este nulitatea virtuală, condiţionată de dovedirea unei vătămări[2], au existat discuţii în doctrină cu privire la necesitatea pronunţării conform art. 402 CPC în forma anterioară modificării (în şedinţă publică), cu corolarul înregistrării pronunţării prin mijloace tehnice[3].

Modificarea legislativă permite instanţei pronunţarea fie în şedinţă publică, fie prin mijlocirea grefei. În această din urmă ipoteză, accesul la condica de şedinţă cu conţinutul minutelor pronunţate de complet se poate realiza pe mai multe căi, potrivit reglementării cuprinse tot în Regulamentul de ordine interioară al instanţelor judecătoreşti. Astfel, în conformitate cu art. 83 alin. (1) din regulament, *„Înregistrările în registrele şi condicile existente la fiecare instanţă se ţin, de regulă, în sistem informatizat. Acestea se pot păstra şi pe suport hârtie"*. Conform art. 93 din regulament: *„(2) Dosarele şi evidenţele instanţei privitoare la activitatea de judecată pot fi consultate de persoanele*

---

[1] Se reţine în motivarea Curţii (parag. 41) că, *„(...) potrivit noii soluţii legislative preconizate, sub aspectul tezei referitoare la pronunţarea prin punerea soluţiei la dispoziţia părţilor de către grefa instanţei, data pronunţării este ziua în care au fost închise dezbaterile în cazul în care instanţa judecătorească se pronunţă în aceeaşi zi. La acelaşi moment temporar se întocmeşte minuta, care se pune la dispoziţia părţilor prin mijlocirea grefei în aceeaşi zi,* ***data hotărârii fiind cea la care minuta a fost adusă la cunoştinţa publicului în maniera anterior arătată.*** *În schimb, în ipoteza în care instanţa judecătorească a amânat pronunţarea, data pronunţării hotărârii este ziua pentru care a fost amânată pronunţarea. La această dată se întocmeşte minuta, care se pune la dispoziţia părţilor prin mijlocirea grefei în aceeaşi zi,* ***data hotărârii fiind cea la care minuta a fost adusă la cunoştinţa publicului în maniera anterior arătată"*** (s.n.).

[2] G. Boroi, M. Stancu, *op. cit.*, 2017, p. 625. Interpretarea dată de autori are la bază soluţia pronunţată de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Secţiile Unite, prin Decizia nr. XIII/2007 (publicată în M. Of. nr. 733 din 30 octombrie 2007), sub imperiul Codului de procedură civilă anterior.

[3] A se vedea D. Moreanu, *Şedinţa publică de pronunţare a hotărârii judecătoreşti în materie civilă. Analiză cu privire la natura juridică procesuală de şedinţă publică şi obligaţia legală de înregistrare prin mijloace tehnice audio sau video*, în Dreptul nr. 4/2018, pp. 87-97.

care justifică un interes legitim, cu respectarea ordinii de solicitare și a măsurilor de asigurare a integrității documentelor. Cererea cu datele de identificare ale solicitantului se aprobă de persoana care coordonează activitatea compartimentului arhivă. (3) Au prioritate la consultarea dosarului cauzei, în următoarea ordine: avocații, părțile sau reprezentanții părților, experții și interpreții desemnați în cauză. (4) Consilierii de probațiune au acces în condițiile legii la dosarul cauzei în care au fost învestiți de instanță, fie în faza de judecată prin solicitarea referatului de evaluare, fie în faza execuțional penală prin îndeplinirea tuturor activităților specifice sub îndrumarea judecătorului delegat de la compartimentul executări penale. (5) Cererile prevăzute la alin. (2) se depun în dosarul cauzei. (...) (9) Documentele prevăzute la alin. (2) și (6) se studiază numai în arhivă, după identificarea solicitantului, prin verificarea actului de identitate, a procurii sau a delegației și a legitimației de serviciu sau a altui document similar, în cazul reprezentanților mass-mediei, și notarea numelui și prenumelui acestuia. După studiere, se verifică integritatea documentelor, în prezența solicitantului".

Prin urmare, soluția dată de instanță poate fi consultată fie prin studierea variantei imprimate a condicii (dacă ea există), fie la punctele de acces informatic la evidențele ECRIS din incinta instanței, fie online pe portalul instanțelor de judecată[1].

38. La articolul 413 alineatul (1), după punctul 1 se introduce un nou punct, punctul 1¹, cu următorul cuprins:

„1¹. când, într-o cauză similară, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a fost sesizată cu o cerere de decizie preliminară;"

COMENTARII

Noul text de lege reglementează posibilitatea instanței de judecată ca, din oficiu sau la cererea părților, să dispună suspendarea judecății în ipoteza în care, într-o cauză similară, a fost formulată o sesizare a Curții de Justiție

[1] Așa cum se arăta într-un studiu recent, ocazionat de Decizia nr. 454/2018 a Curții Constituționale a României (C.C. DINU, GH.L. ZIDARU, T.C. BRICIU, *Implicațiile Deciziei nr. 454/2018 a Curții Constituționale asupra proceselor în curs de judecată*, disponibil la adresa https://www.juridice.ro/essentials/2747/implicatiile-deciziei-nr-454-2018-a-curtii-constitutionale-asupra-proceselor-%C8%8Bn-curs-de-judecata, vizitată la 15 decembrie 2018), „punerea soluției la dispoziția publicului prin intermediul grefei instanței reprezintă un procedeu care asigură pe deplin respectarea principiului publicității". A se vedea pct. III cu trimiterile corespunzătoare realizate de autorii studiului.

a Uniunii Europene cu o cerere de pronunțare a unei decizii preliminare, în temeiul art. 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. Potrivit acestuia, Curtea de Justiție a Uniunii Europene este competentă să se pronunțe, cu titlu preliminar, cu privire la interpretarea tratatelor, respectiv validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii.

Dispozițiile art. 413 CPC în forma anterioară modificării nu erau suficiente pentru a permite suspendarea cauzei de către instanțele naționale, întrucât situația-premisă nu putea fi asimilată cu ușurință ipotezei existenței ori inexistenței unui drept care face obiectul unei alte judecăți. În cazul cererilor de decizie preliminară, nu este vorba nici despre existența sau inexistența unui drept, nici despre un litigiu care face obiectul unei judecăți *per se*.

În ipoteza formulării de către o instanță română, într-un litigiu guvernat de dispozițiile Codului de procedură civilă, a unei cereri de pronunțare a unei decizii preliminare, judecata în cauza respectivă se suspendă de drept, potrivit dispozițiilor art. 412 alin. (1) pct. 7 CPC.

Noul caz de suspendare facultativă a judecății stabilește posibilitatea suspendării și a altor cauze, având în vedere efectele pe care hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene le poate produce prin dezlegarea dată chestiunilor de drept referitoare la interpretarea tratatelor, respectiv validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii. Similaritatea cauzei deduse judecății, cu privire la care se pune problema suspendării, cu cauza în care a fost făcută cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare [și cu privire la care s-a dispus suspendarea de drept, potrivit art. 412 alin. (1) pct. 7 CPC] urmează a fi stabilită, de la caz la caz, de instanța învestită cu soluționarea acesteia, prin raportare nu doar la cadrul procesual, ci și la incidența în respectiva cauză a chestiunii de drept cu privire la care s-a formulat trimiterea preliminară. Cu alte cuvinte, similaritatea vizează „asemănarea" dintre cauza în care se ridică chestiunea suspendării și cauza în care a fost formulată trimiterea, prin raportare exclusiv la problema de drept asupra căreia ar avea incidență directă interpretarea ce urmează a fi dată de Curtea de Justiție.

Considerăm că, în lipsa unei dispoziții contrare și având în vedere finalitatea acestui motiv de suspendare, nou-introdus, suspendarea judecății se poate dispune indiferent dacă trimiterea preliminară a fost formulată de o instanță română sau de o instanță străină, în condițiile în care se poate stabili similaritatea cu litigiul în legătură cu care a fost formulată trimiterea preliminară și, prin urmare, relevanța dezlegării pe care Curtea de Justiție a Uniunii Europene o

va da asupra soluției ce urmează a fi pronunțată de instanța română. Spre exemplu, în ipoteza în care o instanță străină ar solicita interpretarea dreptului Uniunii Europene cu referire la o soluție legislativă adoptată de statul membru respectiv, asemănătoare cu legea română aplicabilă în cauză, instanța română va putea dispune suspendarea judecății în temeiul art. 413 alin. (1) pct. 1[1] CPC sau va putea să formuleze, la rândul său, o trimitere preliminară, caz în care suspendarea judecății va opera de drept, potrivit art. 412 alin. (1) pct. 7 CPC.

În lipsa unei dispoziții speciale, și în acest caz, potrivit art. 413 alin. (2) CPC, suspendarea va dura *„până când hotărârea pronunțată în cauza care a provocat suspendarea a devenit definitivă"*. Apreciem că, raportat la finalitatea noului motiv de suspendare facultativă a judecății reglementat de art. 413 alin. (1) pct. 1[1] CPC, suspendarea va dura până la soluționarea de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene a trimiterii preliminare, nu până la soluționarea definitivă a cauzei în care a fost formulată trimiterea preliminară (adică a cauzei aflate pe rolul instanței naționale). Prin urmare, după pronunțarea de către Curtea de Justiție a deciziei prin care se soluționează trimiterea preliminară, se va putea solicita reluarea judecății procesului[1].

Un aspect important referitor la reluarea judecării cauzei suspendate în temeiul art. 413 alin. (1) pct. 1[1] CPC este legat de modalitatea în care operează redeschiderea judecății, respectiv din oficiu sau la cerere, având în vedere că dispozițiile art. 415 pct. 3 CPC, astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 310/2018, prevăd că reluarea judecării procesului se va dispune din oficiu numai în situația în care a operat suspendarea de drept în temeiul art. 412 alin. (1) pct. 7 CPC (adică în cauza în care s-a făcut trimiterea preliminară). Apreciem că, din identitate de rațiune, chiar în lipsa unei dispoziții exprese, reluarea judecății se va face din oficiu și în cazul în care suspendarea a operat în temeiul art. 413 alin. (1) pct. 1[1] CPC, cu consecința că, raportat la dispozițiile art. 416 alin. (3) teza I CPC, de la data pronunțării hotărârii Curții de Justiție a Uniunii Europene nu va începe să curgă termenul de perimare de 6 luni[2].

---

[1] Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene este definitivă de la data pronunțării și este disponibilă în toate limbile oficiale ale Uniunii pe site-ul www.curia.europa.eu. A se vedea G. Boroi, M. Stancu, *op. cit.*, 2017, p. 575, nota de subsol nr. 4.

[2] A se vedea *infra*, pct. 39.

39. La articolul 415, punctul 3 se modifică și va avea următorul cuprins:

„3. din oficiu, în cazurile prevăzute la art. 412 alin. (1) pct. 7, după pronunțarea hotărârii de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene, respectiv în cazurile prevăzute de art. 520 alin. (2) și (4), după pronunțarea hotărârii de către Înalta Curte de Casație și Justiție;"

FORMA ANTERIOARĂ

„3. în cazurile prevăzute la art. 412 alin. (1) pct. 7, după pronunțarea hotărârii de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene;"

COMENTARII

Modificarea art. 415 pct. 3 CPC are drept scop, pe de o parte, clarificarea chestiunii referitoare la reluarea din oficiu a judecății în cazul în care aceasta a fost suspendată ca urmare a unei trimiteri preliminarea adresate Curții de Justiție a Uniunii Europene, pe de altă parte, aplicarea aceluiași regim și în cazul în care suspendarea are drept temei sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție pentru dezlegarea unei chestiuni de drept.

Soluția legislativă adoptată prin Legea nr. 310/2018 a fost anticipată de doctrină[1].

Având în vedere că, în aceste situații, reluarea judecării cauzei operează din oficiu, raportat la dispozițiile art. 416 alin. (3) teza I CPC, nu va putea opera perimarea în cazul în care nu se solicită reluarea judecății în termen de 6 luni de la pronunțarea hotărârii Curții de Justiție a Uniunii Europene, respectiv a Înaltei Curți de Casație și Justiție. În cazurile arătate, perimarea nu poate interveni, pentru că dispozițiile art. 416 alin. (1) CPC impun condiția ca rămânerea în nelucrare să se datoreze unor motive imputabile părții (fără a fi incidentă vreo culpă a instanței). Dacă legea prevede însă obligația instanței de a relua din oficiu judecata, omisiunea instanței, chiar dublată de o lipsă de diligență a părților, nu poate atrage sancționarea acestora din urmă.

Cu referire la reluarea judecării cauzei care a fost suspendată ca urmare a formulării unei sesizări în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, este de reținut că aceasta vizează atât cazurile în care a operat suspendarea de drept, în temeiul art. 520 alin. (2) CPC, cât și pe cele în care a operat suspendarea facultativă (suspendarea cauzelor similare), în temeiul art. 520 alin. (4) CPC.

[1] G. Boroi, M. Stancu, *op. cit.*, 2017, pp. 575-576.

Acesta este motivul pentru care apreciem că aceeași interpretare trebuie aplicată și în ipoteza suspendării cauzei ca urmare a unei trimiteri preliminare, chiar dacă art. 415 pct. 3 CPC face referire doar la ipoteza suspendării de drept prevăzute de art. 412 alin. (1) pct. 7 CPC, nu și la cea a suspendării facultative reglementate de art. 413 alin. (1) pct. 1^1 CPC. Ar fi lipsit de rațiune ca în această ultimă situație reluarea judecării cauzei să nu poată fi făcută decât la cererea părții [cu consecința că, într-o astfel de interpretare, de la momentul încetării cauzei suspendării facultative, ar începe să curgă termenul de perimare, potrivit art. 418 alin. (1) CPC], în condițiile în care, în ipoteza absolut similară a suspendării facultative a unei cauze similare până la dezlegarea de către Înalta Curte a unei chestiuni de drept, reluarea judecării cauzei se face din oficiu. Cu atât mai mult cu cât legiuitorul a prevăzut reluarea din oficiu a judecării cauzei în această situație, apreciem că același regim juridic trebuie recunoscut și în legătură cu cazul de suspendare nou-reglementat de art. 413 alin. (1) pct. 1^1 CPC.

40. La articolul 426, alineatele (1) și (5) se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) Hotărârea se redactează de judecătorul care a soluționat procesul. Când în compunerea completului de judecată intră și asistenți judiciari sau magistrați-asistenți, președintele îl va putea desemna pe unul dintre aceștia să redacteze hotărârea.

.....

(5) Hotărârea se redactează și semnează în termen de cel mult 30 de zile de la data pronunțării, urmând ca, în cazuri temeinic motivate, acest termen să fie prelungit cu câte 30 de zile, de cel mult două ori. Opinia separată a judecătorului rămas în minoritate, precum și, când este cazul, opinia concurentă se redactează și se semnează în același termen."

FORMA ANTERIOARĂ

„(1) Hotărârea se redactează de judecătorul care a soluționat procesul. Când în compunerea completului de judecată intră și asistenți judiciari, președintele îl va putea desemna pe unul dintre aceștia să redacteze hotărârea.

.....

(5) Hotărârea se va redacta și se va semna în cel mult 30 de zile de la pronunțare. Opinia separată a judecătorului rămas în minoritate, precum și, când este cazul, opinia concurentă se redactează și se semnează în același termen."

COMENTARII

Modificarea art. 426 alin. (1) CPC constă în menționarea expresă a posibilității desemnării magistratului-asistent de la Înalta Curte de Casație și Justiție pentru redactarea hotărârii. Dispozițiile din cod se corelează astfel cu cele ale art. 71 din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor[1], potrivit cu care *„Magistrații-asistenți care participă la ședințele de judecată ale Înaltei Curți de Casație și Justiție redactează încheierile, participă cu vot consultativ la deliberări și* ***redactează hotărâri****, conform repartizării făcute de președinte pentru toți membrii completului de judecată"* (s.n.).

În ceea ce privește art. 426 alin. (5) CPC, legiuitorul a înțeles să reglementeze expres posibilitatea prelungirii termenului de redactare a hotărârii judecătorești, peste termenul de 30 de zile calculat de la pronunțare, cu câte 30 de zile, de cel mult două ori. Prin urmare, se poate ajunge la un termen total de 90 de zile de redactare a hotărârii.

Noua redactare ridică o serie de probleme de interpretare. În primul rând, se ridică problema actului de procedură prin care instanța poate dispune prelungirea termenului de redactare a hotărârii, având în vedere că această măsură intervine după pronunțarea hotărârii, adică după ce instanța s-a dezînvestit de soluționarea cauzei (art. 429 CPC). Raportat la etapa în care această măsură este adoptată de instanță, considerăm că măsura prelungirii termenului de redactare nu se poate dispune prin încheiere, neputând fi admisă pronunțarea unei hotărâri (fie ea și o încheiere) după ce instanța s-a dezînvestit. Prin urmare, măsura urmează a fi dispusă prin rezoluție de judecătorul, asistentul judiciar sau magistratul-asistent desemnat cu redactarea hotărârii, nefiind necesară o încheiere dată de toți membrii completului de judecată.

În al doilea rând, fiind o măsură de administrare judiciară, prelungirea termenului de redactare a hotărârii nu poate face obiectul niciunei căi de atac (art. 465 CPC). Prin urmare, părțile nu pot contesta luarea acestei măsuri. Se poate însă formula contestație privind tergiversarea procesului în cazul în care a fost depășit termenul de 30 de zile, calculat de la pronunțare, fără a fi dispusă măsura prelungirii, precum și în cazul în care a fost depășit termenul total prevăzut de lege (care nu poate fi mai mare de 90 de zile, așa cum

[1] Republicată în M. Of. nr. 826 din 13 septembrie 2005.

am arătat). Apreciem că se poate formula contestație privind tergiversarea procesului și în cazul în care rezoluția prin care se dispune prelungirea termenului de redactare a hotărârii nu este motivată.

Totodată, apare întrebarea care este cadrul în care vor fi invocate motivele temeinice aflate la baza amânării, la care se referă noua redactare a art. 426 alin. (5) CPC. Considerăm că motivarea măsurii de administrare judiciară de prelungire a termenului de motivare a hotărârii nu trebuie făcută în chiar cuprinsul acesteia. Practic, motivele prelungirii termenului de motivare vor fi indicate în procedura prevăzută de art. 522 și urm. CPC (contestația privind tergiversarea procesului), care acoperă, prin ipoteza reglementată de art. 522 alin. (2) pct. 1 CPC (*„când legea stabilește un termen de finalizare a unei proceduri, de pronunțare ori de motivare a unei hotărâri, însă acest termen s-a împlinit fără rezultat"*), și perioada aferentă redactării hotărârii. Prin urmare, dacă se formulează o contestație privind tergiversarea procesului, după expirarea a 30 de zile de la pronunțare, instanța va trebui să aibă în vedere și expunerea acestor motive în justificarea întârzierii.

În al treilea rând, depășirea termenului total de redactare a hotărârii nu poate să atragă nulitatea acesteia, termenele prevăzute de art. 426 alin. (5) CPC rămânând termene de recomandare. Nerespectarea dispozițiilor referitoare la redactarea hotărârilor judecătorești poate atrage însă răspunderea disciplinară a judecătorului, asistentului judiciar sau magistratului-asistent desemnat să redacteze hotărârea, potrivit art. 99 lit. r) din Legea nr. 303/2004, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 242/2018[1] (*„neredactarea sau nesemnarea hotărârilor judecătorești (...), din motive imputabile, în termenele prevăzute de lege"*).

Care sunt cazurile temeinic motivate în care este permisă amânarea succesivă cu câte 30 de zile a redactării și semnării hotărârii?

În opinia noastră, situațiile personale (*e.g.*, incapacitatea temporară de muncă, dovedită cu acte medicale, concediul de odihnă preaprobat, zilele libere permise de legislația muncii, concediul de studii), precum și unele situații obiective (gradul excesiv de încărcare a rolului instanței, supraîncărcarea completului de judecată care a soluționat cauza, efectuarea de activități suplimentare și neprevăzute în cadrul instanței) pot fi invocate pentru a justifica amânarea redactării.

[1] Publicată în M. Of. nr. 868 din 15 octombrie 2018.

În finalul considerațiilor referitoare la modificarea art. 426 CPC, cu privire la aplicarea în timp, precizăm că aceste dispoziții se vor aplica numai în procesele începute după intrarea în vigoare a Legii nr. 310/2018. În cazul hotărârilor pronunțate în procese începute anterior acestui moment, rămân aplicabile dispozițiile art. 426 alin. (5) CPC în forma anterioară, chiar dacă hotărârea ar fi pronunțată după intrarea în vigoare a Legii nr. 310/2018, potrivit art. 25 alin. (1) CPC.

41. La articolul 444, alineatul (1) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Dacă prin hotărârea dată instanța a omis să se pronunțe asupra unui capăt de cerere principal sau accesoriu ori asupra unei cereri conexe sau incidentale, se poate cere completarea hotărârii în același termen în care se poate declara, după caz, apel sau recurs împotriva acelei hotărâri, iar în cazul hotărârilor date în căile extraordinare de atac sau în fond după casarea cu reținere, în termen de 15 zile de la pronunțare. În cazul hotărârilor definitive pronunțate în apel sau în recurs, completarea acestora se poate cere în termen de 15 zile de la comunicare."

FORMA ANTERIOARĂ

„(1) Dacă prin hotărârea dată instanța a omis să se pronunțe asupra unui capăt de cerere principal sau accesoriu ori asupra unei cereri conexe sau incidentale, se poate cere completarea hotărârii în același termen în care se poate declara, după caz, apel sau recurs împotriva acelei hotărâri, iar în cazul hotărârilor date în căile extraordinare de atac sau în fond după casarea cu reținere, în termen de 15 zile de la pronunțare."

COMENTARII

Textul de lege încearcă să clarifice o problemă de interpretare a dispozițiilor art. 444 alin. (1) CPC, referitoare la termenul de formulare a cererii de completare a hotărârii în cazul deciziilor definitive pronunțate de instanțele de apel. În acest sens, la textul anterior este adăugată teza finală, potrivit cu care completarea hotărârilor definitive pronunțate în apel sau în recurs se poate face în termen de 15 zile de la comunicarea acestora.

Menționăm că, prin Decizia nr. 68/2017[1], Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept al Înaltei Curți de Casație și Justiție a respins, ca inadmisibilă, sesizarea formulată de Tribunalul Caraș-Severin, Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal, în dosarul nr. 1.862/290/2013*, în

[1] Publicată în M. Of. nr. 965 din 6 decembrie 2017.

vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarelor probleme de drept: „dacă, în sensul dispozițiilor art. 444 alin. (1) din Codul de procedură civilă, este admisibilă cererea de completare a dispozitivului deciziei pronunțate în apel, care nu poate fi atacată cu recurs, iar, în caz afirmativ, care este termenul în care se poate cere completarea acestei decizii și de când curge acest termen"[1].

Completarea adusă art. 444 alin. (1) CPC constituie o chestiune îndelung dezbătută în practica instanțelor și adeseori discutată în cadrul întâlnirilor de unificare a practicii la nivel central sau local. Deși unele dintre opiniile exprimate în cadrul instanțelor a înclinat spre interpretarea art. 444 alin. (1) CPC în sensul că, în ipoteza deciziilor date în apel sau în recurs și care sunt definitive, cererea de completare a hotărârii poate fi formulată oricând, legiuitorul a ales o variantă restrictivă de reglementare, aceea de limitare în timp la 15 zile calculate de la data comunicării hotărârii a cărei completare este solicitată. Credem că această reglementare este adecvată, neexistând nicio rațiune pentru care termenul de formulare să fie inexistent pentru anumite situații, iar pentru altele să fie restrâns la o perioadă atât de scurtă. Pe de altă parte, interpretarea dată de unele instanțe înainte de modificarea legii – și la care am făcut referire mai sus – nu putea fi alta, întrucât, în lipsa unui text expres, nu pot fi stabilite termene de decădere de către instanță, dacă legea nu permite acest lucru.

Noua redactare ridică însă o nouă problemă de interpretare: textul de lege prevede că, în cazul hotărârilor pronunțate în căile extraordinare de atac (deci și în recurs) sau în fond după casarea cu reținere (deci de către instanța de recurs), termenul este de 15 zile de la pronunțare, în timp ce

[1] Facem mențiunea că, în considerentele acestei decizii, Înalta Curte de Casație și Justiție a reținut (parag. 34 și 37): *„Problema de drept asupra căreia s-a solicitat intervenția instanței supreme este una de procedură, iar de lămurirea acesteia nu depinde soluționarea pe fond a cauzei. (...) Dispozițiile din Codul de procedură civilă din 1865 au primit o interpretare și aplicare unitară, nefiind identificate hotărâri din cuprinsul cărora să reiasă faptul că o decizie pronunțată în ultimă instanță nu poate fi completată ori că termenul în care cererea de completare a unei asemenea decizii este altul decât cel «în care se poate declara, după caz, apel sau recurs împotriva acelei hotărâri» (Decizia nr. 2.366/2015, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția a II-a civilă, Decizia nr. 9/2014, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția I civilă, Decizia nr. 1.009/2013, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția I civilă, Decizia nr. 1.790/2012, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția a II-a civilă)".*

teza nou-introdusă prevede că, în cazul hotărârilor definitive pronunțate în recurs, termenul este de 15 zile de la comunicare. Neconcordanța apărută ca urmare a introducerii tezei finale a art. 444 alin. (1) CPC nu poate fi rezolvată, în opinia noastră, decât în următoarea modalitate: în cazul hotărârilor de casare pronunțate de instanța de recurs, indiferent dacă prin acestea se dispune casarea cu reținere sau cu trimitere, termenul de 15 zile curge de la comunicare, iar în cazul hotărârilor pronunțate de instanțele de recurs pe fond după casarea cu reținere, termenul curge de la pronunțare.

De lege ferenda, având în vedere că, potrivit art. 427 alin. (1) CPC, toate hotărârile, inclusiv cele definitive, sunt comunicate din oficiu părților, termenul de formulare a cererii de completare ar trebui să curgă, în toate situațiile, de la comunicare.

42. La articolul 450, alineatul (3) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(3) Cererea de suspendare se va judeca de către instanța de apel. Dispozițiile art. 719 alin. (6) sunt aplicabile în mod corespunzător."

FORMA ANTERIOARĂ

„(3) Cererea de suspendare se va judeca de către instanța de apel. Dispozițiile art. 719 alin. (6) sunt aplicabile. Încheierea dată asupra cererii de suspendare este supusă aceloraşi căi de atac ca și hotărârea atacată."

COMENTARII

Modificarea constă în înlăturarea tezei finale a art. 450 alin. (3) CPC, care prevedea că *„Încheierea dată asupra cererii de suspendare este supusă aceloraşi căi de atac ca și hotărârea atacată"*, adăugată cu prilejul modificării Codului de procedură civilă prin Legea nr. 138/2014[1]. Aceasta fusese introdusă pentru a clarifica problema căii de atac ce poate fi exercitată împotriva încheierii de suspendare a executării provizorii, din interpretarea sa rezultând că aceasta este apelul (având în vedere că hotărârea atacată, adică hotărârea cu executare provizorie, este, prin definiție, supusă apelului)[2].

[1] Publicată în M. Of. nr. 753 din 16 octombrie 2014.

[2] N.H. Țiț, *Executarea silită. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2016, pp. 44-45. În sens contrar, a se vedea C. Negrilă, *Comentariu la art. 450 CPC*, în G. Boroi (coord.), *op. cit.*, vol. I, pp. 992-994. Autoarea reține că „(...) încheierea dată de instanța de apel asupra cererii de suspendare a executării provizorii a hotărârii primei instanțe (fie de admitere, fie de respingere) va putea fi atacată doar cu recurs, în mod separat, numai dacă legea prevede că acea cauză se soluționează printr-o hotărâre supusă apelului și recursului, întrucât încheierea în discuție este o încheiere

Teza finală introdusă prin Legea nr. 138/2014 ridica însă o altă problemă, anume aceea a căii de atac ce poate fi exercitată împotriva încheierii de suspendare a executării provizorii pronunțate de curtea de apel, având în vedere că Înalta Curte de Casație și Justiție nu are competență funcțională ca instanță de apel. Așa cum s-a remarcat în doctrină[1], deși prin O.U.G. nr. 1/2016[2], astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 17/2017[3], a fost modificat art. 719 alin. (6) CPC, fiind menționat în cuprinsul acestuia că, în cazul în care suspendarea este dispusă de curtea de apel, încheierea poate fi atacată numai cu recurs, problema nu a fost rezolvată, având în vedere caracterul de normă specială al art. 450 alin. (3) față de art. 719 alin. (6) CPC, singura rezolvare fiind aceea a înlăturării tezei finale introduse prin Legea nr. 138/2014[4]. Legiuitorul și-a însușit această observație doctrinară, astfel încât, la momentul de față, sunt pe deplin aplicabile dispozițiile art. 719 alin. (6) CPC modificate în sensul anterior arătat, și anume, dacă încheierea de suspendare a executării provizorii este pronunțată de tribunal, aceasta este supusă numai apelului, iar dacă este pronunțată de o curte de apel, este supusă numai recursului.

Considerăm că acest regim juridic este aplicabil, chiar dacă hotărârea prin care urmează să fie soluționat apelul împotriva sentinței cu executare vremelnică ar fi definitivă. Legea configurează un regim juridic special pentru încheierea prin care se soluționează cererea de suspendare a executării provizorii, prin trimiterea făcută la art. 719 alin. (6) CPC derogându-se de la regula generală a atacabilității încheierii premergătoare doar odată cu fondul. Practic, deși este pronunțată de o instanță de apel, sub aspectul căii de atac, încheierea trebuie tratată ca una pronunțată în primă instanță, acesta fiind și motivul pentru care ea este supusă numai apelului în cazul în care este pronunțată de un tribunal și doar prin excepție este supusă recursului, atunci când este pronunțată de o curte de apel (raportat exclusiv la faptul că Înalta Curte de Casație și Justiție nu are competență ca instanță de apel). Considerăm că aplicarea art. 719 alin. (6) CPC „în mod corespunzător" nu ar trebui să conducă la soluția conform căreia încheierea prin care se soluționează cererea de suspendare a executării provizorii ar fi supusă doar recursului, numai în situația în care hotărârea instanței de apel ar fi susceptibilă

interlocutorie pronunțată în calea ordinară de atac; în acest caz, recursul va fi promovat în termen de 5 zile de la pronunțare pentru partea prezentă".

[1] G. Boroi, M. Stancu, *op. cit.*, 2017, p. 647, nota de subsol nr. 1.

[2] Publicată în M. Of. nr. 85 din 4 februarie 2016.

[3] Publicată în M. Of. nr. 196 din 21 martie 2017.

[4] G. Boroi, M. Stancu, *op. cit.*, 2017, p. 647, nota de subsol nr. 1.

de recurs, acreditată anterior în doctrină[1]; o astfel de interpretare ar lipsi de efecte dispozițiile art. 719 alin. (6) CPC în numeroase situații și ar fi contrară finalității urmărite de legiuitor prin instituirea acestei căi de atac, anume aceea de a oferi două grade de jurisdicție cu privire la chestiunea suspendării executării provizorii: primul grad de jurisdicție, exercitat de instanța învestită cu soluționarea apelului împotriva sentinței cu executare provizorie; al doilea grad de jurisdicție, exercitat de instanța ierarhic superioară acesteia, care va soluționa apelul (în cazul în care suspendarea a fost analizată de un tribunal) sau recursul (în cazul în care suspendarea a fost analizată de o curte de apel) împotriva încheierii de suspendare.

Interpretarea de mai sus este aplicabilă strict cu privire la regimul juridic al încheierii prin care este soluționată cererea de suspendare a executării vremelnice; în cazul cererilor de suspendare provizorie a executării vremelnice, formulate în temeiul art. 450 alin. (5) CPC, încheierea nu este supusă niciunei căi de atac, potrivit soluției date de Înalta Curte de Casație și Justiție printr-un recurs în interesul legii (Decizia nr. 8/2015[2]).

43. La articolul 457, alineatul (2) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) Mențiunea inexactă din cuprinsul hotărârii cu privire la calea de atac deschisă contra acesteia nu are niciun efect asupra dreptului de a exercita calea de atac prevăzută de lege. Indicarea în mod greșit de către instanță a termenului pentru exercitarea căii de atac constituie cauza de repunere în termen din oficiu a căii de atac exercitate cu respectarea indicației greșite a instanței."

FORMA ANTERIOARĂ

„(2) Mențiunea inexactă din cuprinsul hotărârii cu privire la calea de atac deschisă contra acesteia nu are niciun efect asupra dreptului de a exercita calea de atac prevăzută de lege."

COMENTARII

Legiuitorul extinde garanțiile procesuale referitoare la un proces echitabil și la legalitatea procedurilor judiciare și cu privire la termenul de exercitare a căilor legale de atac; astfel, dispozițiile art. 457 alin. (1) CPC, care reglementează regula generală a legalității căii de atac, se referă atât la posibilitatea accesării

[1] C. NEGRILĂ, *Comentariu la art. 450 CPC*, în G. BOROI (COORD.), *op. cit.*, vol. I, pp. 992-993.

[2] Publicată în M. Of. nr. 539 din 20 iulie 2015.

de către parte a căii de atac prevăzute de lege, cât și la condițiile și termenele în care aceasta trebuie exercitată, indiferent de mențiunile din cuprinsul dispozitivului hotărârii judecătorești. Cu toate acestea, anterior modificării prin Legea nr. 310/2018, alin. (2) al aceluiași articol nu făcea referire decât la dreptul părții de a exercita calea de atac prevăzută de lege, în ciuda mențiunilor inexacte din cuprinsul hotărârii [cu remediile prevăzute de alin. (3) și (4) și Decizia nr. 19/2016[1] a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii].

Pe de o parte, dispozițiile tezei a II-a de la alin. (2) al art. 457 CPC, introdusă prin Legea nr. 310/2018, clarifică aspectul referitor la menționarea în cuprinsul hotărârii judecătorești, în partea finală a dispozitivului, a termenului privind exercitarea căii de atac; cu privire la acest aspect, dispozițiile art. 425 alin. (3) CPC sunt echivoce, menționând doar că *„În partea finală a dispozitivului se vor arăta dacă hotărârea este executorie, este supusă unei căi de atac ori este definitivă (...)"*, nefiind făcută nicio mențiune expresă cu privire la indicarea termenului de exercitare a căii de atac. Deși prin Legea nr. 310/2018 nu s-a modificat și art. 425 alin. (3) CPC, reglementarea ipotezei indicării greșite a termenului de exercitare a căii de atac implică obligația instanței de a face această mențiune în cuprinsul părții finale a dispozitivului.

Pe de altă parte, textul de lege nou-introdus dă o soluție legislativă unei probleme care anterior a fost comentată în doctrină, anume aceea a posibilității de a obține o repunere în termenul de exercitare a căii de atac în ipoteza în care instanța care a pronunțat hotărârea atacată a indicat în mod greșit nu calea de atac căreia aceasta îi este supusă (pentru care reglementarea anterioară oferea remedii, așa cum am arătat și mai sus), ci termenul de exercitare a acesteia[2]; în redactarea anterioară a textului, o astfel de repunere pe rol nu putea opera decât în condițiile dreptului comun (art. 186 CPC), adică doar la cererea părții interesate, care trebuia să „convingă" instanța de control judiciar că formularea căii de atac în termenul indicat, în mod eronat, în hotărârea atacată constituie un motiv temeinic justificat în acest sens.

Prin introducerea tezei a II-a de la alin. (2) al art. 457 CPC, legiuitorul instituie un caz special de repunere în termen, care are cel puțin două caracteristici ce

[1] Publicată în M. Of. nr. 103 din 6 februarie 2017.

[2] A se vedea G. Boroi, M. Stancu, *op. cit.*, 2017, p. 664, nota de subsol nr. 2; C. Negrilă, *Comentariu la art. 457 CPC*, în G. Boroi (coord.), *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Vol. II. Art. 456-1134*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2016, pp. 11-13.

îl particularizează față de reglementarea de drept comun de la art. 186 CPC. Pe de o parte, legiuitorul prezumă în mod absolut că indicarea eronată a căii de atac în partea finală a dispozitivului hotărârii atacate constituie un motiv temeinic justificat pentru acordarea repunerii în termen; altfel spus, prin prevederea expresă a acestei situații de repunere în termen, legiuitorul scoate această chestiune din sfera de apreciere concretă a judecătorului, dând repunerii în termen, în acest caz, un caracter obiectiv și general. Pe de altă parte, legiuitorul instituie, în mod excepțional, o situație de repunere în termen din oficiu, nefiind necesară formularea unei cereri în acest sens.

În materia repunerii în termen sunt aplicabile dispozițiile art. 186 din partea generală a Codului de procedură civilă. Însă, atât în actuala reglementare, cât și anterior acesteia, instituția repunerii în termen nu a fost niciodată concepută ca un mecanism aflat la dispoziția instanței (care să o poată aplica din oficiu), ci doar ca un instrument lăsat la îndemâna părților, condiționat de formularea expresă a unei cereri în acest sens și cu respectarea unui termen [potrivit alin. (2) al art. 186 CPC, cel mult 15 zile de la încetarea împiedicării][1]. Fără precedent în sistemul procesual național, repunerea în termen din oficiu de către instanță poate fi percepută și ca o contradicție *in terminis*, pentru simplul motiv că repunerea în termen depinde indisolubil de o împiedicare în respectarea termenului, însă numai în persoana titularului dreptului. Cu alte cuvinte, instanța nu a suferit o astfel de împiedicare, întrucât nu ei îi revenea obligația de respectare a termenului, astfel că, în realitate, nu se pune problema unei repuneri în termen. Sensul juridic real al dispoziției nou-introduse de Legea nr. 310/2018 este acela că instanța va înlătura din oficiu sancțiunea decăderii (cu consecința că nu va mai putea constata tardivitatea formulării căii de atac), dacă constată că partea a respectat termenul indicat în hotărârea atacată, dar care era greșit.

Altfel spus, efectul concret este acela că, dacă partea formulează calea de atac în termenul indicat în hotărârea atacată, acea cale de atac este considerată a fi formulată în termen, indiferent dacă mențiunea din cuprinsul hotărârii corespunde sau nu regimului juridic stabilit de lege. Prin urmare, partea este

[1] De altfel, nici în regimul instituit de Codul civil actual [și, în mod identic, prin reglementarea anterioară a Decretului nr. 167/1958 privitor la prescripția extinctivă (republicat în B. Of. nr. 11 din 15 iulie 1960)], repunerea în termenul de prescripție, al cărei mecanism este preluat și în cazul termenelor de decădere, nu operează decât la cererea părții interesate. Astfel, potrivit art. 2522 alin. (1) C. civ., *„Cel care, din motive temeinice, nu și-a exercitat în termen dreptul la acțiune supus prescripției poate cere organului de jurisdicție competent repunerea în termen și judecarea cauzei"*.

dispensată atât de obligația de a formula în termen o cerere de repunere în termen, cât și de obligația de a dovedi caracterul temeinic al motivului pentru care ar solicita acest lucru. Cu toate acestea, față de redactarea textului de lege, este de remarcat că repunerea în termen nu operează de drept, ci din oficiu; pe cale de consecință, raportat la dispozițiile art. 14 alin. (4) teza finală și art. 224 CPC, instanța trebuie să pună în dezbaterea contradictorie a părților măsura repunerii în termen și să dispună asupra acesteia, motivat, verificând îndeplinirea condiției prevăzute de lege (partea să fi formulat calea de atac în termenul indicat în mod greșit în cuprinsul hotărârii atacate).

Partea trebuie totuși să formuleze calea de atac în interiorul termenului greșit indicat în hotărârea atacată, iar nu cu depășirea acestuia.

În situația în care partea depășește și termenul eronat menționat în hotărâre, instanța de control judiciar va putea invoca și reține tardivitatea cererii, întrucât nici termenul legal nu a fost respectat, dar nici cauza de înlăturare a decăderii prevăzută de art. 457 alin. (2) teza a II-a CPC nu este aplicabilă, fapt ce rezultă cu claritate din redactarea noilor dispoziții, care se referă la calea de atac *„exercitată cu respectarea indicației greșite a instanței"*.

Textul de lege nou-introdus poate să ridice mai multe probleme de interpretare: dacă acesta se aplică și în ipoteza în care instanța, în partea finală a dispozitivului hotărârii atacate, nu a indicat deloc termenul de exercitare a căii de atac; dacă se aplică și în situația în care durata termenului a fost indicată în mod corect, însă a fost menționat în mod eronat momentul de la care acest termen începe să curgă; dacă dispozițiile legale sunt aplicabile în cazul în care a fost indicat greșit termenul de exercitare a căii de atac cu ocazia pronunțării hotărârii, iar în hotărâre termenul este indicat corect; dacă art. 457 alin. (2) teza a II-a CPC se aplică doar în cazul căilor de atac de reformare sau și în cazul căilor de atac de retractare; dacă se aplică și cu privire la termenul de completare a hotărârii; dacă se aplică, prin analogie, și altor acte de procedură care, chiar dacă nu sunt emise de instanță, pot fi atacate într-un anumit termen care trebuie indicat în cuprinsul acestora (spre exemplu, încheierile executorului judecătoresc).

Cu privire la prima chestiune, ipoteza prevăzută de textul de lege este cea în care termenul de exercitare a căii de atac a fost indicat în mod greșit în cuprinsul hotărârii atacate, iar partea formulează calea de atac în termenul indicat în hotărâre. Prin urmare, ea este inaplicabilă în cazul în care în cuprinsul

hotărârii nu este indicat niciun termen pentru exercitarea căii de atac. Nu poate fi primită interpretarea conform căreia în această situație calea de atac ar putea fi exercitată oricând, aceasta contravenind principiului legalității căilor de atac și rațiunii avute în vedere de legiuitor prin instituirea termenelor de exercitare a acestora. Într-o astfel de situație, părții îi rămâne deschisă calea formulării unei cereri de repunere în termenul de exercitare a căii de atac, cu respectarea condițiilor art. 186 CPC.

În legătură cu cea de-a doua chestiune, apreciem că indicarea termenului pentru exercitarea căii de atac presupune și indicarea momentului de la care acest termen începe să curgă, nu doar a duratei. Prin urmare, dispozițiile art. 457 alin. (2) teza a II-a CPC sunt pe deplin aplicabile și în situațiile în care instanța, deși a menționat în mod corect durata termenului, a indicat în mod greșit momentul de la care acesta începe să curgă. Spre exemplu, instanța a menționat că termenul curge de la comunicarea hotărârii, deși, potrivit legii și prin derogare de la regula de drept comun, termenul curge de la pronunțare. În această situație, dacă partea exercită calea de atac în termenul calculat de la comunicare, instanța de control judiciar va dispune, din oficiu, repunerea în termen și va soluționa calea de atac.

În practică pot apărea și situații în care instanța indică în mod greșit termenul de exercitare a căii de atac la momentul pronunțării. Sub acest aspect, art. 402 CPC, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 310/2018, prevede că *„Hotărârea se poate pronunța în ședință publică, la locul unde s-au desfășurat dezbaterile, de către președinte sau de către un judecător, membru al completului de judecată, care va citi minuta,* ***indicând și calea de atac ce poate fi folosită împotriva hotărârii*** *sau se poate pronunța prin punerea soluției la dispoziția părților de către grefa instanței"* (s.n.). Așa cum am arătat și mai sus[1], indicarea căii de atac trebuie făcută atât în cazul în care pronunțarea are loc în maniera „clasică" a citirii minutei în ședință publică, cât și în cazul în care soluția este pusă la dispoziția părților prin mijlocirea grefei. Indicarea căii de atac implică, așa cum am arătat, și indicarea termenului în care trebuie exercitată și a momentului de la care acest termen începe să curgă. De principiu, apreciem că menționarea greșită a acestor elemente ori a unuia dintre ele cu prilejul pronunțării hotărârii nu atrage aplicabilitatea art. 457 alin. (2) teza a II-a CPC, dacă în cuprinsul hotărârii mențiunile sunt

[1] A se vedea *supra*, pct. 37.

făcute în mod corect. Cu toate acestea, în situația excepțională în care termenul ar curge de la pronunțare, însă instanța ar menționa, la momentul pronunțării, că termenul curge de la comunicare, dispozițiile art. 457 alin. (2) teza a II-a CPC sunt aplicabile, chiar dacă în cuprinsul hotărârii mențiunea referitoare la momentul de la care începe să curgă termenul este corectă. Spre exemplu, să presupunem că, la momentul la care consemnează în condică și afișează pe portalul instanțelor soluția de perimare a judecății, instanța precizează că hotărârea este supusă recursului în termen de 5 zile de la comunicare. Partea, de bună-credință, va aștepta comunicarea hotărârii pentru a declara calea de atac, având în vedere mențiunea făcută de instanță la momentul pronunțării. Chiar dacă în cuprinsul hotărârii mențiunea cu privire la momentul de la care începe să curgă termenul este făcută corect, în sensul că acesta curge de la pronunțare [art. 421 alin. (2) CPC], partea nu s-ar mai putea conforma la acest moment. Prin urmare, având în vedere și rațiunea avută în vedere de legiuitor prin introducerea acestei reglementări, anume aceea de a proteja partea de bună-credință, care a respectat mențiunile făcute de instanță cu privire la termenul de exercitare a căii de atac, apreciem că, și în această situație, partea va beneficia de repunerea din oficiu în termenul de exercitare a căii de atac.

De asemenea, având în vedere dispozițiile art. 470 alin. (5) CPC [aplicabile și în materia recursului, potrivit art. 487 alin. (1) teza a II-a CPC], indicarea eronată a termenului de declarare a căii de atac în partea finală a dispozitivului hotărârii judecătorești are drept consecință repunerea din oficiu atât în termenul de declarare, cât și în termenul de motivare a căii de atac, în ipoteza în care termenul de exercitare curge de la un alt moment decât cel al comunicării hotărârii. Avem în vedere ipoteza în care instanța indică în mod corect în hotărâre că termenul de exercitare a căii de atac curge de la pronunțare, însă menționează în mod eronat durata termenului. Spre exemplu, să presupunem că într-o hotărâre de perimare se menționează că termenul de recurs este de 30 de zile de la pronunțare. Dacă partea declară recurs în termenul indicat de instanță, calculat de la pronunțare, și motivează recursul în același termen, indicat eronat, calculat de la comunicare [potrivit art. 470 alin. (5) și art. 487 alin. (1) teza a II-a CPC], instanța de recurs va dispune din oficiu repunerea în termen, atât în ceea ce privește declararea, cât și motivarea recursului.

Cu privire la aplicabilitatea art. 457 alin. (2) teza a II-a CPC în cazul căilor de atac de retractare, reținem că instanța are obligația de a indica în partea finală

a dispozitivului doar calea de atac de reformare căreia îi este supusă hotărârea, având în vedere că la momentul pronunțării nu poate anticipa existența unor motive care ar justifica introducerea unei căi de atac de retractare[1]. Prin urmare, în lipsa unei obligații a instanței de a indica posibilitatea formulării unei căi de atac de retractare (și, implicit, a termenului de exercitare a acesteia), nu se poate pune problema aplicabilității art. 457 alin. (2) teza a II-a CPC în cazul acestora.

Nu în ultimul rând, trebuie reținut că dispozițiile art. 457 alin. (2) teza a II-a CPC, introduse prin Legea nr. 310/2018, sunt aplicabile numai hotărârilor judecătorești, respectiv numai situației în care instanța de judecată indică, în mod eronat, în partea finală a dispozitivului, termenul de exercitare a căilor de atac. Fiind o excepție de la regula legalității căilor de atac, ea trebuie interpretată restrictiv. Prin urmare, apreciem că aceste dispoziții nu se pot aplica și altor acte de procedură supuse controlului jurisdicțional într-un termen prevăzut de lege și care trebuie indicat în cuprinsul acestuia. Spre exemplu, potrivit art. 657 alin. (1) lit. i) CPC, încheierile executorului judecătoresc trebuie să cuprindă *„calea și termenul de atac al încheierii"*, mențiune care, potrivit art. 657 alin. (2) CPC, nu este prevăzută de lege sub sancțiunea nulității. În cazul indicării eronate a termenului de exercitare a contestației la executare de către executorul judecătoresc[2], considerăm că dispozițiile art. 457 alin. (2)

[1] G. Boroi, M. Stancu, *op. cit.*, 2017, p. 623.

[2] Astfel de situații sunt întâlnite în practică, având în vedere că dispozițiile inițiale ale Codului de procedură civilă prevedeau un termen de exercitare a contestației la executare împotriva încheierilor executorului judecătoresc de 5 zile, spre deosebire de termenul de drept comun, de 15 zile [art. 714 alin. (2) CPC, în redactarea anterioară Legii nr. 138/2014]. În redactarea actuală (în urma modificărilor intervenite prin Legea nr. 138/2014), termenul de exercitare a contestației împotriva încheierilor executorului este de 15 zile [art. 715 alin. (2) CPC]. Cu toate acestea, având în vedere dispozițiile art. 25 alin. (1) CPC, în cazul încheierilor date în dosare de executare pornite anterior intrării în vigoare a Legii nr. 138/2014 (19 octombrie 2014), termenul de formulare a contestației rămâne de 5 zile, chiar dacă încheierea ar fi dată ulterior acestui moment. În practică, există situații în care în cuprinsul încheierii se menționează că termenul de exercitare a contestației este de 15 zile, chiar dacă acea încheiere este dată într-un dosar execuțional declanșat anterior intrării în vigoare a Legii nr. 138/2014, caz în care se poate pune problema repunerii în termen, dacă partea formulează contestația în termenul indicat în mod greșit în încheiere. Așa cum am arătat, apreciem că, în astfel de situații, repunerea în termen nu ar putea fi dispusă decât la cererea părții interesate, potrivit art. 186 CPC. De altfel, nici nu s-ar putea pune problema aplicării

teza a II-a CPC nu sunt aplicabile, urmând ca o eventuală repunere în termen a părții să opereze numai la cererea acesteia, în condițiile art. 186 CPC, instanța de executare urmând să aprecieze asupra temeiniciei motivului de repunere în termen. Astfel, chiar dacă poartă denumirea de încheiere, actul emis de executorul judecătoresc nu poate fi asimilat unei hotărâri judecătorești, aplicarea prin analogie a art. 457 alin. (2) CPC nefiind, prin urmare, posibilă.

În ceea ce privește aplicarea în timp a dispozițiilor art. 457 alin. (2) teza a II-a CPC, trebuie reținut că, potrivit art. 27 CPC, *„Hotărârile rămân supuse căilor de atac, motivelor și termenelor prevăzute de legea sub care a început procesul"*. Prin urmare, dispozițiile nou-introduse prin Legea nr. 310/2018 cu privire la repunerea pe rol din oficiu în termenul de exercitare a căii de atac vor fi aplicabile numai în procesele declanșate după intrarea în vigoare a acestei legi.

Se impune a fi făcută o precizare specială cu privire la hotărârile instanței de executare. În cazul acestora, considerăm că dispozițiile art. 457 alin. (2) teza a II-a CPC, introduse prin Legea nr. 310/2018, vor fi aplicabile numai dacă executarea silită a început după intrarea în vigoare a acestei legi. Potrivit art. 651 alin. (3) CPC, instanța de executare soluționează cererile de încuviințare a executării, contestațiile la executare, precum și alte incidente apărute în cursul executării, cu excepția celor date de lege în competența altor instanțe sau organe. Termenul de exercitare a apelului împotriva încheierilor pronunțate de instanța de executare este, ca regulă, de 10 zile, fiind reglementate și situații speciale [spre exemplu, termenul de apel împotriva încheierii prin care a fost respinsă cererea de încuviințare a executării silite este de 15 zile, potrivit art. 666 alin. (7) CPC]. Fiind proceduri judiciare desfășurate în cadrul procedurii de executare, acestora li se va aplica legea în vigoare la momentul declanșării executării [care, potrivit art. 622 alin. (2) CPC, este cel al sesizării organului de executare cu cererea de executare silită], nu legea în vigoare la momentul sesizării instanței de executare cu cererea respectivă. Spre exemplu, dacă într-o hotărâre prin care este soluționată o contestație la executare se menționează că aceasta poate fi atacată cu apel în termen de 30 de zile de la comunicare, dispozițiile art. 457 alin. (2) teza a II-a CPC nu vor fi aplicabile dacă dosarul de executare în legătură cu care a fost formulată contestația

dispozițiilor art. 457 alin. (2) teza a II-a CPC, având în vedere că acestea nu se aplică decât în procesele și executările începute după intrarea în vigoare a Legii nr. 310/2018.

este anterior intrării în vigoare a Legii nr. 310/2018, chiar dacă instanța de executare a fost învestită cu contestația ulterior acestui moment.

Din punctul nostru de vedere, lucrurile stau diferit însă în cazul cererilor de validare a popririi. Potrivit art. 791 CPC, hotărârea dată cu privire la validarea popririi este supusă numai apelului, în termen de 5 zile de la comunicare. Apreciem că, în cazul indicării greșite în hotărârea de validare a popririi a termenului de exercitare a apelului, aplicabilitatea dispozițiilor art. 457 alin. (2) teza a II-a CPC trebuie raportată la data la care a fost formulată cererea de validare, nu la data la care a fost pornită procedura de executare contra debitorului. În sprijinul acestei interpretări avem în vedere argumentul potrivit căruia cererea de validare a popririi declanșează un veritabil proces[1], prin care creditorul urmărește să obțină un titlu executoriu nou, împotriva terțului poprit [art. 792 alin. (1) CPC]. Prin urmare, validarea popririi nu este un simplu incident în cadrul procedurii de executare, ci o cerere care, sub aspect procedural, are regimul juridic al unei cereri de chemare în judecată de sine stătătoare și a cărei finalitate este obținerea unui titlu executoriu nou, distinct de cel în temeiul căruia a fost declanșată executarea împotriva debitorului. În fața instanței de validare, terțul poprit poate opune creditorului toate excepțiile și mijloacele de apărare pe care le-ar putea invoca în raport cu debitorul, în măsura în care ele se întemeiază pe o cauză anterioară[2], ceea ce conferă cererii de validare a popririi o natură juridică aparte, distinctă, așa cum am arătat, de cea a unui simplu incident în cursul procedurii de executare.

44. La articolul 471, alineatele (3) și (4) se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(3) Președintele instanței sau persoana desemnată de acesta va înainta instanței de apel dosarul, împreună cu apelurile făcute, numai după împlinirea termenului de apel pentru toate părțile.

(4) Dacă s-au formulat atât apel, cât și cereri potrivit art. 442-444, dosarul nu va fi trimis instanței de apel decât după împlinirea termenului de apel privind hotărârile date asupra acestor din urmă cereri."

[1] G. Boroi, M. Stancu, *op. cit.*, 2017, p. 1235.

[2] Pentru detalii, a se vedea N.H. Țiț, *Considerații în legătură cu invocarea apărărilor de către terțul poprit în fața instanței de validare a popririi*, în Dreptul nr. 3/2018, pp. 91-120.

FORMA ANTERIOARĂ

„(3) În cazul în care cererea de apel nu îndeplinește condițiile prevăzute de lege, președintele instanței sau persoana desemnată de acesta care primește cererea de apel va stabili lipsurile și îi va cere apelantului să completeze sau să modifice cererea de îndată, dacă este prezent și este posibil, ori în scris, dacă apelul a fost trimis prin poștă, fax, poștă electronică sau curier. Completarea sau modificarea cererii se va face înăuntrul termenului de apel. Dacă președintele sau persoana desemnată de acesta apreciază că intervalul rămas până la expirarea termenului de apel nu este suficient, va acorda un termen scurt, de cel mult 5 zile de la expirarea termenului de apel, în care să se depună completarea sau modificarea cererii.

(4) Dispozițiile alin. (3) se aplică în mod corespunzător și în cazul în care motivele de apel se depun separat de cerere."

45. La articolul 471, alineatele (5)-(8) se abrogă.

FORMA ANTERIOARĂ

„(5) După primirea cererii de apel, respectiv a motivelor de apel, președintele instanței care a pronunțat hotărârea atacată va dispune comunicarea lor intimatului, împreună cu copiile certificate de pe înscrisurile alăturate și care nu au fost înfățișate la prima instanță, punându-i-se în vedere obligația de a depune la dosar întâmpinare în termen de cel mult 15 zile de la data comunicării.

(6) Instanța la care s-a depus întâmpinarea o comunică de îndată apelantului, punându-i-se în vedere obligația de a depune la dosar răspunsul la întâmpinare în termen de cel mult 10 zile de la data comunicării. Intimatul va lua cunoștință de răspunsul la întâmpinare din dosarul cauzei.

(7) Președintele sau persoana desemnată de acesta, după împlinirea termenului de apel pentru toate părțile, precum și a termenelor prevăzute la alin. (5) și (6), va înainta instanței de apel dosarul, împreună cu apelurile făcute, întâmpinarea, răspunsul la întâmpinare și dovezile de comunicare a acestor acte, potrivit alin. (5) și (6).

(8) Dacă s-au formulat atât apel, cât și cereri potrivit art. 442-444, dosarul nu va fi trimis instanței de apel decât după împlinirea termenului de apel privind hotărârile date asupra acestor din urmă cereri. Dispozițiile alin. (5)-(7) se aplică în mod corespunzător."

46. **După articolul 471 se introduce un nou articol, articolul 471[1], cu următorul cuprins:**

*„**Art. 471[1]. Pregătirea judecății apelului.** (1) Președintele instanței de apel sau persoana desemnată de acesta, îndată ce primește dosarul, va lua măsuri în vederea repartizării aleatorii la un complet de judecată.*

(2) În cazul în care cererea de apel nu îndeplinește condițiile prevăzute de lege, completul căruia i s-a repartizat dosarul va stabili lipsurile cererii de apel și îi va comunica, în scris, apelantului că are obligația de a completa sau modifica cererea. Completarea sau modificarea cererii se va face în termen de cel mult 10 zile de la data comunicării.

(3) După primirea dosarului sau, când este cazul, după regularizarea cererii de apel potrivit alin. (2), completul va dispune comunicarea cererii de apel, precum și a motivelor de apel intimatului, împreună cu copiile certificate de pe înscrisurile alăturate și care nu au fost înfățișate la prima instanță, punându-i-se în vedere obligația de a depune la dosar întâmpinare în termen de cel mult 15 zile de la data comunicării.

(4) Întâmpinarea depusă se comunică apelantului de îndată, punându-i-se în vedere posibilitatea de a depune la dosar răspunsul la întâmpinare în termen de cel mult 10 zile de la data comunicării. Intimatul va lua cunoștință de răspunsul la întâmpinare din dosarul cauzei.

(5) În termen de 3 zile de la data depunerii întâmpinării, judecătorul fixează prin rezoluție primul termen de judecată, care va fi de cel mult 60 de zile de la data rezoluției, dispunând citarea părților.

(6) În cazul în care intimatul nu a depus întâmpinare în termenul prevăzut la alin. (3), la data expirării termenului respectiv, judecătorul fixează prin rezoluție primul termen de judecată, care va fi de cel mult 60 de zile de la data rezoluției, dispunând citarea părților.

(7) Dispozițiile art. 201 alin. (5) și (6) se aplică în mod corespunzător.

(8) Apelurile principale, incidente și provocate făcute împotriva aceleiași hotărâri vor fi repartizate la același complet de judecată. Când apelurile au fost repartizate la complete diferite, ultimul complet învestit va dispune pe cale administrativă trimiterea apelului la completul cel dintâi învestit."

47. **Articolul 474 se modifică și va avea următorul cuprins:**

*„**Art. 474. Depunerea apelului incident și a celui provocat.** (1) Apelul incident și apelul provocat se depun de către intimat odată cu întâmpinarea la apelul principal, fiind aplicabile prevederile art. 471[1] alin. (4).*

(2) Apelul provocat se comunică și intimatului din acest apel, prevăzut la art. 473, acesta fiind dator să depună întâmpinare în termenul prevăzut la art. 471[1] alin. (4), care se aplică în mod corespunzător. Cel care a exercitat apelul provocat va lua cunoștință de întâmpinare de la dosarul cauzei."

FORMA ANTERIOARĂ

*„**Art. 474. Depunerea apelului incident și a celui provocat.** (1) Apelul incident și apelul provocat se depun de către intimat odată cu întâmpinarea la apelul principal, fiind aplicabile prevederile art. 471 alin. (6).*

(2) Apelul provocat se comunică și intimatului din acest apel, prevăzut la art. 473, acesta fiind dator să depună întâmpinare în termenul prevăzut la art. 471 alin. (6), care se aplică în mod corespunzător. Cel care a exercitat apelul provocat va lua cunoștință de întâmpinare de la dosarul cauzei."

48. Articolul 475 se abrogă.

FORMA ANTERIOARĂ

*„**Art. 475. Pregătirea judecății apelului.** (1) Președintele instanței de apel sau persoana desemnată de acesta, îndată ce primește dosarul, va lua, prin rezoluție, măsuri în vederea repartizării aleatorii la un complet de judecată.*

(2) Președintele completului de judecată stabilește primul termen de judecată, care va fi de cel mult 60 de zile de la data rezoluției președintelui instanței de apel, dispunând citarea părților. Dispozițiile art. 201 alin. (5) și (6) se aplică în mod corespunzător.

(3) Apelurile principale, incidente și provocate făcute împotriva aceleiași hotărâri vor fi repartizate la același complet de judecată. Când apelurile au fost repartizate la complete diferite, ultimul complet învestit va dispune pe cale administrativă trimiterea apelului la completul cel dintâi învestit."

COMENTARII

Modificările legislative de la pct. 44-48 ale art. I din Legea nr. 310/2018 sunt operate ca urmare a renunțării definitive la soluția legislativă a desființării etapei scrise a apelului (pregătirea dosarului din apel) în fața primei instanțe. Dispozițiile legale abrogate [art. 471 alin. (5)-(8) și art. 475 CPC] nu au produs niciodată efecte, fiind amânate succesiv până la 1 ianuarie 2016 (prin Legea nr. 2/2013), apoi până la 1 ianuarie 2017 (prin O.U.G. nr. 62/2015), respectiv până la 1 ianuarie 2019 (prin O.U.G. nr. 95/2016).

Practic, au fost înlăturate din cod dispozițiile care nu au produs efecte niciodată și preluate cele cuprinse în art. XIV-XVI din Legea nr. 2/2013.

Cu toate acestea, asistăm și la o modificare legislativă propriu-zisă, respectiv cea referitoare la reglementarea caracterului facultativ al răspunsului la întâmpinare și la fixarea termenului pentru soluționarea apelului după depunerea întâmpinării, respectiv după expirarea termenului pentru depunerea întâmpinării.

Este, de asemenea, menținută dispoziția referitoare la situația mai multor apeluri (principale, incidente, provocate) formulate împotriva aceleiași hotărâri, care trebuie repartizate aceluiași complet de judecată[1]. Dacă totuși apelurile au fost înregistrate separat și repartizate unor completuri diferite, dispozițiile alin. (8) al art. 471^1 CPC prevăd obligația ultimului complet învestit de a trimite dosarul pe cale administrativă primului complet învestit. Această dispoziție conservă efectele repartizării aleatorii inițiale.

Noțiunea *„pe cale administrativă"* înseamnă în practică de regulă aplicarea unei rezoluții de către președintele de complet. Însă această normă nu exclude și luarea măsurii prin încheiere dată în camera de consiliu fără citarea părților ori prin încheiere la primul termen de judecată.

În practică au apărut însă mai multe situații pentru care nu există reglementare.

O primă situație este ipoteza înregistrării pe rolul instanței a unui nou (al doilea) apel principal[2], formulat de o altă parte decât cea care a formulat primul apel, după ce primul apel fusese deja soluționat. În cazul în care decizia instanței de apel dată în primul apel principal este definitivă, va fi învestit, în opinia noastră, același complet. Acesta va avea însă motive temeinice să se abțină, fiind incident cazul de incompatibilitate relativă prevăzut de art. 42 alin. (1) pct. 1 (și-a exprimat anterior părerea cu privire la soluție în cauza

[1] Potrivit art. 94 alin. (3) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, *„Căile de atac declarate împotriva aceleiași hotărâri se înregistrează în același dosar și se soluționează de completul inițial învestit"*.

[2] Prin ipoteză, reclamantul din prima instanță primește o sentință prin care cererea sa este admisă în parte. Acesta formulează apel, care este soluționat (în economia acestei discuții, soluția din acest prim apel nu prezintă relevanță). Pârâtul formulează un al doilea apel principal, după soluționarea definitivă a apelului reclamantului, susținând că nu a fost legal citat nici în primă instanță, nici în judecata apelului principal. Teoretic, dacă instanța de apel constată că susținerea referitoare la citarea apelantului-pârât este corectă, atunci nici comunicarea sentinței în cauză nu a fost legală, iar pentru acest pârât nu a început să curgă termenul de apel.

pe care a fost desemnat să o judece), astfel că finalitatea va fi aceea că, deși al doilea apel va fi repartizat inițial completului de apel care a soluționat primul apel, un alt complet va ajunge să se pronunțe în cauză. O problemă suplimentară în această ipoteză este ce soluție va putea adopta instanța, mai ales în funcție de ceea ce s-a hotărât deja în judecata primului apel. În orice caz, orice situație de acest tip trebuie analizată în funcție de datele cauzei, astfel că o soluție de principiu este greu de imaginat. Totodată, pentru o sancționare completă a situației afirmate de titularul celui de-al doilea apel, acesta poate formula cu privire la decizia asupra primului apel și contestația în anulare prevăzută de art. 503 alin. (1) CPC (pentru motivul nelegalei citări). Contestația în anulare va fi înregistrată și repartizată separat, cel mai probabil unui alt complet de judecată. Însă, în ipoteza dată, judecata apelului va fi prioritară[1].

O a doua situație pornește tot de la premisa formulării unui al doilea apel principal în cauză, dar în cazul în care împotriva deciziei date cu privire la primul apel principal a fost formulat recurs. În această ipoteză, considerațiile de mai sus cu privire la incompatibilitate rămân valabile, cu mențiunea că instanța de apel va solicita dosarul instanței de recurs, înștiințând-o, totodată, asupra acestei situații. În opinia noastră, judecata recursului în acest caz nu va putea continua, până ce instanța de apel nu va soluționa definitiv și al doilea apel principal. Dacă instanța de recurs nu procedează în sensul suspendării, din punctul nostru de vedere, soarta celui de-al doilea apel rămâne imposibil de dezlegat într-un mod echitabil.

Trebuie precizat că ipoteza reglementată și discutată mai sus se referă la apelurile (principale, incidente și provocate) declarate împotriva aceleiași hotărâri, nu în același dosar. Astfel, dacă se formulează apel împotriva sentinței primei instanțe, dar și apel împotriva încheierii prin care prima instanță a respins cererea de eliberare a unei copii legalizate a unui act sau chiar a sentinței din dosar (în temeiul art. 538 CPC), cele două căi de atac nu vizează aceeași hotărâre, astfel că nu vor fi repartizate aceluiași complet. Dimpotrivă, dacă se omite repartizarea aleatorie separată a unuia dintre apeluri în ipoteza arătată, completul sesizat cu apelul repartizat aleatoriu este obligat să înainteze cel de-al doilea apel la compartimentul specializat, în vederea repartizării aleatorii, în caz contrar fiind vinovat de încălcarea regulilor referitoare la repartizarea cauzelor.

---

[1] În acest caz, se poate spune că simpla existență a apelului prin care se invocă motivul nelegalei citări face, teoretic, inadmisibilă contestația, față de dispozițiile art. 504 CPC.

49. La articolul 483, alineatele (2)-(4) se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(2) Nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a)-j[3]), în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile pronunțate în materia protecției consumatorilor, a asigurărilor, precum și în cele ce decurg din aplicarea Legii nr. 77/2016 privind darea în plată a unor bunuri imobile în vederea stingerii obligațiilor asumate prin credite. De asemenea nu sunt supuse recursului hotărârile date de instanțele de apel în cazurile în care legea prevede că hotărârile de primă instanță sunt supuse numai apelului.

(3) Recursul urmărește să supună instanței competente examinarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile.

(4) Recursul se soluționează de către instanța ierarhic superioară celei care a pronunțat hotărârea atacată."

FORMA ANTERIOARĂ

„(2) Nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a)-j), în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 500.000 lei inclusiv. De asemenea, nu sunt supuse recursului hotărârile date de instanțele de apel în cazurile în care legea prevede că hotărârile de primă instanță sunt supuse numai apelului.

(3) Recursul urmărește să supună Înaltei Curți de Casație și Justiție examinarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile.

(4) În cazurile anume prevăzute de lege, recursul se soluționează de către instanța ierarhic superioară celei care a pronunțat hotărârea atacată. Dispozițiile alin. (3) se aplică în mod corespunzător."

COMENTARII

Modificarea art. 483 alin. (2) CPC este operată ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017, prin care instanța de contencios constituțional a constatat că sintagma *„precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare*

de până la 1.000.000 lei inclusiv" cuprinsă în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 este neconstituțională[1].

Dispozițiile art. 483 alin. (2) CPC nu au produs niciodată efecte, aplicarea lor fiind amânată succesiv, prin Legea nr. 2/2013 (până la 1 ianuarie 2016), O.U.G. nr. 62/2015 (până la 1 ianuarie 2017) și O.U.G. nr. 95/2016 (până la 1 ianuarie 2019). Având în vedere dispozițiile art. XVIII alin. (1) din Legea nr. 2/2013, dispozițiile art. 483 alin. (2) CPC vor fi aplicate începând cu 1 ianuarie 2019.

Declararea neconstituționalității soluției legislative a stabilirii obiectului recursului prin raportare la valoarea obiectului cererii de chemare în judecată a determinat reconfigurarea criteriilor în funcție de care urmează a fi stabilită admisibilitatea acestei căi extraordinare de atac. Raportat la noua redactare, nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în apel în următoarele situații:

– în toate cazurile în care competența de primă instanță revine judecătoriei, potrivit art. 94 pct. 1 lit. a)-j[3]), inclusiv în materiile date în competența judecătoriei prin Legea nr. 310/2018 (cereri în materie de moștenire, indiferent de valoare; cereri privind uzucapiunea, indiferent de valoare; cereri în materia fondului funciar, cu excepția celor date prin lege specială în competența altor instanțe);

– în cererile privind navigația civilă și activitatea în porturi (dispoziții care existau și în reglementarea anterioară);

– în conflictele de muncă și de asigurări sociale (dispoziții care existau și în reglementarea anterioară);

– în materie de expropriere (dispoziții care existau și în reglementarea anterioară);

– în materia protecției consumatorilor – în cazul cererilor întemeiate pe dispozițiile O.G. nr. 21/1992 privind protecția consumatorilor[2], ale Legii nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între

---

[1] Pentru considerații cu privire la soluția Curții Constituționale și efectele acesteia, a se vedea T.C. Briciu (coord.), C.C. Dinu, M. Stancu, Gh.L. Zidaru, *Analiza Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a sintagmei „precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv". Sfârșitul epocii „pragului valoric" și speranțele într-o Curte de Casație unificatoare a jurisprudenței*, disponibil la adresa https://www.juridice.ro/essentials/1358/analiza-deciziei-curtii-constitutionale-nr-3692017-referitoare-la-exceptia-de-neconstitutionalitate-a-sintagmei-precum-si-in-alte-cereri-evaluabile-in-bani-in-valoare-de-pana-la-1-000-000-le, vizitată la 16 decembrie 2018.

[2] Republicată în M. Of. nr. 208 din 28 martie 2007.

profesioniști și consumatori[1], ale Legii nr. 449/2003 privind vânzarea produselor și garanțiile asociate acestora[2], ale Legii nr. 158/2008 privind publicitatea înșelătoare și publicitatea comparativă[3], ale O.U.G. nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori[4], ale O.U.G. nr. 52/2016 privind contractele de credit oferite consumatorilor pentru bunuri imobile, precum și pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori[5], precum și ale altor acte normative referitoare la protecția consumatorilor;

– în materia asigurărilor – cereri izvorâte din raporturile de asigurare, inclusiv cererile întemeiate pe dreptul de regres al asigurătorului;

– în cererile care decurg din aplicarea Legii nr. 77/2016 privind darea în plată a unor bunuri imobile în vederea stingerii obligațiilor asumate prin credite[6], respectiv contestația creditorului, reglementată de art. 7 din Legea nr. 77/2016, și acțiunile prevăzute de art. 8 din aceeași lege[7].

---

[1] Republicată în M. Of. nr. 543 din 3 august 2012.

[2] Republicată în M. Of. nr. 347 din 6 mai 2008.

[3] Republicată în M. Of. nr. 454 din 24 iulie 2013.

[4] Publicată în M. Of. nr. 389 din 11 iunie 2010.

[5] Publicată în M. Of. nr. 727 din 20 septembrie 2016.

[6] Publicată în M. Of. nr. 330 din 28 aprilie 2016.

[7] Pentru detalii, a se vedea N.H. Țiț, *Considerații privind procedurile judiciare prevăzute de Legea nr. 77/2016 privind darea în plată a unor bunuri imobile în vederea stingerii obligațiilor asumate prin credite*, în E. Oprina, V. Bozeșan, *Executarea silită. Dificultăți și soluții practice*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2016, pp. 776-791; R. Stanciu, *Constatarea judiciară a dării în plată și acțiunea în regres – aplicarea în practică a Deciziei nr. 623/2016 a Curții Constituționale a României*, în R.R.D.P. nr. 1/2017, pp. 158-184. Anterior modificării legislative, chestiunea admisibilității recursului în materia litigiilor întemeiate pe dispozițiile Legii nr. 77/2016 era controversată (a se vedea V. Bozeșan, B. Dumitrache, N.H. Țiț, *Legea nr. 77/2016 privind darea în plată. Comentariu pe articole*, Ed. Universul Juridic, București, 2017, pp. 47-49, pp. 327-331, pp. 381-382).

Prin Decizia nr. 6/2018 (publicată în M. Of. nr. 261 din 26 martie 2018), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, a respins ca inadmisibilă sesizarea formulată de Tribunalul Constanța, Secția a II-a civilă, în dosarul nr. 16.817/212/2016, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile cu privire la chestiunea de drept vizând interpretarea sintagmei *„contracte de credit aflate în derulare la momentul intrării sale în vigoare"*, prevăzută de dispozițiile art. 11 din Legea nr. 77/2016 privind darea în plată a unor bunuri imobile în vederea stingerii obligațiilor asumate prin credite, reținând că nu este îndeplinită condiția de admisibilitate prevăzută de art. 519 CPC, potrivit căreia titularul sesizării trebuie să fie învestit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, reținând în motivare (parag. 49-56):

Este de reținut că legiuitorul nu a mai prevăzut între cauzele în care nu poate fi exercitat recursul și pe cele vizând repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, deși Curtea Constituțională considerase ca fiind constituțională prevederea inadmisibilității recursului în cazul acestora, prin Decizia

---

„În ceea ce privește căile de atac ce pot fi exercitate împotriva hotărârii pronunțate de judecătorie, art. 7 alin. (3) din Legea nr. 77/2016 prevede că: Apelul împotriva hotărârii pronunțate în conformitate cu dispozițiile alin. (2) se depune de partea interesată în termen de 15 zile lucrătoare de la comunicare și se judecă cu celeritate. Această dispoziție legală trebuie interpretată ca o normă derogatorie de la prevederile de drept comun cuprinse în art. 468 alin. (1) din Codul de procedură civilă, numai în ceea ce privește termenul de apel. Fiind o normă cuprinsă într-o lege specială, ea este de strictă interpretare și aplicare. Prin urmare, nu ar putea fi interpretată în sensul derogării de la legea generală și în ceea ce privește posibilitatea exercitării căii de atac a recursului atunci când hotărârea pronunțată în faza de judecată a apelului ar fi susceptibilă de o astfel de cale de atac. Dacă legiuitorul ar fi intenționat să suprime recursul în cazul litigiilor întemeiate pe art. 7 din Legea nr. 77/2016, ar fi prevăzut în mod expres că hotărârea pronunțată în astfel de litigii poate fi atacată numai cu apel, deoarece, potrivit art. 483 alin. (2) teza finală din Codul de procedură civilă, hotărârile de primă instanță sunt exceptate de la recurs doar în situația în care legea prevede că sunt supuse numai apelului. Neexistând o astfel de prevedere în legea specială, vor deveni aplicabile dispozițiile dreptului comun în ceea ce privește posibilitatea exercitării căii de atac a recursului, respectiv prevederile art. 483 din Codul de procedură civilă. Potrivit regulii generale cuprinse în art. 483 alin. (1) din Codul de procedură civilă, hotărârile date în apel sunt supuse recursului, cu excepțiile cuprinse în alin. (2) al aceluiași articol printre care nu se regăsesc hotărârile pronunțate în litigiile atribuite prin lege, în temeiul art. 94 pct. 3 din Codul de procedură civilă, în competența materială a judecătoriei în primă instanță. Cum excepțiile sunt de strictă interpretare, rezultă că astfel de hotărâri rămân supuse recursului. Or, pentru considerentele anterior menționate, contestația întemeiată pe prevederile art. 7 din Legea nr. 77/2016 este o cerere atribuită de legiuitor, printr-o lege specială, în temeiul art. 94 pct. 3 din Codul de procedură civilă, în competența materială de primă instanță a judecătoriei, indiferent de valoarea litigiului. Nu s-ar putea susține nici că hotărârea pronunțată într-un litigiu întemeiat pe prevederile art. 7 din Legea nr. 77/2016 nu ar fi supusă recursului în baza prevederilor art. 483 alin. (2) teza finală din Codul de procedură civilă. Dispozițiile Codului de procedură civilă exceptează de la recurs hotărârile date de instanțele de apel în cazurile în care «legea prevede că hotărârile de primă instanță sunt supuse numai apelului». Așa cum s-a arătat anterior, o astfel de dispoziție expresă nu există în Legea nr. 77/2016, iar prevederile art. 7 alin. (3) din lege nu pot fi interpretate decât restrictiv, în sensul derogării de la durata termenului de apel, iar nu de la regula generală a posibilității exercitării recursului cuprinsă în art. 483 alin. (1) din Codul de procedură civilă".

nr. 201/2017[1]. Prin urmare, în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare introduse începând cu data de 1 ianuarie 2019 [dată de la care se vor aplica dispozițiile art. 483 alin. (2) CPC], părțile vor avea deschisă calea de atac a recursului împotriva hotărârilor pronunțate de instanțele de apel.

Modificarea art. 483 alin. (3) și (4) CPC marchează schimbarea de optică a legiuitorului cu privire la instanța competentă să soluționeze recursul. Astfel, legiuitorul abandonează soluția legislativă a consacrării plenitudinii de competență a Înaltei Curți de Casație și Justiție în materia recursului și revine la soluția legislativă a Codului de procedură civilă anterior, în sensul în care competența de soluționare a recursurilor revine instanței imediat ierarhic superioare instanței care a pronunțat hotărârea recurată.

50. La articolul 484 alineatul (3), punctul 2 se abrogă.

FORMA ANTERIOARĂ

„2. de completul de filtru, după ce acesta a fost desemnat, în cazurile prevăzute la art. 493;"

COMENTARII

Abrogarea art. 484 alin. (3) pct. 2 CPC, care prevedea că cererea de suspendare a executării hotărârii recurate se soluționează *„de completul filtru, după ce acesta a fost desemnat, în cazurile prevăzute de art. 493"*, trebuie raportată la abrogarea dispozițiilor art. 493 CPC, care reglementau procedura de filtrare a recursurilor[2].

Înlăturarea competenței completului de filtru cu privire la soluționarea cererii de suspendare presupune că, urmare a modificării legii, cererea de suspendare a hotărârii atacate cu recurs în alte cazuri decât cele la care se referă alin. (1) al art. 484 CPC (cauzele privitoare la desființarea de construcții, plantații sau a oricăror lucrări cu așezare fixă, precum și cazurile anume prevăzute de lege) se judecă în camera de consiliu, cu citarea părților printr-un agent procedural al instanței sau prin alt salariat al acesteia ori prin modalitățile prevăzute la art. 154 alin. (4) și (5) CPC, fie de către un complet anume constituit, format din 3 judecători, în condițiile legii, în cazul în care cererea s-a depus înainte de ajungerea dosarului la instanța de recurs, fie de către

[1] Publicată în M. Of. nr. 552 din 12 iulie 2017.

[2] A se vedea *infra*, pct. 56.

completul care judecă recursul pe fond, în cazul în care s-a fixat termen în ședință publică.

51. **La articolul 484, alineatul (6) se abrogă.**

FORMA ANTERIOARĂ

„(6) La judecata cererii de suspendare părțile trebuie să fie reprezentate de avocat sau, când este cazul, de consilierul juridic."

COMENTARII

Abrogarea alin. (6) al art. 484 CPC este dictată de înlăturarea obligației de asistare sau reprezentare de către avocat în etapa recursului, aspect pe care l-am analizat mai sus[1].

52. **La articolul 484, alineatul (7) se modifică și va avea următorul cuprins:**

„(7) Pentru motive temeinice, instanța de recurs poate reveni asupra suspendării acordate, dispozițiile alin. (3)-(5) aplicându-se în mod corespunzător."

FORMA ANTERIOARĂ

„(7) Pentru motive temeinice, instanța de recurs poate reveni asupra suspendării acordate, dispozițiile alin. (3)-(5) și (6) aplicându-se în mod corespunzător."

COMENTARII

După modificare, textul nu mai face trimitere și la alin. (6) al art. 484 CPC, abrogat prin dispoziția anterior analizată[2].

53. **La articolul 486 alineatul (1), literele a) și e) se modifică și vor avea următorul cuprins:**

„a) numele și prenumele, domiciliul sau reședința părții în favoarea căreia se exercită recursul, sau, după caz, numele, prenumele și domiciliul reprezentantului convențional, numele, prenumele și domiciliul profesional al avocatului care formulează cererea ori, pentru persoanele juridice, denumirea și sediul lor, precum și numele și prenumele consilierului juridic care întocmește cererea. Prezentele dispoziții se aplică și în cazul în care recurentul locuiește în străinătate;

.....

[1] A se vedea *supra*, pct. 1 și 5-7.

[2] A se vedea *supra*, pct. 51.

e) semnătura părții sau, după caz, a mandatarului părții, a reprezentantului legal al părții sau a consilierului juridic."

FORMA ANTERIOARĂ

„a) numele și prenumele, domiciliul sau reședința părții în favoarea căreia se exercită recursul, numele, prenumele și domiciliul profesional al avocatului care formulează cererea ori, pentru persoanele juridice, denumirea și sediul lor, precum și numele și prenumele consilierului juridic care întocmește cererea. Prezentele dispoziții se aplică și în cazul în care recurentul locuiește în străinătate;

.....

e) semnătura părții sau a mandatarului părții în cazul prevăzut la art. 13 alin. (2), a avocatului sau, după caz, a consilierului juridic."

COMENTARII

Dispozițiile art. 486 alin. (1) CPC suferă modificări în legătură tot cu schimbarea regimului reprezentării convenționale în etapa recursului, din obligatoriu în facultativ. De observat este faptul că, similar dispozițiilor art. 194 CPC, cererea de recurs trebuie semnată de parte personal, de mandatar (care trebuie să facă dovada mandatului și cu privire la semnarea cererii), de reprezentantul legal sau de consilierul juridic.

54. La articolul 486, alineatele (2) și (3) se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(2) La cererea de recurs se vor atașa dovada achitării taxei de timbru, conform legii, precum și, dacă este cazul, procura specială, împuternicirea avocațială sau delegația consilierului juridic.

(3) Mențiunile prevăzute la alin. (1) lit. a) și c)-e), precum și cerințele menționate la alin. (2) sunt prevăzute sub sancțiunea nulității. Dispozițiile art. 82 alin. (1) și ale art. 87 alin. (2) rămân aplicabile."

FORMA ANTERIOARĂ

„(2) La cererea de recurs se vor atașa dovada achitării taxei de timbru, conform legii, precum și împuternicirea avocațială sau, după caz, delegația consilierului juridic.

(3) Mențiunile prevăzute la alin. (1) lit. a) și c)-e), precum și cerințele menționate la alin. (2) sunt prevăzute sub sancțiunea nulității. Dispozițiile art. 82 alin. (1), art. 83 alin. (3) și ale art. 87 alin. (2) rămân aplicabile."

COMENTARII

Modificările sunt efectul Deciziilor Curții Constituționale nr. 462/2014 și nr. 485/2015[1], prin care a fost constatată neconstituționalitatea dispozițiilor legale care reglementau obligativitatea asistenței judiciare prin avocat sau consilier juridic în fața instanței de recurs. Urmare a modificării operate, atașarea dovezii calității de reprezentant este obligatorie numai atunci când se afirmă un caz de reprezentare (legală sau convențională), spre deosebire de reglementarea anterioară (care obliga la reprezentare convențională numai prin avocat, cu consecința obligației de a atașa cererii de apel delegația doveditoare).

55. Articolul 490 se modifică și va avea următorul cuprins:

*„**Art. 490. Depunerea recursului.** (1) Recursul și, dacă este cazul, motivele de casare se depun la instanța a cărei hotărâre se atacă, sub sancțiunea nulității.*

(2) Dispozițiile art. 471[1] se aplică în mod corespunzător. Termenul prevăzut la art. 471[1] alin. (3) și (5) se dublează în cazul recursului. La redactarea și semnarea întâmpinării și a răspunsului la întâmpinare, dispozițiile art. 83 și art. 84 alin. (1) rămân aplicabile."

FORMA ANTERIOARĂ

*„**Art. 490. Depunerea recursului.** (1) Recursul și, dacă este cazul, motivele de casare se depun la instanța a cărei hotărâre se atacă, sub sancțiunea nulității, în condițiile prevăzute la art. 83 alin. (3) și art. 84.*

(2) Dispozițiile art. 471 se aplică în mod corespunzător. Termenul prevăzut la art. 471 alin. (5) se dublează în cazul recursului. Întâmpinarea trebuie redactată și semnată de avocatul sau consilierul juridic al intimatului, iar răspunsul la întâmpinare de avocatul sau consilierul juridic al recurentului. Prin aceste acte de procedură se va menționa dacă recurentul, respectiv intimatul este de acord ca recursul, atunci când este admisibil în principiu, să fie soluționat de către completul de filtru prevăzut la art. 493."

COMENTARII

Modificările au în vedere, pe de o parte, renunțarea la soluția legislativă a pregătirii dosarului de recurs de către instanța de apel, iar, pe de altă parte, declararea neconstituționalității soluției legislative a obligativității reprezentării părților prin avocat sau consilier juridic în fața instanței de apel.

---

[1] A se vedea *supra*, pct. 1 și 5-7.

56. Articolul 493 se abrogă.

FORMA ANTERIOARĂ

*„**Art. 493. Procedura de filtrare a recursurilor.** (1) Când recursul este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele instanței sau președintele de secție ori, după caz, persoana desemnată de aceștia, primind dosarul de la instanța a cărei hotărâre se atacă, va lua, prin rezoluție, măsuri pentru stabilirea aleatorie a unui complet format din 3 judecători, care va decide asupra admisibilității în principiu a recursului. Dispozițiile art. 475 alin. (3) sunt aplicabile.*

(2) Pe baza recursului, întâmpinării, a răspunsului la întâmpinare și a înscrisurilor noi, președintele completului va întocmi un raport asupra admisibilității în principiu a recursului sau va desemna un alt membru al completului ori magistratul-asistent în acest scop. Raportul trebuie întocmit în cel mult 30 de zile de la repartizarea dosarului. Raportorul nu devine incompatibil.

(3) Raportul va verifica dacă recursul îndeplinește cerințele de formă prevăzute sub sancțiunea nulității, dacă motivele invocate se încadrează în cele prevăzute la art. 488, dacă există motive de ordine publică ce pot fi invocate în condițiile art. 489 alin. (3) ori dacă este vădit nefondat. De asemenea, va arăta, dacă este cazul, jurisprudența Curții Constituționale, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene, precum și poziția doctrinei în problemele de drept vizând dezlegarea dată prin hotărârea atacată.

(4) După analiza raportului în completul de filtru, acesta se comunică de îndată părților, care pot formula în scris un punct de vedere asupra raportului, în termen de 10 zile de la comunicare. În lipsa dovezii de comunicare a raportului și înainte de expirarea unui termen de 30 de zile de la comunicare, completul nu va putea trece la examinarea recursului, potrivit alin. (5) și (6).

(5) În cazul în care completul este în unanimitate de acord că recursul nu îndeplinește cerințele de formă, că motivele de casare invocate și dezvoltarea lor nu se încadrează în cele prevăzute la art. 488 sau că recursul este vădit nefondat, anulează sau, după caz, respinge recursul printr-o decizie motivată, pronunțată, fără citarea părților, care nu este supusă niciunei căi de atac. Decizia se comunică părților.

(6) Dacă raportul apreciază că recursul este admisibil și toți membrii sunt de acord, iar problema de drept care se pune în recurs nu este controversată sau face obiectul unei jurisprudențe constante a Înaltei Curți de Casație și Justiție, completul se poate pronunța asupra fondului recursului, fără citarea

părților, printr-o decizie definitivă, care se comunică părților. În soluționarea recursului instanța va ține seama de punctele de vedere ale părților formulate potrivit alin. (4).

(7) În cazul în care recursul nu poate fi soluționat potrivit alin. (5) sau (6), completul va pronunța, fără citarea părților, o încheiere de admitere în principiu a recursului și va fixa termenul de judecată pe fond a recursului, cu citarea părților."

COMENTARII

Prin abrogarea art. 493 CPC, legiuitorul renunță la soluția legislativă a instituirii unei proceduri de filtrare a recursurilor, atunci când acestea sunt de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție. Se revine, astfel, la soluția legislativă a Codului de procedură civilă anterior, toate recursurile, indiferent de instanța competentă să le soluționeze, intrând în procedura de judecată de drept comun.

Anterior abrogării art. 493 CPC prin Legea nr. 310/2018, procedura de filtrare a recursurilor fusese eliminată în materia contenciosului administrativ, potrivit art. 20 alin. (2) teza a II-a din Legea nr. 554/2004[1], în redactarea dată prin Legea nr. 212/2018[2].

Este de reținut că, anterior abrogării art. 493 CPC, prin Decizia nr. 839/2015[3], Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constat că sintagma *„sau că recursul este vădit nefondat"* din cuprinsul art. 493 alin. (5) CPC este neconstituțională.

Cu privire la aplicarea legii în timp, având în vedere dispozițiile art. 24-25 CPC, procedura de filtrare a recursurilor atunci când acestea sunt de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție va fi în continuare aplicabilă în procesele începute anterior intrării în vigoare a Legii nr. 310/2018.

57. La articolul 496, alineatul (1) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Instanța, verificând toate motivele invocate și judecând recursul, îl poate admite, îl poate respinge sau anula ori poate constata perimarea lui."

[1] Publicată în M. Of. nr. 1154 din 7 decembrie 2004.

[2] Publicată în M. Of. nr. 658 din 30 iulie 2018.

[3] Publicată în M. Of. nr. 69 din 1 februarie 2016.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

FORMA ANTERIOARĂ

„(1) În cazul în care recursul a fost declarat admisibil în principiu, instanța, verificând toate motivele invocate și judecând recursul, îl poate admite, îl poate respinge sau anula ori poate constata perimarea lui."

COMENTARII

Având în vedere abrogarea art. 493 CPC, din redactarea art. 496 alin. (1) CPC dispare teza referitoare la declararea admisibilității în principiu a acestuia.

58. **Articolul 497 se modifică și va avea următorul cuprins:**

*„**Art. 497. Soluțiile pe care le poate pronunța Înalta Curte de Casație și Justiție.** Înalta Curte de Casație și Justiție, în caz de casare, trimite, o singură dată în cursul procesului, cauza spre o nouă judecată instanței de apel care a pronunțat hotărârea casată ori, atunci când este cazul și sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480 alin. (3), primei instanțe, a cărei hotărâre este, de asemenea, casată. Atunci când interesele bunei administrări a justiției o cer, cauza va putea fi trimisă oricărei alte instanțe de același grad, cu excepția cazului casării pentru lipsă de competență, când cauza va fi trimisă instanței competente sau altui organ cu activitate jurisdicțională competent potrivit legii. În cazul în care casarea s-a făcut pentru că instanța a depășit atribuțiile puterii judecătorești sau când s-a încălcat autoritatea de lucru judecat, cererea se respinge ca inadmisibilă."*

FORMA ANTERIOARĂ

*„**Art. 497. Soluțiile pe care le poate pronunța Înalta Curte de Casație și Justiție.** Înalta Curte de Casație și Justiție, în caz de casare, trimite cauza spre o nouă judecată instanței de apel care a pronunțat hotărârea casată ori, atunci când este cazul și sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480 alin. (3), primei instanțe, a cărei hotărâre este, de asemenea, casată. Atunci când interesele bunei administrări a justiției o cer, cauza va putea fi trimisă oricărei alte instanțe de același grad, cu excepția cazului casării pentru lipsă de competență, când cauza va fi trimisă instanței competente sau altui organ cu activitate jurisdicțională competent potrivit legii. În cazul în care casarea s-a făcut pentru că instanța a depășit atribuțiile puterii judecătorești sau când s-a încălcat autoritatea de lucru judecat, cererea se respinge ca inadmisibilă."*

COMENTARII

Modificarea constă în limitarea numărului casărilor cu trimitere la o singură dată în cursul procesului, indiferent de motivul pentru care este dispusă casarea, chiar dacă recursul este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Dispozițiile art. 497 CPC, în forma dată prin Legea nr. 310/2018, au făcut obiectul controlului de constituționalitate anterior adoptării legii, prin Decizia Curții Constituționale nr. 454/2018 fiind respinsă obiecția de neconstituționalitate formulată de Înalta Curte de Casație și Justiție. În motivarea acestei soluții, Curtea Constituțională a reținut (parag. 43) că *„(...) modificarea operată asupra art. 497 din Codul de procedură civilă limitează posibilitatea Înaltei Curți de Casație și Justiție de a casa și trimite spre o nouă judecată cauza la instanța de apel sau prima instanță, după caz. Astfel, Înalta Curte de Casație și Justiție poate apela la procedeul casării cu trimitere o singură dată în cursul procesului civil, ceea ce înseamnă că la o a doua casare a hotărârii va reține cauza spre judecare. În acest fel, calea extraordinară de atac a recursului devine cadrul procesual atât pentru cercetarea motivelor de legalitate, cât și al judecării pe fond a cauzei"*.

Pe cale de consecință, în cauzele în care cererea de chemare în judecată este introdusă după data intrării în vigoare a Legii nr. 310/2018, a doua casare pronunțată în cauză va fi, în mod obligatoriu, cu reținere, indiferent de motivul care a determinat prima casare. Rejudecarea fondului după casarea cu reținere va avea loc fie la termenul la care a avut loc admiterea recursului, caz în care se pronunță o singură decizie, fie la un termen stabilit în acest scop. În cazul în care după casarea cu reținere pentru soluționarea pe fond a procesului este necesară administrarea unor probe noi, acestea vor fi administrate de Înalta Curte de Casație și Justiție, după casarea cu reținere fiind admisibile orice mijloace de probă prevăzute de lege [art. 501 alin. (4) CPC].

Soluția legislativă adoptată de legiuitor este surprinzătoare și de natură să afecteze rolul pe care instanța supremă îl are în sistemul judiciar, acela de a fi instanță de casație, respectiv de interpretare și aplicare, în mod uniform, a legii[1]. Or, în măsura în care, după casarea cu reținere (obligatorie, dacă anterior

[1] În motivarea Deciziei nr. 454/2018, Curtea Constituțională a reținut (parag. 44) că, *„întrucât din punctul de vedere al instanței judecătorești competente să judece fondul după casare, se distinge între casarea cu trimitere și casarea cu reținere, rolul de instanță de casație al Înaltei Curți de Casație și Justiție nu impune legiuitorului obligația ca, în ipoteza admiterii recursului, să reglementeze instituția casării cu trimitere sau a celei cu reținere, ambele soluții fiind, deopotrivă, constituționale, reprezentând*

a mai fost dispusă o casare în aceeași cauză), ar fi necesară administrarea unor probe noi, deci, practic, ar avea loc o judecată în fond cu privire la toate aspectele cauzei, inclusiv cele de fapt, nu ar mai exista nicio distincție, sub acest aspect, între instanța supremă și celelalte instanțe de control judiciar.

În concluzie, modificarea legislativă operată la art. 497 CPC așază Înalta Curte de Casație și Justiție pe aceeași treaptă cu curțile de apel (și, în mod excepțional, cu tribunalele) în ceea ce privește procedura de soluționare

---

o opțiune a legiuitorului de a normativiza (sic!) *numai una dintre aceste soluții sau ambele, fără a fi încălcat rolul instanței supreme. Legiuitorul se află în poziția cea mai potrivită pentru a aprecia dacă reglementează ca regulă casarea cu trimitere pentru a decongestiona și evita supraaglomerarea instanței supreme, desigur, cu dezavantajul că dosarul cauzei va fi trimis instanței judecătorești a cărei hotărâre a fost casată, care va relua judecata, cu consecința deschiderii din nou a posibilității formulării recursului, iar în cazul admiterii acestuia se va relua procedura. Sau, din contră, legiuitorul poate reglementa casarea cu reținere dacă apreciază, având în vedere încărcătura Înaltei Curți de Casație și Justiție, că judecarea cauzei s-ar putea realiza în condiții de celeritate, evitându-se, astfel, reluarea unui parcurs procedural anevoios. De asemenea, legiuitorul, în funcție de opțiunea sa, poate reglementa ambele soluții posibile (casare cu trimitere/reținere), caz în care Înalta Curte de Casație și Justiție urmează să aplice soluția legislativă în mod corespunzător. În acest context, Curtea subliniază faptul că excedează competenței sale cenzurarea opțiunii legiuitorului în favoarea unei soluții legislative sau a alteia, ambele deopotrivă constituționale (...)".*

Fără a contesta raționamentul care a stat la baza acestor considerente, rămâne totuși întrebarea dacă soluționarea fondului unei cauze, inclusiv prin administrare de probe noi, corespunde rolului constituțional al Înaltei Curți de Casație și Justiție și dacă, într-adevăr, reglementarea unei astfel de soluții legislative corespunde marjei de apreciere a legiuitorului. Rolul instanței supreme, acela de a „rosti dreptul", de a da dezlegări doar chestiunilor de drept, cu privire la situații de fapt pe deplin stabilite, nu poate fi realizat în condițiile în care nu se face nicio distincție între ipoteza casării cu reținere dispuse de aceasta și casarea cu reținere pronunțată de o curte de apel sau de un tribunal. Reamintim că, inclusiv sub imperiul Codului de procedură civilă anterior, Înalta Curte de Casație și Justiție hotăra asupra fondului pricinii în cazurile în care casa hotărârea atacată numai în scopul aplicării corecte a legii la împrejurări de fapt ce erau pe deplin stabilite (art. 314 CPC 1865). *Per a contrario*, ori de câte ori era necesară administrarea de probe noi, casarea era cu trimitere. *De lege ferenda*, apreciem că o dispoziție similară ar trebui introdusă și în reglementarea actuală, în lipsa acesteia, instanța supremă fiind nevoită ca, în cazul casării cu reținere, să administreze probe ca o instanță de fond, ceea ce nu corespunde rolului pe care Înalta Curte ar trebui să îl aibă în sistemul judiciar.

a recursului, ceea ce poate atrage consecințe negative asupra funcționării sistemului judiciar[1].

59. La articolul 503, alineatul (3) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(3) Dispozițiile alin. (2) se aplică în mod corespunzător hotărârilor instanțelor de apel care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu recurs."

FORMA ANTERIOARĂ

„(3) Dispozițiile alin. (2) pct. 1, 2 și 4 se aplică în mod corespunzător hotărârilor instanțelor de apel care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu recurs."

COMENTARII

Noua redactare a art. 503 alin. (3) CPC deschide posibilitatea formulării contestației în anulare speciale împotriva hotărârilor definitive pronunțate de instanțele de apel și pentru motivul prevăzut de art. 502 alin. (2) pct. 3 CPC. Acesta urmează a fi aplicat „în mod corespunzător", prin urmare, partea interesată va putea formula contestație în anulare împotriva deciziei definitive a instanței de apel în cazul în care aceasta, respingând apelul sau admițându-l în parte, a omis să cerceteze vreunul dintre motivele de apel invocate de apelant în termen.

Modificarea legislativă este surprinzătoare, în condițiile în care, în mod constant, Curtea Constituțională a apreciat ca fiind constituționale dispozițiile art. 503 alin. (3) CPC, în redactarea anterioară Legii nr. 310/2018, care excludeau posibilitatea formulării contestației în anulare speciale împotriva deciziei instanței de apel în temeiul art. 503 alin. (2) pct. 3 CPC. Astfel, în considerentele

[1] Încărcarea rolului Înaltei Curți a mai dus și în trecut la o prelungire a duratei de soluționare a recursurilor, de nedorit mai ales prin raportare la progresele înregistrate de la adoptarea noului Cod de procedură civilă sub aspectul duratei procesului civil. În acest sens, atragem atenția asupra faptul că modificările operate la art. 497 CPC pot constitui un regres din perspectiva măsurilor generale pe care România este obligată să le adopte, sub supravegherea Comitetului de Miniștri din cadrul Consiliului Europei, în special în cadrul grupului de cauze *Vlad și alții* (a se vedea documentele relevante la adresa http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=004-13259, vizitată la 16 decembrie 2018). Potrivit planului de acțiune convenit cu Comitetul de Miniștri, România trebuia nu numai să asigure continuitatea reformelor operate după adoptarea Codului de procedură civilă intrat în vigoare în 2013, dar trebuia să găsească și mecanisme care să fie aplicabile litigiilor soluționate cu aplicarea Codului de procedură civilă din 1865, cel puțin sub aspectul existenței unui remediu eficient pentru prejudiciile cauzate prin durata excesivă a procedurii interne.

Deciziei Curții Constituționale nr. 483/2015[1] s-a reținut (parag. 16-17 și 20) că *„motivul contestației în anulare specială – omisiunea cercetării unui motiv de casare – privește exclusiv hotărârile instanțelor de recurs, cale extraordinară de atac care poate fi exercitată numai pentru motivele de casare expres și limitativ prevăzute la art. 488 din cod. Or, apelul este o cale de atac ordinară și devolutivă – prin care se rejudecă în fond cauza – spre deosebire de recurs, care are caracter neevolutiv în configurația actualului Cod de procedură civilă. Totodată, apelul poate fi formulat pentru orice motiv de fapt și de drept. Fiind o cale de atac ordinară, legea nu stabilește în mod expres motivele pentru exercitarea apelului și, prin urmare, acesta poate fi formulat pentru orice motiv de netemeinicie sau de nelegalitate a hotărârii atacate, precum și pentru oricare din motivele pe care legea le prevede pentru exercitarea căilor extraordinare de atac. În concluzie, Curtea reține că lipsa posibilității de a exercita contestația în anulare pentru omisiunea instanței de apel de a cerceta «un motiv de casare» este o consecință firească a caracterului ordinar și devolutiv al apelului, fără a aduce atingere principiului egalității în fața legii și accesului liber la justiție. (...) Pe de altă parte, Curtea observă că o eventuală admitere a excepției de neconstituționalitate ar transforma calea extraordinară de atac a contestației în anulare speciale într-o cale de atac ordinară, din moment ce instanța care va soluționa contestația în anulare ar trebui să reanalizeze motivele de apel, acestea nefiind structurate de lege ca atare, ci putând fi orice critici formulate de apelant cu privire la hotărârea instanței care a judecat fondul"*. Soluții similare au fost adoptate de Curtea Constituțională și prin Deciziile nr. 7/2016[2], nr. 159/2016[3], nr. 415/2016[4], nr. 608/2016[5], nr. 212/2017[6], nr. 646/2017[7], nr. 57/2018[8].

Cu toate că, așa cum am arătat, Curtea Constituțională a validat în mod constant soluția legislativă anterioară, legiuitorul a înțeles să revină asupra acesteia și să permită formularea contestației în anulare speciale împotriva deciziilor pronunțate de instanțele de apel care nu sunt susceptibile de recurs și în ipoteza prevăzută de art. 503 alin. (2) pct. 3 CPC.

---

[1] Publicată în M. Of. nr. 633 din 20 august 2015.
[2] Publicată în M. Of. nr. 139 din 23 februarie 2016.
[3] Publicată în M. Of. nr. 431 din 8 iunie 2016.
[4] Publicată în M. Of. nr. 683 din 2 septembrie 2016.
[5] Publicată în M. Of. nr. 1048 din 27 decembrie 2016.
[6] Publicată în M. Of. nr. 614 din 28 iulie 2017.
[7] Publicată în M. Of. nr. 63 din 22 ianuarie 2018.
[8] Publicată în M. Of. nr. 453 din 31 mai 2018.

Față de noua reglementare, se impun câteva precizări.

Aplicarea „în mod corespunzător" a dispozițiilor art. 503 alin. (2) pct. 3 CPC impune „adaptarea" acestora la specificul căii de atac a apelului. Așa cum am arătat și mai sus, motivul de contestație în anulare poate fi valorificat în cazurile în care instanța de apel, respingând apelul sau admițându-l în parte, a omis să cerceteze vreunul dintre motivele de apel invocate de apelant în termen. Motivul de contestație în anulare se aplică și în ipoteza omisiunii instanței de apel de a analiza unul dintre motivele invocate prin intermediul apelului incident (art. 472 CPC) sau apelului provocat (art. 473 CPC).

Potrivit art. 470 alin. (1) lit. c) CPC, cererea de apel trebuie să cuprindă motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază apelul, sancțiunea neindicării acestora fiind, potrivit art. 470 alin. (3) CPC, cea a decăderii[1]. Esențial pentru admisibilitatea contestației în anulare este ca partea să fi formulat motive de apel în termen, adică să fi criticat, în mod argumentat, soluția primei instanțe, iar instanța de apel să fi omis să analizeze aceste critici. Având în vedere caracterele apelului (cale de atac ordinară și devolutivă), omisiunea poate viza atât motive de fapt, cât și motive de drept. Contestația în anulare specială nu va putea fi formulată, prin urmare, în cazul în care apelul nu este motivat [art. 476 alin. (2) teza I CPC]; în această situație, chiar dacă apelul este valabil și va determina verificarea soluției primei instanțe prin prisma celor invocate în fața acesteia, partea nu va avea deschisă calea contestației în anulare speciale, aceasta putând fi accesată numai dacă prin apel au fost formulate critici cu privire la soluția primei instanțe și aceste critici nu au fost analizate de instanța de apel.

Pentru aceleași rațiuni, apreciem că partea nu poate accesa contestația în anulare specială nici în cazul în care apelul nu cuprinde motive noi față de cele invocate în fața primei instanțe [art. 476 alin. (2) teza a II-a CPC]. Astfel, legea deschide calea contestației în anulare împotriva deciziei date în apel (care nu este susceptibilă de recurs) doar în cazurile în care apelantul a formulat critici cu privire la soluția primei instanțe, cu alte cuvinte, a apreciat că soluția primei instanțe este netemeinică și/sau nelegală raportat la anumite argumente, pe care instanța de apel a omis să le analizeze. Simpla solicitare de verificare a soluției primei instanțe prin prisma motivelor de fapt și de drept formulate în sprijinul cererii de chemare în judecată nu deschide calea formulării unei căi extraordinare de atac. Aplicarea art. 503 alin. (2) pct. 3 CPC în cazul

[1] Pentru detalii, a se vedea C. NEGRILĂ, *Comentariu la art. 470 CPC*, în G. BOROI (COORD.), *op. cit.*, vol. II, pp. 57-59.

hotărârii definitive a instanței de apel presupune că aceasta este rezultatul unei omisiuni a instanței de apel de a analiza motivele pentru care partea a criticat soluția primei instanțe, adică o omisiune făcută de instanța de apel ca instanță de control judiciar, și nu omisiunea de a analiza motivele cererii de chemare în judecată, adică o eventuală greșeală de judecată a instanței de apel ca instanță de fond.

Potrivit art. 508 alin. (3) CPC, rămas nemodificat, *„Dacă motivul de contestație este întemeiat, instanța va pronunța o singură hotărâre prin care va anula hotărârea atacată și va soluționa cauza. Dacă soluționarea cauzei la același termen nu este posibilă, instanța va pronunța o hotărâre de anulare a hotărârii atacate și va fixa termen în vederea soluționării cauzei printr-o nouă hotărâre. În acest ultim caz, hotărârea de anulare nu poate fi atacată separat"*.

Aplicând aceste dispoziții și motivului de contestație în anulare cuprins la art. 503 alin. (2) pct. 3 CPC, pentru deciziile date în apel, în cazul admiterii contestației, instanța va anula decizia și va soluționa motivul sau motivele de apel rămase nesoluționate în prima judecată, fără a mai putea analiza însă motivul sau motivele de apel deja dezlegate și care au intrat în deplina autoritate de lucru judecat. După anulare, soluția instanței de apel ar putea fi aceeași ori ar putea fi diferită, în funcție de caracterul întemeiat al motivelor care inițial nu fuseseră analizate, cu respectarea principiului *non reformatio in peius*. Însă în niciun caz soluția dată inițial de instanța de apel nu va putea face obiectul rejudecării, întrucât acest motiv de contestație în anulare nu face altceva decât să repare omisiunea inițială, nu să repună în discuție o hotărâre deja dată și pe deplin argumentată. În caz contrar, contestația în anulare astfel reglementată și aplicată ar deveni un apel la apel sau un recurs, în situația în care premisa legislativă este aceea a deciziilor care nu pot fi atacate cu recurs, ceea ce ar încălca principiul legalității căii de atac.

Trebuie reținut și faptul că poate fi exercitată contestația în anulare în temeiul art. 503 alin. (2) pct. 3 CPC numai împotriva deciziei prin care a fost soluționat apelul (dacă acesta a fost respins sau, după caz, admis doar în parte), nu și împotriva deciziei prin care, subsecvent admiterii apelului și anulării sentinței, instanța de apel evocă fondul [art. 480 alin. (3) teza I CPC] sau soluționează procesul [art. 480 alin. (6) CPC].

De asemenea, partea nu va putea formula contestație în anulare pe motiv că instanța de apel nu a invocat din oficiu motive de ordine publică [art. 479 alin. (1) teza a II-a CPC] și nici în ipoteza în care ar fi invocată omisiunea de

soluționare a unor apărări formulate de intimat în fața instanței de apel (excepții procesuale sau apărări de fond).

Dispozițiile art. 503 alin. (2) pct. 3 CPC deschid calea contestației în anulare speciale numai în ipoteza formulării în termen a motivelor de apel. Raportat la dispozițiile art. 470 alin. (3) CPC, ca regulă generală, motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază apelul trebuie formulate în interiorul termenului de apel. În situațiile în care termenul pentru exercitarea apelului curge de la un alt moment decât cel al comunicării hotărârii [spre exemplu, termenul de apel împotriva încheierii prin care a fost soluționată cererea de suspendare a executării este de 5 zile și curge de la pronunțare pentru partea prezentă, respectiv de la comunicare pentru cea lipsă, potrivit art. 719 alin. (6) CPC], depunerea motivelor apelului trebuie făcută într-un termen cu durata egală, calculat însă, întotdeauna, de la comunicarea hotărârii [art. 470 alin. (5) CPC].

Formularea art. 503 alin. (2) pct. 3 CPC ridică și problema admisibilității contestației în anulare în ipoteza în care instanța de apel a omis să analizeze un motiv de apel de ordine publică, invocat de parte după expirarea termenului de apel. Spre deosebire de recurs, în cazul căruia motivele de ordine publică pot fi invocate după expirarea termenului de recurs numai de către instanță, din oficiu [art. 489 alin. (3) CPC], în cazul apelului părțile pot invoca motive de apel de ordine publică și după împlinirea termenului de apel[1]. Prin urmare, contestația în anulare este admisibilă și în ipoteza în care apelantul a invocat motivul după expirarea termenului de apel, dacă motivul respectiv este de ordine publică, iar instanța de apel a omis să îl analizeze. Cu toate acestea, apreciem că partea nu se va putea prevala de calea contestației în anulare în cazul în care a invocat motivul de ordine publică după închiderea dezbaterilor asupra cererii de apel, prin concluziile scrise depuse în termenul de amânare a pronunțării.

În cazul în care contestația în anulare este formulată pe motiv că instanța de apel a omis să analizeze un motiv de apel invocat pe calea apelului incident sau a apelului provocat, trebuie avut în vedere termenul de formulare și de motivare a acestora, respectiv termenul de formulare a întâmpinării la apelul principal [art. 474 alin. (1) CPC], care este, potrivit art. 471^1 alin. (3) CPC, de 15 zile de la comunicarea apelului principal.

---

[1] A se vedea, în acest sens, C. NEGRILĂ, *Comentariu la art. 479 CPC*, în G. BOROI (COORD.), *op. cit.*, vol. II, p. 98.

Legea permite formularea contestației în anulare numai în ipoteza în care neanalizarea motivelor de apel invocate în termen este rezultatul unei omisiuni a instanței. Prin urmare, contestația în anulare nu este admisibilă în ipoteza în care instanța a analizat motivele de apel, însă partea este nemulțumită de soluția pronunțată, deoarece aceasta ar transforma contestația într-o cale ordinară de atac. Chiar dacă instanța de apel a analizat în mod grupat motivele de apel invocate de parte, o eventuală critică a deciziei pe acest motiv ar fi incompatibilă cu caracterul extraordinar al căii de atac a contestației în anulare. Practic, în contestația în anulare se va analiza dacă instanța de apel, soluționând apelul, a avut în vedere toate criticile formulate de parte cu privire la soluția primei instanțe.

Având în vedere caracterul special al contestației în anulare întemeiate pe motivul prevăzut de art. 503 alin. (2) pct. 3 CPC, dispozițiile acestui text de lege trebuie interpretate restrictiv. Prin urmare, acestea sunt aplicabile numai în situația în care instanța de apel a omis să analizeze un motiv de apel invocat de parte în termen, nu și în ipoteza în care neanalizarea acelui motiv este rezultatul analizei făcute de instanță, care a considerat că, față de arhitectura motivării apelului, analiza motivului respectiv nu este posibilă; spre exemplu, în cazul în care apelantul critică soluția primei instanțe sub mai multe aspecte, iar analiza motivului principal conduce la imposibilitatea analizării celorlalte motive, iar instanța de apel arată, în considerentele hotărârii, motivele pentru care analiza unui motiv de apel împiedică analiza celorlalte[1].

Sub aspectul aplicării în timp, dispozițiile art. 503 alin. (3) CPC, astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 310/2018, vor fi aplicabile numai hotărârilor date în apel (nesusceptibile de recurs) în cauze începute după data intrării în vigoare a acestui act normativ. Astfel, potrivit art. 27 CPC, *„Hotărârile rămân supuse căilor de atac, motivelor și termenelor prevăzute de legea sub care*

[1] G. Boroi, M. Stancu, *op. cit.*, 2017, p. 786. Autorii rețin, cu referire la motivul prevăzut de art. 503 alin. (2) pct. 3 CPC valorificat împotriva unei decizii pronunțate de instanța de recurs, că „(...) este inadmisibilă contestația în anulare atunci când instanța (...) a analizat doar un motiv (...) pe care l-a găsit nefondat și a arătat, motivându-și soluția, de ce nu pot fi analizate și celelalte motive, deoarece neanalizarea tuturor motivelor invocate (...) nu se datorează unei omisiuni săvârșite din greșeală de instanță, ci a avut un caracter deliberat, astfel încât motivele pentru care instanța de recurs a procedat în acest mod nu pot fi cenzurate pe calea contestației în anulare (...)". *Mutatis mutandis*, aceste aprecieri sunt valabile și în cazul formulării contestației în anulare pe acest motiv împotriva unei hotărâri pronunțate de o instanță de apel și care, potrivit legii, nu este susceptibilă de recurs.

a început procesul". Prin urmare, chiar dacă hotărârea instanței de apel ar fi pronunțată după intrarea în vigoare a Legii nr. 310/2018, aceasta nu va putea fi atacată cu contestație în anulare pe motivul prevăzut de art. 503 alin. (2) pct. 3 CPC, dacă cererea de chemare în judecată care a declanșat procesul respectiv a fost introdusă anterior datei de 21 decembrie 2018 (data intrării în vigoare a Legii nr. 310/2018).

60. La articolul 509, alineatul (2) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) Pentru motivele de revizuire prevăzute la alin. (1) pct. 3, dar numai în ipoteza judecătorului, pct. 4, pct. 7-11 sunt supuse revizuirii și hotărârile care nu evocă fondul."

FORMA ANTERIOARĂ

„(2) Pentru motivele de revizuire prevăzute la alin. (1) pct. 3, dar numai în ipoteza judecătorului, pct. 4, pct. 7-10 sunt supuse revizuirii și hotărârile care nu evocă fondul."

COMENTARII

Modificarea a fost impusă de Decizia Curții Constituționale nr. 866/2015[1], prin care a fost admisă excepția de neconstituționalitate și s-a constatat că sintagma *„pronunțate asupra fondului sau care evocă fondul"* din cuprinsul art. 509 alin. (1) CPC este neconstituțională cu referire la motivul de revizuire prevăzut la pct. 11 din cuprinsul acestora[2]. În motivarea deciziei, Curtea a reținut (parag. 31) că, *„prin respingerea ca inadmisibilă a unei cereri de revizuire întemeiate pe prevederile pct. 11 al alin. (1) al art. 509 din Codul de procedură civilă, din cauză că hotărârea a cărei revizuire se cere nu antamează fondul, este lipsit de eficiență însuși controlul de constituționalitate, întrucât părțile se află în imposibilitatea de a beneficia de efectele deciziei Curții, deci ale controlului de constituționalitate pe care ele l-au declanșat, ceea ce reprezintă o veritabilă sancțiune aplicabilă acestora. Astfel, deciziile obligatorii ale Curții Constituționale ar fi lipsite de orice efecte juridice, iar rolul instanței constituționale ar fi negat. În plus, aceasta echivalează cu o limitare nepermisă a exercitării unei căi de atac"*. De asemenea, s-a arătat (parag. 33-34) că *„decizia*

[1] Publicată în M. Of. nr. 69 din 1 februarie 2016.

[2] Art. 509 alin. (1) pct. 11 CPC reglementează ca motiv de revizuire situația în care, *„după ce hotărârea a devenit definitivă, Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra excepției invocate în acea cauză, declarând neconstituțională prevederea care a făcut obiectul acelei excepții"*.

de constatare a neconstituționalității trebuie să profite celor îndreptățiți, chiar dacă în cauza în care a fost invocată excepția de neconstituționalitate a prevederii respective s-a pronunțat o hotărâre definitivă prin care nu s-a intrat în cercetarea fondului. Într-o asemenea ipoteză, reglementarea condiției evocării fondului ca o condiție de admisibilitate a cererii de revizuire a respectivei hotărâri judecătorești încalcă art. 147 alin. (4) din Constituție, precum și accesul liber la justiție al cetățenilor, garantat de art. 21 din Legea fundamentală. (...) dispozițiile legale criticate contravin și principiului egalității în drepturi a cetățenilor, consacrat prin art. 16 alin. (1) din Constituție, deoarece, astfel cum s-a arătat, decizia de constatare a neconstituționalității, deși face parte din ordinea juridică normativă, considerentele, cât și dispozitivul său fiind general obligatorii, ea nu profită în ipoteza hotărârilor judecătorești definitive decât acelor subiecte de drept cărora acestea le-au antamat fondul cauzei".

61. La articolul 513, alineatul (4) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(4) Dacă instanța încuviințează cererea de revizuire, ea va schimba, în tot sau în parte, hotărârea atacată, iar în cazul hotărârilor potrivnice, ea va anula cea din urmă hotărâre și, după caz, va trimite cauza spre rejudecare atunci când s-a încălcat efectul pozitiv al autorității de lucru judecat."

FORMA ANTERIOARĂ

„(4) Dacă instanța încuviințează cererea de revizuire, ea va schimba, în tot sau în parte, hotărârea atacată, iar în cazul hotărârilor definitive potrivnice, ea va anula cea din urmă hotărâre. Se va face arătare de hotărârea dată în revizuire, în josul originalului hotărârii revizuite."

COMENTARII

Modificarea legislativă clarifică aplicabilitatea motivului de revizuire prevăzut de art. 509 alin. (1) pct. 8 CPC, în sensul că acesta poate fi reținut atât în cazul în care se invocă încălcarea autorității de lucru judecat în sens negativ, cât și în sens pozitiv.

Potrivit art. 431 alin. (2) CPC, *„Oricare dintre părți poate opune lucrul anterior judecat într-un alt litigiu, dacă are legătură cu soluționarea acestuia din urmă"*. Efectul pozitiv al autorității de lucru judecat are în vedere, așadar, faptul că ceea ce s-a stabilit printr-o hotărâre judecătorească este prezumat în mod absolut a reprezenta adevărul (*res iudicata pro veritate habetur*),

nemaiputând fi contestat sau negat într-un alt litigiu[1]. Pentru valorificarea efectului pozitiv al lucrului judecat nu este necesară tripla identitate de părți, obiect și cauză, ci doar o identitate a „chestiunii juridice" care a fost anterior soluționată de o instanță[2]. Cu toate acestea, pentru a putea vorbi despre autoritate de lucru judecat în sens pozitiv, trebuie ca părțile să fie aceleași, doar părțile putând invoca autoritatea de lucru judecat a unei hotărâri, având în vedere relativitatea efectelor acestuia. Prin urmare, un terț, chiar dacă s-ar putea prevala de opozabilitatea hotărârii judecătorești, nu ar putea invoca motivul de revizuire dacă nu a fost parte în litigiul anterior.

Considerăm că este incident motivul de revizuire referitor la încălcarea efectului pozitiv al autorității de lucru judecat numai în măsura în care acesta nu a fost invocat în cel de-al doilea litigiu; în ipoteza în care partea a invocat autoritatea de lucru judecat în sens pozitiv a unei hotărâri anterioare, iar instanța a apreciat că nu sunt îndeplinite condițiile art. 431 alin. (2) CPC, partea nu va putea formula revizuire prin care să critice soluția dată de instanță, deoarece, în acest mod, revizuirea ar fi transformată într-o cale de atac de reformare (ar fi exercitat controlul judiciar asupra soluției instanței care, în al doilea litigiu, a apreciat că nu sunt incidente dispozițiile legale referitoare la autoritatea de lucru judecat, în sens pozitiv, a hotărârii anterioare). Cu toate acestea, în ipoteza în care partea a invocat autoritatea de lucru judecat a unei hotărâri anterioare, însă instanța, în al doilea litigiu, a pronunțat o soluție fără să analizeze incidența în cauză a dispozițiilor art. 431 alin. (2) CPC, partea va avea deschisă calea revizuirii.

Motivul de revizuire poate fi invocat atât în situația în care se invocă autoritatea de lucru judecat, în sens pozitiv, a soluției pronunțate într-un litigiu anterior, cât și în ipoteza invocării autorității de lucru judecat a considerentelor unei hotărâri anterioare. Sub acest aspect, potrivit art. 430 alin. (2) CPC, *„Autoritatea de lucru judecat privește dispozitivul, precum și considerentele pe care acesta se sprijină, inclusiv cele prin care s-a soluționat o chestiune litigioasă"*. Așa cum s-a remarcat în doctrină[3], autoritatea de lucru judecat a soluției (dispozitivului) se extinde și asupra considerentelor decisive sau

---

[1] Pentru detalii, a se vedea A. NICOLAE, *Comentariu la art. 431 CPC*, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *op. cit.*, vol. I, pp. 1192-1194.

[2] A se vedea, ca exemplu extrem de relevant, decizia civilă nr. 1011/2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția a II-a civilă, disponibilă la adresa http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=93171.

[3] G. BOROI, M. STANCU, *op. cit.*, 2017, p. 642.

necesare, adică acelea care constituie fundamentul soluției pronunțate prin dispozitiv; alături de acestea, se bucură de autoritate de lucru judecat și considerentele decizorii, adică acelea prin care se soluționează o chestiune cu privire la care instanța a fost învestită, fără însă a face obiectul unei pretenții (o apărare care presupune dezlegarea unei chestiuni distincte de cea care constituie pretenția dedusă judecății, dar aflată în legătură cu aceasta). Nu au autoritate de lucru judecat considerentele indiferente sau supraabundente, adică acelea care nu se referă în mod direct la soluția dată de instanță și pe care aceasta nu se sprijină. În concret, o asemenea determinare urmează a fi făcută de instanța învestită cu soluționarea cererii de revizuire, aceasta urmând să stabilească dacă și în ce măsură considerentele cu privire la care se invocă autoritatea de lucru judecat sunt ori nu fundamentale sau hotărâtoare ori, din contră, ar putea lipsi, fără să afecteze arhitectura hotărârii judecătorești.

Admiterea cererii de revizuire pe acest motiv va conduce la anularea celei de-a doua hotărâri (cea prin care a fost încălcată autoritatea de lucru judecat a primei hotărâri) și la trimiterea cauzei spre rejudecare, potrivit art. 513 alin. (4) CPC, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 310/2018. În acest sens, trebuie reținut că, prin derogare de la regula generală aplicabilă în materia căilor de atac de retractare, revizuirea întemeiată de dispozițiile art. 509 alin. (1) pct. 8 CPC este de competența instanței mai mare în grad față de instanța care a dat prima hotărâre, iar dacă una dintre instanțe este Înalta Curte de Casație și Justiție (ca instanță de recurs), cererea de revizuire va fi de competența acesteia [art. 510 alin. (2) CPC]. Prin urmare, în ipoteza în care cererea de revizuire este soluționată de instanța ierarhic superioară celei care a pronunțat hotărârea, consecința admiterii cererii de revizuire pe motivul încălcării autorității de lucru judecat în sens pozitiv va fi, întotdeauna, aceea a trimiterii cauzei spre rejudecare la instanța care a pronunțat hotărârea anulată. În lipsa unor mențiuni exprese care să permită trimiterea la o altă instanță de același grad, trimiterea va fi făcută, în toate cazurile, la aceeași instanță, urmând a fi repartizată completului inițial învestit, potrivit art. 111 alin. (8) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești. În acest caz, apreciem că devin incidente dispozițiile art. 41 alin. (1) CPC, judecătorii care au pronunțat hotărârea anulată ca urmare a admiterii cererii de revizuire aflându-se, în toate cazurile, în situația de incompatibilitate de ordine publică prevăzută de textul de lege sus-citat.

Cea de-a doua modificare se referă la înlăturarea tezei finale a art. 513 alin. 4 CPC („*Se va face arătare de hotărârea dată în revizuire, în josul*

originalului hotărârii revizuite"). Această dispoziție prezintă importanță pentru asigurarea corectei evidențe a soluțiilor instanței, astfel încât înlăturarea sa este surprinzătoare[1].

Având în vedere că durata de păstrare a mapelor de hotărâri ale instanțelor este nelimitată, iar posibilitatea ca părțile ori succesorii lor să aibă interesul de a folosi respectivele hotărâri și după un număr mai mare de ani, în litigii ulterioare sau în raporturile cu alte instituții, este incontestabilă, menționarea deciziei de revizuire pe originalul hotărârii revizuite asigura o corectă informare asupra soluției reale date în cauză. Textul era cu atât mai important, cu cât din interpretarea *per a contrario* a art. 97 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești rezultă că cererile de revizuire primesc la înregistrare un număr nou de dosar, astfel că există riscul ca, după un timp, legătura dintre hotărârea revizuită și cea dată în revizuire să se dilueze, cu posibilitatea unor confuzii sau abuzuri[2].

---

[1] Menționea făcută în josul originalului hotărârii revizuite cu privire la hotărârea dată în revizuire constituie o garanție a producerii efectelor admiterii acestei căi de atac de retractare și este o reglementare esențială în acest sens, regăsită încă din forma inițială a Codului de procedură civilă de la 1865. A se vedea, în acest sens, I.G. SĂNDULESCU-NĂNOVEANU, *Explicațiunea teoretică și practică a Codicelui de procedură civilă*, Tipografia Ștefan Mihalescu, București, 1879, p. 674; EM. DAN, *Codul de procedură civilă adnotat*, ed. a 3-a, Ed. Librăriei Socec & Comp., București, 1921, p. 302; C.GR.C. ZOTTA, *Cod de procedură civilă adnotat*, vol. II, Tipografia Națională, Râmnicul-Sărat, 1932, p. 129. Reglementarea a fost preluată din Legea de procedură civilă a Cantonului Geneva din 29 septembrie 1819. A se vedea, în acest sens, P.F. BELLOT, *Loi sur la procédure civile du Canton de Genève*, 4e éd., Cherbuliez et Cie, Geneva, 1877, p. 409.

[2] Pentru a ilustra importanța acestei evidențe păstrate chiar în cuprinsul hotărârii originale, oferim un exemplu relativ apropiat. Astfel, într-un litigiu având ca obiect uzucapiune soluționat înainte de anul 2000, soluția instanței, rămasă irevocabilă prin nerecurare, a fost aceea de respingere a acțiunii. Întrucât, în perioada de aplicare a O.G. nr. 13/1998, hotărârea judecătorească se motiva numai dacă se declara calea de atac împotriva acesteia, în caz contrar soluția fiind considerată suficientă, nici această hotărâre nu a fost motivată, părțile neglijând să solicite considerentele instanței. Acum, după 20 de ani, reclamantul a inițiat din nou acțiune având ca obiect uzucapiunea cu privire la același bun și în contradictoriu cu aceiași pârâți, care însă au invocat autoritatea de lucru judecat a primei hotărâri, care le era favorabilă. Iată cum considerentele respectivei hotărâri puteau lămuri în cauză dacă chiar era vorba despre autoritatea lucrului judecat ori dacă argumentul pentru care instanța respinsese cererea – de exemplu, timpul insuficient scurs pentru a permite efectul achizitiv – nu mai era valabil, permițând o nouă analiză a cauzei. Cum considerentele lipsesc cu desăvârșire în exemplul dat, instanța învestită cu al doilea litigiu nu poate, în opinia

Prin urmare, *de lege ferenda*, apreciem că teza finală a art. 513 alin. (4) CPC („*Se va face arătare de hotărârea dată în revizuire, în josul originalului hotărârii revizuite*"), eliminată prin Legea nr. 310/2018, ar trebui reintrodusă.

62. La articolul 517, după alineatul (1) se introduce un nou alineat, alineatul (1^1), cu următorul cuprins:

„(1^1) Cauzele similare aflate pe rolul instanţelor la data sesizării Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, în care soluţionarea acestora depinde de dezlegarea problemelor de drept ce fac obiectul recursului în interesul legii, pot fi suspendate până la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, conform alin. (4)."

COMENTARII

Reglementarea instituie un caz nou de suspendare facultativă a judecăţii, subsumat, aşadar, ipotezei prevăzute de art. 413 alin. (1) pct. 3 CPC. Graţie acestei noi dispoziţii, instanţele pot suspenda cauzele „similare", termen oarecum impropriu folosit, întrucât sesizarea Înaltei Curţi în temeiul art. 514 CPC nu are loc în cadrul judecăţii unei cauze anume, ci în condiţiile prevăzute de acest text (sesizarea poate fi făcută de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, din oficiu sau la cererea ministrului justiţiei, de Colegiul de conducere al Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, de colegiile de conducere ale curţilor de apel, precum şi de Avocatul Poporului). În realitate, textul prevede posibilitatea suspendării judecăţii în cauzele în care problema semnalată prin sesizarea Înaltei Curţi în vederea pronunţării recursului în interesul legii este în strânsă legătură cu dezlegarea cauzei.

Este creat cadrul legislativ pentru suspendarea judecăţii în ipoteza în care instanţa învestită cu soluţionarea unei cauze ar aprecia că dezlegarea unei chestiuni de drept ce face obiectul unui recurs în interesul legii ar avea incidenţă în cauza aflată pe rolul său. Suspendarea poate fi dispusă indiferent de stadiul procesual în care se află cauza. Apreciem că, raportat la finalitatea urmărită de legiuitor, anume aceea de a da posibilitatea valorificării dezlegării date de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie în litigiile aflate pe rolul instanţelor

---

noastră, specula asupra motivelor pentru care acţiunea a fost iniţial respinsă, întrucât ar încălca prezumţia absolută irefragabilă care profită pârâţilor în cauză.

În mod similar, există riscul ca partea care are interes să se folosească, după o perioadă de timp, de exemplarul propriu al hotărârii revizuite fără a menţiona admiterea căii de atac, pentru a obţine un efect favorabil, fapt ce putea fi evitat prin menţinerea dispoziţiei înlăturate prin Legea nr. 310/2018.

judecătorești, instanța poate să dispună inclusiv repunerea pe rol a cauzei, în temeiul art. 400 CPC, pentru a pune în dezbaterea părților suspendarea cauzei pe acest motiv. Ca și în cazul celorlalte motive de suspendare facultativă a judecății, aceasta poate fi dispusă la cererea părților sau din oficiu, după punerea în dezbaterea părților. Încheierea de suspendare are regimul juridic prevăzut de art. 414 CPC.

Textul nou-introdus clarifică și chestiunea referitoare la durata suspendării facultative în această situație, precizându-se în mod expres că aceasta urmează să dureze până la publicarea deciziei Înaltei Curți de Casație și Justiție în Monitorul Oficial. Cu alte cuvinte, părțile nu vor putea solicita reluarea judecării cauzei imediat după pronunțarea deciziei prin care este soluționat recursul în interesul legii, trebuind să aștepte, în acest scop, redactarea deciziei și publicarea acesteia în Monitorul Oficial. Potrivit art. 517 alin. (3) CPC, decizia se motivează în termen de cel mult 30 de zile de la pronunțare și se publică în Monitorul Oficial în cel mult 15 zile de la motivare. Regula referitoare la durata suspendării produce efecte indiferent de soluția dată de Înalta Curte de Casație și Justiție, respectiv de admitere sau de respingere a sesizării pentru recurs în interesul legii.

Deși la cazul de suspendare prevăzut de art. 517 alin. (1^1) nu se face referire în mod expres la art. 415 pct. 3 CPC, apreciem că, din identitate de rațiune, reluarea judecării cauzei trebuie să opereze și în această situație din oficiu, la fel ca și în cazul în care s-a dispus suspendarea judecății unei cauze similare în temeiul art. 520 alin. (4) CPC (suspendarea facultativă a cauzelor similare până la soluționarea sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept). Prin urmare, în cazul în care nu se solicită reluarea judecării procesului în termen de 6 luni de la momentul publicării deciziei prin care a fost soluționat recursul în interesul legii în Monitorul Oficial, nu va interveni perimarea, potrivit art. 416 alin. (3) teza I CPC.

63. La articolul 517, alineatul (4) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(4) Dezlegarea dată problemelor de drept judecate este obligatorie de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I."

FORMA ANTERIOARĂ

„(4) Dezlegarea dată problemelor de drept judecate este obligatorie pentru instanțe de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I."

64. La articolul 521, alineatul (3) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(3) Dezlegarea dată problemelor de drept este obligatorie de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I, iar pentru instanța care a solicitat dezlegarea, de la data pronunțării deciziei."

FORMA ANTERIOARĂ

„(3) Dezlegarea dată chestiunilor de drept este obligatorie pentru instanța care a solicitat dezlegarea de la data pronunțării deciziei, iar pentru celelalte instanțe, de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I."

COMENTARII

Modificarea textelor de lege care reglementează efectele deciziilor prin care sunt dezlegate probleme de drept în procedura recursului în interesul legii, respectiv a pronunțării unei hotărâri prealabile are în vedere obligativitatea acestora nu numai pentru instanțele judecătorești, ci pentru orice subiect de drept. Prin urmare, legiuitorul a înlăturat din cele două texte de lege referirea la obligativitatea pentru instanțe a dezlegării problemelor de drept, redactarea actuală justificând obligativitatea acestora pentru orice subiect de drept.

Deși, potrivit art. 514 CPC, recursul în interesul legii asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești, rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție fiind să se pronunțe asupra problemelor de drept care au fost soluționate diferit de instanțele judecătorești, este evident că deciziile Înaltei Curți în această materie sunt opozabile *erga omnes*, toate subiectele de drept fiind obligate să își conformeze comportamentul social astfel încât să respecte interpretarea dată de Înalta Curte. Cu alte cuvinte, deși scopul imediat al recursului în interesul legii este acela de a stabili direcția corectă de interpretare și aplicare a legii, efectul mediat al acestuia sunt interpretarea și aplicarea corespunzătoare a dispozițiilor legale incidente și în cadrul raporturilor juridice ulterioare, pentru a preveni un litigiu al cărui deznodământ este oricum previzibil, în lumina obligativității deciziilor Înaltei Curți date în această procedură.

În mod asemănător față de modificarea art. 517, este schimbată redactarea art. 521 alin. (3) CPC privind hotărârile prealabile, cu următoarele efecte:

În primul rând, este folosită (impropriu) noțiunea de *„dezlegare dată **problemelor** de drept"*, deși denumirea capitolului din care face parte art. 521 CPC este în continuare *„Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în*

vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor ***chestiuni de drept***" (s.n.), iar în întreg cuprinsul acestui capitol este folosit termenul „chestiune de drept" [art. 519, art. 520 alin. (8) și (9), art. 521 alin. (1) CPC]. Pentru consecvență, considerăm că această modificare trebuie tratată ca o eroare de exprimare, fără consecințe asupra sensului general al reglementării, însă, *de lege ferenda*, ar trebui revenit la formularea anterioară, pentru a păstra unitatea terminologică a instituției.

În al doilea rând, se instituie regula obligativității *erga omnes* a deciziei Înaltei Curți de Casație și Justiție de la data publicării acesteia în Monitorul Oficial. Considerațiile făcute mai sus cu privire la efectele mediate ale acestor hotărâri de principiu ale Înaltei Curți (date în procedura recursului în interesul legii și în cea a dezlegării unor chestiuni de drept) asupra conduitei tuturor subiectelor de drept rămân valabile și în acest caz.

În al treilea rând, cu titlu de excepție de la regula anterior expusă, pentru instanța care a formulat sesizarea, dezlegarea este obligatorie de la data pronunțării. Conținutul reglementării nu este nou, însă, prin schimbarea topicii, se relevă relația regulă-excepție dintre cele două situații.

65. La articolul 660, alineatul (3) se abrogă.

FORMA ANTERIOARĂ

„(3) Dacă cei sesizați nu dispun de informațiile solicitate sau, după caz, refuză să le dea, Ministerul Public va întreprinde, la cererea executorului judecătoresc, diligențele necesare pentru aflarea informațiilor cerute, în special pentru identificarea entităților publice sau private la care debitorul are deschise conturi sau depozite bancare, plasamente de valori mobiliare, este acționar ori asociat sau, după caz, deține titluri de stat, bonuri de tezaur și alte titluri de valoare susceptibile de urmărire silită."

COMENTARII

Abrogarea art. 660 alin. (3) CPC a fost determinată de declararea neconstituționalității dispozițiilor acestuia[1], prin Decizia Curții Constituționale nr. 473/2013[2]. În motivarea deciziei s-a reținut că dispozițiile vizate *„sunt neclare, întrucât creează falsa impresie că Ministerul Public s-ar putea afla sub controlul executorului judecătoresc în faza executării silite a unui proces"*,

[1] La momentul pronunțării deciziei Curții Constituționale, textul era numerotat ca art. 659, devenind art. 660 după republicarea Codului de procedură civilă în anul 2015.

[2] Publicată în M. Of. nr. 30 din 15 ianuarie 2014.

precum și *„lipsite și de previzibilitate, întrucât (...) nu reglementează mijloacele procedurale pe care Ministerul Public le are la îndemână în vederea îndeplinirii demersului prevăzut de lege, nu prevăd actele și măsurile procesuale pe care procurorul le poate dispune în acest sens, nu stabilesc modul de contestare a măsurilor dispuse și nu precizează în sarcina cărui parchet din cadrul Ministerului Public revine competența îndeplinirii măsurii"*. De asemenea, Curtea a reținut că *„dispozițiile legale criticate nu sunt însoțite de prevederi legale (care se pot regăsi și într-un act normativ separat) care să aloce resursele umane și materiale necesare (eventual suplimentare) de natură să asigure aplicarea în mod eficient a măsurilor legale. Exigențele statului de drept impun adoptarea unui cadru legislativ integrat care să permită aplicarea efectivă și eficientă a dispozițiilor legale, astfel încât drepturile și/sau măsurile prevăzute să nu fie teoretice și iluzorii"*.

Apreciem că, raportat la această motivare, nu ar fi fost necesară abrogarea textului de lege, ci modificarea acestuia, astfel încât el să corespundă exigențelor de claritate și previzibilitate remarcate de Curtea Constituțională. Legiuitorul a ales varianta mai simplă a abrogării, lipsind, în acest fel, procedura de executare silită de o garanție care, în anumite situații concrete, s-ar fi putut dovedi importantă.

66. La articolul 666, alineatul (8) se abrogă.

FORMA ANTERIOARĂ

„(8) În partea finală a încheierii de încuviințare a executării silite va fi adăugată formula executorie, cu următorul cuprins:

«Noi, Președintele României,

Dăm împuternicire și ordonăm executorilor judecătorești să pună în executare titlul (Aici urmează elementele de identificare a titlului executoriu.) pentru care s-a pronunțat prezenta încheiere de încuviințare a executării silite. Ordonăm agenților forței publice să sprijine îndeplinirea promptă și efectivă a tuturor actelor de executare silită, iar procurorilor să stăruie pentru ducerea la îndeplinire a titlului executoriu, în condițiile legii. (Urmează semnătura președintelui completului și a grefierului.)»"

COMENTARII

Legiuitorul renunță la soluția legislativă a menționării formulei executorii în partea finală a încheierii de încuviințare a executării silite; abrogarea art. 666 alin. (8) CPC marchează dispariția formulei executorii din peisajul legislației

românе[1]. Prin abrogarea dispozițiilor referitoare la formula executorie, se încheie o tradiție juridică ce datează cel puțin de la momentul intrării în vigoare a Codului de procedură civilă din 1865, care, în forma sa inițială, reglementa formula executorie la dispozițiile art. 373 și, respectiv, art. 135.

Așa cum s-a reținut în doctrina clasică a dreptului procesual civil, „scopul și funcțiunea juridică a formulei executorii se pot considera din două puncte de vedere:

1. pentru a da actului judecătoresc (sau autentic) consacrarea legală de titlu de execuțiune, cu alte cuvinte, pentru a-i fixa caracterul de act definitiv și irevocabil într-o procedură de execuțiune, și

2. pentru a da exemplarului pe care se aplică acea formulă valoarea unui titlu original, special, unic, în mâinile celui care a obținut recunoașterea unui drept"[2].

Însă, urmare a adoptării actualului cod, care a și suferit mai multe modificări cu privire la procedura învestirii cu formulă executorie, respectiv a încuviințării executării silite, formula devenise o simplă mențiune aplicată nu pe titlu, așa cum era inițial, ci pe încheierea de încuviințare, care oricum emană de la instanță ulterior și distinct față de titlul executoriu. Însemnătatea formulei, care avea puterea să transforme un act privat în unul oficial, prin care organele statului erau obligate să acorde sprijin creditorului, respectiv care avea puterea să impună cuvântul judecătorului, consacrat în hotărârea judecătorească ce constituia titlul executoriu, a scăzut cu timpul și odată cu modernizarea societății, rămânând o simplă formalitate.

67. La articolul 713, alineatul (2) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) În cazul în care executarea silită se face în temeiul unui alt titlu executoriu decât o hotărâre judecătorească, se pot invoca în contestația la executare și motive de fapt sau de drept privitoare la fondul dreptului cuprins în titlul executoriu, numai dacă legea nu prevede în legătură cu acel titlu executoriu o cale procesuală pentru desființarea lui, inclusiv o acțiune de drept comun."

---

[1] Pentru o analiză detaliată a formulei executorii în dreptul românesc, a se vedea Ș. MIRCIOIU, *Formula executorie – între formalism și inutilitate*, în R.R.E.S. nr. 2/2018, pp. 47-73.

[2] E. HEROVANU, *Pagini de practică judiciară și extrajudiciară*, Ed. Librăriei Juridice, București, 1944, p. 180.

FORMA ANTERIOARĂ

„(2) În cazul în care executarea silită se face în temeiul unui alt titlu executoriu decât o hotărâre judecătorească, se pot invoca în contestația la executare și motive de fapt sau de drept privitoare la fondul dreptului cuprins în titlul executoriu, numai dacă legea nu prevede în legătură cu acel titlu executoriu o cale procesuală specifică pentru desființarea lui."

COMENTARII

Modificarea este una importantă și va avea un impact practic semnificativ, reducând drastic, până la eliminare, posibilitatea formulării, în cadrul contestațiilor la executare, de apărări de fond cu privire la dreptul cuprins în titlul executoriu.

În redactarea anterioară, legea permitea invocarea acestor apărări în cadrul contestațiilor la executare, în cazurile în care titlul executoriu era non-jurisdicțional, condiționat de inexistența unei căi procesuale specifice, doctrina și practica judiciară fiind cvasi-unanime în a aprecia că noțiunea de *„cale procesuală specifică"* nu include și o acțiune de fond[1]. Cu alte cuvinte, anterior modificării survenite prin Legea nr. 310/2018, valorificarea pe calea contestației la executare a motivelor de fapt și/sau de drept referitoare la fondul dreptului cuprins în titlul executoriu nu era afectată de existența unei acțiuni de drept comun, partea interesată putând alege să valorifice respectivele motive în oricare dintre cele două modalități (contestația la executare sau acțiunea de drept comun).

Conform noii redactări a art. 713 alin. (2) CPC, existența oricărei alte căi procesuale, inclusiv a unei acțiuni de drept comun, blochează posibilitatea invocării în contestația la executare a apărărilor de fond referitoare la dreptul cuprins în titlul executoriu. Această nouă redactare a textului de lege face ca, practic, astfel de apărări sau motive de fond să nu poată să fi invocate niciodată pe calea contestației la executare, deoarece, în toate situațiile, partea are deschisă calea unei acțiuni de fond (acțiunea în anularea sau declararea nulității actului juridic, acțiuni în constatare etc.). Trebuie reținut

[1] A se vedea, în acest sens, E. OPRINA, *Problematica apărărilor de fond în cadrul contestației la executare*, în E. OPRINA, V. BOZEȘAN, *op. cit.*, vol. I, pp. 395-412; N.H. ȚIȚ, *Posibilitatea invocării pe calea contestației la executare a caracterului abuziv al clauzelor cuprinse în contractul încheiat între creditor și debitor și care, potrivit legii, constituie titlu executoriu*, în E. OPRINA, V. BOZEȘAN, *op. cit.*, vol. I, pp. 395-412; M. DINU, R. STANCIU, *Executarea silită în Codul de procedură civilă. Comentariu pe articole*, Ed. Hamangiu, București, 2017, pp. 300-303.

că, în cadrul acțiunii de fond având ca obiect desființarea titlului executoriu, partea interesată va putea solicita suspendarea executării titlului, în condițiile și în situațiile prevăzute de art. 638 alin. (2) CPC[1].

Prin urmare, pe calea contestației la executare vor putea fi invocate numai neregularități referitoare la executarea silită, respectiv motive de fapt și de drept care privesc condițiile de declanșare a procedurii execuționale ori actele de executare.

Reformularea art. 713 alin. (2) CPC nu aduce atingere dreptului părților de a formula contestație la titlu, deoarece prin aceasta se urmărește doar lămurirea înțelesului, întinderii sau aplicării titlului executoriu [art. 712 alin. (2) CPC], nu desființarea acestuia. De asemenea, pe calea contestației la executare pot fi, în continuare, invocate motive referitoare la condițiile substanțiale ale creanței (caracterul cert, lichid și exigibil al creanței), în măsura în care acestea nu presupun o analiză a valabilității dispozițiilor cuprinse în titlul executoriu în baza cărora a fost stabilit cuantumul creanței. Spre exemplu, în cazul în care titlul executoriu este un contract de credit încheiat între o bancă și un consumator, pe calea contestației la executare pot fi invocate neregularități cu privire la modalitatea de calcul al creanței pentru recuperarea căreia a fost declanșată executarea, însă, în cazul în care s-ar invoca și aspecte care vizează caracterul abuziv al anumitor clauze cuprinse în contract, cu privire la aceste motive, contestația la executare este inadmisibilă[2]. Nu în ultimul rând, pe calea contestației la executare va putea fi invocată, în continuare,

---

[1] Pentru detalii, a se vedea N.H. ȚIȚ, *Înțelesul sintagmei „alte cereri privind executarea silită", folosită la art. 719 alin. (1) C. pr. civ.*, în R.R.E.S. nr. 1/2017, pp. 34-57; N.H. ȚIȚ, *Considerații privind suspendarea executării silite până la soluționarea acțiunii de fond având ca obiect desființarea titlului executoriu*, în volumul Conferinței Internaționale *„Procesul civil și executarea silită. Trecut, prezent, viitor"*, Târgu Mureș, 2018, pp. 108-120.

[2] Această situație va pune în discuție corectitudinea normei în raport de jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene în materia protecției consumatorilor (în special în domeniul contractelor de credit). Însă, potrivit mecanismului creat de Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, dispozițiile legale interne care sunt contrare dreptului Uniunii pot fi înlăturate de instanțe, astfel că instanțele vor putea, în opinia noastră, să analizeze în continuare caracterul legal al clauzelor, în considerarea obligațiilor impuse de Tratat, dar numai apreciind în virtutea datelor cauzei și a propriei practici asupra caracterului conform cu Tratatul a normei art. 713 CPC după modificare.

prescripția dreptului de a obține executarea silită, aceasta fiind, de altfel, calea procesuală specifică prin care ar putea fi valorificat acest motiv[1].

În ipoteza în care cu privire la titlul executoriu se formulează o acțiune de fond și, în paralel, partea formulează o contestație împotriva executării silite înseși, apreciem că nu se impune, *de plano*, suspendarea judecății contestației la executare, în temeiul art. 413 alin. (1) pct. 1 CPC. O eventuală admitere a acțiunii de fond având ca obiect desființarea titlului executoriu va conduce la desființarea de drept a tuturor actelor de executare, dacă legea nu prevede contrariul, partea având deschisă, în această situație, calea formulării unei cereri de întoarcere a executării (art. 643 CPC), în măsura în care executarea titlului nu fusese suspendată până la soluționarea acțiunii de fond, în temeiul art. 638 alin. (2) CPC.

Condiția de admisibilitate prevăzută de art. 713 alin. (2) CPC vizează numai motivele de contestație care intră sub incidența acestui text. Prin urmare, în situațiile în care pe calea contestației sunt formulate și motive specifice contestației la executarea silită înseși, contestației împotriva unui act de executare sau contestației la titlu, acestea vor fi soluționate de instanța de executare.

În ceea ce privește aplicarea în timp a dispozițiilor art. 713 alin. (2) CPC, în redactarea dată prin Legea nr. 310/2018, acestea urmează a fi aplicate numai în cazul contestațiilor formulate în legătură cu proceduri execuționale declanșate ulterior intrării în vigoare a acestei legi, respectiv data de 21 decembrie 2018. Având în vedere dispozițiile art. 24-25 CPC, legea aplicabilă procedurii de executare silită, inclusiv contestațiilor la executare, este cea în vigoare la momentul declanșării executării, adică, potrivit art. 622 alin. (2) CPC, data depunerii cererii de executare la executorul judecătoresc. Prin urmare, dispozițiile art. 713 alin. (2) CPC, în redactarea anterioară Legii nr. 310/2018, rămân aplicabile în cazul contestațiilor la executare formulate în legătură cu dosare de executare înregistrate anterior intrării în vigoare a acestei legi, chiar dacă formularea contestației la executare are loc ulterior acestui moment.

68. La articolul 906, alineatul (4) se modifică și va avea următorul cuprins:
„(4) Dacă în termen de 3 luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalității debitorul nu execută obligația prevăzută în titlul executoriu,

[1] A se vedea, în acest sens, L.GH. ZIDARU, *Invocarea prescripției extinctive în faza executării silite*, în E. OPRINA, V. BOZEȘAN, *op. cit.*, vol. I, pp. 364-373.

instanța de executare, la cererea creditorului, va fixa suma definitivă ce i se datorează cu acest titlu, prin încheiere, dată cu citarea părților. Creditorul poate solicita fixarea sumei definitive cu titlu de penalități de întârziere după trecerea fiecărui termen de 3 luni în care debitorul nu își execută obligația prevăzută în titlu executoriu, până la stingerea ei completă."

FORMA ANTERIOARĂ

„(4) Dacă în termen de 3 luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalității debitorul nu execută obligația prevăzută în titlul executoriu, instanța de executare, la cererea creditorului, va fixa suma definitivă ce i se datorează cu acest titlu, prin încheiere definitivă, dată cu citarea părților."

COMENTARII

Modificarea legislativă constă în adăugarea tezei a II-a de la alin. (4) al art. 906 CPC, care permite creditorului să solicite fixarea sumei definitive datorate de debitor cu titlu de penalități de întârziere pentru neexecutarea unei obligații de a face sau de a nu face care nu poate fi îndeplinită prin altă persoană, de mai multe ori, după trecerea fiecărui termen de 3 luni în care debitorul nu își execută obligația.

Anterior modificării legislative, pe baza textului inițial, prin Decizia nr. 16/2017[1] a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, s-a stabilit că, *„în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 906 alin. (4) din Codul de procedură civilă, nu este admisibilă formularea mai multor cereri de fixare a sumei definitive datorate de debitor cu titlu de penalități"*[2]. Față de modificarea operată prin Legea nr. 310/2018,

[1] Publicată în M. Of. nr. 258 din 13 aprilie 2017.

[2] Soluția adoptată prin Decizia nr. 16/2017 a Înaltei Curți de Casație și Justiție are la bază mai multe categorii de argumente: instanța supremă pornește de la evidențierea naturii juridice a penalităților cominatorii reglementate de art. 906 CPC, anume aceea de sancțiune de drept procesual civil menită să constrângă debitorul să execute în natură obligația prevăzută în titlul executoriu, și conturează apoi trei categorii de argumente: un prim argument este cel de text, remarcându-se folosirea sintagmei *„suma definitivă"* datorată cu titlu de penalitate [*„(...) Dacă legiuitorul ar fi dorit să lase deschisă creditorului posibilitatea de a formula, în temeiul art. 906 alin. (4) din Codul de procedură civilă, cereri succesive de stabilire a sumei finale datorate de debitor cu titlu de penalități, nu ar mai fi menționat în mod expres caracterul definitiv al sumei stabilite de instanță cu acest titlu, după scurgerea unui termen de trei luni de la data comunicării încheierii prin care a dispus aplicarea respectivelor penalități"* – parag. 67]; al doilea argument vizează natura termenului de 3 luni, instanța supremă

dezlegarea chestiunii de drept dată de Înalta Curte de Casație și Justiție își pierde aplicabilitatea în cadrul procedurilor de executare declanșate după data de 21 decembrie 2018 (data intrării în vigoare a Legii nr. 310/2018). Prin urmare, în cazul acestor executări, nu se va putea dispune încetarea executării silite după pronunțarea primei încheieri de stabilire a cuantumului definitiv al penalităților, deoarece creditorul are posibilitatea să formuleze cereri succesive în acest sens. Executorul poate solicita, în scris, creditorului să precizeze dacă stăruie în executare, solicitare de natură să declanșeze termenul de perimare a executării, potrivit art. 697 alin. (1) CPC, sancțiune care va interveni în cazul în care, în termen de 6 luni de la comunicarea acestei solicitări, creditorul nu formulează o nouă cerere de stabilire a cuantumului definitiv al penalităților.

Noua reglementare ridică o serie de probleme de interpretare, având în vedere noutatea soluției legislative și faptul că ea este exact opusul interpretării date de Înalta Curte de Casație și Justiție prin Decizia nr. 16/2017. Astfel, se

---

reținând că cererea de fixare a cuantumului penalităților ar trebui formulată în termen de 3 luni [*„(...) Or, în ipoteza în care creditorul s-ar putea adresa instanței de executare cu cereri succesive având ca obiect stabilirea sumei definitive datorate de debitor cu titlu de penalități, condiția formulării fiecărei cereri în termen de trei luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalității nu ar mai putea fi, în mod evident, respectată*" – parag. 68]; al treilea argument are în vedere faptul că legiuitorul a prevăzut numai posibilitatea înlăturării sau reducerii penalităților, nu și pe aceea a formulării unor solicitări succesive de fixare a sumei definitive datorate cu titlu de penalitate. Pe baza acestor argumente, Înalta Curte conchide că *„obținerea unor încheieri definitive, periodice, care să stabilească suma finală datorată de debitor cu titlu de penalități s-ar îndepărta de la scopul reglementării penalităților și ar diminua efectul de mijloc de constrângere pe care acestea îl au: ele și-au atins scopul pentru care au fost reglementate prin stabilirea lor de către instanța de executare [art. 906 alin. (1) din Codul de procedură civilă], iar apoi prin transformarea lor într-o sumă definitivă [art. 906 alin. (4) din Codul de procedură civilă] și s-ar putea dovedi ineficiente sub aspectul constrângerii debitorului la executarea obligației, în condițiile în care creditorul ar recurge periodic la formularea de cereri de stabilire a unor sume finale datorate de debitor cu titlu de penalitate, pe care să le execute silit în mod direct. În plus, debitorul ar putea opta pentru neexecutare, expunându-se, cel mult, riscului de a plăti, periodic, o sumă de bani cu titlu de penalități*" (parag. 72). A se vedea N.H. Țiț, *Considerații cu privire la executarea silită a obligațiilor de a face sau de a nu face intuitu personae*, în M. Nicolae, R. Rizoiu, I.L. Toma-Dăuceanu (coord.), *In honorem Valeriu Stoica. Drepturi, libertăți și puteri la începutul mileniului al III-lea*, Ed. Universul Juridic, București, 2018, pp. 353-354, nota de subsol 54.

ridică problema determinării termenului în care pot fi formulate cererile succesive de fixare a cuantumului definitiv al sumelor datorate cu titlu de penalități, a posibilității formulării unei singure cereri, pentru intervale a câte 3 luni fiecare, a momentului până la care ar putea fi formulate aceste cereri, a punerii în executare a hotărârilor de fixare a cuantumului definitiv al penalităților, precum și a aplicabilității modificărilor aduse la art. 904 alin. (4) CPC în materii speciale, respectiv în procedura de executare a hotărârilor pronunțate de instanțe de contencios administrativ. Nu în ultimul rând, se impune a fi făcute o serie de clarificări în legătură cu aplicarea în timp a dispozițiilor art. 906 alin. (4) CPC, astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 310/2018.

Prima problemă de interpretare vizează termenul în care poate fi formulată cererea de fixare a cuantumului penalităților. Sub reglementarea anterioară, termenul de 3 luni a fost calificat drept unul dilatoriu, prohibitiv, până la împlinirea căruia creditorul nu poate formula cerere de fixare a sumei definitive datorate cu titlu de penalități. Cu alte cuvinte, legea nu stabilește un termen în care să fie formulată cererea de fixare a cuantumului definitiv al penalităților, ci un termen de așteptare, până la împlinirea căruia debitorul își poate executa obligația, constrâns fiind de penalitatea stabilită prin încheierea dată în condițiile art. 906 alin. (2) sau (3) CPC[1]. Abia după împlinirea termenului

[1] În legătură cu această chestiune, în doctrină s-a reținut că „acest termen de 3 luni este pentru creditor unul de așteptare, el marcând acumularea progresivă a amenzii, în speranța că, sub amenințarea continuei majorări a sumei datorate, efectul de disuadare (*sic!*) asupra debitorului se va produce, acesta cedând și aducându-și la îndeplinire obligația" (I. DELEANU, V. MITEA, S. DELEANU, *Tratat de procedură civilă. Volumul III. Ediție revăzută, completată și actualizată. Noul Cod de procedură civilă*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 667). De asemenea, s-a arătat că, „numai după trecerea unui termen de 3 luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalităților în care debitorul nu își execută obligația prevăzută în titlul executoriu, creditorul se poate adresa din nou instanței de executare pentru a fixa suma finală pe care debitorul trebuie să o plătească creditorului cu titlu de penalități, ca urmare a neexecutării obligației de a face sau a obligației de a nu face ce implică un fapt personal. Termenul de 3 luni este un termen prohibitiv, a cărui nerespectare atrage sancțiunea respingerii cererii ca prematur formulată" (E. OPRINA, I. GÂRBULEȚ, *Tratat teoretic și practic de executare silită. Vol. I. Teoria generală și procedurile execuționale*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 913). În același sens, a se vedea E. OPRINA, V. BOZEȘAN, *Mijloace indirecte de realizarea executării silite*, în R.R.E.S. nr. 1/2015, p. 50; I. GÂRBULEȚ, *Soluții în cazul neexecutării obligației de a face ce implică un fapt personal al debitorului*, în R.R.E.S. nr. 3/2017, p. 46; A.L. ANDRUȚ, *Considerații privind*

de 3 luni creditorul poate formula cererea de stabilire a cuantumului definitiv al sumei datorate cu titlu de penalități.

Se ridică problema dacă această calificare se menține și sub imperiul noii redactări a art. 906 alin. (4) CPC, adică, mai exact, după adăugarea tezei finale a acestuia prin Legea nr. 310/2018. Aceasta prevede că o nouă cerere de fixare a cuantumului penalităților poate fi formulată *„după trecerea fiecărui termen de 3 luni în care debitorul nu își execută obligația prevăzută în titlul executoriu"*. Exprimarea folosită de legiuitor trebuie înțeleasă, în opinia noastră, în sensul că termenul de 3 luni este, în continuare, un termen de așteptare, adică unul prohibitiv. Primul termen de 3 luni este declanșat de comunicarea încheierii prevăzute de art. 906 alin. (2) sau (3) CPC. Următoarele termene vor fi declanșate de trecerea termenului de 3 luni anterior, creditorul fiind obligat să aștepte, pentru formularea unei noi cereri, trecerea acestui interval. Așa cum vom arăta și mai jos, apreciem că se vor putea formula solicitări

---

executarea silită a obligațiilor de a face sau a obligațiilor de a nu face prevăzute de art. 903-909 NCPC, în R.R.E.S. nr. 3/2015, p. 23; A. Suciu, *Probleme practice privind executarea silită a obligațiilor de a face și de a nu face*, în R.R.E.S. nr. 4/2017, pp. 49-50; N.H. Țiț, *Considerații cu privire la executarea silită a obligațiilor de a face sau de a nu face intuitu personae*, *loc. cit.*, p. 352).

Cu toate acestea, în motivarea Deciziei nr. 16/2017 a Înaltei Curți de Casație și Justiție s-a reținut (parag. 68) că *„(...) art. 906 alin. (4) din Codul de procedură civilă permite creditorului formularea unei cereri de fixare a sumei fixe datorate de debitor cu titlu de penalități, în termen de trei luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalității (...). Or, în ipoteza în care creditorul s-ar putea adresa instanței de executare cu cereri succesive având ca obiect stabilirea sumei definitive datorate de debitor cu titlu de penalități, condiția formulării fiecărei cereri în termen de trei luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalității nu ar mai putea fi, în mod evident, respectată"*. Apreciem că această motivare nu poate fi reținută, mai ales în contextul în care soluția adoptată prin Decizia nr. 16/2017 nu își mai găsește aplicarea ca urmare a modificării art. 906 alin. (4) CPC prin Legea nr. 310/2018.

De altfel, cu privire la motivarea cuprinsă în parag. 68 din Decizia nr. 16/2017 a Înaltei Curți de Casație și Justiție s-a reținut, în motivarea Deciziei nr. 12/2018 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept (publicată în M. Of. nr. 418 din 16 mai 2018), că *„trebuie, însă, observat că în Decizia nr. 16/2017 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, argumentul cuprins la paragraful 68 nu constituie argumentul principal în susținerea soluției, ci un argument indirect, cu rol marginal în fundamentarea soluției. **Existența unui termen de decădere de trei luni este doar enunțată, nu și motivată, ceea ce face ca acest aspect să nu poată fi considerat un aspect dezbătut și tranșat în mod efectiv prin hotărârea menționată***" (parag. 77) (s.n.).

de stabilire a cuantumului penalităților pentru termene succesive de 3 luni, prin aceeași cerere, cu evidențierea intervalelor, după expirarea acestora. Dacă legiuitorul ar fi dorit ca termenele de 3 luni de formulare a cererilor să fie imperative, atunci textul de lege ar fi fost formulat altfel („în termen de 3 luni", nu „după trecerea fiecărui termen de 3 luni"). Redactarea tezei finale a alin. (4) nu poate să conducă decât la concluzia că, pentru formularea fiecărei cereri, creditorul trebuie să aștepte încă 3 luni, calculate de la data expirării termenului precedent. Această reglementare impune procedurii o anumită ritmicitate, al cărei scop este de a constrânge debitorul să execute obligația prevăzută de titlul executoriu, cunoscând că, după trecerea fiecărui interval de 3 luni, creditorul îl poate acționa din nou pentru a se stabili, prin încheiere definitivă și executorie, cuantumul sumei datorate cu titlu de penalități.

Așa stând lucrurile, se remarcă faptul că legea a prevăzut doar termenul de așteptare, termenul pe care creditorul trebuie să îl lase să treacă, nu și termenul de formulare a cererii întemeiate pe dispozițiile art. 906 alin. (4) CPC. În doctrină a fost exprimată opinia conform căreia cererea trebuie formulată în termenul de perimare a executării silite, calculat de la data expirării termenului de 3 luni[1]. Așa cum am arătat și mai sus, apreciem că simpla expirare a termenului de 3 luni prevăzut de art. 906 alin. (4) CPC nu conduce la declanșarea termenului de perimare, astfel încât cererea de fixare a cuantumului penalităților nu este condiționată de trecerea acestui termen. Termenul de perimare nu ar putea fi declanșat decât de o comunicare scrisă a executorului care, observând că a trecut termenul de 3 luni, solicită creditorului să precizeze dacă stăruie în executare și, implicit, să formuleze cererea prevăzută de art. 906 alin. (4) CPC. De altfel, trebuie semnalat și faptul că numai creditorul are, în temeiul art. 906 CPC, legitimare procesuală activă în vederea aplicării acestor dispoziții.

Cu toate acestea, creditorul trebuie să aibă în vedere termenul de prescripție a dreptului de a obține executarea silită, calculat, în opinia noastră, de la data împlinirii termenului de 3 luni, pentru că, până la acest moment, creditorul

---

[1] G. Boroi, M. Stancu, *op. cit.*, 2017, p. 1350. La această opinie a achiesat și unul dintre autorii acestor comentarii (N.H. Țiț, *Executarea silită...*, pp. 251-252, nota de subsol nr. 4). Cu toate acestea, apreciem că la expirarea termenului de 3 luni prevăzut de art. 906 alin. (4) CPC nu începe să curgă în mod automat termenul de perimare a executării silite, de 6 luni, raportat la reglementarea momentului declanșator al acestuia, de la art. 697 alin. (1) CPC (termenul de perimare nu începe să curgă decât dacă executorul comunică în scris creditorului necesitatea îndeplinirii de către acesta a unui act de executare sau a unui demers necesar executării silite).

nu poate acționa[1]. Prin urmare, în măsura în care creditorul ar lăsa să treacă 3 ani de la data împlinirii termenului de 3 luni [calculat, după caz, de la data comunicării încheierii date în condițiile art. 906 alin. (2) sau (3) CPC ori de la data expirării termenului anterior de 3 luni], debitorul va putea invoca, ca apărare în fața instanței învestite cu o nouă cerere de fixare a sumei datorate cu titlu de penalități, prescripția dreptului de a obține executarea silită. Raportat la dispozițiile art. 707 alin. (1) CPC, instanța de executare, învestită cu o astfel de cerere după expirarea termenului de prescripție (calculat, așa cum am arătat, de la data pronunțării încheierii precedente), nu ar putea invoca din oficiu prescripția, aceasta neproducând efecte de drept, ci numai la cererea persoanei interesate.

Cu privire la a doua chestiune, chiar dacă dispozițiile legale nou-introduse prin Legea nr. 310/2018 prevăd că se pot formula cereri succesive de stabilire a cuantumului definitiv al penalităților numai pentru intervale de 3 luni, apreciem însă că este posibilă „gruparea" acestora în cadrul unei singure cereri de chemare în judecată, sub condiția evidențierii exacte a intervalelor de câte 3 luni pentru care se solicită stabilirea cuantumului definitiv al penalităților. Formularea a câte unei cereri pentru fiecare interval de 3 luni apare ca nefiind justificată, raportat și la finalitatea penalităților, anume aceea de a-l constrânge pe debitor să aducă la îndeplinire, în natură, obligația cu caracter *intuitu personae*.

În ceea ce privește momentul până la care creditorul poate acționa în temeiul art. 906 alin. (4) CPC, textul de lege nou-introdus precizează că cererile succesive de stabilire a cuantumului definitiv al penalităților pot fi formulate până la „stingerea completă" a obligației cuprinse în titlul executoriu. Apreciem că prin această sintagmă legiuitorul a avut în vedere atât ipoteza executării în natură a obligației (finalitate urmărită prin procedura aplicării

[1] Prin Decizia nr. 12/2018, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, a stabilit, în interpretarea prevederilor art. 24 alin. (4) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, că termenul în care creditorul poate solicita fixarea sumei ce i se datorează de către debitor cu titlu de penalități este termenul de prescripție a executării silite, de 3 ani, reglementat de art. 706 CPC, termen care curge de la data executării obligației sau, în caz de neexecutare, de la data expirării termenului de trei luni, înăuntrul căruia debitorul avea posibilitatea să execute în natură obligația. *Mutatis mutandis*, apreciem că această interpretare este aplicabilă și dispozițiilor de drept comun prevăzute de art. 906 alin. (4) CPC.

de penalități), cât și pe aceea a intervenirii unei situații de imposibilitate de executare a acesteia.

În acest sens, trebuie reținut că acordarea penalităților nu exclude dreptul creditorului de a solicita despăgubiri pentru neexecutarea obligației, în condițiile art. 892 CPC sau ale dreptului comun [art. 906 alin. (7) CPC], mai ales pentru ipoteza în care debitorul, chiar constrâns la intervale de câte 3 luni prin acumularea de penalități, nu înțelege să se conformeze titlului executoriu. Cu toate acestea, formularea de către creditor a unei cereri de acordare a despăgubirilor în temeiul art. 892 CPC sau a dreptului comun epuizează dreptul acestuia de a solicita fixarea sumei datorate cu titlu de penalități, pentru fiecare interval de 3 luni. Dispozițiile art. 892 CPC sunt aplicabile în ipoteza neexecutării obligației ce implică faptul personal al debitorului, formularea unei cereri de stabilire a despăgubirilor în această situație echivalând cu intervertirea executării silite directe în executare silită indirectă. Cu alte cuvinte, dacă recurge la formularea unei cereri de despăgubiri pentru neexecutarea obligației de a face sau de a nu face care implică faptul personal al debitorului, creditorul renunță la posibilitatea de a obține o executare silită în natură, apreciind că aceasta nu mai este posibilă sau nu mai prezintă interes. Pe cale de consecință, formularea unei cereri în temeiul art. 892 CPC sau a unei cereri de drept comun de acordare a despăgubirilor pentru neexecutarea în natură a obligației *intuitu personae* ar fi incompatibilă cu continuarea procedurii de executare prin fixarea sumelor datorate cu titlu de penalități pentru neexecutarea aceleiași obligații, atât timp cât scopul acestora din urmă ar fi să îl constrângă pe debitor să execute în natură respectiva obligație. Juxtapunerea celor două ar putea conduce la o situație de îmbogățire fără justă cauză a creditorului care, deși a obținut despăgubiri pentru neexecutarea în natură a obligației, ar putea continua și procedura de executare silită directă, pentru a obține tocmai executarea în natură a aceleiași obligații.

În concluzie, prin sintagma *„stingerea completă a obligației"*, utilizată de art. 906 alin. (4) teza finală CPC, trebuie să se înțeleagă atât momentul îndeplinirii în natură a obligației, cât și acela al intervertirii executării directe a obligației de a face sau de a nu face care implică faptul personal al debitorului într-o executare silită indirectă, având ca obiect suma de bani stabilită cu titlu de despăgubire pentru neexecutarea în natură a obligației. Practic, pentru ipoteza în care creditorul ar formula cererea de acordare a despăgubirilor în temeiul art. 892 CPC, formularea de cereri succesive de stabilire a sumei datorate cu titlu de penalități va fi posibilă până la pronunțarea hotărârii de

stabilire a sumei ce urmează a fi plătită de debitor ca echivalent al despăgubirilor datorate pentru neexecutarea obligației ce implică faptul personal al debitorului [potrivit art. 892 alin. (2) CPC, hotărârea de primă instanță în această materie este executorie, iar suspendarea executării ei nu poate fi obținută decât cu consemnarea sumei stabilite cu titlu de despăgubire].

În ceea ce privește executarea hotărârilor pronunțate în temeiul art. 904 alin. (4) CPC, reținem că în acest scop sunt necesare formularea unor cereri de executare separate și, pe cale de consecință, obținerea încuviințării executării silite pentru fiecare dintre aceste hotărâri[1]. Nu excludem nici varianta formulării unei singure cereri de executare pe baza mai multor încheieri date de instanța de executare în temeiul art. 906 alin. (4) CPC.

Modificarea art. 906 alin. (4) CPC prin Legea nr. 310/2018 poate ridica și problema consecințelor pe care soluția legislativă adoptată le produce asupra procedurii de executare reglementate de art. 24 din Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ. Astfel, la art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004 se face trimitere în mod expres la dispozițiile art. 906 CPC în ceea ce privește stabilirea penalităților în cazul neaducerii la îndeplinire a dispozițiilor din hotărârea instanței de contencios administrativ în termenul indicat în cuprinsul acesteia ori, în lipsa unei astfel de mențiuni, în termen de 30 de zile de la data la care aceasta a devenit definitivă[2]. Trimiterea pe care o face art. 24

[1] În acest sens, trebuie reținut că efectele încheierii de încuviințare a executării silite se extind numai asupra titlurilor emise de executorul judecătoresc în cadrul procedurii execuționale [art. 666 alin. (4) teza finală CPC], nu și asupra celor emise de instanța de executare. Prin urmare, în ipoteza prevăzută de art. 906 alin. (4) CPC, pentru punerea în executare a încheierilor de fixare a sumelor datorate de debitor cu titlu de penalitate, trebuie formulate noi cereri de executare și solicitate noi încuviințări de executare. Pentru detalii, a se vedea N.H. Țiț, *Încuviințarea executării silite*, Ed. Universul Juridic, București, 2018, pp. 317-319. În același sens, a se vedea I. Gârbuleț, *Soluții în cazul neexecutării obligației de a face ce implică un fapt personal al debitorului*, *loc. cit.*, p. 52.

[2] Art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 212/2018, prevede că, *„La cererea creditorului, în termenul de prescripție a dreptului de a obține executarea silită, care curge de la expirarea termenelor prevăzute la alin. (1)* (termenul prevăzut în cuprinsul hotărârii care trebuie pusă în executare, iar în lipsa unui astfel de termen, cel mult 30 de zile de la data rămânerii definitive a acesteia, n.n.) *și care nu au fost respectate în mod culpabil, instanța de executare, prin hotărâre dată cu citarea părților, aplică conducătorului autorității publice sau, după caz, persoanei obligate o amendă de 20% din salariul minim brut pe economie*

alin. (3) din Legea nr. 554/2004 nu mai este însă reluată la alin. (4) al aceluiași articol, care prevede că, *„Dacă în termen de 3 luni de la data comunicării hotărârii de aplicare a amenzii și de acordare a penalităților debitorul, în mod culpabil, nu execută obligația prevăzută în titlul executoriu, instanța de executare, la cererea creditorului, va fixa suma ce se va datora statului și suma ce i se va datora lui cu titlu de penalități, prin hotărâre dată cu citarea părților. **Totodată, prin aceeași hotărâre, instanța va stabili, în condițiile art. 892 din Codul de procedură civilă, despăgubirile pe care debitorul le datorează creditorului pentru neexecutarea în natură a obligației**"* (s.n.).

Raportat la această formulare a textului din legea specială, apreciem că soluția adoptată de legiuitor prin modificarea art. 906 alin. (4) CPC nu este aplicabilă și în materia procedurii speciale de executare a hotărârilor date în materia contenciosului administrativ. Astfel, atât timp cât prin hotărârea prin care se fixează suma definitivă datorată cu titlu de penalități instanța va stabili și despăgubirile pe care debitorul le datorează creditorului pentru neexecutarea în natură a obligației, o astfel de soluție ar fi incompatibilă cu continuarea procedurii de executare, prin fixarea penalităților. Așa cum am arătat și mai sus, stabilirea despăgubirilor pentru neîndeplinirea obligației epuizează dreptul creditorului de a pretinde penalități, operând o intervertire a executării silite directe în una indirectă. Prin urmare, atât timp cât textul de lege special prevede că despăgubirile care înlocuiesc executarea în natură a obligației vor fi stabilite prin aceeași hotărâre prin care este fixat cuantumul definitiv al penalităților, dispozițiile de drept comun care ar permite creditorului să formuleze noi cereri de fixare a sumei datorate cu titlu de penalități nu sunt aplicabile.

Această interpretare este susținută și de soluția pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție prin Decizia nr. 12/2018, prin care s-a stabilit, sub acest aspect, că, *„în interpretarea prevederilor art. 24 alin. (4) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 (...), penalitățile stabilite în procent pe zi de întârziere se calculează de la momentul indicat în încheierea pronunțată în cadrul procedurii reglementate de art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004, până la executarea obligației, **dar nu mai târziu de momentul expirării termenului de trei luni, înăuntrul căruia debitorul avea posibilitatea să execute în natură obligația, în caz de neexecutare***" (s.n.)[1]. Având în vedere caracterul special

pe zi de întârziere, care se face venit la bugetul de stat, iar reclamantului îi acordă penalități, în condițiile art. 906 din Codul de procedură civilă".

[1] Argumentele reținute de Înalta Curte de Casație și Justiție (parag. 93-98) sunt relevante pentru susținerea interpretării noastre: *„(...) în ceea ce privește data până*

al dispozițiilor art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004, apreciem că dezlegarea dată de Înalta Curte de Casație și Justiție acestuia își menține valabilitatea și după modificarea art. 906 alin. (4) CPC, astfel încât, în domeniul executării hotărârilor date în materia contenciosului administrativ, este admisibilă o

---

la care se stabilesc penalitățile, art. 906 alin. (3) din Codul de procedură civilă, la care face trimitere art. 24 din Legea nr. 554/2004, prevede că penalitățile se stabilesc «până la executarea obligației prevăzute în titlul executoriu». Această sintagmă trebuie interpretată în contextul întregului articol 24 din Legea nr. 554/2004, analiza coroborată conducând la concluzia că aceste penalități nu pot curge după împlinirea termenului de trei luni, în care debitorul ar fi trebuit să își execute obligația. Din analiza alin. (4) al art. 24 rezultă că după expirarea termenului de trei luni se consideră că mijloacele coercitive utilizate nu au avut eficiență și executarea silită nu este posibilă. Acesta este motivul pentru care, după împlinirea termenului în discuție, se procedează la stabilirea unor sume definitive atât în ceea ce privește amenzile aplicate în favoarea statului, cât și în ceea ce privește penalitățile acordate creditorului. În plus, prin aceeași încheiere se acordă și despăgubiri pentru neexecutarea obligației, în condițiile art. 892 din Codul de procedură civilă. ***Acordarea acestor despăgubiri pentru neexecutare confirmă, o dată în plus, faptul că în concepția legiuitorului o executare a sentinței, după expirarea termenului de 3 luni de la momentul aplicării amenzilor și penalităților, nu mai este previzibilă.*** *În raport cu această interpretare rezultă că sintagma «până la executarea obligației prevăzute în titlul executoriu» trebuie înțeleasă în sensul că cel târziu până la împlinirea termenului de trei luni, reglementat de art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004,* ***întrucât, după împlinirea acestui termen, nu mai este posibilă o executare în natură a obligației.*** *Ar fi, de altfel, disproporționat să i se recunoască creditorului posibilitatea de a influența întinderea sancțiunilor prin alegerea momentului la care formulează cererea de stabilire a sumelor finale. Penalitățile reglementate de art. 24 din Legea nr. 554/2004 au exclusiv un scop coercitiv, ele nu au un caracter reparator, nu corespund unui prejudiciu produs în patrimoniul creditorului (pentru repararea prejudiciului suferit de creditor ca urmare a neexecutării obligației înscrise în titlul executoriu se acordă despăgubiri în condițiile art. 892 din Codul de procedură civilă). Rațiunile pentru care legiuitorul a permis o sporire a patrimoniului creditorului cu valoarea penalităților, rațiuni care sunt legate de efortul de a impune executarea în natură a obligației principale, încetează din momentul în care o astfel de executare în natură nu mai este previzibilă, acceptându-se transformarea obligației de a face, în mod definitiv, într-o obligație de a da o sumă de bani. În consecință, instanța învestită cu o cerere întemeiată pe dispozițiile art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004 calculează penalități de la momentul indicat în încheierea pronunțată în cadrul procedurii reglementate de art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004, până la momentul executării obligației prevăzute în titlul executoriu, dar nu mai târziu de data la care se împlinește termenul de trei luni înăuntrul căruia debitorul avea posibilitatea să execute în natură obligația"* (s.n.).

singură cerere de stabilire a cuantumului definitiv al penalităților, care nu poate fi stabilit prin raportare la o perioadă mai mare de trei luni.

O altă modificare pe care o aduce Legea nr. 310/2018 cu privire la procedura de stabilire a sumei definitive datorate cu titlu de penalități vizează regimul juridic al încheierii prin care se pronunță instanța de executare. Astfel, în noua redactare, textul de lege nu mai precizează că încheierea este definitivă; prin urmare, această încheiere este supusă regimului juridic de drept comun al încheierilor instanței de executare, reglementat de art. 651 alin. (4) CPC, respectiv poate fi atacată cu apel în termen de 10 zile de la comunicare. Dispozițiile art. 906 alin. (2) CPC rămân nemodificate, astfel încât încheierea prin care este aplicată penalitatea își menține caracterul definitiv și după modificarea intervenită prin Legea nr. 310/2018.

În ceea ce privește aplicarea în timp a dispozițiilor art. 906 alin. (4) CPC, astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 310/2018, acestea sunt aplicabile numai în cazul în care cererea de executare formulată de creditor pentru executarea titlului ce conține obligația de a face sau de a nu face care implică faptul personal al debitorului este depusă la executorul judecătoresc după data intrării în vigoare a acestui act normativ. Potrivit art. 25 alin. (1) CPC, în procedurile execuționale în curs sunt aplicabile dispozițiile nemodificate ale art. 906 alin. (4) CPC, astfel cum au fost interpretate prin Decizia nr. 16/2017 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, adică, cu alte cuvinte, nu este posibilă formularea unor cereri succesive de stabilire a sumei definitive datorate cu titlu de penalitate. Nu excludem însă posibilitatea ca, pentru a beneficia de dispozițiile textului modificat prin Legea nr. 310/2018, creditorul să renunțe la executare, în temeiul art. 703 alin. (1) pct. 3 CPC, și să formuleze o nouă cerere de executare, după intrarea în vigoare a acestui act normativ, în măsura în care dispozițiile referitoare la prescripția dreptului de a obține executarea silită nu l-ar împiedica [potrivit art. 709 alin. (3) CPC, renunțarea la executare înlătură efectul întreruptiv de prescripție al cererii de executare la care s-a renunțat, precum și al actelor de executare efectuate].

Cu referire la regimul juridic al încheierii pronunțate în temeiul art. 906 alin. (4) CPC, dispozițiile acestuia, astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 310/2018, în sensul că încheierea poate fi atacată cu apel în termen de 10 zile de la comunicare, vor fi aplicabile numai în cazul în care cererea de executare silită este formulată după data intrării în vigoare a legii. Pentru încheierile date în dosare de executare pornite anterior, rămân aplicabile dispozițiile nemodificate, potrivit cu care încheierea este definitivă.

69. La articolul 915, alineatul (2) se modifică şi va avea următorul cuprins:

„(2) Dacă nici reclamantul şi nici pârâtul nu au locuinţa în ţară, părţile pot conveni expres să introducă cererea de divorţ la orice judecătorie din România. În lipsa unui asemenea acord, cererea de divorţ este de competenţa Judecătoriei Sectorului 5 al Municipiului Bucureşti."

FORMA ANTERIOARĂ

„(2) Dacă nici reclamantul şi nici pârâtul nu au locuinţa în ţară, părţile pot conveni să introducă cererea de divorţ la orice judecătorie din România. În lipsa unui asemenea acord, cererea de divorţ este de competenţa Judecătoriei Sectorului 5 al municipiului Bucureşti."

COMENTARII

Modificarea textului de lege a fost determinată de Decizia nr. 20/2016 a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, Completul competent să judece recursul în interesul legii[1], prin care s-a stabilit că *„acordul părţilor cu privire la alegerea instanţei care urmează să soluţioneze acţiunea de divorţ trebuie să fie exprimat expres"*. În motivarea deciziei (parag. 77) s-a reţinut că *„este necesar ca acordul părţilor, prevăzut de art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă, cu privire la alegerea instanţei care urmează a soluţiona acţiunea de divorţ să fie exprimat expres, în formă scrisă, iar, în situaţia în care litigiul este pendinte, şi verbal în faţa instanţei. În ambele cazuri, manifestarea de voinţă a părţilor în sensul opţiunii pentru o anumită instanţă trebuie să rezulte explicit fie din cuprinsul convenţiei, fie din susţinerile formulate în scris sau oral în faţa instanţei de judecată"*.

Faţă de modificarea dispoziţiilor art. 131 alin. (1) CPC[2], acordul trebuie să intervină până la primul termen de judecată la care părţile sunt legal citate şi pot pune concluzii.

În urma modificării, acordul părţilor trebuie să fie expres. Aceasta presupune fie o înţelegere anterioară introducerii cererii (înţelegere care să poată fi probată), fie manifestarea expresă de voinţă la solicitarea instanţei. Prin urmare, instanţa naţională învestită cu o cerere de divorţ între soţi care nu au locuinţa în ţară trebuie să pună în vedere pârâtului – în opinia noastră, încă în procedura prealabilă sau cel mai târziu la primul termen de judecată – să arate expres dacă este de acord cu învestirea respectivei instanţe, în caz contrar devenind aplicabile regulile generale de competenţă generală şi teritorială.

[1] Publicată în M. Of. nr. 1049 din 27 decembrie 2017.

[2] A se vedea *supra*, pct. 17.

Secțiunea a 2-a. Modificări aduse altor acte normative

§1. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă

Art. II. Articolul 13[1] din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 327 din 25 aprilie 2008, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 193/2008, cu modificările și completările ulterioare, se abrogă.

FORMA ANTERIOARĂ

*„**Art. 13[1].** (1) Dacă hotărârea pronunțată în cauza pentru care s-a încuviințat ajutorul public judiciar este supusă recursului, ajutorul public judiciar acordat în etapa procesuală imediat anterioară în forma prevăzută la art. 6 lit. a) se extinde de drept pentru redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și pentru exercitarea și susținerea acestuia.*

(2) Hotărârea pronunțată cu drept de recurs, însoțită de copia încheierii de încuviințare a ajutorului public judiciar se comunică de îndată baroului de avocați, în vederea verificării și confirmării sau, dacă este cazul, desemnării unui avocat cu drept de a pleda în fața instanței de recurs. Pentru recurs avocatul are dreptul la onorariu distinct, stabilit, potrivit legii, de instanța de recurs.

(3) Dacă partea nu a beneficiat de ajutor public judiciar în etapa procesuală anterioară recursului, solicitarea ajutorului public judiciar se face potrivit art. 13.

(4) De la data desemnării sau confirmării avocatului potrivit alin. (2) începe să curgă un nou termen pentru exercitarea căii de atac a recursului. Dispozițiile art. 13 alin. (4) teza finală sunt aplicabile în mod corespunzător.

(5) Instanța de recurs verifică dacă se mențin condițiile pentru ajutorul public judiciar acordat conform alin. (1). Dacă instanța constată că nu mai sunt îndeplinite condițiile, dispune, prin încheiere, încetarea acestuia și obligarea părții la restituirea, în tot sau în parte, a cheltuielilor avansate de stat sub formă de onorariu de avocat, potrivit alin. (2). Dispozițiile art. 21 sunt aplicabile."

COMENTARII

Abrogarea art. 13[1] din O.U.G. nr. 51/2008 are în vedere faptul că acest text de lege fusese introdus prin art. 69 pct. 2 din Legea nr. 76/2012 ca urmare

a reglementării soluției legislative a obligativității reprezentării părții în fața instanței de recurs prin avocat. Ca urmare a declarării neconstituționalității acestei soluții legislative și abrogării tuturor dispozițiilor Codului de procedură civilă cu privire la acesta[1], a intervenit și abrogarea art. 13[1] din O.U.G. nr. 51/2008.

Deși prin abrogarea art. 13[1] aparent este suprimată posibilitatea obținerii ajutorului public judiciar în forma arătată, în recurs, în realitate, vor rămâne aplicabile dispozițiile art. 12 alin. (1) din O.U.G. nr. 51/2008 (*„Ajutorul public judiciar se acordă oricând în cursul judecății, de la data formulării cererii de către persoana interesată, și se menține pe tot parcursul etapei procesuale în care a fost solicitat"*), respectiv cele ale art. 13 din același act normativ, care reglementează acordarea ajutorului public judiciar pentru exercitarea unei căi de atac. Potrivit acestuia din urmă, cererea pentru acordarea ajutorului public judiciar în vederea exercitării unei căi de atac se adresează instanței a cărei hotărâre se atacă, în mod obligatoriu, înăuntrul termenului pentru exercitarea căii de atac și se soluționează de urgență de un alt complet decât cel care a soluționat cauza pe fond. Prin introducerea cererii pentru acordarea ajutorului public judiciar, termenul pentru exercitarea căii de atac se întrerupe o singură dată, dacă solicitantul depune în termen de cel mult 10 zile înscrisurile doveditoare prevăzute de art. 14 din O.U.G. nr. 51/2008. De la data comunicării încheierii prin care s-a soluționat cererea de ajutor public judiciar ori, după caz, cererea de reexaminare, în sensul admiterii, respectiv al respingerii, începe să curgă un nou termen pentru exercitarea căii de atac. În cazul admiterii cererii de ajutor public judiciar în sensul acordării asistenței prin avocat, instanța comunică de îndată încheierea solicitantului și baroului de avocați, care este obligat să desemneze în 48 de ore un avocat cu drept de a pleda în fața instanței de apel sau, după caz, de recurs. Data desemnării avocatului și datele de identificare a acestuia se comunică instanței și solicitantului în cel mult 48 de ore, iar de la data desemnării avocatului începe să curgă un nou termen pentru exercitarea căii de atac.

[1] A se vedea *supra*, pct. 1 și 5-7.

BCU IAȘI - CENTRU UNIVERSITAR - BIBLIOTECA

§2. Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești, precum și pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă

Art. III. Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești, precum și pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 89 din 12 februarie 2013, cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

1. Articolul XI se abrogă.

FORMA ANTERIOARĂ

*„**Art. XI.** În aplicarea dispozițiilor art. 13 alin. (2) din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, în cazul instanțelor judecătorești și parchetelor, în recurs, cererile și concluziile pot fi formulate și susținute de către președintele instanței sau de către conducătorul parchetului, de către consilierul juridic ori de către judecătorul sau procurorul desemnat, în acest scop, de președintele instanței ori de conducătorul parchetului."*

COMENTARII

Dispozițiile art. XI din Legea nr. 2/2013 au fost abrogate în contextul abrogării, ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 485/2015, a dispozițiilor Codului de procedură civilă referitoare la obligativitatea reprezentării prin avocat sau consilier juridic în fața instanței de recurs[1]. Articolul XI făcea o aplicare specială a regulii referitoare la obligativitatea reprezentării de către avocat în etapa recursului, în ceea ce privește situația în care parte în proces este o instanță. Dispozițiile abrogate făceau trimitere la art. 13 alin. (2) CPC, modificat, la rândul său, prin Legea nr. 310/2018.

În opinia noastră, în afară de consilierul juridic, președintele curții de apel are atribuția reprezentării respectivei instanțe și a instanțelor aflate în circumscripția sa, însă nu în virtutea unui text expres din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, ci din interpretarea art. 170 alin. (1) coroborat cu alin. (2) lit. a) din regulament, cu următorul conținut: *„(1) La fiecare curte de apel funcționează, sub coordonarea președintelui, un consilier juridic. Consilierul juridic poate funcționa și la tribunale. (2) Consilierul juridic **sprijină președintele curții de apel** prin exercitarea următoarelor*

[1] A se vedea *supra*, pct. 1 și 5-7.

atribuții: a) reprezintă instanța și apără drepturile și interesele acesteia în fața autorităților publice, instituțiilor de orice natură, precum și în fața oricărei persoane juridice sau fizice, formulând, în acest sens, acțiuni, cereri, întâmpinări și alte lucrări" (s.n.).

2. La articolul XVII, alineatele (1) și (3) se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) Recursul și, dacă este cazul, motivele de casare se depun la instanța a cărei hotărâre se atacă.

.....

(3) Dispozițiile art. XIV alin. (2)-(4) și ale art. XV alin. (2)-(5) se aplică în mod corespunzător, cu excepția recursului care este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție. Termenul prevăzut la art. XV alin. (3) se dublează în cazul recursului."

FORMA ANTERIOARĂ

„(1) Recursul și, dacă este cazul, motivele de casare se depun la instanța a cărei hotărâre se atacă, în condițiile prevăzute la art. 83 alin. (3) și art. 84 din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată.

.....

(3) Dispozițiile art. XIV alin. (2)-(4) și ale art. XV alin. (2)-(5) se aplică în mod corespunzător, cu excepția recursului care este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție. Termenul prevăzut la art. XV alin. (3) se dublează în cazul recursului. Întâmpinarea trebuie redactată și semnată de avocatul sau consilierul juridic al intimatului, iar răspunsul la întâmpinare de avocatul sau consilierul juridic al recurentului."

COMENTARII

Modificarea constă în înlăturarea dispozițiilor care făceau referire la aplicabilitatea art. 83 alin. (3) și art. 84 CPC, respectiv a celor care impuneau redactarea de către avocat sau consilier juridic a întâmpinării și a răspunsului la întâmpinare.

3. La articolul XVIII, alineatul (2) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) În procesele pornite începând cu data intrării în vigoare a prezentei legi nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate până la data de 19 iulie 2017 inclusiv, în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a)-i) din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, cu modificările și completările

ulterioare, în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv. În procesele pornite anterior datei de 20 iulie 2017 inclusiv și nesoluționate prin hotărâre pronunțată până la data de 19 iulie 2017 inclusiv, precum și în procesele pornite începând cu data de 20 iulie 2017 și până la data de 31 decembrie 2018 inclusiv, nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a)-i) din Legea nr. 134/2010, republicată, cu modificările și completările ulterioare, în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, precum și în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare. De asemenea, în aceste procese nu sunt supuse recursului hotărârile date de instanțele de apel în cazurile în care legea prevede că hotărârile de primă instanță sunt supuse numai apelului."

FORMA ANTERIOARĂ

„(2) În procesele pornite începând cu data intrării în vigoare a prezentei legi și până la data de 31 decembrie 2015, nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a)-i) din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv. De asemenea, în aceste procese nu sunt supuse recursului hotărârile date de instanțele de apel în cazurile în care legea prevede că hotărârile de primă instanță sunt supuse numai apelului."

COMENTARII

Textul de lege clarifică chestiunea admisibilității recursului prin raportare la Decizia Curții Constituționale nr. 369/2017 și are la bază Decizia nr. 454/2018, prin care a fost admisă obiecția de neconstituționalitate a primei variante de modificare.

Din analiza dispozițiilor art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 și art. 483 alin. (2) CPC, astfel cum au fost modificate[1], rezultă că trebuie avute în vedere trei situații pentru a se stabili admisibilitatea recursului împotriva deciziei pronunțate în apel:

[1] Pentru modificarea art. 483 CPC, a se vedea *supra*, pct. 49.

– hotărâri pronunțate de instanțele de apel până la data de 19 iulie 2017 inclusiv, în procese pornite începând cu data intrării în vigoare a Legii nr. 2/2013 (15 februarie 2013) – nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate de instanțele de apel în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a)-i)[1] din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, cu modificările ulterioare, în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv, precum și hotărârile date de instanțele de apel în cazurile în care legea prevede că hotărârile de primă instanță sunt supuse numai apelului;

– hotărâri pronunțate de instanțele de apel începând cu data de 20 iulie 2017 (data publicării în Monitorul Oficial a Deciziei nr. 369/2017), în procese pornite până la data de 31 decembrie 2018 inclusiv (indiferent dacă acestea erau pornite la data de 20 iulie 2017) – nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a)-i) din Legea nr. 134/2010, republicată, cu modificările ulterioare, în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, precum și în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, precum și hotărârile date de instanțele de apel în cazurile în care legea prevede că hotărârile de primă instanță sunt supuse numai apelului;

---

[1] Aparent, noua redactare a art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 nu face referire și la cauzele prevăzute de art. 94 alin. (1) lit. j) CPC (*„cererile de împărțeală judiciară, indiferent de valoare"*). În realitate, s-a avut în vedere redactarea dată textului de lege anterior renumerotării și republicării Legii nr. 134/2010, ca urmare a modificărilor intervenite prin Legea nr. 138/2014. În cererile de partaj, legea nu a deschis calea de atac a recursului, astfel încât nu s-ar putea reține că dispozițiile art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013, astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 310/2018, modifică acest regim juridic; acest lucru, de altfel, nici nu ar fi posibil, având în vedere dispozițiile art. 27 CPC, care stabilesc, în materia legii aplicabile hotărârilor judecătorești, că acestea sunt supuse căilor de atac prevăzute de legea în vigoare la momentul începerii procesului. Scopul modificării art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 a fost acela de a clarifica admisibilitatea recursului în cauzele evaluabile în bani, ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017, nicidecum de a modifica dispozițiile referitoare la obiectul recursului pentru alte situații decât cele care ar intra sub incidența acestei decizii.

– hotărârile pronunțate de instanțele de apel în procesele pornite începând cu data de 1 ianuarie 2019 – nu sunt supuse recursului hotărârile prevăzute la art. 483 alin. (2) CPC.

În ceea ce privește primele două situații, legiuitorul a înțeles să deroge de la regula stabilită de art. 27 CPC, având în vedere Deciziile Curții Constituționale nr. 369/2017 și nr. 454/2018. Prin urmare, Decizia nr. 52/2018 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, rămâne lipsită de efecte juridice[1], iar sesizarea ce face obiect al dosarului 2658/1/2018 aflat pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept[2], rămâne fără obiect.

---

[1] Prin Decizia nr. 874 din 18 decembrie 2018 (M. Of. nr. 2 din 3 ianuarie 2019), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că *„prevederile art. 27 din Codul de procedură civilă, în interpretarea dată prin Decizia nr. 52 din 18 iunie 2018, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, sunt neconstituționale"*. Curtea a reținut că *„dispozițiile art. 27 din Codul de procedură civilă, în interpretarea dată prin Decizia nr. 52 din 18 iunie 2018, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, conduc la prelungirea, în timp, a efectelor unei norme constatate neconstituționale, prin Decizia nr. 369 din 30 mai 2017, ceea ce încălcă dispozițiile art. 147 alin. (4) din Constituție, ce consacră efectul imediat și general obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale, coroborate cu cele ale art. 16 alin. (1) și art. 21 alin. (1) și (2) privind accesul liber la justiție, precum și ale art. 126 alin. (3) referitoare la competența Înaltei Curți de Casație și Justiție. De asemenea, Curtea a reținut că această interpretare este contrară și jurisprudenței Curții Constituționale referitoare la efectele de ordin constituțional ale deciziilor sale prin care constată neconstituționalitatea unei norme legale, efecte care sunt de imediată aplicare asupra cauzelor pendinte"*.

[2] Potrivit informațiilor disponibile la adresa http://www.scj.ro/CMS/0/PublicMedia/GetIncludedFile?id=20150 (vizitată la 9 decembrie 2018), conținutul acestei sesizări este următorul: „Recursurile declarate împotriva hotărârilor judecătorești pronunțate după publicarea Deciziei Curții Constituționale nr. 369/30.05.2017 în Monitorul Oficial, în litigiile evaluabile în bani de până la 1.000.000 lei inclusiv, pornite anterior publicării deciziei (20 iulie 2017), recursuri nesoluționate până la data publicării în Monitorul Oficial a Deciziei Curții Constituționale nr. 454/04.07.2018 (01.10.2018), devin admisibile sau își mențin caracterul inadmisibil rezultat din interpretarea dispozițiilor art. 27 C. proc. civ. cu referire la art. 147 alin. (4) din Constituția României cât privește producerea efectelor Deciziei Curții Constituționale nr. 369/30.05.2017, dată de Înalta Curte de Casație și Justiție prin Decizia nr. 52/18.06.2018, publicată în M. Of. nr. 609/17.07.2018?"

Secțiunea a 3-a. Dispoziții tranzitorii

Art. IV. Recursurile declarate, potrivit legii, împotriva hotărârilor pronunțate în apel, începând cu data de 20 iulie 2017, de tribunale în cererile evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv, indiferent de calitatea părților, profesioniști sau neprofesioniști, se judecă de curțile de apel, iar recursurile declarate, potrivit legii, împotriva hotărârilor pronunțate în apel, începând cu data de 20 iulie 2017, de curțile de apel în cererile evaluabile în bani în valoare de peste 200.000 lei, indiferent de calitatea părților, profesioniști sau neprofesioniști, se judecă de Înalta Curte de Casație și Justiție.

COMENTARII

Textul de lege transpune în plan legislativ Decizia nr. 18/2018 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, potrivit cu care *„competența de soluționare a recursurilor declarate împotriva hotărârilor pronunțate în apel de către tribunale, în cauzele având ca obiect cereri evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv, ca urmare a pronunțării Deciziei nr. 369 din 30 mai 2017 a Curții Constituționale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 582 din 20 iulie 2017, revine curților de apel"*.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITAR

Capitolul al II-lea. Jurisprudență relevantă

Secțiunea 1. Decizii ale Curții Constituționale a României

1. Îndatorirea terților de a oferi executorului judecătoresc informații necesare executării. Rolul Ministerului Public

CPC, art. 660 alin. (3)

Dispozițiile art. 659 alin. (3) CPC *[devenit art. 660 alin. (3) în forma republicată – n.n.]* sunt neconstituționale, deoarece sunt neclare și lipsite de previzibilitate, fiind încălcate prevederile cuprinse în art. 1 alin. (5), art. 131 alin. (1) și art. 132 alin. (1) din Constituție.

Prevederile legale criticate sunt neclare, întrucât creează falsa impresie că Ministerul Public s-ar putea afla sub controlul executorului judecătoresc în faza executării silite a unui proces, și lipsite și de previzibilitate, întrucât nu reglementează mijloacele procedurale pe care Ministerul Public le are la îndemână în vederea îndeplinirii demersului prevăzut de lege, nu prevăd actele și măsurile procesuale pe care procurorul le poate dispune în acest sens, nu stabilesc modul de contestare a măsurilor dispuse, nu precizează în sarcina cărui parchet din cadrul Ministerului Public revine competența îndeplinirii măsurii și nu sunt însoțite de prevederi legale (care se pot regăsi și într-un act normativ separat) care să aloce resursele umane și materiale necesare (eventual suplimentare) de natură să asigure aplicarea în mod eficient a măsurilor legale.

Decizia nr. 473 din 21 noiembrie 2013,
M. Of. nr. 30 din 15 ianuarie 2014

(...) Curtea, examinând actul de sesizare, punctul de vedere al Guvernului, raportul întocmit de judecătorul-raportor, susținerile reprezentantului Avocatului Poporului, concluziile procurorului, dispozițiile de lege criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10, 29 și 32 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

UNIVERSITY LIBRARY

Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile art. 659 alin. (3) CPC, dispoziții ce au următoarea redactare: *„Dacă cei sesizați nu dispun de informațiile solicitate sau, după caz, refuză să le dea, Ministerul Public va întreprinde, la cererea executorului judecătoresc, diligențele necesare pentru aflarea informațiilor cerute, în special pentru identificarea entităților publice sau private la care debitorul are deschise conturi sau depozite bancare, plasamente de valori mobiliare, este acționar ori asociat sau, după caz, deține titluri de stat, bonuri de tezaur și alte titluri de valoare susceptibile de urmărire silită".*

În opinia autorului excepției de neconstituționalitate, prevederile legale criticate contravin dispozițiilor constituționale cuprinse în art. 1 alin. (5) privind obligativitatea respectării Constituției, a supremației sale și a legilor și în art. 131 alin. (1) privind rolul Ministerului Public.

Examinând excepția de neconstituționalitate prin prisma criticilor formulate de Avocatul Poporului și a concluziilor reprezentantului Ministerului Public, Curtea constată că aceasta este întemeiată, pentru considerentele ce vor fi enunțate în continuare.

Curtea reține că Avocatul Poporului a invocat, în primul rând, încălcarea art. 1 alin. (5) din Constituție care consacră principiul respectării obligatorii a legilor. Curtea constată că, pentru a putea fi respectată de destinatarii săi, legea trebuie să îndeplinească anumite cerințe de claritate și previzibilitate, astfel încât acești destinatari să își poată adapta în mod corespunzător conduita.

În acest sens, atât Curtea Constituțională, cât și Curtea Europeană a Drepturilor Omului au statuat, de principiu, că orice act normativ trebuie să îndeplinească anumite condiții calitative, printre acestea numărându-se previzibilitatea, ceea ce presupune că acesta trebuie să fie suficient de precis și clar pentru a putea fi aplicat; astfel, formularea cu o precizie suficientă a actului normativ permite persoanelor interesate – care pot apela, la nevoie, la sfatul unui specialist – să prevadă într-o măsură rezonabilă, în circumstanțele speței, consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat. Desigur, poate să fie dificil să se redacteze legi de o precizie totală și o anumită suplețe poate chiar să se dovedească de dorit, suplețe care nu trebuie să afecteze însă previzibilitatea legii (a se vedea, în acest sens, Decizia Curții Constituționale nr. 903 din 6 iulie 2010, publicată în M. Of. nr. 584 din 17 august 2010, Decizia Curții Constituționale nr. 743 din 2 iunie 2011, publicată în M. Of. nr. 579 din 16 august 2011, Decizia nr. 1 din 11 ianuarie 2012, publicată în M. Of. nr. 53 din 23 ianuarie 2012, și Decizia nr. 447 din 29 octombrie 2013, publicată în M. Of. nr. 674 din 1 noiembrie 2013, precum și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la care se reține, spre exemplu, Hotărârea din

15 noiembrie 1996, pronunțată în cauza *Cantoni c. Franței*, parag. 29, Hotărârea din 25 noiembrie 1996, pronunțată în cauza *Wingrove c. Regatului Unit*, parag. 40, Hotărârea din 4 mai 2000, pronunțată în cauza *Rotaru c. României*, parag. 55, Hotărârea din 9 noiembrie 2006, pronunțată în cauza *Leempoel & S.A. ED. Ciné Revue c. Belgiei*, parag. 59).

Ca atare, analizând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată că dispozițiile legale criticate sunt ***neclare*** și ***lipsite de previzibilitate***.

A. *Ele sunt **neclare***, întrucât creează falsa impresie că Ministerul Public s-ar putea afla sub controlul executorului judecătoresc în faza executării silite a unui proces. În acest context, trebuie reținut că, potrivit dispozițiilor art. 132 alin. (1) din Constituția României, *„Procurorii își desfășoară activitatea potrivit principiului legalității, al imparțialității și al controlului ierarhic, sub autoritatea ministrului justiției"*. Mai mult, potrivit art. 62 alin. (4) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată în M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005, *„Parchetele sunt independente în relațiile cu instanțele judecătorești, precum și cu celelalte autorități publice"*.

Este adevărat că, în activitatea judiciară, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor, dar dispozițiile legale criticate transferă în sarcina procurorului atribuții în domeniul executării silite, prin efectuarea, *la cererea executorului judecătoresc*, a unor demersuri concrete, ceea ce duce la instituirea unor raporturi de subordonare între executorul judecătoresc, pe de o parte, și procuror, pe de altă parte.

Curtea reține că legiuitorul poate atribui anumite competențe procurorului în această fază a procesului civil, chiar dacă atribuțiile Ministerului Public se exercită, în principal, în activitatea judiciară penală (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 71 din 5 martie 2002, publicată în M. Of. nr. 309 din 10 mai 2002). Acest lucru trebuie realizat însă cu respectarea dispozițiilor constituționale.

Desigur, legiuitorul are posibilitatea de a institui diverse mecanisme care să presupună și implicarea organelor de cercetare penală, în condițiile în care Ministerului Public i s-ar putea adresa, în faza executării silite, o solicitare pentru a obține informațiile dorite. Aceste mecanisme trebuie, însă, să prevadă posibilitatea procurorului de a aprecia asupra necesității intervenției sale, *în raport cu interesele generale ale societății, necesitatea apărării ordinii de drept, precum și a drepturilor și libertăților cetățenilor* [potrivit art. 131 alin. (1) din Constituție].

Oricare ar fi opțiunea legislativă viitoare a legiuitorului, acesta trebuie să țină cont, în afară de prevederile constituționale menționate, și de jurisprudența

Curții Europene a Drepturilor Omului, cum ar fi, de exemplu, Hotărârea din 15 ianuarie 2009, pronunțată în cauza *Menchinskaya c. Rusiei*, parag. 35. Astfel, potrivit acestei jurisprudențe, intervenția procurorului în procesul civil poate fi justificată de anumite circumstanțe, cum ar fi protecția unor grupuri vulnerabile – copii, persoane cu dizabilități – despre care se presupune că nu își pot apăra singure interesele, atunci când numeroși cetățeni sunt afectați de anumite fapte sau interesele statului trebuie să fie protejate.

De altfel, în același sens, s-a mai pronunțat Curtea Constituțională atunci când a reținut că, în ceea ce privește procesul civil, acesta este prin natura sa un proces în care se confruntă interese private. De aceea, pe cale de consecință, în mod obiectiv, rolul Ministerului Public este mai redus (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 71 din 5 martie 2002, publicată în M. Of. nr. 309 din 10 mai 2002).

Această îndatorire a legiuitorului decurge din faptul că România a devenit parte la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în urma ratificării ei prin Legea nr. 30/1994, publicată în M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994, asumându-și obligația de a respecta prevederile acestei convenții, ***precum și interpretarea dată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului acestei convenții, în limitele prevăzute de această convenție***, în conformitate cu prevederile art. 46, potrivit cărora *„Înaltele părți contractante se angajează să se conformeze hotărârilor definitive ale Curții în litigiile în care ele sunt părți"* (a se vedea, în acest sens, și Decizia Curții Constituționale nr. 233 din 15 februarie 2011, publicată în M. Of. nr. 340 din 17 mai 2011).

Așadar, Curtea constată că aceste mecanisme ar putea interveni numai în cazuri strict determinate și numai după epuizarea de către executorul judecătoresc a tuturor mijloacelor juridice prevăzute de lege, în vederea punerii în executare a titlurilor executorii [de exemplu, acesta are la dispoziție instrumentele legale prevăzute de art. 659 alin. (1) coroborat cu art. 187 alin. (1) pct. 2 lit. f) și art. 189 CPC].

B. *Dispozițiile legale sunt **lipsite și de previzibilitate***, întrucât, așa cum arată și autorul excepției de neconstituționalitate, ele *nu reglementează mijloacele procedurale* pe care Ministerul Public le are la îndemână în vederea îndeplinirii demersului prevăzut de lege, *nu prevăd actele și măsurile procesuale* pe care procurorul le poate dispune în acest sens, *nu stabilesc modul de contestare a măsurilor dispuse și nu precizează în sarcina cărui parchet din cadrul Ministerului Public* revine competența îndeplinirii măsurii [având în vedere, cu privire la cel din urmă aspect reținut, art. 650 alin. (1) și art. 651 alin. (1) CPC].

De asemenea, Curtea remarcă faptul că dispozițiile legale criticate nu sunt însoțite de prevederi legale (care se pot regăsi și într-un act normativ separat) care să aloce resursele umane și materiale necesare (eventual suplimentare) de natură să asigure aplicarea în mod eficient a măsurilor legale. Exigențele statului de drept impun adoptarea unui **cadru legislativ integrat** care să permită aplicarea efectivă și eficientă a dispozițiilor legale, astfel încât drepturile și/sau măsurile prevăzute să nu fie teoretice și iluzorii.

În aceste condiții, Curtea constată încălcarea dispozițiilor constituționale cuprinse în art. 1 alin. (5), art. 131 alin. (1) și art. 132 alin. (1).

Pentru considerentele expuse, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, precum și al art. 1-3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 și 32 din Legea nr. 47/1992,

Curtea Constituțională, în numele legii, decide:

Admite excepția de neconstituționalitate ridicată direct de Avocatul Poporului și constată că dispozițiile art. 659 alin. (3) CPC sunt neconstituționale.

Definitivă și general obligatorie.

2. Obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs prin avocat. Persoană fizică

CPC, art. 13 alin. (2) teza a II-a, art. 83 alin. (3), art. 486 alin. (3)

Dispozițiile cuprinse în art. 13 alin. (2) teza a II-a, art. 83 alin. (3), precum și în art. 486 alin. (3) CPC, cu referire la mențiunile care decurg din obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs de către persoanele fizice prin avocat, sunt neconstituționale.

Măsura reprezentării și asistării prin avocat în etapa procesuală a recursului nu este proporțională cu scopul urmărit de legiuitor, avantajul public fiind nesemnificativ în raport cu gradul de afectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale individului consacrate de art. 21 și art. 24 din Constituție privind accesul liber la justiție și dreptul la apărare.

Decizia nr. 462 din 17 septembrie 2014,
M. Of. nr. 775 din 24 octombrie 2014

(...) 20. Curtea, examinând încheierile de sesizare, punctele de vedere ale Avocatului Poporului, rapoartele întocmite de judecătorul-raportor, notele scrise depuse, susținerile părții prezente, concluziile procurorului,

dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

21. Obiectul excepției de neconstituționalitate, astfel cum rezultă din încheierile de sesizare, îl constituie dispozițiile art. 13 alin. (2), art. 83 alin. (3) și art. 486 alin. (3) CPC. Din analiza dosarelor cauzelor, Curtea reține că, în realitate, se critică doar dispozițiile art. 13 alin. (2) teza a doua, art. 83 alin. (3), precum și art. 486 alin. (3) cu referire la mențiunile care decurg din obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs prin avocat, texte asupra cărora urmează a se pronunța prin prezenta decizie și care au următorul cuprins:

– Articolul 13 alin. (2) teza a doua: *„În recurs, cererile și concluziile părților nu pot fi formulate și susținute decât prin avocat sau, după caz, consilier juridic, cu excepția situației în care partea sau mandatarul acesteia, soț ori rudă până la gradul al doilea inclusiv, este licențiată în drept."*;

– Articolul 83 alin. (3): *„La redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea recursului, persoanele fizice vor fi asistate și, după caz, reprezentate, sub sancțiunea nulității, numai de către un avocat, în condițiile legii, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 13 alin. (2)."*;

– Articolul 486 alin. (3): *„Mențiunile prevăzute la alin. (1) lit. a) și c)-e), precum și cerințele menționate la alin. (2) sunt prevăzute sub sancțiunea nulității. Dispozițiile art. 82 alin. (1), art. 83 alin. (3) și ale art. 87 alin. (2) rămân aplicabile."*

22. Autorii excepției de neconstituționalitate susțin că dispozițiile de lege criticate contravin prevederilor constituționale ale art. 16 privind principiul egalității în fața legii, art. 21 privind accesul liber la justiție, art. 24 privind dreptul la apărare, art. 31 alin. (2) privind dreptul la o informare corectă, art. 52 privind dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică, art. 124 alin. (2) privind înfăptuirea justiției, precum și ale art. 6 privind dreptul la un proces echitabil și art. 13 privind dreptul la un recurs efectiv din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. În consecință, Curtea reține că autorii excepției invocă normele de referință din Constituție, astfel cum acestea se interpretează, potrivit art. 20 alin. (1) din Constituție, și prin prisma dispozițiilor art. 6 și art. 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

23. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată că textele legale criticate reglementează obligativitatea reprezentării și asistării părților prin avocat în calea de atac a recursului, respectiv obligativitatea redactării cererii de recurs, precum și exercitarea și susținerea recursului numai prin avocat. În aplicarea acestor reglementări cu caracter de principiu, legiuitorul a prevăzut că recursul și motivele de recurs se depun cu respectarea obligației referitoare la reprezentare, întâmpinarea se redactează și se semnează de avocatul intimatului, iar răspunsul la întâmpinare de avocatul recurentului.

24. În privința încălcării art. 21 din Constituție referitor la accesul liber la justiție, Curtea reține că acest drept constituțional reprezintă fundamentul art. 129 din Constituție potrivit căruia *„Împotriva hotărârilor judecătorești părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac, în condițiile legii"*. Prin urmare, legiuitorul poate să reglementeze, în privința căilor de atac, termene, forma și conținutul, instanța la care se depun, competența și modul de judecare, soluțiile ce pot fi adoptate astfel cum prevede și art. 126 alin. (2) din Constituție potrivit căruia *„Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege"*. De aceea, Curtea a reținut că accesul liber la justiție nu vizează numai acțiunea introductivă la prima instanță de judecată, ci și sesizarea oricăror altor instanțe care, potrivit legii, au competența de a soluționa fazele ulterioare ale procesului, deci inclusiv cu privire la exercitarea căilor de atac, deoarece apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor legitime ale persoanelor presupune, în mod logic, și posibilitatea acționării împotriva hotărârilor judecătorești considerate ca fiind nelegale sau neîntemeiate. Ca urmare, limitarea dreptului unor părți ale unuia și aceluiași proces de a exercita căile legale de atac constituie o limitare a accesului liber la justiție (Decizia nr. 482 din 9 noiembrie 2004, publicată în M. Of. nr. 1200 din 15 decembrie 2004).

25. În continuare, Curtea reține că accesul la justiție nu este un drept absolut, putând fi limitat prin anumite condiții de formă și de fond impuse de legiuitor, prin raportare la dispozițiile art. 21 din Constituție. Aceste condiționări nu pot fi acceptate dacă afectează dreptul fundamental în chiar substanța sa. Prin urmare, limitările aduse dreptului fundamental sunt admisibile doar în măsura în care vizează un scop legitim și există un raport de proporționalitate între mijloacele folosite de legiuitor și scopul urmărit de acesta (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 176 din 24 martie 2005, publicată în M. Of. nr. 356 din 27 aprilie 2005).

26. În consecință, Curtea reține că stabilirea unor condiționări pentru introducerea acțiunilor în justiție nu constituie, în sine, o încălcare a accesului

liber la justiție, el presupunând accesul la mijloacele procedurale prin care se înfăptuiește justiția, fiind de competența exclusivă a legiuitorului de a institui regulile de desfășurare a procesului în fața instanțelor judecătorești, soluție ce rezultă din dispozițiile art. 126 alin. (2) din Constituție (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 1 din 8 februarie 1994, publicată în M. Of. nr. 69 din 16 martie 1994). Însă legiuitorul este ținut să o facă orientându-se după principiul *est modus in rebus*, respectiv să fie preocupat ca exigențele instituite să fie îndeajuns de rezonabile încât să nu pună sub semnul întrebării însăși existența dreptului (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 39 din 29 ianuarie 2004, publicată în M. Of. nr. 217 din 12 martie 2004, și Decizia nr. 40 din 29 ianuarie 2004, publicată în M. Of. nr. 229 din 16 martie 2004). În aceste condiții orice limitare a accesului liber la justiție, oricât de neînsemnată ar fi, trebuie să fie temeinic justificată, analizându-se în ce măsură dezavantajele create de ea nu cumva depășesc posibilele avantaje (Decizia nr. 266 din 7 mai 2014, publicată în M. Of. nr. 464 din 25 iunie 2014). Așadar, instituirea unei căi de atac ca modalitate de acces la justiție implică în mod necesar și asigurarea posibilității de a o utiliza pentru toți cei care au un drept, un interes legitim, capacitate și calitate procesuală și revine Curții Constituționale competența de a analiza caracterul proporțional al condiției suplimentare impuse (a se vedea *mutatis mutandis* Decizia nr. 39 din 29 ianuarie 2004 și Decizia nr. 40 din 29 ianuarie 2004, precitate).

27. Având în vedere cele anterior expuse, Curtea constată că accesul, formularea și exercitarea căilor de atac, așadar, în cauza de față, a recursului, reprezintă un aspect al accesului liber la justiție, drept fundamental protejat de art. 21 din Constituție.

28. Curtea reține, totodată, că, prin instituirea obligativității reprezentării și asistării părților prin avocat ca o condiție de admisibilitate a exercitării căii de atac a recursului, legiuitorul a reglementat o limită a accesului liber la justiție, aspect care se constituie într-o veritabilă intervenție a statului în configurarea și structurarea acestui drept fundamental. De asemenea, Curtea constată că, de principiu, o asemenea intervenție a statului este permisă tocmai datorită naturii dreptului prevăzut la art. 21 din Constituție, drept care presupune, în mod intrinsec, o reglementare statală.

29. Întrucât exercitarea căilor de atac reprezintă o fațetă a accesului liber la justiție și fiind vorba de o intervenție etatică, îi revine Curții Constituționale sarcina de a analiza, prin prisma unui test de proporționalitate dezvoltat în jurisprudența sa (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 266 din 21 mai 2013, publicată în M. Of. nr. 443 din 19 iulie 2013), dacă limitele impuse prin

intervenția legiuitorului acestui drept – respectiv reglementarea obligativității reprezentării și asistării prin avocat în etapa procesuală a recursului – reprezintă o limitare rezonabilă care să nu fie disproporționată cu obiectivul urmărit și care să nu transforme dreptul într-unul iluzoriu/teoretic. Astfel, în cele ce vor urma, Curtea va analiza dacă limitările aduse dreptului de a ataca prin recurs hotărârile judecătorești din perspectiva accesului liber la justiție au un scop legitim și sunt proporționale cu acel scop.

30. Conform principiului proporționalității, orice măsură luată trebuie să fie **adecvată** – capabilă în mod obiectiv să ducă la îndeplinirea scopului, **necesară** – indispensabilă pentru îndeplinirea scopului și **proporțională** – justul echilibru între interesele concrete pentru a fi corespunzătoare scopului urmărit. Astfel, în vederea realizării testului de proporționalitate, Curtea trebuie, mai întâi, să stabilească scopul urmărit de legiuitor prin măsura criticată și dacă acesta este unul legitim, întrucât testul de proporționalitate se va putea raporta doar la un scop legitim.

31. Curtea constată că, astfel cum rezultă din expunerea de motive care a însoțit proiectul Codului de procedură civilă, scopul urmărit de legiuitor prin instituirea obligației persoanelor fizice de a fi asistate și, după caz, reprezentate de avocat la redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea acestuia îl reprezintă impunerea unei rigori și discipline procesuale pentru evitarea introducerii unor cereri de recurs în mod abuziv, șicanator sau informe, care nu se încadrează în mod riguros în motivele de recurs. Prin urmare, legiuitorul, pe de o parte, a urmărit asigurarea unei reprezentări juridice adecvate a părților și, pe de altă parte, asigurarea funcționării corespunzătoare a instanțelor de recurs care examinează numai chestiuni de legalitate, respectiv conformitatea hotărârii pronunțate cu legea. Această regulă corespunde noii viziuni asupra recursului reglementat ca o cale extraordinară de atac, potrivit căreia condițiile de exercitare sunt stricte, iar motivele de recurs sunt limitativ circumscrise respectării legalității. Prin urmare, Curtea constată că scopul urmărit de legiuitor este unul legitim.

32. În continuare, Curtea urmează să examineze dacă prevederile legale criticate sunt adecvate scopului urmărit. Instituirea obligativității reprezentării și asistării părților prin avocat în calea de atac a recursului, respectiv obligația redactării cererii de recurs, precum și a exercitării și susținerii recursului numai prin avocat, este *in abstracto* o măsură adecvată pentru impunerea unei rigori și discipline procesuale.

33. Cu privire la caracterul necesar al măsurii criticate, Curtea constată că potrivit art. 126 alin. (2) din Constituție legiuitorul este singurul în drept să

stabilească procedura de judecată, așadar să aleagă procedura potrivită în raport cu scopul legitim urmărit. În speță, scopul legitim urmărit este buna administrare a justiției prin creșterea calității actului de justiție în procedura recursului, astfel încât reprezentarea și asistarea prin avocat este, de principiu, conformă acestui scop. De aceea, Curtea apreciază că opțiunea legiuitorului pentru această măsură, prin prisma finalității sale, este necesară pentru atingerea scopului urmărit. Însă, Curtea reține că, pentru motivele ce se vor arăta în continuare, această măsură, astfel cum a fost reglementată, nu apare ca fiind proporțională cu scopul legitim urmărit din perspectiva relației existente între interesul general invocat și cel individual.

34. Astfel, referitor la existența justului echilibru între măsura care a determinat limitarea dreptului de acces liber la justiție și scopul legitim urmărit, Curtea constată că nu există un raport rezonabil de proporționalitate între cerințele de interes general referitoare la buna administrare a justiției și protecția drepturilor fundamentale ale individului, dispozițiile legale criticate consacrând un dezechilibru între cele două interese concurente.

35. În acest context, Curtea reține că prin condiționările impuse realizării interesului general menționat este afectat în mod iremediabil interesul individual, respectiv cel al persoanei care dorește să recurgă la concursul justiției în vederea realizării drepturilor și intereselor sale subiective. Astfel, condiționarea exercitării căii de atac de încheierea, în mod obligatoriu, a unui contract de asistență judiciară, drept condiție de admisibilitate a recursului, impune în sarcina individului atât condiții excesive pentru exercitarea căii de atac a recursului, cât și costuri suplimentare și semnificative în raport cu cheltuielile efectuate de cetățean pentru plata serviciului justiției.

36. Curtea reține că o atare condiție, în sine, este excesivă, depășind cadrul constituțional referitor la exercitarea căilor de atac, astfel cum s-a prevăzut la parag. 26 din prezenta decizie. Legiuitorul trebuie să se preocupe de aplicarea riguroasă a principiului *est modus in rebus*, întrucât instituirea unei căi de atac ca modalitate de acces la justiție implică, de principiu, asigurarea posibilității de a o utiliza pentru toți cei care au un drept, un interes legitim, capacitate și calitate procesuală. De aceea, dacă legiuitorul prevede obligativitatea reprezentării și asistării prin avocat în etapa procesuală a recursului, trebuie să reglementeze un mecanism de natură a permite realizarea scopului legitim urmărit la standardul calitativ propus, fără a impune o sarcină excesivă părților, indiferent de natura acesteia. În acest sens, Curtea reține că prin efectul dispozițiilor criticate se produce un dezechilibru în defavoarea justițiabilului,

în sensul că acesta trebuie să suporte costurile sau sancțiunile procedurale, după caz.

37. Cu privire la costurile financiare pe care le implică această procedură în sarcina cetățenilor, Curtea reține că, potrivit art. 486 alin. (2) teza întâi CPC, la cererea de recurs se va atașa dovada achitării taxei de timbru, al cărui cuantum este stabilit prin O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, publicată în M. Of. nr. 392 din 29 iunie 2013. Aceasta prevede la art. 24 alin. (1) că recursul împotriva hotărârilor judecătorești se taxează cu 100 lei dacă se invocă unul sau mai multe dintre motivele prevăzute la art. 488 alin. (1) pct. 1-7 CPC, iar în cazul în care se invocă încălcarea sau aplicarea greșită a normelor de drept material [art. 488 alin. (1) pct. 8], pentru cereri și acțiuni evaluabile în bani, recursul se taxează cu 50% din taxa datorată la suma contestată, dar nu mai puțin de 100 lei. În aceeași ipoteză, pentru cererile neevaluabile în bani, se taxează cu 100 lei. La fel se taxează și cererile: pentru exercitarea recursului împotriva hotărârilor prin care s-a respins cererea ca prematură, inadmisibilă, prescrisă sau pentru autoritate de lucru judecat; prin care s-a luat act de renunțarea la dreptul pretins sau la renunțarea la judecată; prin care se consfințește învoiala părților, se taxează cu 50 lei [art. 25 alin. (2)]. Cererea pentru exercitarea căii de atac care vizează numai considerentele hotărârii se timbrează, în toate situațiile, cu 100 lei.

38. Așadar, Curtea reține că prin aplicarea textelor de lege criticate, pe lângă cheltuielile ocazionate de plata acestor taxe, cetățeanului i s-a impus obligația formulării și susținerilor cererilor în recurs prin avocat, ceea ce presupune noi cheltuieli – suplimentare – în sarcina sa.

39. Prin urmare, Curtea trebuie să analizeze în ce măsură aceste cheltuieli care nu fac obiectul plății serviciului justiției prestat de către instanțele judecătorești pot intra sub incidența ajutorului public judiciar, astfel cum acesta este reglementat prin O.U.G. nr. 51/2008, precum și sfera cetățenilor care pot beneficia de acest ajutor. O atare analiză este necesară pentru a se putea determina dacă statul a reglementat o procedură de asistență judiciară corespunzătoare cu noile cerințe procedural civile impuse în vederea garantării accesului efectiv la calea de atac a recursului (a se vedea *mutatis mutandis* Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 17 iulie 2012, pronunțată în cauza *Muscat c. Maltei*, parag. 46).

40. Curtea constată că obligația reprezentării prin avocat în etapa procesuală a recursului prevăzută de Codul de procedură civilă a fost corelată cu dispozițiile O.U.G. nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă, publicată în M. Of. nr. 327 din 25 aprilie 2008, aprobată cu modificări

și completări prin Legea nr. 193/2008, publicată în M. Of. nr. 723 din 24 octombrie 2008, cu modificările și completările ulterioare, precum și cu cele ale art. 71-73 din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată în M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2011, cu modificările ulterioare. Potrivit acestor reglementări, orice persoană fizică poate beneficia de ajutor public judiciar sub forma asistenței prin avocat în cauze civile, comerciale, administrative, de muncă și asigurări sociale, precum și în alte cauze, cu excepția celor penale. Ajutorul public judiciar se poate acorda separat sau cumulat și nu poate depăși în cursul unui an suma maximă echivalentă cu 10 salarii minime brute pe țară. Sumele reprezentând ajutorul public judiciar se acordă în întregime de către stat în situația persoanelor al căror venit mediu net lunar pe membru de familie (în ultimele două luni) se situează sub 300 lei, și în valoare de 50% în situația în care venitul se situează sub 600 lei. Potrivit art. 13 din O.U.G. nr. 51/2008, ajutorul public judiciar pentru exercitarea unei căi de atac se poate acorda în urma unei noi cereri care se adresează instanței a cărei hotărâre se atacă, în mod obligatoriu, înăuntrul termenului pentru exercitarea căii de atac. Termenul pentru exercitarea căii de atac se întrerupe o singură dată, dacă solicitantul depune în termen de cel mult 10 zile înscrisurile doveditoare. De asemenea, ajutorul public judiciar acordat sub forma asistenței prin avocat în etapa procesuală imediat anterioară recursului se extinde de drept pentru redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și pentru exercitarea și susținerea acestuia.

41. Având în vedere cele de mai sus, Curtea reține că acordarea ajutorului public judiciar se referă la persoane care nu pot face față din punct de vedere financiar cheltuielilor ocazionate de desfășurarea procedurilor judiciare și ale căror venituri se încadrează în limitele de venit prevăzute de O.U.G. nr. 51/2008. Prin urmare, este evident că ajutorul public judiciar vizează „persoane aflate în dificultate materială" și se acordă „numai în acele situații în care cheltuielile certe sau previzibile periclitează întreținerea solicitantului și a persoanelor aflate în întreținerea sa. Situația materială se apreciază în raport cu sursele de venit ale solicitantului și ale membrilor familiei, precum și cu obligațiile periodice pe care aceștia le au" (a se vedea, în acest sens, nota de fundamentare a O.U.G. nr. 51/2008). Așadar, Curtea constată că ajutorul public judiciar privește o categorie redusă de cetățeni, având în vedere și faptul că, pe lângă limitele de venit stabilite, se poate beneficia de acest ajutor numai într-o anumită limită în cursul unui an, limită ce se referă la toate formele de ajutor public judiciar, și nu doar la asistența juridică prin avocat necesară pentru îndeplinirea condiției de admisibilitate a recursului. Or, obligativitatea

reprezentării și asistării prin avocat în etapa procesuală a recursului se răsfrânge asupra tuturor cetățenilor, chiar și asupra celor ale căror limite de venit nu se încadrează în prevederile ordonanței de urgență și care nu dispun întotdeauna de mijloace materiale pentru a plăti un avocat. Astfel, ajutorul public judiciar nu își găsește incidența și aplicarea în privința cvasimajorității cetățenilor, ceea ce echivalează cu reducerea corespunzătoare a patrimoniului lor, fără ca această reducere să reprezinte contravaloarea unui serviciu prestat de autoritățile statului. De aceea, ajutorul public judiciar nu poate fi considerat un remediu judiciar capabil să asigure accesul tuturor cetățenilor la calea de atac a recursului. În consecință, ținând cont de cele arătate, Curtea constată că ajutorul public judiciar nu este un instrument apt să surmonteze și să corecteze inechitățile de fapt care pot apărea în urma aplicării textelor legale criticate, din moment ce calea de atac a recursului se închide definitiv pentru acești justițiabili.

42. În consecință, aceste cheltuieli obligatorii se alătură celor efectuate cu plata taxei judiciare de timbru, rezultând o sarcină disproporționată pentru cetățeni, sarcină care, de altfel, se poate reflecta și asupra bugetului de stat. Or, de principiu, o asemenea sarcină financiară fiind suportată de justițiabil, creează un cadru juridic de natură a-l descuraja pe acesta să apeleze la serviciul justiției.

43. Așadar, concluzionând, Curtea, având în vedere faptul că dreptul de a obține asistență juridică nu este un drept absolut, constată că sfera persoanelor care beneficiază de acest sprijin este redusă în mod semnificativ prin limitele impuse de legea specială, în condițiile în care calea de atac a recursului este deschisă tuturor persoanelor care au un interes în a o promova, interes care nu ar mai putea fi valorificat având în vedere costurile promovării unei asemenea proceduri. Curtea reține că statul nu a reușit să implementeze un mecanism coerent și eficient care să asigure posibilitatea efectivă a cetățenilor de a recurge la calea de atac a recursului. În acest context, Curtea apreciază că în vederea atingerii standardului de creștere a calității actului de justiție pe care legiuitorul și l-a propus, trebuie stabilite remedii corelative obligațiilor impuse justițiabililor pentru a nu îngreuna situația procesuală și financiară a acestora. În acest sens, statul are obligația de a reglementa măsuri pozitive pentru a asigura caracterul efectiv al dreptului de acces liber la justiție (a se vedea, în acest sens, Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 9 octombrie 1979, pronunțată în cauza *Airey c. Irlandei*, parag. 25); în consecință, acesta trebuie să prevadă un mecanism de asistență judiciară pentru a asigura accesul efectiv la instanță, atunci când este reglementată

obligativitatea asistenței prin avocat (a se vedea, în acest sens, hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului din 9 octombrie 1979, pronunțată în cauza *Airey c. Irlandei*, parag. 26, și din 25 iunie 2013, pronunțată în cauza *Anghel c. Italiei*, parag. 51).

44. De asemenea, în timp ce accesul liber la justiție aparține persoanei care se consideră vătămată, dreptul la apărare aparține oricărei persoane, inclusiv intimatului din procesul civil, atunci când este promovată calea de atac a recursului. În această situație, implicit intimatul, care nu are interes în exercitarea acestei căi de atac, are obligația de a încheia un contract de asistență juridică cu un avocat în vederea redactării și depunerii întâmpinării, situație în care și acesta poate beneficia de ajutor public judiciar, în condițiile legii speciale.

45. Prin urmare, deși teoretic statul permite accesul la justiție, practic persoana interesată nu se poate adresa judecătorului. Or, cum drepturile fundamentale trebuie garantate într-o manieră concretă și reală, iar nu iluzorie și teoretică, imposibilitatea concretă de sesizare a unei instanțe de către persoana interesată constituie o încălcare a dreptului acesteia de acces la justiție (a se vedea, în acest sens, Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 9 octombrie 1979, pronunțată în cauza *Airey c. Irlandei*, parag. 25).

46. Mai departe, Curtea trebuie să ia în considerare că excepțiile de neconstituționalitate au fost ridicate în dosare legate de materia contenciosului administrativ. În această materie, spre deosebire de dreptul comun unde hotărârile pronunțate în primă instanță pot fi atacate cu apel cu toate consecințele care decurg din aceasta, Curtea observă că, potrivit art. 7 alin. (3) din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în M. Of. nr. 365 din 30 mai 2012, legiuitorul a optat pentru menținerea căii de atac a recursului, și nu pentru înlocuirea acestuia cu calea de atac a apelului. În lumina noului Cod de procedură civilă, recursul în materia contenciosului administrativ este esențialmente diferit de recursul exercitat în această materie în vechea reglementare, care permitea, de principiu, examinarea cauzei sub toate aspectele pe calea recursului. Așadar, ca urmare a acestei excluderi, *hotărârile primei instanțe date în* litigiile de contencios administrativ *rămân a fi supuse în continuare recursului*. Prin efectul dispozițiilor legale criticate în materia contenciosului administrativ se ajunge la situația în care părțile care sunt lipsite de calea de atac a apelului să fie obligate să formuleze recursul numai prin intermediul unui avocat (cu excepțiile prevăzute de lege, în cazul persoanelor care au studii juridice).

47. Mai mult, întrucât termenul de formulare a recursului în materia contenciosului administrativ este de 15 zile de la data comunicării, față de termenul de recurs de 30 de zile din dreptul comun, obligația prevăzută de dispozițiile legale criticate reprezintă o cerință nerezonabilă impusă cetățeanului, în contextul în care, în termenul menționat, acesta trebuie să găsească resursele financiare sau să depună diligențele necesare, respectiv formularea unei cereri însoțite de toate înscrisurile doveditoare ale veniturilor, potrivit O.U.G. nr. 51/2008, pentru a putea exercita calea de atac a recursului.

48. Așadar, legiuitorul are îndreptățirea constituțională de a considera materia contenciosului administrativ ca fiind una aparte, cu reguli specifice, inclusiv în ceea ce privește stabilirea căilor de atac, însă acesta nu poate ignora aplicarea art. 21 din Constituție referitor la accesul liber la justiție, pentru că în caz contrar acesta ar deveni un drept iluzoriu și teoretic.

49. De asemenea, Codul de procedură civilă a prevăzut situații în care anumite hotărâri judecătorești pot fi atacate doar cu recurs, cum ar fi hotărârile pronunțate în cazurile expres prevăzute de lege: *renunțarea la judecată (art. 406)*, *renunțarea la căile de atac (art. 410)*, *hotărârea de suspendare (art. 414)*, *hotărârea de perimare (art. 421)*, *hotărârea de recunoaștere a pretențiilor (art. 437)* sau *hotărârea de consfințire a tranzacției (art. 440)*. Nici în aceste cazuri condițiile impuse prin dispozițiile legale criticate nu sunt justificate, deoarece în asemenea situații partea care formulează recurs urmărește, în fapt, să supună controlului de legalitate hotărârea atacată, iar pentru aceasta instanța de recurs trebuie să-și manifeste rolul activ.

50. În concluzie, Curtea constată că măsura reprezentării și asistării prin avocat în etapa procesuală a recursului nu este proporțională cu scopul urmărit de legiuitor, avantajul public fiind nesemnificativ în raport cu gradul de afectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale individului, respectiv cele consacrate de art. 21 și art. 24 din Constituție.

51. Astfel cum a remarcat Curtea la paragrafele 44 și 50 din prezenta decizie, dispozițiile legale criticate au afectat și dreptul la apărare din perspectiva intimatului ca o consecință a exercitării dreptului de acces liber la justiție realizat de recurent. Însă, dispozițiile legale criticate încalcă art. 24 din Constituție, garanție a dreptului la un proces echitabil (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 80 din 16 februarie 2014, publicată în M. Of. nr. 246 din 7 aprilie 2014), și din perspectiva recurentului din moment ce această dispoziție constituțională nu vizează doar apărarea în procesul desfășurat în fața primei instanțe de judecată, ci și dreptul de apărare prin exercitarea căilor legale de atac împotriva unor constatări de fapt sau de drept ori unor soluții adoptate de o instanță

de judecată care sunt considerate greșite de către una sau alta din părțile din proces. În situația în care partea interesată este împiedicată să exercite calea de atac, aceasta nu-și va putea valorifica și apăra drepturile în fața instanței de recurs (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 482 din 9 noiembrie 2004).

52. Mai mult, Curtea reține că obligația reprezentării și asistării prin avocat pentru exercitarea recursului echivalează, pe de o parte, cu transformarea conținutului acestui drept fundamental într-o condiție de admisibilitate a exercitării unei căi de atac, iar, pe de altă parte, cu convertirea acestui drept într-o obligație, ceea ce afectează substanța dreptului la apărare astfel cum este configurat în Constituție. Or, legiuitorul nu poate da dreptului la apărare garantat de Constituție valențe care, practic, contravin caracterului său de garanție a dreptului la un proces echitabil.

53. De altfel, Curtea Constituțională remarcă faptul că asupra problemei specifice supuse dezbaterii în cauzele de față Curtea Europeană a Drepturilor Omului a avut o poziție nuanțată, determinată de necesitatea respectării art. 6 parag. 1 din Convenție. Astfel, prin Hotărârea din 22 martie 2007, pronunțată în cauza *Staroszczyk c. Poloniei*, instanța de la Strasbourg a statuat că modul în care art. 6 parag. 1 din Convenție se aplică în cazul curților de apel sau de casație depinde de caracteristicile speciale ale procedurilor în cauză și trebuie ținut cont de întregul sistem juridic intern și de rolul Curții de Casație în cadrul acestui sistem. Având în vedere natura specială a rolului Curții de Casație, care este limitat la a analiza dacă legea a fost aplicată în mod corect, Curtea de la Strasbourg a acceptat că procedura din fața Curții de Casație poate să fie mai formală (parag. 126). Astfel, cerința ca reclamantul să fie reprezentat de un avocat calificat în fața Curții de Casație nu poate fi, prin ea însăși, contrară art. 6 din Convenție. Cerința este compatibilă cu caracteristicile unei curți supreme ca cea mai înaltă curte care examinează apelurile/recursurile din punctul de vedere al legii, acest lucru fiind o caracteristică legală comună în statele membre ale Consiliului Europei (parag. 128). În același sens, Curtea s-a pronunțat și prin Hotărârea din 25 iunie 2013, în cauza *Anghel c. Italiei*, parag. 54. Totuși, Curtea de la Strasbourg a subliniat că o interpretare strictă a regulilor procedurale îl poate priva pe reclamant de dreptul de acces la justiție. Acest drept poate fi afectat atunci când regulile încetează să mai servească principiului securității juridice și unei bune administrări a justiției, formând un fel de barieră ce îl împiedică pe justițiabil să supună cazul său pe fond de către o curte competentă (Hotărârea din 5 decembrie 2013, pronunțată în cauza *Omerović c. Croației*, nr. 2, parag. 39).

54. Așadar, având în vedere cele de mai sus, Curtea constată că soluția legislativă criticată creează premisele transformării liberului acces la justiție și a dreptului la apărare în drepturi iluzorii, fapt care nu este de natură să conducă la consolidarea continuă, firească, a statului de drept, ceea ce atrage neconstituționalitatea acesteia.

55. Curtea învederează faptul că îi revine legiuitorului sarcina ca, în temeiul art. 147 alin. (1) din Constituție, să pună de acord cu Legea fundamentală și cu prezenta decizie întreaga reglementare procesual civilă a recursului, având în vedere că dispozițiile legale criticate din Codul de procedură civilă referitoare la obligativitatea persoanelor fizice de a fi asistate și, după caz, reprezentate, sub sancțiunea nulității, numai de către un avocat la redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea acestuia sunt contrare accesului liber la justiție și dreptului la apărare.

56. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, precum și al art. 1-3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu majoritate de voturi,

Curtea Constituțională, în numele legii, decide:

Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de I.T., O.S. și D.C. în dosarele nr. 2270/115/2013, nr. 5103/108/2013 și nr. 5582/30/2013 ale Curții de Apel Timișoara, Secția contencios administrativ și fiscal, de G.I. în dosarul nr. 4906/118/2013 al Curții de Apel Constantă, Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal și de M.C. în dosarul nr. 4576/86/2013 al Curții de Apel Suceava, Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal și constată că dispozițiile din Codul de procedură civilă cuprinse în art. 13 alin. (2) teza a doua, art. 83 alin. (3), precum și în art. 486 alin. (3) cu referire la mențiunile care decurg din obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs prin avocat sunt neconstituționale.

Definitivă și general obligatorie.

3. Cerere de strămutare. Instanța competentă. Motiv de bănuială legitimă. Judecător la curtea de apel, parte în litigiu

CPC, art. 142 alin. (1) teza I, art. 145 alin. (1) teza I

Dispozițiile art. 142 alin. (1) teza I și ale art. 145 alin. (1) teza I CPC sunt constituționale în măsura în care motivul de bănuială legitimă nu se raportează la calitatea de judecător la curtea de apel a uneia dintre părți.

Dacă motivul de bănuială legitimă se raportează la calitatea părții de judecător la curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța care urmează să judece cauza, sunt încălcate principiul imparțialității justiției cuprins în art. 124 alin. (2) și, implicit, dreptul la un proces echitabil prevăzut de art. 21 alin. (3) din Constituție.

În asemenea situație, strămutarea urmează să fie făcută din raza curții de apel, noțiune cu aceeași finalitate și semnificație juridică cu cea „de la curtea de apel", fiind astfel aplicabilă, *mutatis mutandis*, în această ipoteză, teza a II-a a art. 142 alin. (1) CPC.

Decizia nr. 558 din 16 octombrie 2014,
M. Of. nr. 897 din 10 decembrie 2014

(...) Curtea, examinând încheierea de sesizare, raportul întocmit de judecătorul-raportor, notele scrise depuse, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, reține următoarele:

11. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

12. Obiectul excepției de neconstituționalitate, astfel cum rezultă din încheierea de sesizare a Curții Constituționale, îl constituie dispozițiile art. 142 alin. (1) teza întâi, art. 143 alin. (1) cu referire la sintagma *„cu darea unei cauțiuni în cuantum de 1.000 lei"* și ale art. 145 alin. (1) teza întâi CPC. Textele de lege criticate au următorul cuprins:

– Articolul 142 alin. (1) teza întâi: *„(1) **Cererea de strămutare întemeiată pe motiv de bănuială legitimă este de competența curții de apel, dacă instanța de la care se cere strămutarea este o judecătorie sau un tribunal din circumscripția acesteia.** Dacă strămutarea se cere de la curtea de apel, competența de soluționare revine Înaltei Curți de Casație și Justiție. Cererea de strămutare se depune la instanța competentă să o soluționeze, care va înștiința de îndată instanța de la care s-a cerut strămutarea despre formularea cererii de strămutare."*;

– Articolul 143 alin. (1) cu referire la sintagma *„cu darea unei cauțiuni în cuantum de 1.000 lei"*: *„(1) La solicitarea celui interesat, completul de judecată poate dispune, dacă este cazul, suspendarea judecării procesului, **cu darea unei cauțiuni în cuantum de 1.000 lei.** Pentru motive temeinice, suspendarea poate fi dispusă în aceleași condiții, fără citarea părților, chiar înainte de primul termen de judecată."*;

– Articolul 145 alin. (1) teza întâi: *„(1) **În caz de admitere a cererii de strămutare, curtea de apel trimite procesul spre judecată unei alte instanțe de același grad din circumscripția sa.** Înalta Curte de Casație și Justiție va strămuta judecarea cauzei la una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța de la care se cere strămutarea."*

13. În opinia autoarei excepției de neconstituționalitate dispozițiile legale criticate încalcă prevederile din Constituție ale art. 21 alin. (1) și (3) privind accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil, art. 124 alin. (2) privind unicitatea, imparțialitatea și egalitatea justiției, astfel cum acestea se interpretează, potrivit art. 20 alin. (1) din Constituție și prin prisma dispozițiilor art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

14. De asemenea, invocă și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, respectiv Hotărârea din 28 iunie 1984 pronunțată în cauza *Campbell și Fell c. Regatului Unit*, și Hotărârea din 27 mai 2004 pronunțată în cauza *Ogis-Institut Stanislas, OGEC St. Pie X și Blanche de Castille și alții c. Franței*.

15. Examinând excepția de neconstituționalitate invocată, Curtea observă că, în speță, autoarea excepției de neconstituționalitate a solicitat, în temeiul art. 140 alin. (1) și (2) și art. 141 CPC, Curții de Apel Suceava strămutarea procesului de la Judecătoria Suceava considerând că există bănuiala legitimă cu privire la imparțialitatea judecătorului care va judeca fondul cauzei determinată de calitatea reclamantului contestator din proces, respectiv aceea de judecător la Curtea de Apel Suceava, Secția a II-a civilă și de membru al Colegiului de conducere al acestei instanțe. Curtea de Apel Suceava a admis cererea și, în temeiul art. 145 CPC, a strămutat judecarea pricinii de la Judecătoria Suceava la Judecătoria Vatra Dornei, județul Suceava. Totodată, a dispus păstrarea actelor de procedură îndeplinite până la această dată. În aceste circumstanțe, se ridică problema de a stabili dacă motivele de bănuială legitimă cu privire la imparțialitatea judecătorului subzistă în fața tuturor instanțelor din circumscripția Curții de Apel Suceava la care va fi trimisă cauza spre judecare, având în vedere faptul că persoana a cărei calitate reprezintă motivul cererii de strămutare poate avea un ascendent asupra judecătorilor fondului, tocmai din cauza poziției ierarhic superioare a instanței din care aceasta face parte.

16. Referitor la noțiunea de strămutare, Curtea observă că aceasta se definește ca fiind acea instituție procesuală prin care o instanță competentă potrivit regulilor generale de competență va fi desesizată de judecarea unei

cauze în favoarea unei alte instanțe de același grad, pentru motive care pun la îndoială imparțialitatea ei. Astfel, strămutarea reprezintă unul dintre mijloacele procesuale care contribuie la asigurarea caracterului efectiv al imparțialității judecătorilor, garanție instituțională a dreptului la un proces echitabil.

17. În ceea ce privește instanța competentă să soluționeze cererea de strămutare, Curtea reține că în reglementarea procesual civilă anterioară aceasta era Înalta Curte de Casație și Justiție. În prezent, instanța supremă are competența de a soluționa numai cererile de strămutare întemeiate pe motive de siguranță publică, precum și cele care se referă la strămutarea cauzelor de la curțile de apel. În actuala reglementare procesual civilă instanța competentă să soluționeze cererea de strămutare întemeiată pe motive de bănuială legitimă este curtea de apel în circumscripția căreia se află instanța de la care se cere strămutarea procesului, curte de apel care, potrivit art. 145 CPC, în caz de admitere a cererii de strămutare, va trimite procesul spre judecată unei alte instanțe de același grad din circumscripția sa. Bănuiala se consideră legitimă în cazurile în care există îndoială cu privire la imparțialitatea judecătorilor din cauza circumstanțelor procesului, calității părților ori unor relații conflictuale locale [art. 140 alin. (2) CPC].

18. Rațiunea stabilirii curții de apel ca instanță competentă să judece cererile de strămutare de la judecătoriile sau tribunalele din circumscripția sa ține de buna administrare a justiției, asigurată prin apropierea instanței care soluționează cererea de strămutare de locul în care se susține că există împrejurările invocate de către petent. De asemenea, prin stabilirea acestei reguli s-a urmărit evitarea supraîncărcării instanței supreme și prelungirea duratei procesului, reducându-se în mod semnificativ și costurile pentru părți, în primul rând cele legate de deplasare.

19. Curtea reține că, în jurisprudența sa, respectiv Decizia nr. 333 din 12 iunie 2014, publicată în M. Of. nr. 533 din 17 iulie 2014, reiterând jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, a stabilit că imparțialitatea magistratului, ca garanție a dreptului la un proces echitabil, poate fi apreciată într-un dublu sens: un demers subiectiv, ce tinde a determina convingerea personală a unui judecător într-o cauză anume, ceea ce semnifică așa-numita *imparțialitate subiectivă*, și un demers obiectiv, cu scopul de a determina dacă acesta a oferit garanții suficiente pentru a exclude orice îndoială legitimă în privința sa, ceea ce semnifică așa-numita *imparțialitate obiectivă* (Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 1 octombrie 1982, pronunțată în cauza *Piersack c. Belgiei*, parag. 30). De asemenea, Curtea a reținut că imparțialitatea subiectivă este prezumată până la proba contrară, în schimb, aprecierea obiectivă a

imparțialității constă în a analiza dacă, independent de conduita personală a judecătorului, anumite împrejurări care pot fi verificate dau naștere unor suspiciuni de lipsă de imparțialitate (Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 24 mai 1989, pronunțată în cauza *Hauschildt c. Danemarcei*, parag. 47).

20. Analizând art. 124 alin. (2) din Constituție, Curtea constată că judecătorii se bucură de prezumția constituțională de imparțialitate, aceasta fiind atașată statutului lor profesional. Această prezumție poate fi, însă, răsturnată, în mod individual, cu privire la fiecare judecător în parte, în condițiile în care se demonstrează lipsa imparțialității subiective sau obiective a judecătorului. Din această perspectivă, Curtea reține că, ceea ce se critică în cauza de față nu este imparțialitatea subiectivă, ci cea obiectivă a judecătorului, dată de calitatea reclamantului de judecător la curtea de apel, deci la o posibilă instanță de control judiciar.

21. În ceea ce privește imparțialitatea obiectivă, Curtea constată că strămutarea la altă instanță judecătorească din circumscripția aceleiași curți de apel, astfel cum s-a reținut la parag. 17, nu este în toate cauzele suficientă pentru a înlătura motivele de bănuială legitimă care au stat la baza măsurii strămutării, ceea ce înseamnă că se poate prezuma că acestea vor exista la orice instanță judecătorească din circumscripția aceleiași curți de apel. Potrivit art. 146 alin. (1) CPC, strămutarea nu poate fi cerută din nou, norma procedurală urmărind evitarea formulării șicanatorii a unor noi cereri de strămutare. Într-un mod ipotetic, în circumstanțele cauzei, formularea unei noi cereri de strămutare nu ar conduce decât la învestirea unei alte judecătorii din circumscripția aceleiași curți de apel, astfel că acest incident procedural rămâne fără finalitate. Dispozițiile alin. (2) al art. 146 prevăd că cererea de strămutare a cauzei introdusă cu nerespectarea prevederilor alin. (1), respectiv dacă nu se întemeiază pe împrejurări necunoscute la data soluționării cererii anterioare sau ivite după soluționarea acesteia, este inadmisibilă dacă pricina se află pe rolul aceleiași instanțe.

22. Având în vedere faptul că, în speță, motivul de bănuială legitimă evocat de autoarea excepției de neconstituționalitate nu poate fi înlăturat în temeiul normelor procedurale criticate, Curtea apreciază că acestea nu își ating scopul pentru care au fost edictate, respectiv nu sunt de natură a înlătura îndoielile cu privire la parțialitatea instanței de judecată.

23. În analiza mecanismului procedurii reglementate de dispozițiile legale criticate Curtea observă că, pentru ipoteza în care un judecător este parte într-un proces, Codul de procedură civilă reglementează situația particulară a

acestor cauze și pune la dispoziția acestuia o normă procedurală alternativă, dând posibilitatea reclamantului judecător de a alege între instanțe deopotrivă competente. Astfel, norma cuprinsă în art. 127 alin. (1) CPC, potrivit căreia *„Dacă un judecător are calitatea de reclamant într-o cerere de competența instanței la care își desfășoară activitatea, va sesiza una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța la care își desfășoară activitatea"*, este un mijloc procedural care urmărește înlăturarea oricărei suspiciuni de soluționare părtinitoare a cauzei datorate calității părții. De asemenea, dispoziția legală menționată la alin. (2) reglementează și situația pârâtului judecător. Astfel, în cazul în care cererea se introduce împotriva unui judecător care își desfășoară activitatea la instanța competentă să judece cauza, reclamantul poate sesiza una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța care ar fi fost competentă, potrivit legii. Articolul 127 CPC apare astfel ca fiind alternativa la instituția strămutării, în ipoteza aplicării sale nemaifiind necesară sesizarea curții de apel sau a instanței supreme, după caz, pentru a se pronunța asupra cererii de strămutare a procesului civil pe motiv de bănuială legitimă cu privire la lipsa de imparțialitate a judecătorilor din cauza calității părților.

24. Curtea observă că, în speța de față, reclamantul judecător nu ar fi putut uza de prevederile art. 127 alin. (1) CPC și nici instanța competentă să-i soluționeze cauza nu ar fi putut invoca nerespectarea acestora, atât timp cât aceste dispoziții procedurale circumscriu obligația reclamantului judecător de a introduce cererea la o instanță de același grad din circumscripția unei curți de apel învecinate doar calității sale de a fi judecător la instanța competentă să-i soluționeze cauza, nu și la o instanță de grad superior.

25. Astfel, neexistând un mecanism procedural alternativ care să permită corectarea normelor legale criticate, Curtea constată că, datorită circumstanțelor cauzei, se justifică temerile autoarei excepției de neconstituționalitate în ceea ce privește imparțialitatea obiectivă a instanței care trebuie să judece fondul cauzei în urma admiterii cererii de strămutare. În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că, în aprecierea imparțialității obiective, aparențele au un rol deosebit, deoarece într-o societate democratică tribunalele trebuie să inspire deplină încredere justițiabililor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 1 octombrie 1982 pronunțată în cauza *Piersack c. Belgiei*, parag. 28-32, Hotărârea din 26 octombrie 1984 pronunțată în cauza

De Cubber c. Belgiei, parag. 25-30, sau Hotărârea din 24 mai 1989 pronunțată în cauza *Hauschildt c. Danemarcei*, parag. 46-52).

26. Având în vedere cele de mai sus, dispozițiile art. 142 alin. (1) teza întâi și ale art. 145 alin. (1) teza întâi CPC apar ca fiind neconstituționale, încălcând principiul imparțialității justiției cuprins în art. 124 alin. (2) și, implicit, dreptul la un proces echitabil prevăzut de art. 21 alin. (3) din Constituție, în măsura în care motivul de bănuială legitimă se raportează la calitatea părții de judecător la curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța care urmează să judece cauza. În consecință, având în vedere cele anterior expuse, competența de soluționare a unor asemenea cereri de strămutare nu poate reveni curții de apel. De aceea, în situația dată, strămutarea urmează să fie făcută din raza curții de apel, noțiune cu aceeași finalitate și semnificație juridică cu cea „de la curtea de apel", fiind astfel aplicabilă, *mutatis mutandis*, în această ipoteză, teza a doua a art. 142 alin. (1) CPC. De asemenea, Curtea Constituțională reține că potrivit art. 147 alin. (1) din Constituție îi revine legiuitorului sarcina de a reconfigura regulile de competență în materia strămutării, în condițiile art. 122 CPC, însă aceasta trebuie să respecte prezenta decizie și să creeze un mecanism apt să surmonteze deficiențele de aplicare a art. 142 alin. (1) teza întâi și art. 145 alin. (1) teza întâi CPC, eventual prin adaptarea, spre exemplu, a art. 127 CPC.

27. Referitor la critica privind neconstituționalitatea dispozițiilor art. 143 alin. (1) CPC în ceea ce privește sintagma *„cu darea unei cauțiuni în cuantum de 1.000 lei"*, Curtea reține că ipoteza normativă a acestui text legal reglementează că, la solicitarea celui interesat, completul de judecată poate dispune, dacă este cazul, suspendarea judecării procesului, cu darea unei cauțiuni în cuantum de 1.000 lei. De aceea, autoarea excepției de neconstituționalitate consideră că obligația consemnării unei cauțiuni reprezintă o condiție prin care se restrânge exercitarea dreptului său de a formula cerere de suspendare, astfel încât se restrânge și accesul la justiție. Consideră că nu există nicio rațiune pentru care se impune o cerință suplimentară pentru suspendarea cauzei pentru judecarea căreia se solicită strămutarea. Își sprijină critica și pe faptul că cererea de strămutare se judecă de urgență, potrivit art. 144 alin. (1) CPC, iar în cazul în care instanța de la care s-a dispus strămutarea a procedat între timp la judecarea procesului, hotărârea pronunțată este desființată de drept prin efectul admiterii cererii de strămutare, astfel cum se prevede la alin. (2) al art. 145 CPC.

28. Referitor la critica de neconstituționalitate raportată la dispozițiile constituționale ale art. 21, Curtea reține că, în jurisprudența sa, spre exemplu,

prin Decizia nr. 189 din 2 martie 2006, publicată în M. Of. nr. 307 din 5 aprilie 2006, a statuat că principiul accesului liber la justiție implică, între altele, adoptarea de către legiuitor a unor reguli de procedură clare, în care să se prescrie cu precizie condițiile și termenele în care justițiabilii își pot exercita drepturile lor procesuale. O atare orientare jurisprudențială este dată de faptul că accesul liber la justiție nu este un drept absolut, putând fi limitat prin anumite condiții de formă și de fond impuse de legiuitor, prin raportare la dispozițiile art. 21 din Constituție. Aceste condiționări pe care legiuitorul le impune nu pot afecta dreptul fundamental în chiar substanța sa. Prin urmare, limitările aduse dreptului fundamental sunt admisibile doar în măsura în care vizează un scop legitim și există un raport de proporționalitate între mijloacele folosite de legiuitor și scopul urmărit de acesta.

29. Raportat la cauza de față, Curtea reține că legiuitorul, prin edictarea normei legale criticate, și-a exercitat tocmai competența dată în sarcina sa de textul art. 126 alin. (2) din Constituție, ținând cont de specificul judecării cererii de strămutare, prevăzută de art. 144 CPC. Întrucât solicitarea suspendării judecării fondului în cazul formulării unei cereri de strămutare poate fi calificată ca o fațetă a accesului liber la justiție și fiind vorba de o intervenție etatică, Curtea constată că darea unei cauțiuni în cuantum de 1.000 lei, deși nu reprezintă o condiție de admisibilitate a cererii de strămutare, este o condiție prealabilă a suspendării judecării procesului de instanța de la care se cere strămutarea.

30. Curtea constată că prin instituirea cauțiunii legiuitorul a urmărit, pe de o parte, descurajarea cererilor nefundamentate sau exercitarea cu rea-credință a drepturilor procesuale, iar, pe de altă parte, să constituie o garanție destinată acoperirii eventualelor pagube ce ar putea fi produse părții împotriva căreia se cere luarea unor măsuri, în condițiile în care cererea celui ce plătește cauțiunea se respinge. Așadar, aceste obiective urmărite prin adoptarea de către legiuitor a măsurii criticate se circumscriu unui scop legitim.

31. De asemenea, Curtea constată că instituirea acestei obligații de consemnare a cauțiunii reprezintă o măsură legislativă adecvată, necesară și care păstrează un just echilibru între cerințele de interes general protejate de legiuitor – prevenirea exercitării cu rea-credință a drepturilor procesuale și îndestularea părții care a suferit eventualele pagube – și interesul individual al justițiabilului de a avea acces efectiv la instanță în vederea folosirii mijloacelor procedurale puse la dispoziția sa.

32. De altfel, Curtea mai reține că, pe de o parte, cererea de suspendare nu are nicio înrâurire asupra soluționării cererii de strămutare, iar, pe de altă

parte, dispozițiile legale referitoare la judecarea cererii de strămutare reglementează o procedură accelerată tocmai pentru înlăturarea eventualelor întârzieri.

33. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, al art. 1-3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992,

Curtea Constituțională, în numele legii, decide:

I. Admite, cu majoritate de voturi, excepția de neconstituționalitate ridicată de SC „S.C." SRL din București în dosarul nr. 134/39/2014 al Curții de Apel Suceava, Secția I civilă și constată că dispozițiile art. 142 alin. (1) teza întâi și ale art. 145 alin. (1) teza întâi CPC sunt constituționale în măsura în care motivul de bănuială legitimă nu se raportează la calitatea de judecător la curtea de apel a uneia dintre părți.

II. Respinge, cu unanimitate de voturi, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate ridicată de aceeași parte în același dosar al aceleiași instanțe și constată că dispozițiile art. 143 alin. (1) CPC, în ceea ce privește sintagma *„cu darea unei cauțiuni în cuantum de 1.000 lei"*, sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Definitivă și general obligatorie.

4. Contestație în anulare specială. Aplicabilitate exclusiv în privința hotărârilor instanțelor de recurs. Constituționalitate

CPC, art. 503 alin. (3)

Motivul contestației în anulare speciale reglementate de art. 509 alin. (3) CPC – și anume omisiunea cercetării unui motiv de casare – privește exclusiv hotărârile instanțelor de recurs, cale extraordinară de atac care poate fi exercitată numai pentru motivele de casare expres și limitativ prevăzute la art. 488 CPC. Pe de altă parte, apelul este o cale de atac ordinară și devolutivă – prin care se rejudecă în fond cauza –, spre deosebire de recurs, care are caracter nedevolutiv în configurația actualului Cod de procedură civilă. Totodată, apelul poate fi formulat pentru orice motiv de fapt și de drept. Fiind o cale de atac ordinară, legea nu stabilește în mod expres motivele pentru exercitarea apelului și, prin urmare, acesta poate fi formulat pentru orice motiv de netemeinicie sau de nelegalitate a hotărârii atacate, precum și pentru oricare dintre motivele pe care legea le prevede pentru exercitarea căilor extraordinare de atac.

În aceste condiții, lipsa posibilității de a exercita contestația în anulare pentru omisiunea instanței de apel de a cerceta „un motiv de casare" este o consecință firească a caracterului ordinar și devolutiv al apelului, fără a aduce atingere principiului egalității în fața legii și accesului liber la justiție, reglementate de art. 16 alin. (1) și art. 21 alin. (3) din Constituție.

Decizia nr. 483 din 23 iunie 2015,
M. Of. nr. 633 din 20 august 2015

(...) Curtea, examinând încheierea de sesizare, raportul întocmit de judecătorul-raportor, notele scrise depuse, concluziile apărătorului prezent al părții și ale procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

9. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

10. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie prevederile art. 503 alin. (3) CPC. Codul de procedură civilă a fost republicat după data sesizării Curții Constituționale în M. Of. nr. 247 din 10 aprilie 2015, textul de lege criticat păstrând-și numerotarea.

Articolul 503 CPC, cu denumirea marginală *„Obiectul și motivele contestației în anulare"*, are următorul cuprins: *„(1) Hotărârile definitive pot fi atacate cu contestație în anulare atunci când contestatorul nu a fost legal citat și nici nu a fost prezent la termenul când a avut loc judecata.*

(2) Hotărârile instanțelor de recurs mai pot fi atacate cu contestație în anulare atunci când:

1. hotărârea dată în recurs a fost pronunțată de o instanță necompetentă absolut sau cu încălcarea normelor referitoare la alcătuirea instanței și, deși se invocase excepția corespunzătoare, instanța de recurs a omis să se pronunțe asupra acesteia;

2. dezlegarea dată recursului este rezultatul unei erori materiale;

3. instanța de recurs, respingând recursul sau admițându-l în parte, a omis să cerceteze vreunul dintre motivele de casare invocate de recurent în termen;

4. instanța de recurs nu s-a pronunțat asupra unuia dintre recursurile declarate în cauză.

(3) Dispozițiile alin. (2) pct. 1, 2 și 4 se aplică în mod corespunzător hotărârilor instanțelor de apel care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu recurs."

11. În opinia instanței care a ridicat excepția de neconstituționalitate, prevederile legale criticate contravin dispozițiilor constituționale cuprinse în art. 16 alin. (1) referitor la egalitatea în drepturi și art. 21 alin. (3) privind dreptul la un proces echitabil.

12. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea observă că textul de lege criticat face parte din secțiunea a 2-a *„Contestația în anulare"* a capitolului III *„Căile extraordinare de atac"* al titlului II *„Căile de atac"* din cartea a II-a *„Procedura contencioasă"* a Codului de procedură civilă și reglementează cu privire la unele dintre motivele contestației în anulare speciale. Critica instanței care a sesizat Curtea privește de fapt o omisiune de reglementare, și anume faptul că în art. 503 alin. (3) CPC nu este reglementat ca motiv de contestație în anulare în ce privește hotărârile pronunțate în apel și motivul de la art. 503 alin. (2) pct. 3 potrivit căruia *„instanța de recurs, respingând recursul sau admițându-l în parte, a omis să cerceteze vreunul dintre motivele de casare invocate de recurent în termen"*.

13. Curtea reține, referitor la contestația în anulare, că aceasta este o cale extraordinară de atac, de retractare și nesuspensivă de executare, prin care se cere însăși instanței ce a pronunțat hotărârea atacată, în cazurile și în condițiile prevăzute de lege, să își anuleze propria hotărâre și să procedeze la o nouă judecată. În Codul de procedură civilă din 1865, contestația în anulare era reglementată de art. 317-321, iar doctrina a distins între două categorii de contestații în anulare, calificate în funcție de tipul hotărârilor judecătorești și de motivele exercitării acestora, respectiv contestația în anulare obișnuită, de drept comun, și contestația în anulare specială, distincția păstrându-și valabilitatea și în ceea ce privește noua reglementare.

14. Referitor la contestația în anulare specială, Curtea observă că, în prezent, aceasta este reglementată la art. 503 alin. (2) și (3) CPC, care prevede că hotărârile instanțelor de recurs mai pot fi atacate cu contestație în anulare pentru următoarele motive expres și limitativ reglementate, și anume atunci când: hotărârea dată în recurs a fost pronunțată de o instanță necompetentă absolut sau cu încălcarea normelor referitoare la alcătuirea instanței și, deși se invocase excepția corespunzătoare, instanța de recurs a omis să se pronunțe asupra acesteia; dezlegarea dată recursului este rezultatul unei erori materiale; instanța de recurs, respingând recursul sau admițându-l în parte, a omis să cerceteze vreunul dintre motivele de casare invocate de recurent în termen și instanța de recurs nu s-a pronunțat asupra unuia dintre recursurile declarate în cauză.

15. Curtea reține că textul de lege criticat, respectiv art. 503 alin. (3) CPC, extinde obiectul contestației în anulare speciale și la hotărârile instanțelor de apel care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu recurs și prevede, astfel, că dispozițiile alin. (2) pct. 1, 2 și 4 din acest articol se aplică în mod corespunzător hotărârilor instanțelor de apel care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu recurs. Așa fiind, instanța care a ridicat excepția susține că nereglementarea ca motiv de contestație în anulare – în cazul hotărârilor instanțelor de apel care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu recurs – a omisiunii cercetării unui motiv de casare este contrară art. 16 alin. (1) și art. 21 alin. (3) din Constituție.

16. Curtea reține că această critică nu poate fi primită, deoarece motivul contestației în anulare specială – omisiunea cercetării unui *motiv de casare* – privește exclusiv hotărârile instanțelor de recurs, cale extraordinară de atac care poate fi exercitată numai pentru motivele de casare expres și limitativ prevăzute la art. 488 din cod. Or, apelul este o cale de atac ordinară și devolutivă – prin care se rejudecă în fond cauza – spre deosebire de recurs, care are caracter nedevolutiv în configurația actualului Cod de procedură civilă. Totodată, apelul poate fi formulat pentru orice motiv de fapt și de drept. Fiind o cale de atac ordinară, legea nu stabilește în mod expres motivele pentru exercitarea apelului și, prin urmare, acesta poate fi formulat pentru orice motiv de netemeinicie sau de nelegalitate a hotărârii atacate, precum și pentru oricare din motivele pe care legea le prevede pentru exercitarea căilor extraordinare de atac.

17. În concluzie, Curtea reține că lipsa posibilității de a exercita contestația în anulare pentru omisiunea instanței de apel de a cerceta „un motiv de casare" este o consecință firească a caracterului ordinar și devolutiv al apelului, fără a aduce atingere principiului egalității în fața legii și accesului liber la justiție.

18. Curtea reține că instanța care a formulat critica de neconstituționalitate face referire la situația de fapt în care instanța care a soluționat apelul nu s-a pronunțat asupra unui motiv de apel. Or, acesta nu constituie un motiv de neconstituționalitate a textului de lege criticat, ci o modalitate de interpretare și aplicare a legii la un caz determinat.

19. Având în vedere toate aceste considerente, Curtea reține că excepția de neconstituționalitate a art. 503 alin. (3) CPC, astfel cum a fost formulată, este neîntemeiată.

20. Pe de altă parte, Curtea observă că o eventuală admitere a excepției de neconstituționalitate ar transforma calea extraordinară de atac a contestației în anulare speciale într-o cale de atac ordinară, din moment ce instanța care va soluționa contestația în anulare ar trebui să reanalizeze motivele de apel,

acestea nefiind structurate de lege ca atare, ci putând fi orice critici formulate de apelant cu privire la hotărârea instanței care a judecat fondul.

21. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, precum și al art. 1-3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu unanimitate de voturi,

Curtea Constituțională, în numele legii, decide:

Respinge, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate ridicată din oficiu de Curtea de Apel Craiova, Secția I civilă în dosarul nr. 801/54/2014 al acestei instanțe și constată că prevederile art. 503 alin. (3) CPC sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Definitivă și general obligatorie.

5. Obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs prin avocat sau consilier juridic. Persoană juridică

CPC, art. 13 alin. (2) teza a II-a, art. 84 alin. (2), art. 486 alin. (3)

Dispozițiile art. 13 alin. (2) teza a II-a, ale art. 84 alin. (2), precum și ale art. 486 alin. (3) CPC, cu referire la mențiunile care decurg din obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs de către persoanele juridice prin avocat sau consilier juridic, sunt neconstituționale, fiind contrare art. 21 din Constituție privind accesul liber la justiție și art. 24 din Legea fundamentală privind dreptul la apărare, deoarece instituirea obligativității reprezentării convenționale în recurs este excesivă față de scopul legitim urmărit, conducând la imposibilitatea exercitării căii de atac a recursului prevăzute de lege.

Decizia nr. 485 din 23 iunie 2015,
M. Of. nr. 539 din 20 iulie 2015

(...) Curtea, examinând încheierile de sesizare, rapoartele întocmite de judecătorul-raportor, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

18. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

19. Obiectul excepției de neconstituționalitate, astfel cum rezultă din încheierile de sesizare a Curții Constituționale, îl constituie dispozițiile art. 13 alin. (2) teza a doua, art. 84 alin. (2) și art. 486 alin. (3) CPC. Având în vedere că în prezenta cauză dispozițiile art. 486 alin. (3) CPC sunt criticate în privința obligativității mențiunii din cererea de recurs a semnăturii consilierului juridic sau a avocatului, în cazul persoanelor juridice, iar dispozițiile art. 13 alin. (2) teza a doua CPC au fost constatate ca fiind neconstituționale prin Decizia nr. 462 din 17 septembrie 2014 doar în partea referitoare la obligativitatea formulării și susținerii cererii și concluziilor în recurs prin avocat, în cazul părților persoane fizice, Curtea reține ca obiect al excepției de neconstituționalitate dispozițiile art. 13 alin. (2) teza a doua, art. 84 alin. (2) și art. 486 alin. (3) CPC, cu referire la mențiunile care decurg din obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs de către persoanele juridice prin avocat sau consilier juridic. Textele legale criticate au următorul cuprins:

– Articolul 13 alin. (2) teza a doua: *„Părțile au dreptul, în tot cursul procesului, de a fi reprezentate sau, după caz, asistate în condițiile legii. **În recurs, cererile și concluziile părților nu pot fi formulate și susținute decât prin avocat sau, după caz, consilier juridic, cu excepția situației în care partea sau mandatarul acesteia, soț ori rudă până la gradul al doilea inclusiv, este licențiată în drept.**"*;

– Articolul 84 alin. (2): *„La redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea recursului, persoanele juridice vor fi asistate și, după caz, reprezentate, sub sancțiunea nulității, numai de către un avocat sau consilier juridic, în condițiile legii."*;

– Articolul 486 alin. (3): *„Mențiunile prevăzute la alin. (1) lit. a) și c)-e), precum și cerințele menționate la alin. (2) sunt prevăzute sub sancțiunea nulității. Dispozițiile art. 82 alin. (1), art. 83 alin. (3) și ale art. 87 alin. (2) rămân aplicabile"*.

20. În opinia autorului excepției de neconstituționalitate, dispozițiile legale criticate încalcă prevederile constituționale ale art. 21 privind accesul liber la justiție și ale art. 24 privind dreptul la apărare.

21. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată că, în privința cadrului legislativ al instituției reprezentării convenționale a părților în judecată, Codul de procedură civilă prevede, ca normă de principiu, la art. 13 – *Dreptul la apărare* din capitolul II – *Principiile fundamentale ale procesului civil* al titlului preliminar – *Domeniul de reglementare al Codului de procedură civilă și principiile fundamentale ale procesului civil* reprezentarea convențională obligatorie în recurs atât a persoanelor fizice, prin avocat, cât

și a persoanelor juridice, prin consilier juridic sau prin avocat. În secțiunea a 4-a – *Reprezentarea părților în judecată* din capitolul II – *Părțile* al titlului II – *Participanții la procesul civil* al cărții I – *Dispoziții generale*, Codul de procedură civilă împarte formele de reprezentare în legală, convențională sau judiciară, iar, în ceea ce privește reprezentarea convențională, Codul reglementează în mod distinct pentru persoanele fizice și pentru persoanele juridice. Astfel, art. 83 – *Reprezentarea convențională a persoanelor fizice*, la alin. (3), se referă numai la reprezentarea convențională obligatorie, în etapa procesuală a recursului, prin avocat, a persoanelor fizice. Textul similar aplicabil persoanelor juridice îl constituie dispozițiile art. 84 alin. (2) din Cod, articol cu denumirea marginală *Reprezentarea convențională a persoanelor juridice*. Articolul 486 alin. (3) CPC reglementează nulitatea recursului în cazul neîndeplinirii mențiunilor care decurg din obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs, pentru persoanele fizice, și prin consilier juridic sau avocat, pentru persoanele juridice.

22. Prin Decizia nr. 462 din 17 septembrie 2014, publicată în M. Of. nr. 775 din 24 octombrie 2014, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile din Codul de procedură civilă cuprinse în art. 13 alin. (2) teza a doua, art. 83 alin. (3), precum și în art. 486 alin. (3) cu referire la mențiunile care decurg din obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs prin avocat sunt neconstituționale, contravenind art. 21 și art. 24 din Legea fundamentală. În acest sens, Curtea a reținut, în esență, că accesul la justiție nu este un drept absolut, putând fi limitat prin anumite condiții de formă și de fond impuse de legiuitor, prin raportare la dispozițiile art. 21 din Constituție. Aceste condiționări nu pot fi acceptate dacă afectează dreptul fundamental în chiar substanța sa. Prin urmare, limitările aduse dreptului fundamental sunt admisibile doar în măsura în care vizează un scop legitim și există un raport de proporționalitate între mijloacele folosite de legiuitor și scopul urmărit de acesta (parag. 25). Prin instituirea obligativității reprezentării și asistării părților prin avocat ca o condiție de admisibilitate a exercitării căii de atac a recursului, legiuitorul a reglementat o limită a accesului liber la justiție, aspect care se constituie într-o veritabilă intervenție a statului în configurarea și structurarea acestui drept fundamental. De asemenea, Curtea a constatat că, de principiu, o asemenea intervenție a statului este permisă tocmai datorită naturii dreptului prevăzut la art. 21 din Constituție, drept care presupune, în mod intrinsec, o reglementare statală (parag. 28). Întrucât exercitarea căilor de atac reprezintă o fațetă a accesului liber la justiție și fiind vorba de o intervenție etatică, Curtea Constituțională a analizat, prin prisma unui test

de proporționalitate dezvoltat în jurisprudența sa, dacă limitele impuse prin intervenția legiuitorului acestui drept – respectiv reglementarea obligativității reprezentării și asistării prin avocat în etapa procesuală a recursului – reprezintă o limitare rezonabilă care să nu fie disproporționată cu obiectivul urmărit și care să nu transforme dreptul într-unul iluzoriu/teoretic. În urma efectuării testului de proporționalitate, Curtea a ajuns la concluzia că măsura reprezentării și asistării prin avocat în etapa procesuală a recursului nu este proporțională cu scopul urmărit de legiuitor, avantajul public fiind nesemnificativ în raport cu gradul de afectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale individului, respectiv cele consacrate de art. 21 și art. 24 din Constituție (parag. 50). Curtea a mai reținut că dispozițiile legale criticate au afectat și dreptul la apărare din perspectiva intimatului ca o consecință a exercitării dreptului de acces liber la justiție realizat de recurent, însă dispozițiile legale criticate încalcă art. 24 din Constituție, garanție a dreptului la un proces echitabil și din perspectiva recurentului, din moment ce această dispoziție constituțională nu vizează doar apărarea în procesul desfășurat în fața primei instanțe de judecată, ci și dreptul de apărare prin exercitarea căilor legale de atac împotriva unor constatări de fapt sau de drept ori unor soluții adoptate de o instanță de judecată care sunt considerate greșite de către una sau alta din părțile din proces. În situația în care partea interesată este împiedicată să exercite calea de atac, aceasta nu își va putea valorifica și apăra drepturile în fața instanței de recurs (parag. 51). În concluzie, Curtea a reținut că obligația reprezentării și asistării prin avocat pentru exercitarea recursului echivalează, pe de o parte, cu transformarea conținutului acestui drept fundamental într-o condiție de admisibilitate a exercitării unei căi de atac, iar, pe de altă parte, cu convertirea acestui drept într-o obligație, ceea ce afectează substanța dreptului la apărare astfel cum este configurat în Constituție. Or, legiuitorul nu poate da dreptului la apărare garantat de Constituție valențe care, practic, contravin caracterului său de garanție a dreptului la un proces echitabil (parag. 52). Soluția legislativă criticată creează premisele transformării liberului acces la justiție și a dreptului la apărare în drepturi iluzorii, fapt care nu este de natură să conducă la consolidarea continuă, firească, a statului de drept, ceea ce atrage neconstituționalitatea acesteia (parag. 54).

23. În prezenta cauză, Curtea constată că dispozițiile legale din Codul de procedură civilă sunt criticate prin prisma încălcării art. 21 privind accesul liber la justiție și art. 24 privind dreptul la apărare din Constituție, în privința persoanelor juridice.

24. Curtea observă că sunt persoane juridice entitățile prevăzute de lege și orice alte organizații (instituții) legal înființate. Persoanele juridice sunt de drept public sau de drept privat. Persoanele juridice de drept privat se pot constitui, în mod liber, în una dintre formele prevăzute de lege, iar persoanele juridice de drept public se înființează prin lege sau, prin excepție, prin acte ale autorităților administrației publice centrale ori locale sau prin alte moduri prevăzute de lege (art. 188 și urm. C. civ.). În privința persoanelor juridice, dispozițiile art. 209 C. civ. prevăd că acestea își exercită drepturile și își îndeplinesc obligațiile prin organele lor de administrare, de la data constituirii. Organele de administrare a persoanei juridice pot fi atât persoane fizice, cât și persoane juridice, care, prin lege, actul de constituire sau statut, sunt desemnate să acționeze, în raporturile cu terții, individual sau colectiv, în numele și pe seama persoanei juridice (a se vedea în acest sens și Decizia nr. 633 din 11 noiembrie 2014, publicată în M. Of. nr. 16 din 9 ianuarie 2015, parag. 20).

25. Așadar, Curtea reține că, potrivit art. 21 alin. (1)-(3) din Legea administrației publice locale nr. 215/2001, republicată în M. Of. nr. 123 din 20 februarie 2007, cu modificările și completările ulterioare, unitățile administrativ-teritoriale sunt persoane juridice de drept public, cu capacitate juridică deplină și patrimoniu propriu. În justiție, unitățile administrativ-teritoriale sunt reprezentate, după caz, de primar sau de președintele consiliului județean. Pentru apărarea intereselor unităților administrativ-teritoriale, primarul, respectiv președintele consiliului județean stă în judecată ca reprezentant legal, și nu în nume personal. Însă, și în cazul reprezentării legale, în recurs sunt obligatorii asistarea și reprezentarea de către avocat sau consilier juridic, în cazul persoanelor juridice. Astfel, potrivit art. 80 alin. (5) CPC, *„Când dreptul de reprezentare izvorăște din lege sau dintr-o hotărâre judecătorească, asistarea reprezentantului de către avocat nu este obligatorie. Dispozițiile art. 83 alin. (3) și art. 84 alin. (2) sunt aplicabile"*.

26. Cu privire la aplicabilitatea drepturilor și libertăților fundamentale persoanelor juridice, Curtea observă că, deși art. 21 privind accesul liber la justiție este cuprins în capitolul I – *Dispoziții comune*, iar art. 24 din Legea fundamentală, privind dreptul la apărare, este cuprins în capitolul II – *Drepturile și libertățile fundamentale* din titlul II – *Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale* din Constituție, este evident că garantarea accesului liber la justiție și a dreptului la apărare trebuie să fie acordată și persoanelor juridice, nu numai persoanelor fizice.

27. În acest sens, referitor la aplicarea drepturilor și libertăților fundamentale persoanelor juridice, Curtea a reținut, în jurisprudența sa, că acestea se aplică

și persoanelor juridice, în măsura în care prin intermediul acestora cetățenii își exercită un drept constituțional (a se vedea în acest sens Decizia nr. 35 din 2 aprilie 1996, publicată în M. Of. nr. 75 din 11 aprilie 1996). Pentru a întregi jurisprudența sa cu privire la acest aspect, Curtea reține, cu titlu de exemplu, că prin mai multe decizii (Decizia nr. 40 din 29 ianuarie 2004, publicată în M. Of. nr. 229 din 16 martie 2004, Decizia nr. 1.360 din 27 octombrie 2009, publicată în M. Of. nr. 874 din 15 decembrie 2000, Decizia nr. 5 din 4 februarie 1999, publicată în M. Of. nr. 95 din 5 martie 1999, sau Decizia nr. 498 din 10 mai 2012, publicată în M. Of. nr. 428 din 28 iunie 2012) a statuat că exigențele unor drepturi sau libertăți fundamentale, spre exemplu accesul liber la justiție, libertatea individuală, dreptul de proprietate privată ori libertatea economică se aplică și în privința persoanelor juridice. În consecință, exigențele și garanțiile rezultate din drepturile și libertățile fundamentale reglementate prin Constituție sunt aplicabile și în privința persoanelor juridice, în măsura în care conținutul lor normativ este compatibil cu natura, specificul și particularitățile care caracterizează regimul juridic al persoanei juridice.

28. Astfel, Curtea reține că, în cauza de față, exigențele rezultate atât din art. 21 privind accesul liber la justiție, cât și din art. 24 privind dreptul la apărare, ca garanție a procesului echitabil, prevăzut de art. 21 alin. (3) din Constituție, sunt aplicabile și în privința persoanelor juridice. În acest sens este și art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care consacră protecția dreptului la un proces echitabil, care, astfel cum a fost reglementat de Convenție și interpretat în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, se aplică și în privința persoanelor juridice. De altfel, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului este constantă în aplicarea garanțiilor dreptului la un proces echitabil atât individului, cât și subiectelor colective de drept. În acest sens este, spre exemplu, Hotărârea din 8 ianuarie 2013, pronunțată în cauza *S.C. „Raisa M. Shipping" S.R.L. c. României*, prin care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că instanțele naționale au dat dovadă de un formalism incompatibil cu litera și spiritul art. 6 parag. 1 din Convenție și au adus atingere nejustificată dreptului societății reclamante de acces la o instanță (parag. 35).

29. Pornind de la această premisă, a necesității recunoașterii garanțiilor dreptului la un proces echitabil și persoanelor juridice, și aplicând *mutatis mutandis* raționamentul cuprins în considerentele Deciziei nr. 462 din 17 septembrie 2014, raționament referitor la obligativitatea reprezentării prin avocat a persoanelor fizice în recurs, Curtea constată că obligația reprezentării și asistării prin consilier juridic sau avocat pentru exercitarea recursului

echivalează cu o condiție de admisibilitate a exercitării unei căi de atac; pe de altă parte, dreptul de a avea un reprezentant convențional este transformat într-o obligație, în cazul recursului. Și în cazul persoanelor juridice (indiferent că sunt de drept public sau de drept privat), textul de lege criticat restrânge liberul acces la justiție și dreptul la apărare, ceea ce impune analizarea, prin prisma unui test de proporționalitate, dacă limitele aduse prin intervenția legiuitorului – respectiv reglementarea obligativității reprezentării și asistării persoanelor juridice prin consilier juridic sau prin avocat în etapa procesuală a recursului – reprezintă o limitare rezonabilă care să nu fie disproporționată față de obiectivul urmărit și care să nu transforme dreptul într-unul iluzoriu/teoretic. Conform testului de proporționalitate, măsură luată trebuie să fie **adecvată** – capabilă în mod obiectiv să ducă la îndeplinirea scopului, **necesară** – indispensabilă pentru îndeplinirea scopului și **proporțională** – justul echilibru între interesele concrete pentru a fi corespunzătoare scopului urmărit. În acest sens, scopul urmărit de legiuitor prin instituirea obligației persoanelor juridice de a fi reprezentate de consilier juridic sau de avocat la redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea acestuia este unul legitim, fiind reprezentat de impunerea unei rigori și discipline procesuale, asigurarea unei reprezentări juridice adecvate a părților și asigurarea funcționării corespunzătoare a instanțelor de recurs care examinează numai chestiuni de legalitate, respectiv conformitatea hotărârii pronunțate cu legea, ceea ce corespunde noii viziuni asupra recursului reglementat ca o cale extraordinară de atac, potrivit căreia condițiile de exercitare sunt stricte, iar motivele de recurs sunt limitativ circumscrise respectării legalității. De asemenea, instituirea obligativității reprezentării părților – persoane juridice prin consilier juridic sau avocat în calea de atac a recursului, respectiv obligația redactării cererii de recurs, precum și a exercitării și susținerii recursului numai prin consilier juridic sau avocat constituie o măsură adecvată pentru impunerea unei rigori și discipline procesuale și, prin prisma finalității sale, este necesară pentru atingerea scopului urmărit.

30. Referitor la existența justului echilibru între măsura care a determinat limitarea dreptului de acces liber la justiție și scopul legitim urmărit, Curtea constată că nu există un raport rezonabil de proporționalitate între cerințele de interes general referitoare la buna administrare a justiției și protecția dreptului la apărare și a accesului liber la justiție. Astfel, prin condiționările impuse realizării interesului general menționat este afectat în mod iremediabil interesul persoanei care dorește să recurgă la concursul justiției în vederea realizării drepturilor și intereselor sale legitime. Condiționarea exercitării căii

de atac de angajarea sau numirea unui consilier juridic sau de încheierea, în mod obligatoriu, a unui contract de asistență judiciară, drept condiție de admisibilitate a recursului, impune în sarcina persoanei juridice atât condiții excesive pentru exercitarea căii de atac a recursului, cât și costuri suplimentare pentru plata serviciului justiției.

31. Dispozițiile legale criticate încalcă art. 24 din Constituție, garanție a dreptului la un proces echitabil, atât din perspectiva intimatului, cât și din cea a recurentului, din moment ce această dispoziție constituțională nu vizează doar apărarea în procesul desfășurat în fața primei instanțe de judecată, ci și dreptul de apărare prin exercitarea căilor legale de atac împotriva unor constatări de fapt sau de drept ori unor soluții adoptate de o instanță de judecată care sunt considerate greșite de către una sau alta dintre părțile din proces. În situația în care partea interesată este împiedicată să exercite calea de atac, aceasta nu își va putea valorifica și apăra drepturile în fața instanței de recurs.

32. În concluzie, dispozițiile de lege criticate contravin art. 21 privind accesul liber la justiție și art. 24 privind dreptul la apărare, deoarece măsura care a determinat limitarea dreptului de acces liber la justiție (și anume instituirea obligativității reprezentării convenționale în recurs) este excesivă față de scopul legitim urmărit, conducând la imposibilitatea exercitării căii de atac a recursului, prevăzute de lege. În același sens s-a pronunțat și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care, în interpretarea art. 6 parag. 1 din Convenție, prin Hotărârea din 10 iulie 2001, pronunțată în cauza *Tricard c. Franței*, a statuat că reglementările privind formalitățile pentru declararea unei căi de atac vizează asigurarea unei bune administrări a justiției și respectarea principiului securității juridice. Însă regulile respective nu trebuie să împiedice justițiabilul să utilizeze o cale de atac disponibilă (parag. 29).

33. În sensul celor arătate anterior, Curtea observă că, dacă persoanele fizice pot beneficia de ajutorul public judiciar conform O.U.G. nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă, publicată în M. Of. nr. 327 din 25 aprilie 2008, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 193/2008, publicată în M. Of. nr. 723 din 24 octombrie 2008, cu modificările și completările ulterioare, dar care nu poate fi considerat un remediu judiciar capabil să asigure accesul tuturor cetățenilor la calea de atac a recursului (a se vedea în acest sens parag. 40-42 din Decizia Curții Constituționale nr. 462 din 17 septembrie 2014), persoanele juridice pot beneficia, în anumite condiții stricte, doar de facilități sub formă de reduceri, eșalonări sau amânări pentru plata taxelor

judiciare de timbru, potrivit art. 42 alin. (2)-(4) din O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, publicată în M. Of. nr. 392 din 29 iunie 2013.

34. Pe lângă cheltuielile ocazionate de plata taxei judiciare de timbru, persoanele juridice, părți în cadrul unui litigiu, suportă și cheltuielile ocazionate de contractarea unor servicii juridice de consultanță, asistență și reprezentare pentru a putea promova calea extraordinară de atac a recursului, în condițiile stabilite de dispozițiile legale criticate din Codul de procedură civilă. Or, în situația unor persoane juridice de drept public ori privat aflate într-o situație economică precară sau care nu pot efectua plăți având conturile bancare blocate și care nu au angajat un consilier juridic, Curtea reține că condiționarea exercitării căii de atac de angajarea sau numirea unui consilier juridic ori de încheierea, în mod obligatoriu, a unui contract de asistență judiciară impune în sarcina persoanei juridice condiții excesive pentru exercitarea căii de atac a recursului, precum și costuri suplimentare pentru plata serviciului justiției, astfel încât pentru aceasta se creează un cadru juridic de natură a descuraja apelarea la serviciul justiției.

35. Nu în ultimul rând, trebuie reiterat impedimentul legal, respectiv O.U.G. nr. 26/2012 privind unele măsuri de reducere a cheltuielilor publice și întărirea disciplinei financiare și de modificare și completare a unor acte normative, publicată în M. Of. nr. 392 din 12 iunie 2012, care prin art. I, referitor la asigurarea serviciilor juridice de consultanță, de asistență și/sau de reprezentare pentru autoritățile și instituțiile publice ale administrației publice centrale și locale, indiferent de modul de finanțare și subordonare, societățile naționale, companiile naționale și societățile comerciale cu capital integral sau majoritar de stat, precum și regiile autonome, care au în structura organizatorică personal propriu de specialitate juridică, a instituit regula potrivit căreia aceste servicii se asigură, în primul rând, de către personalul propriu, respectiv de către personalul de specialitate juridică angajat în aceste entități. Numai în situații temeinic justificate, în care activitățile juridice de consultanță, de asistență și/sau de reprezentare, necesare entităților mai sus menționate, nu se pot asigura de către personalul de specialitate juridică angajat în aceste entități, pot fi achiziționate servicii de această natură, în condițiile legii. În acest sens, Curtea reține că devin aplicabile dispozițiile O.U.G. nr. 34/2006 privind atribuirea contractelor de achiziție publică, a contractelor de concesiune de lucrări publice și a contractelor de concesiune de servicii, cu modificările și completările ulterioare, publicată în M. Of. nr. 418 din 15 mai 2006. Indiferent de procedura de atribuire a contractului de achiziție publică la care se apelează, potrivit O.U.G. nr. 34/2006, trebuie avut în vedere faptul că exercitarea căii

de atac și redactarea corectă a motivelor de recurs riguros fundamentate trebuie realizate în termenul legal, existând riscul depășirii acestui termen până la finalizarea și concretizarea procedurii de achiziție.

36. De asemenea, Curtea observă că, prin constatarea ca neconstituțional a art. 84 alin. (2) CPC, normele de trimitere la acesta rămân fără obiect (a se vedea în acest sens Decizia nr. 82 din 20 septembrie 1995, publicată în M. Of. nr. 58 din 19 martie 1996).

37. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, al art. 1–3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu unanimitate de voturi,

Curtea Constituțională, în numele legii, decide:

Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Curtea de Apel Timișoara, Secția contencios administrativ și fiscal, din oficiu, și, respectiv, de Unitatea Administrativ-Teritorială Comuna Moșnița Nouă, prin primar, în dosarele nr. 5367/30/2013 și nr. 6964/30/2013, de Unitatea Administrativ-Teritorială Comuna Moșnița Nouă în dosarele nr. 5370/30/2013 și nr. 5387/30/2013 ale Curții de Apel Timișoara, Secția contencios administrativ și fiscal și, respectiv, de Curtea de Apel Timișoara, Secția contencios administrativ și fiscal, din oficiu, în dosarul acestei instanțe nr. 11801/30/2013 și constată că dispozițiile art. 13 alin. (2) teza a doua, ale art. 84 alin. (2), precum și ale art. 486 alin. (3) CPC, cu referire la mențiunile care decurg din obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs de către persoanele juridice prin avocat sau consilier juridic, sunt neconstituționale.

Definitivă și general obligatorie.

6. Revizuire. Admiterea unei excepții de neconstituționalitate. Hotărâre definitivă prin care nu s-a intrat în cercetarea fondului

CPC, art. 509 alin. (1)

Sintagma *„pronunțate asupra fondului sau care evocă fondul"* din cuprinsul dispozițiilor art. 509 alin. (1) CPC este neconstituțională cu referire la motivul de revizuire prevăzut la pct. 11 din cuprinsul acestora.

Prin respingerea ca inadmisibilă a unei cereri de revizuire întemeiate pe prevederile pct. 11 de la alin. (1) al art. 509 CPC, din cauză că hotărârea a cărei revizuire se cere nu antamează fondul, este lipsit de eficiență însuși controlul de constituționalitate, întrucât părțile se află în imposibilitatea de a beneficia de efectele deciziei Curții, deci ale controlului de constituționalitate

pe care ele l-au declanșat, ceea ce reprezintă o veritabilă sancțiune aplicabilă acestora. Astfel, deciziile obligatorii ale Curții Constituționale ar fi lipsite de orice efecte juridice, iar rolul instanței constituționale ar fi negat. În plus, aceasta echivalează cu o limitare nepermisă a exercitării unei căi de atac.

Decizia de constatare a neconstituționalității trebuie să profite celor îndreptățiți, chiar dacă în cauza în care a fost invocată excepția de neconstituționalitate a prevederii respective s-a pronunțat o hotărâre definitivă prin care nu s-a intrat în cercetarea fondului. Într-o asemenea ipoteză, reglementarea condiției evocării fondului ca o condiție de admisibilitate a cererii de revizuire a respectivei hotărâri judecătorești încalcă art. 147 alin. (4) din Constituție, precum și accesul liber la justiție al cetățenilor, garantat de art. 21 din Legea fundamentală. De asemenea, dispozițiile legale criticate contravin și principiului egalității în drepturi a cetățenilor, consacrat prin art. 16 alin. (1) din Constituție, deoarece decizia de constatare a neconstituționalității, deși face parte din ordinea juridică normativă, considerentele, cât și dispozitivul său fiind general obligatorii, ea nu profită în ipoteza hotărârilor judecătorești definitive decât acelor subiecte de drept cărora acestea le-au antamat fondul cauzei.

Decizia nr. 866 din 10 decembrie 2015,
M. Of. nr. 69 din 1 februarie 2016

(...) Curtea, examinând încheierea de sesizare, punctul de vedere al Avocatului Poporului, raportul întocmit de judecătorul-raportor, notele scrise depuse, susținerile reprezentantului autorilor excepției de neconstituționalitate, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

13. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

14. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl reprezintă dispozițiile art. 509 alin. (1) pct. 11 și alin. (2) CPC. Curtea observă că, după sesizarea sa, Codul de procedură civilă a fost republicat în M. Of. nr. 247 din 10 aprilie 2015, dispozițiile legale criticate păstrând numerotarea și soluția legislativă. Textele de lege criticate au următorul cuprins:

– Articolul 509: Obiectul și motivele revizuirii: *„(1) Revizuirea unei hotărâri pronunțate asupra fondului sau care evocă fondul poate fi cerută dacă: (...)*

11. după ce hotărârea a devenit definitivă, Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra excepției invocate în acea cauză, declarând neconstituțională prevederea care a făcut obiectul acelei excepții.

(2) Pentru motivele de revizuire prevăzute la alin. (1) pct. 3, dar numai în ipoteza judecătorului, pct. 4, pct. 7-10 sunt supuse revizuirii și hotărârile care nu evocă fondul".

15. În opinia autorilor excepției de neconstituționalitate dispozițiile legale criticate încalcă prevederile constituționale ale art. 16 alin. (1) privind egalitatea în drepturi, art. 21 privind accesul liber la justiție și art. 147 alin. (4) privind deciziile Curții Constituționale.

16. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea reține că, potrivit dispozițiilor art. 147 alin. (4) din Constituție, *„Deciziile Curții Constituționale se publică în Monitorul Oficial al României. De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor"*, iar, în privința legilor și ordonanțelor în vigoare, alin. (1) al aceluiași articol prevede că acestea *„își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curții Constituționale dacă, în acest interval, Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pun de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției. Pe durata acestui termen, dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale sunt suspendate de drept"*. Aceste prevederi constituționale, reluate, la nivel legal, prin art. 31 alin. (1) și (3) din Legea nr. 47/1992, consacră efectele deciziilor Curții Constituționale, respectiv aplicarea pentru viitor și caracterul general obligatoriu al acestora. În interpretarea dispozițiilor menționate, Curtea a reținut că deciziile de constatare a neconstituționalității fac parte din ordinea juridică normativă, prin efectul lor prevederea neconstituțională încetându-și aplicabilitatea pentru viitor (în acest sens, a se vedea Decizia nr. 847 din 8 iulie 2008, publicată în M. Of. nr. 605 din 14 august 2008). În ceea ce privește dispozițiile legale care nu mai sunt în vigoare constatate ca fiind neconstituționale, Curtea a reținut prin Decizia nr. 766 din 15 iunie 2011, publicată în M. Of. nr. 549 din 3 august 2011, că acestea vor fi înlăturate de la aplicare în toate situațiile juridice în care continuă să-și producă efectele juridice neconstituționale, în virtutea principiului *„tempus regit actum"*. Având în vedere cele anterior expuse, Curtea reține că deciziile de constatare a neconstituționalității nu trebuie să se aplice numai raporturilor juridice care urmează a se naște, ci trebuie să profite, în primul rând, autorului excepției de neconstituționalitate lezat în drepturile sale prin norma constatată ca fiind contrară Legii fundamentale. Aceasta cu atât mai mult cu cât excepția de neconstituționalitate constituie întotdeauna un mijloc de apărare într-un

litigiu în curs de soluționare care nu pune în discuție fondul pretenției deduse judecății (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 5 din 9 ianuarie 2007, publicată în M. Of. nr. 74 din 31 ianuarie 2007).

17. În acest sens, Curtea reține că legiuitorul a reglementat calea de atac a revizuirii unei hotărâri judecătorești definitive pronunțate în cauzele în care a fost ulterior admisă o excepție de neconstituționalitate, în scopul acordării mijloacelor de apărare în vederea realizării drepturilor și intereselor părților în fața justiției. Așadar, deciziile instanței constituționale prin care s-a constatat neconstituționalitatea unui text legal au reprezentat motiv de revizuire odată cu adoptarea Legii nr. 177/2010 pentru modificarea și completarea Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, a Codului de procedură civilă și a Codului de procedură penală al României, publicată în M. Of. nr. 672 din 4 octombrie 2010, act normativ prin care s-a eliminat suspendarea judecării cauzei în situația invocării excepției de neconstituționalitate și, în materie civilă, a fost reglementat un nou motiv de revizuire la art. 322 pct. 10 CPC 1865.

18. Având în vedere faptul că autorii excepției de neconstituționalitate din prezenta cauză solicită instanței de fond revizuirea unei hotărâri definitive, prin care nu s-a evocat fondul, motivat de faptul că prin Decizia nr. 616 din 4 noiembrie 2014, publicată în M. Of. nr. 84 din 30 ianuarie 2015, *Curtea le-a respins ca devenită inadmisibilă excepția de neconstituționalitate a prevederilor legale pe care s-a întemeiat acea hotărâre*, soluție procedurală pronunțată de instanța constituțională ca urmare a admiterii, în prealabil, a aceleiași excepții invocate însă la sesizarea altor persoane, respectiv prin Decizia nr. 269 din 7 mai 2014, publicată în M. Of. nr. 513 din 9 iulie 2014, Curtea apreciază necesar să reamintească jurisprudența sa referitoare la hotărârile care sunt supuse revizuirii.

19. După adoptarea Legii nr. 177/2010, având în vedere că, în materie civilă, dispozițiile art. 322 pct. 10 CPC 1865 stabileau că revizuirea se poate cere dacă, după ce hotărârea a devenit definitivă, Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra excepției invocate în acea cauză, declarând neconstituțională legea, ordonanța ori o dispoziție dintr-o lege sau dintr-o ordonanță care a făcut obiectul acelei excepții, jurisprudența instanței constituționale s-a conturat în sensul că o decizie de admitere a excepției de neconstituționalitate se aplică numai în cauzele aflate pe rolul instanțelor judecătorești la momentul publicării acesteia, cauze în care respectivele dispoziții sunt aplicabile, precum și în cauzele în care a fost invocată aceeași excepție de neconstituționalitate până la data menționată, ipoteză în care decizia constituie temei al revizuirii

(în acest sens, a se vedea Decizia nr. 223 din 13 martie 2012, publicată în M. Of. nr. 256 din 18 aprilie 2012).

20. Astfel, există situații în care se invocă excepția de neconstituționalitate a aceloraşi texte legale care au fost constatate ca fiind neconstituționale anterior momentului publicării deciziei, situație în care excepția de neconstituționalitate, potrivit jurisprudenței, va fi respinsă ca devenită inadmisibilă, pe temei procedural, conform art. 29 alin. (3) și (5) din Legea nr. 47/1992. Această abordare jurisprudențială s-a întemeiat pe considerentul că un text de lege nu poate fi constatat neconstituțional de două sau mai multe ori, în sens contrar fiind încălcată autoritatea de lucru judecat a deciziilor Curții Constituționale. Într-o asemenea ipoteză, partea nu poate fi sancționată pentru lipsă de diligență, aceasta formulându-și apărările necesare în cursul litigiului, inclusiv prin invocarea excepției de neconstituționalitate ca mijloc de apărare, și nici instanța care a sesizat Curtea Constituțională, întrucât faptul că instanța constituțională a admis în prealabil excepția de neconstituționalitate cu același obiect, formulată într-o altă cauză, este o chestiune care nu depinde de comportamentul procesual al autorului excepției soluționate ulterior (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 100 din 29 iunie 1999, publicată în M. Of. nr. 357 din 28 iulie 1999).

21. Astfel, jurisprudența Curții Constituționale reprezintă o aplicare activă a dispozițiilor legale care au însoțit abrogarea fostului art. 29 alin. (5) din Legea nr. 47/1992, interpretând în mod extensiv dispozițiile Codului de procedură civilă din 1865, ca o garanție a apărării drepturilor justițiabililor, stabilind că o decizie prin care s-a admis excepția de neconstituționalitate profită atât autorilor acesteia, cât și autorilor aceleiași excepții, invocate anterior publicării deciziei, dar în alte cauze, soluționate definitiv.

22. Această jurisprudență, menținută și după adoptarea noului Cod de procedură civilă, se concretizează, de exemplu, prin Decizia nr. 223 din 13 martie 2012, precitată, Decizia nr. 319 din 29 martie 2012, publicată în M. Of. nr. 274 din 25 aprilie 2012, Decizia nr. 616 din 4 noiembrie 2014, publicată în M. Of. nr. 84 din 30 ianuarie 2015, Decizia nr. 404 din 3 iulie 2014, publicată în M. Of. nr. 597 din 11 august 2014, Decizia nr. 29 din 3 februarie 2015, publicată în M. Of. nr. 170 din 11 martie 2015.

23. În acest context, Curtea reamintește faptul că puterea de lucru judecat ce însoțește actele jurisdicționale, deci și deciziile Curții Constituționale, se atașează nu numai dispozitivului, ci și considerentelor pe care acesta se sprijină. Astfel, atât considerentele, cât și dispozitivul deciziilor Curții Constituționale sunt general obligatorii, potrivit dispozițiilor art. 147 alin. (4) din Constituție,

și se impun cu aceeași forță tuturor subiectelor de drept (a se vedea, în acest sens, Decizia Plenului Curții Constituționale nr. 1 din 17 ianuarie 1995 privind obligativitatea deciziilor sale pronunțate în cadrul controlului de constituționalitate, publicată în M. Of. nr. 16 din 26 ianuarie 1995, Decizia nr. 903 din 6 iulie 2010, publicată în M. Of. nr. 584 din 17 august 2010, Decizia nr. 1.615 din 20 decembrie 2011, publicată în M. Of. nr. 99 din 8 februarie 2012, sau Decizia nr. 683 din 27 iunie 2012, publicată în M. Of. nr. 479 din 12 iulie 2012).

24. În continuare, Curtea reține că în prezenta cauză autorii excepției de neconstituționalitate critică dispozițiile art. 509 alin. (1) pct. 11 și alin. (2) CPC din perspectiva condiției ca o hotărâre judecătorească să poată fi revizuită trebuie să fie pronunțată asupra fondului sau să evoce fondul. Aceștia arată că în cazul unor hotărâri judecătorești definitive prin care, fără a se evoca fondul, acțiunea a fost respinsă, iar Curtea Constituțională a constatat că prevederea legală ce ține de termenul de exercitare al acțiunii este neconstituțional, hotărârea respectivă nu poate face obiectul unei cereri de revizuire conform art. 509 alin. (1) pct. 11 CPC.

25. Curtea a mai analizat condiția evocării fondului, ca o condiție de admisibilitate a cererii de revizuire a hotărârilor judecătorești definitive întemeiată pe hotărârile pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului prin care s-au constatat încălcări ale drepturilor sau libertăților fundamentale sau întemeiată pe încălcări ale dreptului Uniunii Europene, astfel cum acesta este interpretat de Curtea de Justiție a Uniunii Europene. Astfel, Curtea a reținut că cerința evocării fondului în astfel de situații este contrară Legii fundamentale și a constatat prin Decizia nr. 233 din 15 februarie 2011, publicată în M. Of. nr. 340 din 17 mai 2011, că dispozițiile art. 322 pct. 9 CPC 1865 sunt neconstituționale în măsura în care nu permit revizuirea unei hotărâri judecătorești prin care, fără a se evoca fondul, s-au produs încălcări ale unor drepturi și libertăți fundamentale, încălcări constatate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Prin Decizia nr. 1039 din 5 decembrie 2012, publicată în M. Of. nr. 61 din 29 ianuarie 2013, Curtea a constatat că dispozițiile art. 21 alin. (2) teza întâi din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, publicată în M. Of. nr. 1154 din 7 decembrie 2004, sunt neconstituționale în măsura în care se interpretează în sensul că nu pot face obiectul revizuirii hotărârile definitive și irevocabile pronunțate de instanțele de recurs, cu încălcarea principiului priorității dreptului Uniunii Europene, atunci când nu evocă fondul cauzei.

26. Referitor la critica de neconstituționalitate din prezenta cauză, Curtea reține că dispozițiile art. 509 alin. (1) CPC sunt norme de procedură, iar, în

conformitate cu dispozițiile art. 126 alin. (2) și ale art. 129 din Constituție, procedura de judecată și exercitarea căilor de atac împotriva hotărârilor judecătorești sunt stabilite numai prin lege. Din aceste norme constituționale reiese că legiuitorul are libertatea de a stabili condițiile în care părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac, cu respectarea normelor și principiilor consacrate prin Legea fundamentală.

27. De asemenea, Curtea observă că revizuirea, fiind o cale extraordinară de atac promovată pentru a îndrepta erorile de fapt, are drept scop restabilirea adevărului în cauză, ceea ce este în deplină concordanță cu prevederile art. 124 din Constituție privind înfăptuirea justiției (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 3 din 18 ianuarie 2011, publicată în M. Of. nr. 192 din 21 martie 2011, sau Decizia nr. 76 din 12 februarie 2013, publicată în M. Of. nr. 209 din 12 aprilie 2013).

28. Dispozițiile art. 509 alin. (1) pct. 11 CPC dau efect juridic deciziilor Curții Constituționale prin care se constată neconstituționalitatea unor legi sau ordonanțe ori a unor dispoziții din acestea, și anume dreptul persoanelor prevăzute de lege de a exercita calea extraordinară de atac a revizuirii împotriva hotărârii definitive prin care s-a soluționat cauza în care a fost invocată excepția (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 1106 din 22 septembrie 2010, publicată în M. Of. nr. 672 din 4 octombrie 2010). Însă Curtea observă că acest motiv de revizuire nu se aplică decât hotărârilor care vizează fondul, deoarece dispozițiile art. 509 alin. (2) CPC nu îl enumeră printre motivele care pot fi invocate pentru revizuirea hotărârilor care nu evocă fondul.

29. Or, indiferent de opțiunea legiuitorului pentru reglementarea unei căi de atac ce urmărește reformarea unei hotărâri judecătorești, Curtea reține că obiectivul esențial al unui astfel de mijloc procedural constă în pronunțarea unei hotărâri legale și temeinice care să reflecte adevărul, prin revenirea la starea de legalitate conformă cu Legea fundamentală. O hotărâre judecătorească care nu este pronunțată asupra fondului sau care nu evocă fondul, deși definitivă, nu poate fi considerată legală atât timp cât se întemeiază pe o dispoziție legală contrară Constituției. Prin excluderea de la posibilitatea revizuirii întemeiată pe constatarea neconstituționalității unei dispoziții legale de către Curtea Constituțională în urma soluționării excepției de neconstituționalitate, având ca obiect acea dispoziție, invocată în cauză, a hotărârilor rămase definitive, dar care nu vizează fondul, se ajunge la situația în care justițiabilul nu poate beneficia de un instrument eficient pentru protejarea drepturilor sale constituționale. Observând acest aspect, Curtea, în repetate rânduri, a statuat în cadrul considerentelor deciziilor sale – deopotrivă obligatorii (a se vedea, în acest

sens, parag. 23 din prezenta decizie) – că revizuirea întemeiată pe dispozițiile art. 322 CPC 1865 sau art. 509 CPC poate fi exercitată de cel căruia i s-a admis excepția și de cel căruia excepția i-a fost respinsă ca devenită inadmisibilă, fără a face distincție că hotărârea a cărei revizuire se cere vizează sau nu fondul. În acest sens, Curtea constată că prin chiar Decizia nr. 616 din 4 noiembrie 2014, în temeiul căreia autorii excepției de neconstituționalitate solicită revizuirea hotărârii pronunțate fără evocarea fondului, a reținut la parag. 16 că decizia anterioară de admitere a excepției de neconstituționalitate, respectiv Decizia nr. 269 din 7 mai 2014, poate reprezenta temeiul unei cereri de revizuire, conform art. 322 pct. 10 CPC 1865 sau art. 509 alin. (1) pct. 11 CPC, după caz, în funcție de legea procesual civilă aplicabilă.

30. În cadrul procesului judiciar, excepția de neconstituționalitate se înscrie în rândul excepțiilor de procedură prin care se urmărește împiedicarea unei judecăți care s-ar întemeia pe o dispoziție legală neconstituțională. Constatarea neconstituționalității unui text de lege ca urmare a invocării unei excepții de neconstituționalitate trebuie să profite autorilor acesteia și nu poate constitui doar un instrument de drept abstract, întrucât și-ar pierde caracterul concret (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 766 din 5 iunie 2011, sau Decizia nr. 338 din 24 septembrie 2013, publicată în M. Of. nr. 699 din 14 noiembrie 2013). Neconstituționalitatea unei dispoziții legale nu are numai o funcție de prevenție, ci și una de reparație, întrucât ea vizează în primul rând situația concretă a cetățeanului lezat în drepturile sale prin norma criticată.

31. Prin respingerea ca inadmisibilă a unei cereri de revizuire întemeiate pe prevederile pct. 11 al alin. (1) al art. 509 CPC, din cauză că hotărârea a cărei revizuire se cere nu antamează fondul, este lipsit de eficiență însuși controlul de constituționalitate, întrucât părțile se află în imposibilitatea de a beneficia de efectele deciziei Curții, deci ale controlului de constituționalitate pe care ele l-au declanșat, ceea ce reprezintă o veritabilă sancțiune aplicabilă acestora. Astfel, deciziile obligatorii ale Curții Constituționale ar fi lipsite de orice efecte juridice, iar rolul instanței constituționale ar fi negat. În plus, aceasta echivalează cu o limitare nepermisă a exercitării unei căi de atac.

32. Or, România este un stat de drept în care, potrivit art. 1 alin. (5) din Constituție, *„respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie"*. Curtea Constituțională este, potrivit art. 142 alin. (1) din Constituție, *„garantul supremației Constituției"*, iar deciziile sale sunt *„general obligatorii și au putere numai pentru viitor"*, potrivit art. 147 alin. (4) din Legea fundamentală. Pe aceste dispoziții constituționale se întemeiază expresia obligativității *erga omnes* a interpretării și soluției pronunțate de instanța

de contencios constituțional, care implică obligația constituțională a tuturor autorităților de a aplica întocmai deciziile Curții la situațiile concrete în care normele declarate neconstituționale au incidență.

33. Decizia de constatare a neconstituționalității trebuie să profite celor îndreptățiți, chiar dacă în cauza în care a fost invocată excepția de neconstituționalitate a prevederii respective s-a pronunțat o hotărâre definitivă prin care nu s-a intrat în cercetarea fondului. Într-o asemenea ipoteză, reglementarea condiției evocării fondului ca o condiție de admisibilitate a cererii de revizuire a respectivei hotărâri judecătorești încalcă art. 147 alin. (4) din Constituție, precum și accesul liber la justiție al cetățenilor, garantat de art. 21 din Legea fundamentală.

34. În continuare, Curtea reține că dispozițiile legale criticate contravin și principiului egalității în drepturi a cetățenilor, consacrat prin art. 16 alin. (1) din Constituție, deoarece, astfel cum s-a arătat, decizia de constatare a neconstituționalității, deși face parte din ordinea juridică normativă, considerentele, cât și dispozitivul său fiind general obligatorii, ea nu profită în ipoteza hotărârilor judecătorești definitive decât acelor subiecte de drept cărora acestea le-au antamat fondul cauzei.

35. Principiul supremației Constituției și principiul legalității sunt de esența cerințelor statului de drept, în sensul prevederilor constituționale ale art. 16 alin. (2), conform cărora *„Nimeni nu este mai presus de lege"* (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 53 din 25 ianuarie 2011, publicată în M. Of. nr. 90 din 3 februarie 2011), astfel încât Curtea reține că nu există o motivare obiectivă și rezonabilă pentru ca o decizie de constatare a neconstituționalității să profite numai unei categorii de justițiabili în declararea căii de atac a revizuirii, în funcție de împrejurarea că hotărârea definitivă pronunțată de instanță evocă sau nu fondul (cu privire la înțelesul noțiunii de discriminare, a se vedea Decizia nr. 755 din 16 decembrie 2014, publicată în M. Of. nr. 101 din 9 februarie 2015).

36. Pentru cele arătate, Curtea urmează să constate că sintagma *„pronunțate asupra fondului sau care evocă fondul"* din cuprinsul dispozițiilor art. 509 alin. (1) CPC este neconstituțională cu referire la motivul de revizuire prevăzut la pct. 11 din cuprinsul acestora, fiind încălcate dispozițiile art. 16, art. 21 și art. 147 alin. (4) din Constituție.

37. Referitor la dispozițiile art. 509 alin. (2) CPC, Curtea observă că acestea exceptează de la cerința, cuprinsă în alin. (1), a antamării fondului, revizuirea hotărârilor care nu evocă fondul în cazurile expres și limitativ prevăzute de lege. În consecință, având în vedere constatarea neconstituționalității sintagmei

„pronunțate asupra fondului sau care evocă fondul" din cuprinsul art. 509 alin. (1) CPC cu referire la motivul de revizuire prevăzut la pct. 11 din cuprinsul acestora, critica de neconstituționalitate a dispozițiilor alin. (2) nu poate fi reținută. În acest context, Curtea constată că legiuitorul are obligația de a reglementa mecanismele corespunzătoare respectării normelor constituționale, fără de care acestea ar avea un caracter pur declarativ și iluzoriu.

38. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, al art. 1-3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu unanimitate de voturi,

Curtea Constituțională, în numele legii, decide:

1. Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de V.G. și V.G. în dosarul nr. 4670/111/2013* al Tribunalului Bihor, Secția I civilă și constată că sintagma *„pronunțate asupra fondului sau care evocă fondul"* din cuprinsul dispozițiilor art. 509 alin. (1) CPC este neconstituțională cu referire la motivul de revizuire prevăzut la pct. 11 din cuprinsul acestora.

2. Respinge, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate ridicată de aceiași autori în același dosar al aceleiași instanțe și constată că dispozițiile art. 509 alin. (2) CPC sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Definitivă și general obligatorie.

7. Cerere de strămutare. Instanța competentă. Motiv de bănuială legitimă. Curtea de apel, parte în litigiu

CPC, art. 142 alin. (1) teza I, art. 145 alin. (1) teza I

Dispozițiile art. 142 alin. (1) teza I și ale art. 145 alin. (1) teza I CPC sunt constituționale în măsura în care motivul de bănuială legitimă nu se raportează la calitatea de parte a curții de apel în raza căreia funcționează instanța învestită cu judecarea litigiului.

Dacă motivul de bănuială legitimă se raportează la calitatea de parte a curții de apel în a cărei circumscripție funcționează instanța învestită cu judecarea litigiului, sunt încălcate principiul imparțialității justiției cuprins în art. 124 alin. (2) și dreptul la un proces echitabil prevăzut de art. 21 alin. (3) din Constituție.

Decizia nr. 169 din 24 martie 2016, M. Of. nr. 353 din 9 mai 2016

(...) Curtea, examinând încheierea de sesizare, raportul întocmit de judecătorul-raportor, susținerile reprezentantului autoarei excepției de

neconstituționalitate, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

11. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

12. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl reprezintă dispozițiile art. 142 alin. (1) teza întâi și art. 145 alin. (1) teza întâi CPC. Se observă că înainte de sesizarea Curții Constituționale Codul de procedură civilă a fost republicat în M. Of. nr. 247 din 10 aprilie 2015, iar textele de lege criticate, păstrând conținutul și numerotarea, au următorul cuprins:

– Articolul 142 alin. (1) teza întâi: *„Cererea de strămutare **întemeiată pe motiv de bănuială legitimă este de competența curții de apel, dacă instanța de la care se cere strămutarea este o judecătorie sau un tribunal din circumscripția acesteia.** Dacă strămutarea se cere de la curtea de apel, competența de soluționare revine Înaltei Curți de Casație și Justiție. Cererea de strămutare se depune la instanța competentă să o soluționeze, care va înștiința de îndată instanța de la care s-a cerut strămutarea despre formularea cererii de strămutare”*;

– Articolul 145 alin. (1) teza întâi: *„**În caz de admitere a cererii de strămutare, curtea de apel trimite procesul spre judecată unei alte instanțe de același grad din circumscripția sa.** Înalta Curte de Casație și Justiție va strămuta judecarea cauzei la una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța de la care se cere strămutarea”*.

13. În opinia autoarei excepției de neconstituționalitate, dispozițiile legale criticate încalcă prevederile constituționale ale art. 21 alin. (3) privind dreptul la un proces echitabil și art. 124 alin. (2) privind unicitatea, imparțialitatea și egalitatea justiției.

14. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea reține că prin Decizia nr. 558 din 16 octombrie 2014, publicată în M. Of. nr. 897 din 10 decembrie 2014, a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 142 alin. (1) teza întâi și ale art. 145 alin. (1) teza întâi CPC sunt constituționale în măsura în care motivul de bănuială legitimă nu se raportează la calitatea de judecător la curtea de apel a uneia dintre părți.

15. Curtea a reținut, în circumstanțele cauzei, că se ridică problema de a stabili dacă motivele de bănuială legitimă cu privire la imparțialitatea

judecătorului subzistă în fața tuturor instanțelor din circumscripția curții de apel la care va fi trimisă cauza spre judecare, având în vedere faptul că persoana a cărei calitate reprezintă motivul cererii de strămutare, judecător la curtea de apel, poate avea un ascendent asupra judecătorilor fondului, tocmai din cauza poziției ierarhic superioare a instanței din care aceasta face parte.

16. În continuare, a constatat că strămutarea reprezintă unul dintre mijloacele procesuale care contribuie la asigurarea caracterului efectiv al imparțialității judecătorilor, garanție instituțională a dreptului la un proces echitabil. În ceea ce privește instanța competentă să soluționeze cererea de strămutare, Curtea a reținut că în reglementarea procesual civilă anterioară aceasta era Înalta Curte de Casație și Justiție. În prezent, instanța supremă are competența de a soluționa numai cererile de strămutare întemeiate pe motive de siguranță publică, precum și cele care se referă la strămutarea cauzelor de la curțile de apel. În actuala reglementare procesual civilă instanța competentă să soluționeze cererea de strămutare întemeiată pe motive de bănuială legitimă este curtea de apel în circumscripția căreia se află instanța de la care se cere strămutarea procesului, curte de apel care, potrivit art. 145 CPC, în caz de admitere a cererii de strămutare, va trimite procesul spre judecată unei alte instanțe de același grad din circumscripția sa. Bănuiala se consideră legitimă în cazurile în care există îndoială cu privire la imparțialitatea judecătorilor din cauza circumstanțelor procesului, a calității părților ori a unor relații conflictuale locale [art. 140 alin. (2) CPC].

17. De asemenea, reiterând jurisprudența sa, precum și pe cea a Curții Europene a Drepturilor Omului, Curtea a arătat că imparțialitatea magistratului, ca garanție a dreptului la un proces echitabil, trebuie să fie apreciată într-un dublu sens: subiectiv și obiectiv. Demersul subiectiv tinde a determina convingerea personală a unui judecător într-o cauză anume, ceea ce semnifică așa-numita imparțialitate subiectivă, care este prezumată până la proba contrară. Demersul obiectiv are drept scop de a determina dacă acesta a oferit garanții suficiente pentru a exclude orice îndoială legitimă în privința sa, ceea ce semnifică așa-numita imparțialitate obiectivă. Aprecierea obiectivă a imparțialității constă în a analiza dacă, independent de conduita personală a judecătorului, anumite împrejurări care pot fi verificate dau naștere unor suspiciuni relative la o eventuală lipsă de imparțialitate. Prin urmare, Curtea a reținut că în cauza respectivă este criticată imparțialitatea obiectivă a judecătorului, dată de calitatea reclamantului de judecător la curtea de apel, deci la o posibilă instanță de control judiciar.

18. Curtea a mai reținut că normele legale criticate nu își ating scopul pentru care au fost edictate, respectiv nu sunt de natură a înlătura îndoielile cu privire la parțialitatea instanței de judecată. De asemenea, Curtea a subliniat că, în aprecierea imparțialității obiective, aparențele au un rol deosebit, deoarece într-o societate democratică tribunalele trebuie să inspire deplină încredere justițiabililor.

19. Curtea a concluzionat că dispozițiile art. 142 alin. (1) teza întâi și ale art. 145 alin. (1) teza întâi CPC apar ca fiind neconstituționale, încălcând principiul imparțialității justiției cuprins în art. 124 alin. (2) și, implicit, dreptul la un proces echitabil prevăzut de art. 21 alin. (3) din Constituție, în măsura în care motivul de bănuială legitimă se raportează la calitatea părții de judecător la curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța care urmează să judece cauza. În consecință, având în vedere cele anterior expuse, competența de soluționare a unor asemenea cereri de strămutare *nu poate reveni* curții de apel. De aceea, în situația dată, strămutarea urmează să fie făcută din raza curții de apel, noțiune cu aceeași finalitate și semnificație juridică cu cea „de la curtea de apel", fiind astfel aplicabilă, *mutatis mutandis*, în această ipoteză, teza a doua a art. 142 alin. (1) CPC.

20. De asemenea, Curtea Constituțională a reținut că, potrivit art. 147 alin. (1) din Constituție, îi revine legiuitorului sarcina de a reconfigura regulile de competență în materia strămutării, în condițiile art. 122 CPC, cu respectarea deciziei antereferite, și să creeze un mecanism apt să surmonteze deficiențele de aplicare a art. 142 alin. (1) teza întâi și art. 145 alin. (1) teza întâi CPC, eventual prin adaptarea, spre exemplu, a art. 127 CPC.

21. Curtea observă că, în urma Deciziei nr. 558 din 16 octombrie 2014, legiuitorul nu a intervenit în sensul punerii de acord a dispozițiilor legale neconstituționale cu cerințele deciziei, prin modificarea regulilor de competență în materia strămutării, nici prin modificarea dispozițiilor art. 142 sau art. 145, și nici prin reconfigurarea art. 127 CPC.

22. În prezenta cauză, astfel cum rezultă din actele dosarului, Curtea observă că autoarea excepției de neconstituționalitate a fost exclusă, prin decizia președintelui Curții de Apel Cluj, din profesia de grefier, profesie pe care o exercita la Judecătoria Cluj. Împotriva acestei decizii a formulat contestație înregistrată pe rolul Tribunalului Cluj, ocazie cu care a cerut strămutarea cauzei, cerere înregistrată pe rolul Curții de Apel Cluj, Secția I civilă, motivată de faptul că judecarea contestației „nu va putea avea loc în condiții de obiectivitate la Tribunalul Cluj, ci dimpotrivă, calitatea părților și circumstanțele speciale ale cauzei constituie în speță motive de bănuială

legitimă" care o îndreptățesc să se îndoiască de „imparțialitatea judecătorilor de la această instanță".

23. Așadar, având în vedere că în prezenta cauză, ca și în precedenta, bănuiala legitimă se fundamentează pe calitatea părților, respectiv pe calitatea Curții de Apel Cluj de parte pârâtă în litigiu, există elemente obiective care conduc în mod întemeiat la îndoieli cu privire la imparțialitatea instanței. Strămutarea la altă instanță judecătorească din circumscripția aceleiași curți de apel nu este în toate cauzele suficientă pentru a înlătura motivele de bănuială legitimă care au stat la baza măsurii strămutării, ceea ce înseamnă că ele vor exista la orice instanță judecătorească din circumscripția aceleiași curți de apel.

24. Având în vedere circumstanțele cauzei, precum și faptul că imparțialitatea obiectivă a instanței ce judecă fondul nu poate fi asigurată din cauza calității de parte a curții de apel în circumscripția căreia funcționează, Curtea Constituțională constată că cele reținute în Decizia nr. 558 din 16 octombrie 2014 se aplică *mutatis mutandis* și în prezenta cauză.

25. Totodată, în privința efectelor deciziilor Curții Constituționale, potrivit art. 147 alin. (1) din Constituție, odată cu publicarea deciziei Curții Constituționale, legiuitorul are obligația de a pune de acord soluția legislativă criticată cu dispozițiile Constituției constatate a fi încălcate prin prezenta decizie, așadar, implicit, cu decizia Curții Constituționale, ale cărei considerente și dispozitiv sunt general obligatorii, și să procedeze, în consecință, la respectarea exigențelor constituționale.

26. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, al art. 1-3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu majoritate de voturi,

Curtea Constituțională, în numele legii, decide:

Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de A.C.B. în dosarul nr. 543/33/2015 al Curții de Apel Cluj, Secția I civilă și constată că dispozițiile art. 142 alin. (1) teza întâi și ale art. 145 alin. (1) teza întâi CPC sunt constituționale în măsura în care motivul de bănuială legitimă nu se raportează la calitatea de parte a curții de apel în raza căreia funcționează instanța învestită cu judecarea litigiului.

Definitivă și general obligatorie.

8. Trimiterea actelor de procedură prin fax sau poștă electronică. Termen

CPC, art. 182 alin. (2)

Trimiterea actelor de procedură prin fax sau poștă electronică a fost asimilată depunerii personale la instanță, și nu trimiterii efectuate prin oficiul poștal, serviciul de curierat sau prin alt serviciu specializat de comunicare. Actul de procedură transmis prin fax sau poștă electronică este considerat a fi făcut în termen la data la care a fost înregistrat la instanță, iar potrivit art. 182 alin. (2) CPC, deși termenele se socotesc pe zile întregi, în ziua în care se împlinește termenul, partea interesată trebuie să depună actul la instanță până la închiderea programului. Prin urmare, dispozițiile legale criticate nu limitează dreptul părților de a comunica cu instanțele judecătorești, deoarece nimic nu le împiedică pe acestea să se adreseze instanțelor prin orice mijloace, cu condiția, subînțeleasă, de a o face în termenele și în condițiile prevăzute de lege.

Decizia nr. 605 din 22 septembrie 2016,
M. Of. nr. 2 din 3 ianuarie 2017

(...) Curtea, examinând actul de sesizare, punctele de vedere ale Guvernului și Avocatului Poporului, raportul întocmit de judecătorul-raportor, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

13. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

14. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl reprezintă dispozițiile art. 182 alin. (2) CPC, republicat în M. Of. nr. 247 din 10 aprilie 2015, care au următorul cuprins: *„Cu toate acestea, dacă este vorba de un act ce trebuie depus la instanță sau într-un alt loc, termenul se va împlini la ora la care activitatea încetează în acel loc în mod legal, dispozițiile art. 183 fiind aplicabile."*

15. Articolul 183 cu denumirea marginală *„Actele depuse la poștă, servicii specializate de curierat, unități militare sau locuri de deținere"* din Codul de procedură civilă la care face referire textul de lege criticat are următorul cuprins: *„(1) Actul de procedură depus înăuntrul termenului prevăzut de lege prin scrisoare recomandată la oficiul poștal sau depus la un serviciu de curierat rapid ori la un serviciu specializat de comunicare este socotit a fi făcut în termen.*

(2) Actul depus de partea interesată înăuntrul termenului prevăzut de lege la unitatea militară ori la administrația locului de deținere unde se află această parte este, de asemenea, considerat ca făcut în termen.

(3) În cazurile prevăzute la alin. (1) și (2), recipisa oficiului poștal, precum și înregistrarea ori atestarea făcută, după caz, de serviciul de curierat rapid, de serviciul specializat de comunicare, de unitatea militară sau de administrația locului de deținere, pe actul depus, servesc ca dovadă a datei depunerii actului de către partea interesată."

16. În opinia autorului excepției de neconstituționalitate, prevederile legale criticate încalcă dispozițiile constituționale ale art. 1 alin. (5) privind obligativitatea respectării Constituției, a supremației sale și a legilor, art. 16 privind egalitatea în drepturi și ale art. 21 privind accesul liber la justiție.

17. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea observă că alin. (1) al art. 182 CPC stabilește regula de calcul a termenelor. Acestea se socotesc pe zile, săptămâni, luni sau ani și se împlinesc la ora 24 a ultimei zile în care se poate îndeplini actul de procedură. Alineatul (2) al aceluiași articol reglementează excepția de la această regulă, respectiv termenul se va împlini, în situația în care un act trebuie depus la instanță sau la un alt loc, la ora la care activitatea încetează în acel loc în mod legal, dispozițiile art. 183 fiind aplicabile. Potrivit dispoziției legale criticate, deși termenele se socotesc pe zile întregi, totuși, în ziua în care se împlinește termenul partea interesată trebuie să depună actul la instanță până la închiderea programului. În ceea ce privește aplicabilitatea dispozițiilor art. 183 alin. (1) și (3) CPC, Curtea reține că alin. (1) prevede trei modalități de transmitere a actului de procedură (depunere la oficiul poștal, cu scrisoare recomandată; la un serviciu de curierat rapid; la un serviciu specializat de comunicare), iar dovada datei depunerii se face, astfel cum rezultă din alin. (3), de partea interesată cu recipisa oficiului poștal, precum și cu înregistrarea ori atestarea făcută de serviciul de curierat rapid sau de serviciul specializat de comunicare pe actul depus. Așadar, dispozițiile art. 183 CPC reprezintă o facilitate instituită în favoarea persoanelor care nu pot ajunge la sediul instanței în vederea depunerii actului de procedură.

18. Autorul excepției susține că sunt încălcate principiul egalității în fața legii și accesul liber la justiție, deoarece în ipoteza depunerii la instanță a unui act procedural, prin mijloace de comunicare precum fax sau e-mail, termenul expiră la data încheierii programului de lucru al instanței, în timp ce pentru persoanele aflate în situații identice care depun respectivul act prin scrisoare recomandată în alt loc, termenul expiră mai târziu.

19. Problema ridicată de autorul excepției de neconstituționalitate privește interpretarea dispozițiilor art. 182 alin. (2) prin raportare la dispozițiile art. 183 CPC în cazul transmiterii actelor procedurale prin fax ori poștă electronică.

20. În acest sens, Curtea reține că textul legal criticat reglementează termenul de depunere a actelor procedurale raportat la programul de lucru al instanței sau al locului unde trebuie depus actul respectiv, făcându-se aplicabilitatea dispozițiilor legale ale art. 183 CPC în al cărui conținut nu sunt menționate faxul și poșta electronică ca modalități de comunicare a actelor de procedură, ci numai scrisoarea recomandată la oficiul poștal, depunerea la un serviciu de curierat rapid ori la un serviciu specializat de comunicare, astfel cum s-a arătat la parag. 17 din prezenta decizie.

21. În ceea ce privește faxul și poșta electronică, Curtea observă că aceste modalități de comunicare sunt acceptate de lege, însă nu se regăsesc în ipoteza normei legale criticate. Spre exemplu, Curtea reține că art. 94 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1.375/2015, publicată în M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015, prevede că actele de sesizare a instanței depuse personal sau prin reprezentant, sosite prin poștă, curier ori fax sau în orice alt mod prevăzut de lege, se depun la registratură, unde, în aceeași zi, după stabilirea obiectului cauzei, primesc, cu excepția cazurilor prevăzute de lege, dată certă și număr din aplicația ECRIS. De asemenea, Codul de procedură civilă prevede aceste modalități de comunicare a actelor de procedură, spre exemplu, potrivit art. 148 alin. (2), cererile adresate, personal sau prin reprezentant, instanțelor judecătorești pot fi formulate și prin înscris în formă electronică, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege. Articolul 149 alin. (4) din Cod prevede că în cazul în care cererea a fost comunicată, potrivit legii, prin fax sau prin poștă electronică, grefierul de ședință este ținut să întocmească din oficiu copii de pe cerere, pe cheltuiala părții care avea această obligație. Potrivit art. 199 alin. (1) CPC, cererea de chemare în judecată, depusă personal sau prin reprezentant, sosită prin poștă, curier, fax sau scanată și transmisă prin poștă electronică ori prin înscris în formă electronică, se înregistrează și primește dată certă prin aplicarea ștampilei de intrare. Astfel cum rezultă din dispozițiile art. 471 alin. (3), cererea de apel poate fi trimisă și prin poștă, fax, poștă electronică sau curier.

22. Prin urmare, Curtea reține că părțile interesate au la îndemână, pe lângă depunerea actelor procedurale personal sau prin reprezentant, prin poștă, curier rapid sau prin intermediul unui serviciu specializat de comunicare, și

posibilitatea transmiterii acestor acte prin intermediul poștei electronice sau al faxului, fiind astfel facilitată comunicarea rapidă a actelor de procedură.

23. În speță, astfel cum rezultă din actele dosarului, autorul excepției de neconstituționalitate a transmis actul procedural prin fax după ora de închidere a programului de lucru al instanței.

24. În ceea ce privește programul de lucru al instanțelor, Curtea reține că acesta este de 8 ore zilnic, timp de 5 zile pe săptămână și începe, de regulă, la ora 8,00 și se încheie la ora 16,00, potrivit art. 89 alin. (1) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, mai sus menționat.

25. În continuare, Curtea observă că cererile trimise prin poșta electronică sau prin fax nu beneficiază de efectele prevăzute de art. 183 alin. (1) CPC, potrivit căruia un act de procedură depus înăuntrul termenului prevăzut de lege prin scrisoare recomandată la oficiul poștal sau depus la un serviciu de curierat rapid ori la un serviciu specializat de comunicare este socotit a fi făcut în termen. În timp ce art. 183 alin. (3) CPC prevede în mod expres că recipisa oficiului poștal, precum și înregistrarea ori atestarea făcută de serviciul de curierat rapid sau de serviciul specializat de comunicare servește ca dovadă a datei depunerii actului de către partea interesată, în cazul actelor de procedură transmise pe fax sau poștă electronică, nu există o prevedere similară.

26. Problema care se ridică în cazul transmiterii actelor de procedură prin intermediul faxului sau poștei electronice este certitudinea recepționării în termenul legal al acestora de către instanța de judecată. În acest sens sunt și dispozițiile art. 154 alin. (6) coroborat cu art. 241 alin. (3) CPC, potrivit cărora mijlocul de comunicare trebuie să fie apt să asigure atât transmiterea textului, cât și confirmarea primirii lui.

27. Astfel, Curtea apreciază că trimiterea actelor de procedură prin fax sau poștă electronică a fost asimilată depunerii personale la instanță și nu trimiterii efectuate prin oficiul poștal, serviciul de curierat sau prin alt serviciu specializat de comunicare. Actul de procedură transmis prin fax sau poștă electronică este considerat a fi făcut în termen la data la care a fost înregistrat la instanță, iar potrivit dispoziției legale criticate, deși termenele se socotesc pe zile întregi, totuși, în ziua în care se împlinește termenul partea interesată trebuie să depună actul la instanță până la închiderea programului.

28. Prin urmare, dispozițiile legale criticate nu limitează dreptul părților de a comunica cu instanțele judecătorești, deoarece nimic nu le împiedică pe acestea să se adreseze instanțelor prin orice mijloace, cu condiția, subînțeleasă, de a o face în termenele și condițiile prevăzute de lege.

29. Cu privire la critica de neconstituționalitate ce vizează încălcarea art. 16 alin. (1) din Constituție, Curtea reține că principiul egalității presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite. De aceea el nu exclude, ci, dimpotrivă, presupune soluții diferite pentru situații diferite. În consecință, un tratament diferit nu poate fi doar expresia aprecierii exclusive a legiuitorului, ci trebuie să se justifice rațional, în respectul principiului egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 1 din 8 februarie 1994, publicată în M. Of. nr. 69 din 16 martie 1994). În aplicarea prevederilor art. 14 privind interzicerea discriminării din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că reprezintă o încălcare a acestor prevederi orice diferență de tratament săvârșită de stat între indivizi aflați în situații analoage, fără o justificare obiectivă și rezonabilă (Hotărârea din 13 iunie 1979, pronunțată în cauza *Marckx împotriva Belgiei*, parag. 33, și Hotărârea din 29 aprilie 2008, pronunțată în cauza *Burden împotriva Regatului Unit*, parag. 60). Instanța de la Strasbourg a mai statuat că dreptul de a nu fi discriminat, garantat de Convenție, este încălcat nu numai atunci când statele tratează în mod diferit persoane aflate în situații analoage, fără a exista justificări obiective și rezonabile (a se vedea, spre exemplu, Hotărârea din 28 octombrie 1987, pronunțată în Cauza *Inze împotriva Austriei*, parag. 41), ci și atunci când statele omit să trateze diferit, tot fără a exista justificări obiective și rezonabile, persoane aflate în situații diferite (Hotărârea din 6 aprilie 2000, pronunțată în cauza *Thlimmenos împotriva Greciei*, parag. 44).

30. În ceea ce privește pretinsa încălcare a accesului liber la justiție, Curtea observă că Legea fundamentală nu interzice stabilirea prin lege a anumitor condiții sau reguli de procedură în privința exercitării acestui drept, ci, dimpotrivă, statuează în art. 126 alin. (2) că *„Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege"*. Așadar, Curtea reține că stabilirea unor condiționări pentru introducerea acțiunilor în justiție nu constituie o încălcare a acestui drept fundamental, întrucât accesul liber la justiție presupune accesul la mijloacele procedurale prin care justiția se înfăptuiește și este de competența exclusivă a legiuitorului de a institui regulile de desfășurare a procesului în fața instanțelor judecătorești (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 1 din 8 februarie 1994). Principiul accesului liber la justiție trebuie interpretat și prin prisma art. 6 parag. 1 privind dreptul la un proces echitabil din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale cu privire la care Curtea Europeană a Drepturilor

Omului a statuat că dreptul de acces la un tribunal nu este un drept absolut, existând posibilitatea limitărilor implicit admise chiar în afara limitelor care circumscriu conținutul oricărui drept (Hotărârea din 21 februarie 1975, pronunțată în cauza *Golder împotriva Regatului Unit*, parag. 37-38), iar accesul liber la justiție implică, prin natura sa, o reglementare din partea statului și poate fi supus unor limitări, atât timp cât nu este atinsă substanța dreptului (Hotărârea din 26 ianuarie 2006, pronunțată în cauza *Lungoci împotriva României*, parag. 36). Instituirea unor termene pentru efectuarea diferitelor acte de procedură, termenele de prescripție și cele de decădere sau sancțiunile pentru nerespectarea acestora nu sunt de natură a încălca art. 6 parag. 1 din Convenție, acestea fiind restricții admise atât timp cât nu aduc atingere dreptului la un tribunal în substanța sa (Hotărârea din 22 octombrie 1996, pronunțată în cauza *Stubbings împotriva Regatului Unit*, parag. 51-52). Dreptul de acces la tribunale nu este un drept absolut, putând fi supus unor restricții legitime, cum ar fi termenele legale de prescripție sau ordonanțele care impun depunerea unei cauțiuni (Hotărârea din 10 mai 2001, pronunțată în cauza *Z și alții împotriva Regatului Unit*, parag. 93).

31. În privința termenelor procedurale, în jurisprudența sa, Curtea Constituțională a statuat că instituirea acestora a avut în vedere securitatea și stabilitatea raporturilor juridice și nicidecum îngrădirea accesului liber la justiție (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 123 din 16 februarie 2006, publicată în M. Of. nr. 257 din 22 martie 2006).

32. Prin urmare, Curtea nu poate reține încălcarea dispozițiilor constituționale invocate.

33. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, al art. 1-3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu unanimitate de voturi,

Curtea Constituțională, în numele legii, decide:

Respinge, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate ridicată de R.C. în dosarul nr. 1.065/286/2014 al Tribunalului Iași, Secția a II-a civilă, contencios administrativ și fiscal și constată că dispozițiile art. 182 alin. (2) CPC sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Definitivă și general obligatorie.

9. Hotărâri supuse recursului. Prag valoric

Legea nr. 2/2013, art. XVIII alin. (2)

Sintagma *„precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv"*, cuprinsă în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești, precum și pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, este neconstituțională, fiind încălcat principiului egalității în drepturi, deoarece alegerea criteriului valoric, chiar dacă vizează în mod direct și nemijlocit cererea, și nu o persoană sau un grup de persoane, se repercutează asupra situației persoanei. Prin urmare, în condițiile acceptării acestui prag valoric, cetățenii nu mai sunt egali în exercitarea dreptului lor de acces la calea extraordinară de atac, parte componentă a dreptului la un proces echitabil, încălcându-se, astfel, art. 16 alin. (1) și art. 21 alin. (3) din Constituție.

Dispozițiile legale criticate introduc o dublă măsură în privința evaluării legalității hotărârilor judecătorești, legiuitorul acceptând tacit că instanța supremă își exercită rolul de unificare a jurisprudenței numai în anumite situații, atunci când cererile evaluabile în bani au o anumită valoare, ceea ce este contrar art. 126 alin. (3) din Constituție.

Decizia nr. 369 din 30 mai 2017,
M. Of. nr. 582 din 20 iulie 2017

(...) Curtea, examinând încheierile de sesizare, punctele de vedere ale Guvernului și Avocatului Poporului, rapoartele întocmite de judecătorul-raportor, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

11. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

12. Obiectul excepției de neconstituționalitate, astfel cum este menționat în încheierile de sesizare a Curții Constituționale, îl constituie prevederile art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești, precum și pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, astfel cum au fost modificate prin O.U.G. nr. 62/2015, publicată în M. Of. nr. 964 din 24 decembrie 2015,

și ale art. 483 alin. (2) CPC, republicat în M. Of. nr. 247 din 10 aprilie 2015, cu modificările ulterioare. Potrivit prevederilor art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013, *„În procesele pornite începând cu data intrării în vigoare a prezentei legi și până la data de 31 decembrie 2016 inclusiv nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a)-i) din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv. De asemenea, în aceste procese nu sunt supuse recursului hotărârile date de instanțele de apel în cazurile în care legea prevede că hotărârile de primă instanță sunt supuse numai apelului"*. Prevederile art. 483 alin. (2) CPC au următorul conținut: *„Nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a)-j), în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 500.000 lei inclusiv. De asemenea, nu sunt supuse recursului hotărârile date de instanțele de apel în cazurile în care legea prevede că hotărârile de primă instanță sunt supuse numai apelului"*.

13. Curtea constată că prevederile art. 483 alin. (2) CPC se aplică proceselor pornite începând cu data de 1 ianuarie 2019, potrivit art. XVIII alin. (1) din Legea nr. 2/2013, astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 95/2016 pentru prorogarea unor termene, precum și pentru instituirea unor măsuri necesare pregătirii punerii în aplicare a unor dispoziții din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în M. Of. nr. 1.009 din 15 decembrie 2016. Or, în procesul în cadrul căruia s-a invocat excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 483 alin. (2) CPC, având în vedere că este început în anul 2013, se aplică dispozițiile art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013. Din susținerile autorilor excepției de neconstituționalitate reiese că aceștia critică numai teza referitoare la cererile evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv, astfel încât Curtea reține că obiect al excepției de neconstituționalitate îl constituie sintagma *„precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv"* cuprinsă în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013.

14. În opinia autorilor excepției de neconstituționalitate, prevederile de lege criticate contravin dispozițiilor din Constituție cuprinse în art. 16 privind egalitatea în drepturi și art. 21 privind accesul liber la justiție, precum și

dispozițiilor art. 6 privind dreptul la un proces echitabil și art. 14 privind interzicerea discriminării din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

15. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea reține că art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 avea, inițial, următorul conținut: *„În procesele pornite începând cu data intrării în vigoare a prezentei legi și până la data de 31 decembrie 2015 nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a)-i) din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv. De asemenea, în aceste procese nu sunt supuse recursului hotărârile date de instanțele de apel în cazurile în care legea prevede că hotărârile de primă instanță sunt supuse numai apelului"*. În mod corelativ, art. XVIII alin. (1) din Legea nr. 2/2013 prevedea că dispozițiile art. 483 alin. (2) CPC se aplică proceselor pornite începând cu data de 1 ianuarie 2016. Ulterior, prin acte normative, anuale, succesive, aceste termene au fost prorogate ultima dată până la 1 ianuarie 2019, prin art. unic alin. (1) din O.U.G. nr. 62/2015 pentru prorogarea unor termene prevăzute de Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești, precum și pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă și prin art. I alin. (1) din O.U.G. nr. 95/2016 pentru prorogarea unor termene, precum și pentru instituirea unor măsuri necesare pregătirii punerii în aplicare a unor dispoziții din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă.

16. Înainte de ultima prorogare a acestor termene, reglementată de O.U.G. nr. 95/2016, Curtea s-a mai pronunțat asupra constituționalității dispozițiilor art. XVIII alin. (2) penultima teză din Legea nr. 2/2013, prin Decizia nr. 350 din 7 mai 2015, publicată în M. Of. nr. 504 din 8 iulie 2015, prin Decizia nr. 362 din 2 iunie 2016, publicată în M. Of. nr. 666 din 30 august 2016, și prin Decizia nr. 375 din 7 iunie 2016, publicată în M. Of. nr. 643 din 22 august 2016. Prin Decizia nr. 350 din 7 mai 2015, precitată, parag. 14, Curtea a reținut că, în noua lege procesual civilă, legiuitorul a reașezat căile de atac, recursul constituind o cale extraordinară de atac ce poate fi exercitată de partea nemulțumită pentru motive de nelegalitate și numai în condițiile prevăzute de lege. Apelul reprezintă calea ordinară de atac care are un caracter devolutiv, instanța de apel statuând atât în fapt, cât și în drept (art. 476 CPC).

17. Referitor la critica de neconstituționalitate raportată la art. 16 privind egalitatea în drepturi din Legea fundamentală, prin aceeași decizie, parag. 37, Curtea a reținut că, în jurisprudența sa, a statuat că situația diferită în care se află cetățenii în funcție de reglementarea aplicabilă potrivit principiului *tempus regit actum* nu poate fi privită ca o încălcare a dispozițiilor constituționale care consacră egalitatea în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 1.541 din 25 noiembrie 2010, publicată în M. Of. nr. 30 din 13 ianuarie 2011). Respectarea egalității în drepturi presupune luarea în considerare a tratamentului pe care legea îl prevede față de cei cărora li se aplică în decursul perioadei în care reglementările sale sunt în vigoare, iar nu în raport cu efectele produse prin reglementările legale anterioare. În consecință, reglementările juridice succesive pot prezenta în mod firesc diferențe determinate de condițiile obiective în care ele au fost adoptate, fără ca aceste diferențe să aibă semnificația unei discriminări (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 321 din 10 iunie 2014, publicată în M. Of. nr. 583 din 5 august 2014, parag. 31).

18. Referitor la critica privind încălcarea prevederilor art. 21 privind accesul liber la justiție din Constituție, prin Decizia nr. 375 din 7 iunie 2016, precitată, parag. 38, Curtea a statuat că accesul liber la justiție nu are semnificația accesului la toate structurile judecătorești și la toate căile de atac prevăzute de lege. Accesul liber la justiție implică, prin natura sa, o reglementare din partea statului și poate fi supus unor limitări, atât timp cât nu este atinsă substanța dreptului, în acest sens pronunțându-se și Curtea Europeană a Drepturilor Omului în jurisprudența sa, de exemplu, prin Hotărârea din 26 ianuarie 2006, pronunțată în cauza *Lungoci împotriva României*, parag. 36, publicată în M. Of. nr. 588 din 7 iulie 2006. Mai mult, nicio dispoziție cuprinsă în Legea fundamentală nu instituite obligația legiuitorului de a garanta parcurgerea în fiecare cauză a tuturor gradelor de jurisdicție, ci, dimpotrivă, potrivit art. 129 din Constituție, căile de atac pot fi exercitate în condițiile legii. Legea fundamentală nu cuprinde dispoziții referitoare la obligativitatea existenței tuturor căilor de atac, ci reglementează accesul general neîngrădit la justiție al tuturor persoanelor pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor lor legitime, precum și dreptul tuturor părților interesate de a exercita căile de atac prevăzute de lege. Prin aceeași decizie, parag. 39, Curtea a reținut că, instituind reguli speciale privind exercitarea căilor de atac, legiuitorul trebuie să asigure părților interesate posibilitatea de a formula o cale de atac împotriva hotărârii judecătorești considerate defavorabile. Lipsa oricărei căi de atac împotriva unei hotărâri pronunțate în instanță echivalează

cu imposibilitatea exercitării unui control judecătoresc efectiv, dreptul de acces liber la justiție devenind astfel un drept iluzoriu și teoretic (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 192 din 3 aprilie 2014, publicată în M. Of. nr. 492 din 2 iulie 2014, parag. 13).

19. Față de cele reținute prin aceste decizii, Curtea, prin prezenta decizie, urmează să își reconsidere jurisprudența. În acest sens, Curtea constată că, în jurisprudența sa, a preluat doctrina dreptului viu, care produce efecte directe în privința determinării conținutului normativ al normei de referință, și anume Constituția, iar, în această privință, Curtea este unica autoritate jurisdicțională care are competența de a realiza o asemenea interpretare (*ad similis*, Decizia nr. 276 din 10 mai 2016, publicată în M. Of. nr. 572 din 28 iulie 2016, parag. 19). Spre exemplu, prin Decizia nr. 766 din 15 iunie 2011, publicată în M. Of. nr. 549 din 3 august 2011, și prin Decizia nr. 356 din 25 iunie 2014, publicată în M. Of. nr. 691 din 22 septembrie 2014, reținând că dreptul este viu, Curtea a impus ca și normele de referință în realizarea controlului de constituționalitate să prevadă o protecție juridică sporită subiectelor de drept. Evoluția ascendentă a acestei protecții este evidentă în jurisprudența Curții Constituționale, aspect care îi permite să stabilească noi exigențe în sarcina legiuitorului sau să adapteze exigențele constituționale deja existente în diverse domenii ale dreptului (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 308 din 12 mai 2016, publicată în M. Of. nr. 585 din 2 august 2016, parag. 31).

20. Raportat la specificul cauzei de față, Curtea observă că, în jurisprudența sa, a acordat legiuitorului o marjă de apreciere largă în domeniul admisibilității, al procedurii de judecată sau al configurării căilor extraordinare de atac. În schimb, Curtea constată tendința jurisprudenței sale recente de a stabili și dezvolta exigențe constituționale sporite în sensul asigurării unei protecții efective a drepturilor și libertăților fundamentale, integrate conținutului normativ al art. 16 alin. (1), art. 21 alin. (3) sau art. 129 din Constituție, după caz, prin raportare la căile extraordinare de atac. În acest sens sunt, cu titlu exemplificativ: referitor la contestația în anulare, Decizia nr. 542 din 14 iulie 2015, publicată în M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015, sau Decizia nr. 501 din 30 iunie 2016, publicată în M. Of. nr. 733 din 21 septembrie 2016; referitor la revizuire, Decizia nr. 506 din 30 iunie 2015, publicată în M. Of. nr. 539 din 20 iulie 2015, Decizia nr. 866 din 10 decembrie 2015, publicată în M. Of. nr. 69 din 1 februarie 2016, Decizia nr. 126 din 3 martie 2016, publicată în M. Of. nr. 185 din 11 martie 2016, Decizia nr. 2 din 17 ianuarie 2017, publicată în M. Of. nr. 324 din 5 mai 2017; referitor la recurs, Decizia nr. 462 din 17 septembrie 2014, publicată în M. Of. nr. 775 din 24 octombrie

2014, Decizia nr. 485 din 23 iunie 2015, publicată în M. Of. nr. 539 din 20 iulie 2015, Decizia nr. 591 din 1 octombrie 2015, publicată în M. Of. nr. 861 din 19 noiembrie 2015, Decizia nr. 839 din 8 decembrie 2015, publicată în M. Of. nr. 69 din 1 februarie 2016, Decizia nr. 432 din 21 iunie 2016, publicată în M. Of. nr. 841 din 24 octombrie 2016, sau Decizia nr. 540 din 12 iulie 2016, publicată în M. Of. nr. 841 din 24 octombrie 2016. Prin aceste decizii, Curtea a acordat o protecție efectivă drepturilor și libertăților fundamentale, în ceea ce privește contestația în anulare, revizuirea și recursul, căi extraordinare de atac, prin sporirea garanțiilor procesuale ale accesului liber la justiție și ale dreptului la un proces echitabil. În acest sens, Curtea a decis, de exemplu, că admisibilitatea în principiu a contestației în anulare și a revizuirii trebuie să se examineze de către instanță cu citarea părților, că judecata pe fond a recursului se face cu respectarea garanțiilor de contradictorialitate și oralitate ce caracterizează dreptul la un proces echitabil, că obligația reprezentării și asistării prin avocat pentru exercitarea recursului contravine accesului liber la justiție sau că excluderea posibilității de a ataca cu recurs în casație deciziile pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție, ca instanță de apel, este neconstituțională.

21. Prin urmare, fiind chemată, în prezenta cauză, să verifice constituționalitatea art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013, prin al cărui conținut normativ legiuitorul și-a folosit marja sa largă de apreciere, într-un mod maximal, Curtea își va reconsidera jurisprudența în raport cu acest text legal, tocmai datorită reevaluării standardului de protecție pe care îl asigură art. 16 alin. (1) și art. 21 alin. (3) din Constituție, în sensul reducerii marjei de apreciere a legiuitorului în domeniul căilor extraordinare de atac și al sporirii garanțiilor care însoțesc accesul liber la justiție în condițiile în care și căile extraordinare de atac reprezintă un aspect al accesului liber la justiție (Decizia nr. 462 din 17 septembrie 2014, precitată, parag. 27).

22. În acest sens, Curtea reține că, referitor la **competența după materie și valoare** a instanțelor judecătorești, potrivit art. 94 CPC, judecătoriile judecă, în primă instanță, cereri al căror obiect este evaluabil sau, după caz, neevaluabil în bani, după cum urmează: a) cererile date de Codul civil în competența instanței de tutelă și de familie, în afară de cazurile în care prin lege se prevede în mod expres altfel; b) cererile referitoare la înregistrările în registrele de stare civilă, potrivit legii; c) cererile având ca obiect administrarea clădirilor cu mai multe etaje, apartamente sau spații aflate în proprietatea exclusivă a unor persoane diferite, precum și cele privind raporturile juridice stabilite de asociațiile de proprietari cu alte persoane fizice sau persoane juridice,

după caz; d) cererile de evacuare; e) cererile referitoare la zidurile și șanțurile comune, distanța construcțiilor și plantațiilor, dreptul de trecere, precum și la orice servituți sau alte limitări ale dreptului de proprietate prevăzute de lege, stabilite de părți ori instituite pe cale judecătorească; f) cererile privitoare la strămutarea de hotare și cererile în grănițuire; g) cererile posesorii; h) cererile privind obligațiile de a face sau de a nu face neevaluabile în bani, indiferent de izvorul lor contractual sau extracontractual, cu excepția celor date de lege în competența altor instanțe; i) cererile de declarare judecătorească a morții unei persoane; j) cererile de împărțeală judiciară, indiferent de valoare; k) orice alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv, indiferent de calitatea părților, profesioniști sau neprofesioniști. Potrivit art. 95 pct. 1, tribunalele judecă, în primă instanță, toate cererile care nu sunt date prin lege în competența altor instanțe.

23. Curtea reține, astfel, că, potrivit textului de lege criticat – art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 – hotărârile judecătorești pronunțate de judecătorii cu privire la cereri evaluabile în bani nu pot fi supuse recursului, deoarece, potrivit art. 94 lit. k) CPC, cererile evaluabile în bani intră în competența judecătoriei numai dacă au o valoare sub 200.000 lei, cu excepția cererilor evaluabile în bani expres menționate în corpul art. 94 (spre exemplu, cererile de împărțeală judiciară, unde, indiferent de valoare, acestea sunt de competența judecătoriei). Cât privește hotărârile date în primă instanță de tribunale nu sunt susceptibile de recurs hotărârile pronunțate în cererile privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflicte de muncă și asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, precum și în alte cereri evaluabile în bani (cele cuprinse între 200.000 și 1.000.000 lei). Toate celelalte hotărâri pronunțate în primă instanță de tribunal sunt susceptibile de recurs, dacă prin lege nu se prevede în mod expres altfel. În concluzie, **o hotărâre judecătorească referitoare la cereri evaluabile în bani pronunțată de judecătorie, în prima instanță, nu va putea fi supusă recursului în nicio situație, iar o hotărâre judecătorească referitoare la cereri evaluabile în bani pronunțată de tribunal, în prima instanță, nu va putea fi supusă recursului când valoarea cererii este cuprinsă între 200.000 și 1.000.000 lei.**

24. Așadar, potrivit textului de lege criticat, recursul nu numai că este o cale **extraordinară** de atac, dar devine și una de excepție, regula instituită de dispozițiile de lege criticate fiind aceea a promovării acestei căi de atac numai în situații **excepționale** (cereri evaluabile în bani peste 1.000.000 lei). Curtea reține că, în privința posibilității de a promova recurs împotriva unei hotărâri

judecătorești referitoare la cereri evaluabile în bani, legiuitorul a stabilit două criterii care exclud atacarea cu recurs a hotărârilor judecătorești. Astfel, un prim criteriu este **materia** în care a fost pronunțată hotărârea [materiile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a)-i), navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare], iar al doilea criteriu este **valoarea cererilor** evaluabile în bani (peste 1.000.000 lei). Curtea urmează să analizeze, în limitele sesizării, dacă legiuitorul are competența de a impune un prag valoric în ceea ce privește accesul la o cale de atac, fie ea extraordinară, fără a se pronunța asupra primului criteriu cuprins în textul art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013.

25. Referitor la posibilitatea exercitării unei căi de atac, Curtea reiterează jurisprudența sa potrivit căreia legiuitorul poate institui, în considerarea unor situații deosebite, reguli speciale de procedură, ca modalități de exercitare a drepturilor procedurale, principiul liberului acces la justiție presupunând posibilitatea neîngrădită a celor interesați de a utiliza aceste proceduri, în formele și în modalitățile instituite de lege. În ceea ce privește asigurarea egalității cetățenilor în exercitarea drepturilor lor procesuale, inclusiv a căilor de atac, Curtea a reținut că „în instituirea regulilor de acces al justițiabililor la aceste drepturi, legiuitorul este ținut de respectul principiului egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, prevăzut de art. 16 alin. (1) din Constituție. De aceea nu este contrar acestui principiu instituirea unor reguli speciale, inclusiv în ce privește căile de atac, cât timp ele asigură egalitatea juridică a cetățenilor în utilizarea lor". De asemenea, Curtea a reținut că „principiul egalității în fața legii presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite. De aceea el nu exclude ci, dimpotrivă, presupune soluții diferite pentru situații diferite. În consecință, un tratament diferit nu poate fi doar expresia aprecierii exclusive a legiuitorului, ci trebuie să se justifice rațional, în respectul principiului egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice" (a se vedea Decizia nr. 1 din 8 februarie 1994, publicată în M. Of. nr. 69 din 16 martie 1994).

26. Curtea reține că recursul este o cale de atac extraordinară, iar nu o cale de atac excepțională. Calificarea acestei căi de atac ca fiind extraordinară nu îi atașează și tipologiile de hotărâri care pot fi supuse acesteia, ci vizează numai motivele pentru care poate fi exercitată. Prin urmare, stabilirea hotărârilor judecătorești susceptibile de recurs trebuie să țină cont de natura acestui remediu procesual, iar nu de alte criterii artificial create care să excludă de la acest remediu procesual o multitudine de persoane, fără a avea o justificare

obiectivă și rațională. De asemenea, faptul că o judecată parcurge două etape procesuale devolutive (judecata în primă instanță și apelul) nu înseamnă automat și *eo ipso* lipsa posibilității de a exercita calea de atac a recursului. În viziunea actualului Cod de procedură civilă, recursul urmărește să supună Înaltei Curți de Casație și Justiție, cu excepțiile prevăzute de lege, examinarea conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile. Astfel, competența de soluționare a recursului aparține, cu excepțiile prevăzute de lege, Înaltei Curți de Casație și Justiție, deoarece rolul acesteia, ca instanță de casație, este acela de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești, rol consacrat prin art. 126 alin. (3) din Constituție.

27. Prin pragul valoric impus de dispozițiile de lege criticate, legiuitorul recunoaște, în mod explicit, că numai o parte a cererilor evaluabile în bani, și anume cele peste 1.000.000 lei, pot să beneficieze de controlul de legalitate, celelalte fiind excluse de la această garanție procedurală. Criteriul folosit de legiuitor pentru accesul la calea de atac a recursului – pragul valoric de peste 1.000.000 lei – conduce la clasificarea cererilor adresate instanțelor judecătorești în importante, ca valoare în bani, și mai puțin importante, ceea ce reprezintă o clasificare artificială și nejustificată, întrucât dificultatea unei probleme de drept nu poate fi evaluată în funcție de valoarea litigiului, ci de natura sa. Prin reglementările pe care le adoptă, statul trebuie să asigure o protecție egală drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, neputându-se susține ideea că această protecție îi va viza numai pe cei care au pretenții bănești de un anumit cuantum. În mod contrar s-ar crea discriminări între cetățeni – în ce privește dreptul de a formula o cale de atac – în funcție de valoarea cererii adresate instanței judecătorești. De aceea, chiar și căile extraordinare de atac trebuie să fie accesibile cetățeanului, iar limitările accesului la acestea trebuie să rezulte în mod explicit numai din natura acestora, precum și din motivele pentru care pot fi formulate. Or, Curtea observă că singura justificare pentru stabilirea de către legiuitor a unui prag valoric pentru accesul la recurs a fost decongestionarea Înaltei Curți de Casație și Justiție.

28. Curtea constată că, din moment ce legiuitorul a reglementat calea de atac a recursului, acesta trebuie să asigure egalitatea juridică a cetățenilor în utilizarea acestei căi de atac, chiar dacă este una extraordinară. Legiuitorul poate institui un tratament juridic diferit pentru exercitarea căii de atac a recursului, reglementând anumite situații în care nu se poate formula recurs, însă acest tratament juridic diferit nu poate fi doar expresia aprecierii exclusive a legiuitorului, ci trebuie să se justifice în mod obiectiv și rațional, în respectul principiului egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, consacrat

de art. 16 alin. (1) din Constituție. În consecință, legiuitorul nu are îndreptățirea constituțională de a bloca, în funcție de valoarea pretenției deduse judecății, accesul la calea de atac a recursului, deoarece pune *ab initio* cetățenii într-o situație diferită, fără a avea o justificare obiectivă și rezonabilă.

29. Având în vedere aceste considerente, Curtea constată că, prin impunerea unui prag valoric al cererii pentru accesul la calea de atac a recursului, legiuitorul nu asigură egalitatea juridică a cetățenilor în accesul la această cale extraordinară de atac, parte componentă a dreptului la un proces echitabil. Prin urmare, sintagma *„precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv"* cuprinsă în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 contravine, pe lângă dispozițiile art. 16 alin. (1) din Constituție, și celor ale art. 21 alin. (3) din Legea fundamentală.

30. Mai mult, pornind de la scopul recursului, care, potrivit art. 483 alin. (3) CPC, este acela de a supune Înaltei Curți de Casație și Justiție examinarea conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile, Curtea reține că acest scop este parte a mecanismului pus la îndemâna instanței supreme de a realiza interpretarea și aplicarea unitară a legii, rol consacrat de art. 126 alin. (3) din Constituție, precum și a garanțiilor dreptului la un proces echitabil, în sensul că cetățeanul trebuie să fie încredințat de faptul că i s-a aplicat corect legea la judecata în fond și că au fost respectate normele de ordine publică referitoare la compunerea instanței sau competența instanței, alte reguli de procedură apreciate ca fiind importante, cerințele referitoare la motivarea hotărârii sau autoritatea de lucru judecat. Este adevărat că recursul în interesul legii este un alt element al mecanismului de interpretare și aplicare unitară a legii, însă acesta se aplică numai în situațiile în care există o jurisprudență neunitară de o anumită consistență (*„Recursul în interesul legii este admisibil numai dacă se face dovada că problemele de drept care formează obiectul judecății au fost soluționate în mod diferit prin hotărâri judecătorești definitive, care se anexează cererii"* – art. 515 CPC). Mai mult, recursul în interesul legii acoperă situațiile pentru viitor, el nefiind un remediu direct, nemijlocit al persoanei pentru revenirea la starea de legalitate în cazul concret dedus judecății. Prin urmare, în vederea unificării jurisprudenței, Înalta Curte de Casație și Justiție nu are numai rolul de a soluționa recursuri în interesul legii, ci și pe acela de a casa hotărârile instanțelor inferioare care nu sunt conforme cu regulile de drept aplicabile.

31. Întrucât recursul se soluționează de Înalta Curte de Casație și Justiție și, în cazurile anume prevăzute de lege, de instanța ierarhic superioară celei care a pronunțat hotărârea atacată, Curtea reține că, în cazul recursurilor ce intră

în competența de soluționare a Înaltei Curți de Casație și Justiție, dispozițiile legale criticate introduc o dublă măsură în privința evaluării legalității hotărârilor judecătorești, stabilind, pe de-o parte, că instanța supremă își exercită acest rol numai în anumite situații și, pe de altă parte, că își exercită acest rol numai atunci când cererile evaluabile în bani au o anumită valoare. Prin urmare, în cazul recursurilor ce intră în competența de soluționare a Înaltei Curți de Casație și Justiție, sintagma *„precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv"*, cuprinsă în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013, contravine și dispozițiilor art. 126 alin. (3) din Constituție.

32. În final, Curtea constată că, efect al constatării neconstituționalității sintagmei *„precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv"*, cuprinse în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013, în condițiile prorogării de la aplicare, până la 1 ianuarie 2019, a dispozițiilor art. 483 alin. (2) CPC, este acela că, de la data publicării prezentei decizii în Monitorul Oficial al României, urmează a se aplica prevederile art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 în sensul că **sunt supuse recursului toate hotărârile pronunțate, după publicarea prezentei decizii în Monitorul Oficial al României, în cererile evaluabile în bani, mai puțin cele exceptate după criteriul materiei, prevăzute expres în tezele cuprinse de art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013.**

33. În conformitate cu prevederile art. 147 alin. (1) din Constituție, *„Dispozițiile din legile și ordonanțele în vigoare, (...) constatate ca fiind neconstituționale, își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curții Constituționale dacă, în acest interval, Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pun de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției. Pe durata acestui termen, dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale sunt suspendate de drept"*. În situația de față, Curtea constată că dispozițiile art. 147 alin. (1) din Constituție obligă Parlamentul sau Guvernul să pună de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției în 45 de zile de la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, a prezentei decizii.

34. Referitor la dispozițiile art. 483 alin. (2) CPC, care s-ar aplica, potrivit art. XVIII alin. (1) din Legea nr. 2/2013, astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 95/2016, proceselor pornite începând cu data de 1 ianuarie 2019, Curtea constată că legiuitorul trebuie să le pună de acord cu prezenta decizie, întrucât, așa cum a statuat Curtea în mod constant, începând cu Decizia Plenului nr. 1/1995 privind obligativitatea deciziilor sale pronunțate în cadrul controlului de constituționalitate, „puterea de lucru judecat ce însoțește actele jurisdicționale, deci și deciziile Curții Constituționale, se atașează nu

numai dispozitivului, ci și considerentelor pe care se sprijină acesta" (în același sens fiind și Decizia nr. 463 din 17 septembrie 2014, parag. 32 și 33). Așadar, considerentele prezentei decizii pe care se sprijină soluția de admitere sunt general obligatorii, astfel încât legiuitorul trebuie să le aplice și cu privire la dispozițiile art. 483 alin. (2) CPC, dispoziții care, asemenea celor constatate ca fiind neconstituționale prin prezenta decizie, reglementează un prag valoric al cererilor evaluabile în bani pentru ca hotărârea judecătorească să poată fi supusă recursului.

35. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, precum și al art. 1-3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu majoritate de voturi,

Curtea Constituțională, în numele legii, decide:

Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de T.O.A. în dosarul nr. 8.388/197/2014 și de H.L.P. și E.P. în dosarul nr. 19.417/197/2013 ale Curții de Apel Brașov, Secția civilă și constată că sintagma *„precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv"* cuprinsă în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești, precum și pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă este neconstituțională.

Definitivă și general obligatorie.

10. Competență facultativă. Limitarea sferei de aplicare

CPC, art. 127 alin. (1) și (2)

Dispozițiile art. 127 alin. (1) CPC sunt neconstituționale, încălcând principiul imparțialității justiției cuprins în art. 124 alin. (2) și, implicit, dreptul la un proces echitabil prevăzut de art. 21 alin. (3) din Constituție, prin limitarea pe care o operează prin sintagma *„instanței la care își desfășoară activitatea"* din cuprinsul lor. De principiu, competența facultativă este o expresie a dispozițiilor constituționale ale art. 126 alin. (2) și ale art. 124, însă, prin limitarea sferei sale de aplicare la instanța la care își desfășoară efectiv activitatea reclamantul judecător, nu este aptă să acopere, într-un mod complet, toate situațiile care pot, în mod rezonabil, apărea în cursul unei judecăți. De aceea, dispoziția legală criticată nu își atinge scopul pentru care a fost edictată, justițiabilii fiind nevoiți să recurgă, în diferite momente ale parcursului cauzei lor, la mijloace procedurale alternative în vederea asigurării egalității armelor în soluționarea cauzei lor în mod echitabil.

Drept consecință a constatării neconstituționalității sintagmei *„de competența instanței la care își desfășoară activitatea"* din cuprinsul dispozițiilor art. 127 alin. (1) CPC, se impune constatarea neconstituționalității și a sintagmei *„care își desfășoară activitatea la instanța competentă să judece cauza"* din cuprinsul art. 127 alin. (2) CPC, întrucât și aceasta din urmă este de natură a aduce atingere principiului imparțialității justiției cuprins în art. 124 alin. (2) și, implicit, dreptului la un proces echitabil prevăzut de art. 21 alin. (3) din Constituție.

De asemenea, noțiunea de *„judecător"* din cuprinsul art. 127 alin. (1) și (2) CPC își găsește un sens constituțional numai în măsura în care aceasta vizează și instanța de judecată, astfel încât competența facultativă urmează a se aplica și în ipoteza în care instanța de judecată are calitatea de reclamant sau de pârât, după caz.

Decizia nr. 290 din 30 mai 2018, M. Of. nr. 638 din 23 iulie 2018

(...) Curtea, examinând actele de sesizare, punctele de vedere ale Guvernului și Avocatului Poporului, rapoartele întocmite de judecătorii-raportori, susținerile reprezentantului autorilor excepției de neconstituționalitate, notele scrise depuse, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

18. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

19. **Obiectul excepției de neconstituționalitate** îl reprezintă dispozițiile art. 127 alin. (1) și (2) CPC, care au următorul cuprins: *„(1) Dacă un judecător are calitatea de reclamant într-o cerere de competența instanței la care își desfășoară activitatea, va sesiza una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța la care își desfășoară activitatea.*

(2) În cazul în care cererea se introduce împotriva unui judecător care își desfășoară activitatea la instanța competentă să judece cauza, reclamantul poate sesiza una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța care ar fi fost competentă, potrivit legii."

20. În opinia autorilor excepției de neconstituționalitate, dispozițiile legale criticate încalcă prevederile constituționale ale art. 16 alin. (1) privind egalitatea

în drepturi, art. 21 alin. (1) și (3) privind accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil, astfel cum se interpretează potrivit art. 20 din Constituție și prin prisma art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, art. 24 alin. (1) privind dreptul la apărare și ale art. 124 alin. (2) privind unicitatea, egalitatea și imparțialitatea justiției privind accesul liber la justiție.

21. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea reține că dispozițiile art. 127 alin. (1) CPC introduc noțiunea de competență facultativă, care se referă la o categorie specială de cereri în care judecătorul are calitatea de parte reclamantă și circumscriu obligația reclamantului judecător de a introduce cererea la o instanță de același grad din raza unei curți de apel învecinate calității sale de a fi judecător la instanța competentă să îi soluționeze cauza, nu și la instanța de grad superior. De aceea, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să soluționeze recursul în interesul legii a hotărât, prin Decizia nr. 7 din 16 mai 2016, publicată în M. Of. nr. 461 din 22 iunie 2016, că sintagma *„la care își desfășoară activitatea"* din cuprinsul art. 127 alin. (1) CPC trebuie interpretată restrictiv, în sensul că se referă la situația în care judecătorul își desfășoară efectiv activitatea în cadrul instanței competente să se pronunțe asupra cererii de chemare în judecată în primă instanță.

22. În continuare, Curtea reține că interesul ocrotit prin norma legală este unul general, și anume apărarea prestigiului și a imparțialității justiției, garanție instituțională a dreptului la un proces echitabil, prin care sunt oferite părții adverse dintr-un litigiu pârghiile necesare pentru înlăturarea oricăror suspiciuni care ar plana asupra imparțialității instanței la care își desfășoară activitatea judecătorul.

23. Dispozițiile art. 127 CPC pot fi invocate doar în fața primei instanțe, nu și în căile de atac, având în vedere că, potrivit art. 130 alin. (2) CPC, necompetența materială și teritorială de ordine publică trebuie invocată de către părți ori de către judecător la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe. Așadar, Curtea observă că art. 127 alin. (1) CPC este un mijloc procedural, la îndemâna justițiabililor încă de la debutul procesului civil, care urmărește înlăturarea oricărei suspiciuni de soluționare părtinitoare a cauzei datorate calității părții, fiind alternativa la instituția strămutării, în ipoteza aplicării sale nemaifiind necesară sesizarea curții de apel sau a instanței supreme, după caz, pentru a se pronunța asupra cererii de strămutare a procesului civil pe motiv de bănuială legitimă cu privire la lipsa de imparțialitate a judecătorilor din cauza calității părților.

24. În ceea ce privește competența facultativă, Curtea reține că aceasta are un caracter de noutate în legislația procesual civilă, neregăsindu-se în Codul de procedură civilă din 1865. Prin reglementarea acesteia s-a urmărit crearea unui mecanism mai simplu, mai eficient și mai energic decât cel al strămutării procesului civil (la care se putea apela în temeiul vechii reglementări), legea creând un drept al părții de a proceda la alegerea unei alte instanțe pentru soluționarea cauzei, fără să mai fie necesară sesizarea unei instanțe superioare spre a se pronunța asupra cererii de strămutare. În ceea ce privește instituția strămutării, Curtea constată, în esență, faptul că, pentru motiv de bănuială legitimă sau de siguranță publică, aceasta se poate cere în orice fază a litigiului, bănuiala fiind legitimă în cazurile în care există îndoială cu privire la imparțialitatea judecătorilor din cauza circumstanțelor procesului, calității părților ori a unor relații conflictuale [art. 141 alin. (1) și art. 140 alin. (2) CPC]. Cererea de strămutare întemeiată pe motiv de bănuială legitimă este de competența curții de apel, dacă instanța de la care se cere strămutarea este o judecătorie sau un tribunal din circumscripția acesteia, iar dacă strămutarea se cere de la curtea de apel, competența de soluționare revine Înaltei Curți de Casație și Justiție [art. 142 alin. (1) CPC]. În caz de admitere a cererii de strămutare, curtea de apel trimite cauza spre soluționare unei alte instanțe de același grad din circumscripția sa, iar Înalta Curte de Casație și Justiție va strămuta cauza la una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate [art. 145 alin. (1) CPC].

25. Așadar, în ipoteza analizată, în care judecătorul este parte în proces, Curtea subliniază că cele două instituții procesuale, competența facultativă și strămutarea, urmăresc în principal același scop, respectiv apărarea prestigiului și imparțialității justiției, prin asigurarea caracterului efectiv al imparțialității judecătorilor. Chiar dacă cele două instituții procesuale servesc aceluiași scop, sub aspectul aplicării ele sunt diferite.

26. Deși în cazul competenței facultative, reglementate de art. 127 CPC, legiuitorul a optat ca delimitarea teritorială a instanței competente să se facă în funcție de vecinătatea curților de apel, în cazul strămutării a optat ca aceasta să se facă în cadrul aceleiași circumscripții a curții de apel. Numai Înalta Curte de Casație și Justiție are la dispoziție o soluție similară celei înscrise în art. 127 CPC, respectiv poate trimite judecarea procesului la o instanță aflată în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel de la care se cere strămutarea.

27. Competența facultativă are ca situație premisă calitatea reclamantului de judecător la instanța competentă să soluționeze cauza în primă instanță, și nu toate ciclurile procesuale ale judecății, putând fi invocată doar până la primul termen de judecată în fața primei instanțe, spre deosebire de strămutare, care poate fi cerută în orice fază a litigiului.

28. Astfel, în situația în care cauza este de competența de soluționare a unei instanțe, iar partea are calitatea de judecător la instanța de control judiciar, partea interesată din litigiu va putea uza de instituția strămutării întemeiată pe aspecte ce vizează judecătorii instanței superioare, fie în prima fază procesuală, fie în calea de atac, după caz.

29. În această situație, Curtea reține, în privința efectelor admiterii cererii de strămutare formulate în căile de atac, că, în ipoteza în care instanța învestită prin strămutare este o instanță de control judiciar și aceasta apreciază că se impune anularea sau, după caz, casarea hotărârii cu trimitere spre rejudecare, în condițiile legii, nu va trimite cauza la o instanță din raza celei de la care s-a dispus strămutarea, pentru că astfel ar fi înlăturate efectele strămutării, ci trimiterea va fi făcută la o instanță din circumscripția sa teritorială. În caz de admitere a apelului sau a recursului, trimiterea spre rejudecare, atunci când legea o prevede, se va face la o instanță din circumscripția celei care a soluționat calea de atac.

30. În concluzie, dispozițiile art. 127 CPC au drept scop asigurarea climatului de imparțialitate și obiectivitate necesar soluționării cauzelor în conformitate cu legea și adevărul și instituie un mecanism mai simplu, mai eficient și mai energic decât cel al strămutării, reglementarea corespunzând totodată principiului accesului liber la justiție și exigențelor art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale referitoare la dreptul părții la „o instanță independentă și imparțială" (în acest ultim sens a se vedea Decizia nr. 49 din 17 februarie 2015, publicată în M. Of. nr. 189 din 20 martie 2015, parag. 20 și 26).

31. Curtea reține că la forma redacțională actuală a textului legal criticat s-a ajuns după ce, prin Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în M. Of. nr. 365 din 30 mai 2012, a fost modificat textul inițial din cod care prevedea faptul că dacă judecătorul avea calitatea de reclamant, acesta ar fi urmat să sesizeze instanța competentă, iar pârâtul era în drept ca, cel mai târziu la primul termen de judecată la care părțile sunt legal sesizate, să ceară declinarea competenței în favoarea unei instanțe de același grad, din circumscripția unei curți de apel învecinate. Această reglementare prezenta dezavantajul unei

pierderi de timp semnificative pentru reclamant, precum și riscul neinvocării excepției de necompetență, datorită neștiinței ori neglijenței pârâtului.

32. În acest context, Curtea reține că legiuitorul a urmărit să scoată această categorie specială de cereri, în care un judecător este parte în proces, de sub incidența aplicării strămutării procesului civil pe motiv de bănuială legitimă cu privire la lipsa de imparțialitate a judecătorilor din cauza calității părților, eventualul disconfort al părții judecător creat prin ieșirea acestor cauze din circumscripția curții de apel trebuind a fi minimalizat în considerarea principiului imparțialității justiției și a intereselor legitime ale celeilalte părți. Astfel, indiferent dacă competența de soluționare a unor astfel de cauze revine judecătoriei, tribunalului sau chiar curții de apel, acestea vor fi soluționate de instanțe de același grad din circumscripția unei curți de apel învecinate, măsura fiind mult mai energică decât în cazul strămutării, unde o eventuală admitere a cererii ar conduce la învestirea doar a unei instanțe de același grad din circumscripția aceleiași curți de apel, putând da naștere în aplicarea normelor legale unor situații neprevăzute la edictarea acestora.

33. O atare situație a fost avută în vedere de Curtea Constituțională la pronunțarea Deciziei nr. 558 din 16 octombrie 2014, publicată în M. Of. nr. 897 din 10 decembrie 2014, când a reținut, în esență, că, în ceea ce privește imparțialitatea obiectivă a judecătorului, dată de calitatea reclamantului de judecător la curtea de apel, deci la o posibilă instanță de control judiciar, strămutarea la altă instanță judecătorească din circumscripția aceleiași curți de apel nu este în toate cauzele suficientă pentru a înlătura motivele de bănuială legitimă care au stat la baza măsurii strămutării, ceea ce înseamnă că se poate prezuma că acestea vor exista la orice instanță judecătorească din circumscripția aceleiași curți de apel. Având în vedere că motivul de bănuială legitimă evocat nu poate fi înlăturat în temeiul normelor procedurale criticate referitoare la strămutare, Curtea a apreciat că acestea nu își ating scopul pentru care au fost edictate, respectiv nu sunt de natură a înlătura îndoielile cu privire la parțialitatea instanței de judecată (parag. 20-22 din decizia menționată).

34. Curtea a mai reținut că, datorită circumstanțelor cauzei și în lipsa unui mecanism procedural alternativ care să permită corectarea normelor legale, se justifică temerile în ceea ce privește imparțialitatea obiectivă a instanței care trebuie să judece fondul cauzei în urma admiterii cererii de strămutare. Totodată, Curtea a arătat, având în vedere jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, că, în aprecierea imparțialității obiective, aparențele au un rol deosebit, deoarece, într-o societate democratică,

tribunalele trebuie să inspire deplină încredere justițiabililor (parag. 25). În fine, Curtea a indicat că legiuitorul este obligat să reconfigureze regulile de competență în materia strămutării și să creeze un mecanism apt să surmonteze deficiențele de aplicare a art. 142 alin. (1) teza întâi și a art. 145 alin. (1) teza întâi CPC, eventual prin adaptarea, spre exemplu, a dispozițiilor art. 127 CPC, având în vedere faptul că soluționarea unor asemenea cereri de strămutare nu poate reveni curții de apel. Astfel, strămutarea urmează să fie făcută din raza curții de apel, noțiune cu aceeași finalitate și semnificație juridică cu cea „de la curtea de apel", fiind astfel aplicabilă, *mutatis mutandis*, în această ipoteză, teza a doua a art. 142 alin. (1) CPC (parag. 26).

35. Legiuitorul nu a intervenit ca urmare a pronunțării Deciziei nr. 558 din 16 octombrie 2014 nici prin modificarea dispozițiilor art. 142 alin. (1) teza întâi și a art. 145 alin. (1) teza întâi CPC, nici prin adaptarea art. 127 CPC, astfel încât ipoteza normativă neconstituțională cuprinsă în dispozițiile legale analizate de Curte prin decizia menționată a încetat de drept, în timp ce sfera normativă a dispozițiilor art. 142 alin. (1) teza a doua CPC a fost extinsă pentru a se evita un vid legislativ, reglementând, astfel, remediul specific pentru situația dată. În această situație, cauza urmează a fi strămutată din raza curții de apel de către Înalta Curte de Casație și Justiție, la solicitarea părții interesate.

36. Totuși, pentru ca principiul egalității de arme să fie garantat în mod efectiv, părților trebuie să li se asigure același tratament de la începutul și până la finalizarea litigiului, acesta trebuind să fie respectat și în căile de atac. Astfel, statul are obligația pozitivă de a reglementa un cadru legislativ care să asigure imparțialitatea obiectivă a instanțelor încă de la promovarea procesului civil, ca expresie a previzibilității derulării acestuia și a respectării drepturilor procesuale. Pentru situații de excepție, legiuitorul a reglementat remedii specifice, cum ar fi strămutarea, pentru salvgardarea imparțialității obiective. În acest fel se poate asigura garantarea unor drepturi concrete și efective, și nu a unor drepturi teoretice și iluzorii. În jurisprudența sa, Curtea a statuat, spre exemplu, prin Decizia nr. 665 din 12 iunie 2008, publicată în M. Of. nr. 555 din 23 iulie 2008, sau Decizia nr. 462 din 17 septembrie 2014, publicată în M. Of. nr. 775 din 24 octombrie 2014, că drepturile constituționale trebuie să fie reale și efective, iar nu teoretice și iluzorii. De asemenea, și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului s-a reținut, spre exemplu, prin Hotărârea din 12 iulie 2001, pronunțată în cauza *Prințul Hans-Adam II de Liechtenstein împotriva Germaniei*, parag. 45, că statele membre semnatare ale Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale

și-au asumat obligații de natură să asigure ca drepturile garantate de Convenție să fie concrete și efective, nu teoretice și iluzorii, măsurile legislative adoptate urmărind apărarea eficientă a drepturilor.

37. Prin asigurarea unui cadru legal previzibil și nesusceptibil de a naște îndoieli cu privire la respectarea drepturilor procesuale, părțile nu trebuie să apeleze, pe tot parcursul unui litigiu, la remedii procesuale, ci vor recurge la acestea numai atunci când este necesar.

38. Prin urmare, având în vedere că este fundamental ca într-o societate democratică instanțele să inspire încredere justițiabililor, Curtea reține că legiuitorul are obligația reglementării cadrului procesual care să garanteze asigurarea imparțialității obiective a acestora. Dispozițiile art. 127 CPC se încadrează în regulile instituite de legiuitor în vederea asigurării independenței obiective a instanței, fiind capabile să înlăture orice suspiciune de soluționare cu părtinire a cauzei din pricina calității părților, stabilind de la debutul procesului civil reperele după care acesta se va desfășura.

39. Din acest punct de vedere, Curtea constată că, de principiu, competența facultativă este o expresie a dispozițiilor constituționale ale art. 126 alin. (2) și ale art. 124, însă, prin limitarea sferei sale de aplicare la instanța la care își desfășoară efectiv activitatea reclamantul judecător, nu este aptă să acopere, într-un mod complet, toate situațiile care pot, în mod rezonabil, apărea în cursul unei judecăți. De aceea, dispoziția legală criticată nu își atinge scopul pentru care a fost edictată, justițiabilii fiind nevoiți să recurgă, în diferite momente ale parcursului cauzei lor, la mijloace procedurale alternative în vederea asigurării egalității armelor în soluționarea cauzei lor în mod echitabil.

40. În desfășurarea procesului civil, strămutarea trebuie privită ca un mecanism care poate fi invocat în mod excepțional, pentru situații neprevăzute la momentul demarării procesului civil, fiind un remediu procesual eficient atunci când regulile generale de competență aduc o umbră de îndoială asupra imparțialității instanței. Prin urmare, legiuitorul trebuie să creeze justițiabililor o previzibilitate a procedurilor judiciare, prin oferirea garanțiilor necesare încă de la debutul procesului civil, întrucât înfăptuirea justiției nu se realizează doar prin aplicarea acelor dispoziții care au înrâurire asupra fondului cauzei și care determină pronunțarea unei anumite soluții, ci și prin aplicarea întregului cadru procedural incident în cauza dedusă judecății, care comportă legături evidente cu înfăptuirea actului de justiție. De altfel, Curtea reține că viziunea de ansamblu a Codului de procedură civilă urmărește acordarea justițiabililor a accesului la mijloace și forme procedurale mai simple

și accesibile, în schimb caracterul restrictiv al dispoziției legale criticate nu corespunde acestei concepții.

41. Curtea mai reține faptul că art. 47 din Codul de procedură francez completat prin art. 3 din Decretul nr. 2017-891 din 6 mai 2017, care a reprezentat sursa de inspirație a legiuitorului român la redactarea dispozițiilor art. 127 CPC, prevede că *„În cazul în care un magistrat sau un auxiliar al justiției este parte dintr-un litigiu ce ține de competența unei instanțe în circumscripția căreia acesta își desfășoară activitatea, reclamantul poate sesiza o instanță situată într-o circumscripție învecinată.*

Pârâtul sau părțile la recurs pot solicita trimiterea cauzei la o instanță aleasă în aceleași condiții. Sub sancțiunea inadmisibilității, cererea se prezintă imediat ce autorului acesteia i se aduce la cunoștință cauza trimiterii."

42. Având în vedere cele de mai sus, Curtea reține că dispozițiile art. 127 alin. (1) CPC sunt neconstituționale, încălcând principiul imparțialității justiției cuprins în art. 124 alin. (2) și, implicit, dreptul la un proces echitabil prevăzut de art. 21 alin. (3) din Constituție, prin limitarea pe care o operează prin sintagma *„instanței la care își desfășoară activitatea"* din cuprinsul lor.

43. În continuare, art. 31 alin. (2) din Legea nr. 47/1992 prevede că, *„În caz de admitere a excepției, Curtea se va pronunța și asupra constituționalității altor prevederi din actul atacat, de care, în mod necesar și evident, nu pot fi disociate prevederile menționate în sesizare"*.

44. Față de prevederile legale citate rezultă că, în cadrul excepției de neconstituționalitate, Curtea Constituțională se pronunță asupra constituționalității dispozițiilor legale cu privire la care a fost sesizată prin încheierea instanței de judecată. În ipoteza în care admite excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor cu privire la care a fost sesizată, Curtea își poate extinde controlul și asupra altor dispoziții din același act normativ, cu condiția ca acestea din urmă să nu poată fi disociate de prevederile ce formează obiectul sesizării.

45. Prin urmare, Curtea constată că este necesară extinderea controlului de constituționalitate și asupra dispozițiilor art. 127 alin. (2) CPC, având în vedere că acest text de lege, care reglementează competența facultativă pentru situația în care judecătorul este parte pârâtă în litigiu, nu poate fi disociat, sub aspectul determinării instanței, de norma procesual civilă constatată ca fiind neconstituțională.

46. Drept consecință a constatării neconstituționalității sintagmei *„de competența instanței la care își desfășoară activitatea"* din cuprinsul dispozițiilor art. 127 alin. (1) CPC, se impune constatarea neconstituționalității și a sintagmei *„care își desfășoară activitatea la instanța competentă să judece cauza"* din

cuprinsul art. 127 alin. (2) CPC, întrucât, pentru aceleași considerente, și aceasta din urmă este de natură a aduce atingere principiului imparțialității justiției cuprins în art. 124 alin. (2) și, implicit, dreptului la un proces echitabil prevăzut de art. 21 alin. (3) din Constituție.

47. În continuare, Curtea reține că, prin aplicarea dispozițiilor art. 127 alin. (2) CPC doar ipotezei judecătorului care are calitatea de pârât, și nu și la ipoteza la care instanța de judecată ar avea această calitate, dispozițiile legale nu își ating scopul pentru care au fost reglementate. Legiuitorul a prevăzut, în ipoteza alin. (2) al art. 127 CPC, că pentru cererea introdusă împotriva unui judecător, procuror, asistent judiciar sau grefier care își desfășoară activitatea la instanța competentă să judece cauza, reclamantul poate sesiza una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța care ar fi fost competentă, potrivit legii. Caracterul facultativ rezultă din folosirea verbului „poate", ceea ce duce la concluzia că reclamantul decide dacă să se prevaleze sau nu de această posibilitate, putând renunța la beneficiul acordat de lege. Dar atunci când decide să uzeze de acest beneficiu, apreciind că nu va avea parte de un proces echitabil judecat de o instanță imparțială, legea nu îi poate interzice accesul la acest mecanism pe motiv că partea pârâtă este chiar instanța competentă să îi judece cauza și nu doar un judecător din cadrul acesteia. Legiuitorul a reglementat acest beneficiu în considerarea calității de judecător a părții pârâte, însă, cu atât mai mult cu cât parte pârâtă este chiar instanța de judecată, legea ar trebui să acorde dreptul de opțiune părții reclamante, mai ales că în viziunea legiuitorului exercitarea unei acțiuni de competența de soluționare a instanței la care acesta își desfășoară activitatea este de natură să nască suspiciuni în privința modului de soluționare a litigiului tocmai de colegii acestuia.

48. În acest context, Curtea reține că, potrivit art. 1 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată în M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005, puterea judecătorească se exercită de Înalta Curte de Casație și Justiție și de celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege. Prin urmare, puterea judecătorească se circumscrie activității instanțelor judecătorești desfășurate de către judecătorii care alcătuiesc aceste instanțe.

49. Având în vedere circumstanțele cauzei, Curtea constată că există elemente obiective care conduc în mod întemeiat la îndoieli cu privire la imparțialitatea judecătorului, întrucât instanța din care face parte cumulează competența jurisdicțională cu calitatea de parte în proces. Curtea reține că, în urma constatării neconstituționalității sintagmelor menționate la parag. 46

al prezentei decizii, noua formulă a textului art. 127 alin. (1) și (2) CPC se bucură în continuare de prezumția de constituționalitate, permițând, în mod rezonabil, calificarea noțiunii de judecător ca fiind una *sui generis*, aceasta cuprinzând atât judecătorul – *stricto sensu*, cât și instanța de judecată – *lato sensu*. În aceste condiții, Curtea reține că noțiunea de judecător privită *stricto sensu* din cuprinsul dispozițiilor legale criticate are un caracter restrictiv și nu corespunde cerințelor de imparțialitate obiectivă a instanțelor.

50. Prin urmare, Curtea reține că dispozițiile art. 127 alin. (2) CPC, în interpretarea restrictivă, încalcă principiul imparțialității justiției cuprins în art. 124 alin. (2) și, implicit, dreptul la un proces echitabil prevăzut de art. 21 alin. (3) din Constituție.

51. Și în acest caz, în mod simetric constatării neconstituționalității dispozițiilor art. 127 alin. (1) CPC cu privire la conținutul constituțional al normei menționate, Curtea își extinde controlul, potrivit art. 31 alin. (2) din Legea nr. 47/1992 la art. 127 alin. (1) CPC sub aspectul sensului constituțional al acestuia. Astfel, Curtea reține că noțiunea de *„judecător"* din cuprinsul art. 127 alin. (1) și (2) CPC își găsește un sens constituțional numai în măsura în care aceasta vizează și instanța de judecată, astfel încât competența facultativă urmează a se aplica și în ipoteza în care instanța de judecată are calitatea de reclamant sau de pârât, după caz.

52. Având în vedere circumstanțele cauzei, Curtea reține că permiterea cumulului competenței jurisdicționale cu calitatea de parte în proces reprezintă un element obiectiv care conduce în mod întemeiat la îndoieli cu privire la imparțialitatea instanței, contrar art. 21 alin. (3) și art. 124 alin. (2) din Constituție.

53. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, al art. 1-3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu unanimitate de voturi,

Curtea Constituțională, în numele legii, decide:

1. Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de L.I.G., F.D.C. și Societatea B.M. SRL din Oradea în dosarul nr. 17.133/271/2015 al Judecătoriei Oradea, Secția civilă și constată că sintagma *„de competența instanței la care își desfășoară activitatea"* din cuprinsul art. 127 alin. (1) CPC, precum și sintagma *„care își desfășoară activitatea la instanța competentă să judece cauza"* din cuprinsul art. 127 alin. (2) CPC sunt neconstituționale.

2. Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Baroul Vâlcea în dosarul nr. 30.098/3/2014/a1 al Tribunalului București, Secția a II-a contencios administrativ și fiscal și constată că dispozițiile art. 127 alin. (1) și (2) CPC sunt

constituționale în măsura în care privesc și instanța de judecată în calitate de parte reclamantă/pârâtă.

Definitivă și general obligatorie.

11. Obiecție de neconstituționalitate privind Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative

Lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative, art. I pct. 37 și 58, art. III pct. 3 și 4

1. Soluțiile legislative cuprinse în art. I pct. 37 (cu referire la art. 402 CPC) din lege – care preconizează că hotărârea judecătorească se pronunță în ședință publică sau prin punerea soluției la dispoziția părților de către grefa instanței – și în art. I pct. 58 (cu referire la art. 497 CPC) din lege – prin care se limitează la o singură dată în cursul procesului civil posibilitatea Înaltei Curți de Casație și Justiție de a casa și trimite spre o nouă judecată cauza la instanța de apel sau prima instanță – nu încalcă art. 1 alin. (5) din Constituție.

2. Articolul III pct. 3 [cu referire la art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013] și pct. 4 (cu referire la art. XVIII[1] din Legea nr. 2/2013) din lege este neconstituțional, textul legal criticat fiind neclar, imprecis redactat și lipsit de previzibilitate, contrar art. 1 alin. (5) din Constituție.

Decizia nr. 454 din 4 iulie 2018,
M. Of. nr. 836 din 1 octombrie 2018

(...) 27. Examinând critica de neconstituționalitate formulată în privința art. I pct. 37 (cu referire la art. 402 CPC) din lege, Curtea reține că noua soluție legislativă preconizată prevede că hotărârea judecătorească se pronunță în ședință publică sau prin punerea soluției la dispoziția părților de către grefa instanței, îndepărtându-se de la actualul conținut normativ al art. 402 CPC, care prevede regula pronunțării hotărârii în ședință publică și excepția pronunțării acesteia prin punerea soluției la dispoziția părților de către grefa instanței în ipoteza amânării pronunțării. Astfel, conform art. 402 CPC în vigoare, *„Sub rezerva dispozițiilor art. 396 alin. (2), hotărârea se va pronunța în ședință publică, la locul unde s-au desfășurat dezbaterile, de către președinte sau de către un judecător, membru al completului de judecată, care va citi*

minuta, indicând și calea de atac ce poate fi folosită împotriva hotărârii". Articolul 396 alin. (2) din cod prevede că „*În cazul amânării prevăzute la alin. (1) (pronunțării – s.n.), președintele, odată cu anunțarea termenului la care a fost amânată pronunțarea, poate stabili că pronunțarea hotărârii se va face prin punerea soluției la dispoziția părților prin mijlocirea grefei instanței*". La data adoptării Codului de procedură civilă, punerea soluției la dispoziția părților prin mijlocirea grefei, ca mijloc de realizare a publicității hotărârii alternativă celei pronunțării în ședință publică, a reprezentat un element novator major al acesteia, impusă de rațiuni practice indiscutabile. Prin normativizarea acestei posibilități de pronunțare a hotărârii s-a asigurat, astfel, luarea la cunoștință efectivă a soluției pronunțate. Totuși, însăși doctrina de drept procesual civil s-a arătat surprinsă de limitarea ipotezelor în care acest mijloc de realizare a publicității hotărârii a fost reglementat pe cale de excepție numai în situația amânării pronunțării reglementate de art. 396 alin. (2) CPC.

28. Astfel, Curtea constată că noua soluție legislativă extinde sfera de aplicare a punerii soluției la dispoziția părților de către grefa instanței, ca formă de realizare a publicității hotărârii. O asemenea formă de publicitate a hotărârii judecătorești este concordantă și cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Aceasta a arătat că termenii folosiți în fraza a doua din cuprinsul art. 6 parag. 1 din Convenție, respectiv „*hotărârea va fi pronunțată în mod public*", poate sugera o citire a deciziei cu voce tare. Fără îndoială textul din limba franceză folosește participiul „*dat(ă)*", în timp ce cuvântul corespondent din limba engleză este „*pronunțat(ă)*", dar această diferență minoră nu este de natură să risipească impresia degajată din textul în cauză: în franceză „dat(ă) în mod public" – și nu „făcut(ă) public(ă)" – poate fi foarte bine considerat sinonim cu „pronunțat(ă) în mod public". La prima vedere, art. 6 parag. 1 din Convenție apare ca fiind mai strict în această privință decât art. 14 parag. 1 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, care prevede că hotărârea „*va fi făcută publică*". Numeroase state membre ale Consiliului Europei au o lungă tradiție ca, pe lângă citirea cu voce tare, să recurgă la alte mijloace pentru a face publice toate sau unele dintre deciziile instanțelor lor și, în special, a celor pronunțate de curțile lor de casație, de exemplu, prin depunerea la grefa instanței, accesibilă publicului. Redactorii Convenției nu ar fi putut neglija acest aspect, chiar dacă grija acestora pentru a o lua în considerare nu este atât de ușor de identificabilă în documentele lor de lucru precum în lucrările pregătitoare ale Convenției din 1966. Prin urmare, Curtea nu consideră că ar trebui să aleagă o interpretare literală. Curtea consideră că, în fiecare caz, aprecierea modalității de publicitate, prevăzute

de dreptul intern al statului membru, dată unei hotărâri, trebuie realizată în lumina particularităților procedurilor în discuție, luând în considerare ansamblul acestora și în funcție de obiectul și scopul art. 6 parag. 1 din Convenție (a se vedea Hotărârea din 8 decembrie 1983, pronunțată în cauza *Pretto și alții împotriva Italiei*, parag. 25-26, Hotărârea din 8 decembrie 1983, pronunțată în cauza *Axen împotriva Germaniei*, parag. 30-31, Hotărârea din 22 februarie 1984, pronunțată în cauza *Sutter împotriva Elveției*, parag. 32-33).

29. Nu este încălcat caracterul public al pronunțării, dacă orice persoană care justifică un interes poate consulta sau obține o copie de pe textul complet al hotărârii judecătorești; mai mult, în același sens se reține și faptul că cele mai importante hotărâri, precum s-a întâmplat în cazul dat, sunt publicate într-o publicație oficială. Prin urmare, jurisprudența instanței, într-o anumită măsură, este deschisă controlului public (Hotărârea din 22 februarie 1984, pronunțată în cauza *Sutter împotriva Elveției*, parag. 34). Scopul urmărit de art. 6 parag. 1 în contextul cauzei – și anume, asigurarea controlului puterii judecătorești de către public în vederea respectării dreptului la un proces echitabil – a fost atins în cursul procedurii privită în ansamblu (Hotărârea din 8 decembrie 1983, pronunțată în cauza *Axen împotriva Germaniei*, parag. 32), precum și în cazul în care instanța de casare a admis sau respins cererea și a depus decizia sa la grefă în condițiile în care accesul la textul integral al acesteia este asigurat publicului (o asemenea procedură, în cazul recursului în casație, este chiar calificată ca fiind o soluție mai „bună" decât citirea în ședință publică a dispozitivului, a se vedea Hotărârea din 8 decembrie 1983, pronunțată în cauza *Pretto și alții împotriva Italiei*, parag. 27). Aspectul formal al problemei este, în realitate, de o importanță secundară, în comparație cu scopul publicității impus de art. 6 parag. 1 din Convenție (parag. 22).

30. Publicitatea procedurii judiciare protejează justițiabilii de o justiție secretă care scapă controlului public; constituie un mijloc prin care se menține încrederea în instanțele judecătorești de rang inferior sau superior. Publicitatea conferă administrării justiției un caracter transparent, contribuind, astfel, la îndeplinirea scopului prevăzut de art. 6 parag. 1 din Convenție, respectiv dreptul la un proces echitabil a cărui garantare este unul dintre principiile fundamentale ale oricărei societăți democratice în sensul Convenției (Hotărârea din 8 decembrie 1983, pronunțată în cauza *Pretto și alții împotriva Italiei*, parag. 21). Aceste principii se aplică atât în privința caracterului public al judecății, cât și al pronunțării (Hotărârea din 16 aprilie 2013, pronunțată în cauza *Fazliyski împotriva Bulgariei*, parag. 64). Curtea a subliniat că, deși este în conexiune cu cerința generală de echitabilitate, exigența art. 6 parag. 1 din

Convenție ca hotărârea să fie pronunțată în mod public este de sine stătătoare (parag. 65). De aceea, nu poate fi privit ca fiind decisiv argumentul potrivit căruia justițiabilul a fost în măsură să acceseze hotărârea în cazul său de la grefa instanței și să își exercite dreptul de a formula calea de atac. Ceea ce contează este dacă aceste hotărâri au fost, în orice formă, accesibile publicului (parag. 65). Această cerință nu poate fi privită ca fiind obiectul unor limitări implicit admise. Totuși, Curtea a aplicat-o cu o anumită flexibilitate. Evaluarea modalităților de publicitate a unei hotărâri prevăzute de dreptul intern al statului membru trebuie realizată în lumina particularităților procedurilor în discuție, luând în considerare ansamblul acestora și în funcție de obiectul și scopul art. 6 parag. 1 din Convenție (parag. 66).

31. Fosta Comisie Europeană a Drepturilor Omului a considerat inadmisibilă o plângere ce privea lipsa pronunțării publice într-o cauză penală din moment ce numai sentința (dispozitivul) a fost citită în ședință publică, iar motivele (considerentele) au fost depuse, ulterior, la grefă. Comisia a observat practica standard în materie penală a statului respectiv potrivit căreia numai dispozitivul hotărârii era citit în ședință publică, pe când considerentele erau redactate la o dată ulterioară, și a dat o semnificație deosebită faptului că dispozitivul, care a fost citit în ședință publică, cuprindea fapta pentru care persoana a fost acuzată, constatarea vinovăției, existența circumstanțelor agravante și pedeapsa impusă. Comisia a statuat că dispozitivul, chiar dacă are o natură concisă, a fost suficient de explicit și a satisfăcut exigențele art. 6 parag. 1 din Convenție (Decizia din 18 decembrie 1980, pronunțată în cauza *Crociani și alții împotriva Italiei*; a se vedea și Hotărârea din 17 ianuarie 2008, pronunțată în cauza *Ryakib Biryukov împotriva Rusiei*, parag. 33).

32. Cu privire la hotărârile instanțelor superioare de respingere a recursurilor în casație, Curtea a stabilit că nu există o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție dacă pronunțarea nu a fost realizată în ședință publică; Curtea a dat o atenție deosebită stadiului procedurii și controlului realizat de aceste jurisdicții, care se limitează la un control de legalitate, precum și deciziilor acestora, care conferă autoritate de lucru judecat hotărârilor instanțelor inferioare, fără a modifica cu nimic consecințele acestora în privința justițiabililor. Având în vedere aceste considerații, exigența publicității pronunțării hotărârii a fost îndeplinită atunci când, prin depunerea la grefa instanței, textul integral al deciziei a devenit accesibil tuturor; când o hotărâre nu a fost pronunțată în ședință publică, dar confirmă hotărârea unei instanțe inferioare pronunțată în ședință publică; sau când oricine are un interes legitim poate consulta textul complet al hotărârii instanței, iar deciziile cele mai importante ale acesteia

sunt publicate, în mod subsecvent, în cadrul unei publicații oficiale, astfel că jurisprudența sa este, într-o mare măsură, deschisă controlului public (parag. 34).

33. Curtea nu a constatat încălcarea art. 6 parag. 1 din Convenție atunci când curtea de apel a pronunțat, în ședință publică, o decizie care a rezumat și conferit autoritate de lucru judecat hotărârii unui tribunal de primă instanță, care, la rândul său, deși a judecat cauza în ședință publică, nu a pronunțat hotărârea în aceleași condiții (parag. 35). Exigența pronunțării în ședință publică a fost însă încălcată atunci când deciziile celor două nivele de jurisdicție având ca obiect soluționarea în ședință nepublică a unei cereri de indemnizare pentru deținere, nu au fost pronunțate în mod public și nu erau accesibile publicului în alt mod. În fine, dacă lipsa judecării în ședință publică este nejustificată, posibilitatea de acces la dosar a persoanelor care justifică un interes juridic în cauză și publicarea deciziilor curților de apel sau a instanțelor supreme care au o importanță deosebită, nu este suficientă pentru a satisface exigențele de publicitate (parag. 36).

34. Curtea a reiterat faptul că, într-o societate democratică în sensul Convenției, dreptul la o bună administrare a justiției ocupă un loc atât de proeminent, încât o interpretare restrictivă a art. 6 parag. 1 din Convenție nu corespunde scopului și obiectului acestei prevederi (parag. 37).

35. Pentru a evalua dacă citirea dispozitivului deciziei în ședință publică este conform cu art. 6 parag. 1 din Convenție, Curtea trebuie să stabilească dacă publicul are acces la hotărârea motivată prin alte forme decât prin citirea acesteia în ședință publică și, în caz afirmativ, examinează modalitățile de publicitate a hotărârii motivate pentru a asigura controlul publicului. Or, în cazul dat numai părțile și reprezentanții lor au avut dreptul de a lua la cunoștință decizia motivată. Publicul nu putea avea acces la decizia motivată, chiar dacă aceasta era depusă la grefa instanței, accesul fiind asigurat numai părților și altor participanți la procedură. Prin urmare, motivele care au stat la baza hotărârii, cu excepția referirii la art. 1.064 C. civ., sunt inaccesibile publicului. Mai mult, art. 1.064 C. civ. rus cuprinde principii generale cu privire la răspunderea civilă delictuală, iar dispozitivul deciziei nu cuprindea nicio indicație cu privire la principiul aplicabil ce derivă din acest text, astfel că nu avea un caracter informativ în privința publicului care nu avea cunoștințe juridice relevante. Prin urmare, obiectivul urmărit de art. 6 parag. 1 din Convenție, și anume asigurarea controlului puterii judecătorești de către public în vederea apărării dreptului la un proces echitabil, nu a fost satisfăcut

(Hotărârea din 17 ianuarie 2008, pronunțată în cauza *Ryakib Biryukov împotriva Rusiei*, parag. 38-46).

36. Întrucât nu exista niciun mijloc prin intermediul căruia să se asigure publicitatea, cu excepția citirii dispozitivului hotărârii în ședință publică, hotărârile instanțelor au rămas inaccesibile publicului. Posibilitatea de a avea acces la hotărâre a persoanelor ale căror drepturi sau interese legitime au fost afectate nu este suficientă pentru a îndeplini exigențele publicității pronunțării hotărârii (Hotărârea din 15 ianuarie 2015, pronunțată în cauza *Malmberg împotriva Rusiei*, parag. 55). În aceste condiții, Curtea a conchis în sensul că scopul urmărit de art. 6 parag. 1 din Convenție – și anume asigurarea controlului puterii judecătorești de către public în vederea garantării dreptului la un proces echitabil – nu a fost atins. Motivarea Curții, care ar fi explicat motivele pentru care pretențiile reclamanților au fost respinse, a fost inaccesibilă publicului (parag. 57).

37. Totodată, atunci când o cerere de compensare pentru detenția efectuată a fost examinată în primă instanță și în apel, fără ca deciziile acestor instanțe să fie pronunțate în ședință publică sau fără a se realiza, în mod suficient, publicitatea prin alte mijloace, este încălcat art. 6 parag. 1 din Convenție (Hotărârea din 24 noiembrie 1997, pronunțată în cauza *Werner împotriva Austriei*, parag. 56-60).

38. În cauze ce privesc minorii – spre exemplu, stabilirea domiciliului acestuia – Curtea a stabilit că dacă oricine justifică un interes pentru a consulta sau obține o copie a textului integral al ordinului/hotărârii primei instanțe sau dacă hotărârile cele mai importante ale instanțelor de apel sau de primă instanță sunt în mod sistematic publicate se asigură publicului posibilitatea de a studia maniera în care instanțele abordează asemenea cazuri și principiile aplicate în soluționarea acestora (Hotărârea din 24 aprilie 2001, pronunțată în cauza *B. și P. împotriva Regatului Unit*, parag. 47). Ținând cont însă de natura procedurii și de forma de publicitate prevăzută de legea internă, Curtea a considerat că o interpretare literală nu numai că nu ar fi necesară în scopul asigurării controlului public, dar poate prejudicia scopul primar al art. 6 parag. 1 din Convenție, acela de a garanta dreptul la un proces echitabil (parag. 48).

39. În ceea ce privește contextul normativ național, Curtea reține că, potrivit art. 402 CPC, în vigoare, forma de publicitate atașată pronunțării hotărârii este, ca regulă, citirea minutei hotărârii în ședință publică. În măsura în care prin simpla citire a minutei se înțeleg motivele pentru care acțiunea a fost respinsă sau admisă, cerința publicității pronunțării este îndeplinită. În cazul în care nu se înțeleg aceste motive, trebuie asigurat accesul publicului la motivele

care au stat la baza hotărârii astfel pronunțate pentru a se asigura cerințele art. 6 parag. 1 din Convenție. Excepția de la regula instituită de art. 402 CPC este prevăzută în art. 396 alin. (2) din cod, în cazul amânării pronunțării, când se poate stabili că pronunțarea hotărârii se va face prin punerea soluției la dispoziția părților prin mijlocirea grefei instanței. O asemenea soluție este conformă cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului dacă publicul are acces la textul integral al hotărârii.

40. Noua redactare a textului art. 402 din cod lasă la aprecierea judecătorului alegerea modalității de publicitate în sensul că acesta va putea dispune pronunțarea hotărârii fie în ședință publică, fie prin depunere la grefa instanței judecătorești, indiferent de faptul că în cauză a fost dispusă sau nu amânarea pronunțării. Critica de neconstituționalitate nu vizează însă acest drept de opțiune acordat judecătorului cauzei, ci faptul că într-o atare situație instanța judecătorească sau justițiabilul nu vor cunoaște nici data pronunțării hotărârii și nici data de la care va curge termenul de exercitare a căii de atac în ipoteza în care aceasta nu curge de la comunicare, ci de la pronunțare [a se vedea, spre exemplu, art. 468 alin. (4) sau art. 470 alin. (5) CPC]. O asemenea critică de neconstituționalitate nu poate fi acceptată în ipoteza cauzelor pentru care a fost amânată pronunțarea din moment ce, chiar, în prezent, pentru aceste cauze forma de publicitate a pronunțării este prin depunerea soluției la grefa instanței, fiind aplicată deja de instanțele judecătorești de cel puțin 5 ani, odată cu intrarea în vigoare a Codului de procedură civilă (15 februarie 2013). În situația actualului art. 396 alin. (2) din cod, data pronunțării nu poate fi alta decât data pentru care a fost amânată pronunțarea. La această dată se întocmește minuta, care se pune la dispoziția părților prin mijlocirea grefei în aceeași zi. Prin urmare, problema de constituționalitate invocată în cauza de față cu caracter de noutate de Înalta Curte de Casație și Justiție nu poate fi reținută.

41. În consecință, și potrivit noii soluții legislative preconizate, sub aspectul tezei referitoare la pronunțarea prin punerea soluției la dispoziția părților de către grefa instanței, data pronunțării este ziua în care au fost închise dezbaterile în cazul în care instanța judecătorească se pronunță în aceeași zi. La același moment temporar se întocmește minuta, care se pune la dispoziția părților prin mijlocirea grefei în aceeași zi, data hotărârii fiind cea la care minuta a fost adusă la cunoștința publicului în maniera anterior arătată. În schimb, în ipoteza în care instanța judecătorească a amânat pronunțarea, data pronunțării hotărârii este ziua pentru care a fost amânată pronunțarea. La această dată se întocmește minuta, care se pune la dispoziția părților prin

mijlocirea grefei în aceeași zi, data hotărârii fiind cea la care minuta a fost adusă la cunoștința publicului în maniera anterior arătată. Astfel, de la această dată, pe de o parte, instanța se dezînvestește și niciun judecător nu poate reveni asupra părerii sale (art. 429 CPC), hotărârea dobândește autoritate de lucru judecat [art. 430 alin. (1) CPC] și va curge termenul de cel mult 30 de zile în care hotărârea se va redacta și se va semna [art. 426 alin. (5) CPC], iar, pe de altă parte, va curge termenul de exercitare a căilor de atac, în ipoteza în care legiuitorul prevede expres momentul pronunțării ca fiind data *a quo* a acestuia. Prin urmare, sub aspect temporal, în ambele ipoteze antereferite, data întocmirii minutei coincide cu data pronunțării hotărârii. Astfel, Curtea constată astfel că **o atare soluție legislativă nu încalcă art. 1 alin. (5) din Constituție.**

42. De asemenea, Curtea subliniază că, din perspectiva evoluțiilor recente ale jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, **atunci când nu se pronunță hotărârea în ședință publică cu indicarea motivelor care au stat la baza acesteia**, posibilitatea publicului de a avea acces la textul integral al hotărârii trebuie pe deplin asigurată. În acest sens, art. 538 CPC este, în principiu, o garanție de care publicul se poate folosi și, așadar, trebuie interpretat extensiv, aspect ce va reveni personalului competent să se îngrijească de soluționarea cererilor publicului. În același sens este și art. 161 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1.375/2015, publicată în M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015. Nu în ultimul rând, Curtea reține că personalul cu competențe în soluționarea cererilor publicului trebuie să respecte și Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor).

43. Examinând critica de neconstituționalitate formulată în privința art. I pct. 58 (cu referire la art. 497 CPC) din lege, Curtea reține că modificarea operată asupra art. 497 CPC limitează posibilitatea Înaltei Curți de Casație și Justiție de a casa și trimite spre o nouă judecată cauza la instanța de apel sau prima instanță, după caz. Astfel, Înalta Curte de Casație și Justiție poate apela la procedeul casării cu trimitere o singură dată în cursul procesului civil, ***ceea ce înseamnă că la o a doua casare a hotărârii va reține cauza spre judecare***. În acest fel, calea extraordinară de atac a recursului devine cadrul

procesual atât pentru cercetarea motivelor de legalitate, cât și al judecării pe fond a cauzei.

44. Prin Decizia nr. 201 din 30 martie 2017, publicată în M. Of. nr. 552 din 12 iulie 2017, parag. 17, Curtea Constituțională a constatat că în noua lege procesual civilă legiuitorul a reașezat căile de atac, recursul constituind o cale extraordinară de atac ce poate fi exercitată de partea nemulțumită pentru motive de nelegalitate și numai în condițiile prevăzute de lege. Totodată, Curtea a statuat că rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție, ca instanță de casație, este acela de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești, rol consacrat prin art. 126 alin. (3) din Constituție (Decizia nr. 369 din 30 mai 2017, publicată în M. Of. nr. 582 din 20 iulie 2017, parag. 26). Întrucât din punctul de vedere al instanței judecătorești competente să judece fondul după casare, se distinge între *casarea cu trimitere și casarea cu reținere*, rolul de instanță de casație al Înaltei Curți de Casație și Justiție nu impune legiuitorului obligația ca, în ipoteza admiterii recursului, să reglementeze instituția casării cu trimitere sau a celei cu reținere, ambele soluții fiind, deopotrivă, constituționale, reprezentând o opțiune a legiuitorului de a normativiza numai una dintre aceste soluții sau ambele, fără a fi încălcat rolul instanței supreme. Legiuitorul se află în poziția cea mai potrivită pentru a aprecia dacă reglementează ca regulă casarea cu trimitere pentru a decongestiona și evita supraaglomerarea instanței supreme, desigur, cu dezavantajul că dosarul cauzei va fi trimis instanței judecătorești a cărei hotărâre a fost casată, care va relua judecata, cu consecința deschiderii din nou a posibilității formulării recursului, iar în cazul admiterii acestuia se va relua procedura. Sau, din contră, legiuitorul poate reglementa casarea cu reținere dacă apreciază, având în vedere încărcătura Înaltei Curți de Casație și Justiție, că judecarea cauzei s-ar putea realiza în condiții de celeritate, evitându-se, astfel, reluarea unui parcurs procedural anevoios. De asemenea, legiuitorul, în funcție de opțiunea sa, poate reglementa ambele soluții posibile (casare cu trimitere/reținere), caz în care Înalta Curte de Casație și Justiție urmează să aplice soluția legislativă în mod corespunzător. În acest context, Curtea subliniază faptul că excedează competenței sale cenzurarea opțiunii legiuitorului în favoarea unei soluții legislative sau a alteia, ambele deopotrivă constituționale (a se vedea Decizia nr. 748 din 4 noiembrie 2015, publicată în M. Of. nr. 71 din 1 februarie 2016, parag. 27).

45. În momentul de față, **Înalta Curte de Casație și Justiție**, ca regulă, atunci când admite recursul formulat, **va casa hotărârea și va *trimite* cauza spre rejudecare instanței competente** [cu excepția **(a)** situațiilor în care hotărârea

a fost casată pentru motivele de casare prevăzute de art. 488 alin. (1) pct. 4 sau 7, respectiv depășirea atribuțiilor puterii judecătorești sau încălcarea autorității de lucru judecat, caz în care hotărârea se casează, iar cererea se respinge ca inadmisibilă și **(b)** a contenciosului administrativ]. În schimb, **ca regulă, celelalte instanțe judecătorești** competente să soluționeze recursul, respectiv tribunalele sau curțile de apel, admit recursul, **casează hotărârea și *reține* cauza spre rejudecare** (cu excepția situațiilor în care instanța a cărei hotărâre este atacată cu recurs a soluționat procesul fără a intra în judecata fondului sau judecata s-a făcut în lipsa părții care a fost nelegal citată, atât la administrarea probelor, cât și la dezbaterea fondului, *caz în care trimiterea se poate dispune o singură dată în cursul procesului*).

46. Astfel, Curtea constată că în dreptul pozitiv sunt consacrate atât casarea cu reținere, cât și casarea cu trimitere. Mai mult, pentru anumite situații limitativ prevăzute de lege este reglementată și casarea cu trimitere numai o singură dată, în cazul tribunalelor/curților de apel [art. 498 alin. (2) CPC]. Prin urmare, pentru casarea cu reținere sau casarea cu trimitere o singură dată, după care casarea este numai cu reținere, nu există nicio dificultate în privința soluției pe care o pot pronunța instanțele judecătorești antereferite într-o asemenea ipoteză. În aceste condiții, nici Înalta Curte de Casație și Justiție nu poate pretinde că legea nu este previzibilă, din moment ce ipoteza considerată neconstituțională este deja reglementată în dreptul pozitiv și aplicată ca atare în privința tribunalelor/curților de apel. Chiar dacă noul text nu prevede în mod expres că instanța va rejudeca procesul în fond, este de observat că, din modul de redactare a textului criticat, s-a consacrat, în mod implicit, casarea cu reținere subsidiară celei cu trimitere, astfel încât un atare mecanism procesual implică rejudecarea procesului.

47. Semnificația noțiunii de previzibilitate depinde într-o mare măsură de conținutul textului despre care este vorba și de domeniul pe care îl acoperă, precum și de numărul și de calitatea destinatarilor săi. Previzibilitatea legii nu se opune ideii ca persoana în cauză să fie determinată să recurgă la îndrumări clarificatoare pentru a putea evalua, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, consecințele ce ar putea rezulta dintr-o anumită faptă (Hotărârea din 15 noiembrie 1996, pronunțată în cauza *Cantoni împotriva Franței*, parag. 35, Hotărârea din 24 mai 2007, pronunțată în cauza *Dragotoniu și Militaru-Pidhorni împotriva României*, parag. 35, sau Hotărârea din 20 ianuarie 2009, pronunțată în cauza *Sud Fondi srl și alții împotriva Italiei*, parag. 109).

48. Deficiența redacțională anterior relevată vizează acuratețea exprimării, fără a fi de natură să imprime actului normativ în cauză un caracter imprevizibil,

întrucât destinatarii acestuia, având în vedere calitatea lor (judecători ai Înaltei Curți de Casație și Justiție), pot cu ușurință determina sensul dispoziției normative. Astfel, redactarea textului în discuție permite determinarea soluției pe care o poate pronunța Înalta Curte de Casație și Justiție cu referire la art. 397 – *Soluționarea cauzei* din Codul de procedură civilă.

49. Cu privire la critica de neconstituționalitate referitoare la faptul că este limitată posibilitatea Înaltei Curți de Casație și Justiție de a casa cu trimitere o singură dată, aceasta este o opțiune a legiuitorului, opțiune care este normativizată și în privința tribunalelor/curților de apel pentru două ipoteze, respectiv situațiile în care instanța a cărei hotărâre este atacată cu recurs a soluționat procesul fără a intra în judecata fondului sau judecata s-a făcut în lipsa părții care a fost nelegal citată, atât la administrarea probelor, cât și la dezbaterea fondului.

50. Curtea mai reține că, prin efectul acestei dispoziții legale, dacă trimiterea nu se mai poate face instanței de apel, hotărârea dată de Înalta Curte de Casație și Justiție nu mai poate fi susceptibilă de recurs sau dacă trimiterea nu se mai realizează la prima instanță, practic, părțile nu vor mai putea exercita apelul și recursul. Însă aceste chestiuni țin de opțiunea legiuitorului. Faptul că instanța supremă este una de casație nu înseamnă că soluția pe care o poate pronunța în legătură cu soluționarea recursului poate fi numai casarea cu trimitere, ci și casarea cu reținere. Nu se poate reproșa textului nici faptul că ar putea afecta dreptul la un proces echitabil, în sensul că părțile pot fi lipsite de un grad de jurisdicție și/sau de calea extraordinară de atac a recursului, sau principiul egalității în drepturi, în sensul că în funcție de jocul soluțiilor instanțelor judecătorești/conduita procesuală a acestora justițiabili aflați virtual în aceeași situație juridică se vor plasa, sub aspectul regimului procesual aplicabil, în situații diferite, cu un tratament juridic diferit. În acest sens Curtea reiterează faptul că deja în privința tribunalelor/curților de apel există, ca regulă, soluția casării cu reținere, iar din această perspectivă soluția legislativă preconizată în privința Înaltei Curți de Casație și Justiție este chiar mai favorabilă justițiabilului, în sensul că o singură dată va putea parcurge din nou ciclul procesual firesc și, de abia, după acest moment intervine casarea cu reținere. Totodată, Curtea subliniază caracterul obligatoriu al hotărârii de casare pentru instanțele judecătorești ale căror hotărâri au fost casate, iar acestea trebuie să se conformeze întru totul celor dispuse pentru a evita o nouă casare a hotărârii, ceea ce ar impune reținerea cauzei spre judecare de către Înalta Curte de Casație și Justiție.

51. Reglementarea procedurii de judecată este de competența legiuitorului, conform art. 126 alin. (2) din Constituție, acesta având o largă marjă de apreciere, în măsura în care se conformează dispozițiilor Constituției. Or, în raport cu criticile formulate, nu se poate susține că, prin modul în care și-a exercitat marja de apreciere, legiuitorul a încălcat art. 1 alin. (5) din Constituție.

52. Examinând criticile de neconstituționalitate care vizează art. III pct. 3 [cu referire la art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013] și pct. 4 (cu referire la art. XVIII[1] din Legea nr. 2/2013) din lege din perspectiva faptului că nu se poate determina dacă referirea la *„data intrării în vigoare a prezentei legi"* din cuprinsul acestora vizează Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești, precum și pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în M. Of. nr. 89 din 12 februarie 2013, sau prezenta lege supusă controlului de constituționalitate, Curtea constată că acestea **sunt întemeiate.**

53. Curtea observă că dacă art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 este un text preexistent, asupra căruia s-a operat o modificare, art. XVIII[1] nu face parte din dreptul pozitiv, introducerea sa în corpul legii antereferite fiind o completare a acesteia. De aceea, **în primul caz**, Curtea reține că a rămas în corpul art. XVIII din Legea nr. 2/2013 referirea la *„data intrării în vigoare a prezentei legi"*, tocmai pentru că nu s-a realizat nicio intervenție legislativă asupra sintagmei antereferite, aceasta rămânând din textul inițial al legii și vizând, așadar, **Legea nr. 2/2013**. Astfel, din redactarea textului se înțelege că, în procesele pornite în perioada 15 februarie 2013-31 decembrie 2018, sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în privința cererilor privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv. **În schimb, în al doilea caz**, fiind vorba de un text cu totul nou, este evident că sintagma *„data intrării în vigoare a prezentei legi"* vizează **prezenta lege supusă controlului de constituționalitate.**

54. Curtea constată că folosirea procedeului legislativ prin care textul de bază este modificat succesiv cu păstrarea formulei *„începând cu data intrării în vigoare a prezentei legi"*, cuprinsă în legea de bază, impune concluzia potrivit căreia *„prezenta lege"* este actul de bază, întrucât actul modificator face parte integrantă din actul de bază, în temeiul art. 62 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în M. Of. nr. 260 din 21 aprilie 2010, cu modificările și completările ulterioare. Fără o corelare însă a legii de bază cu legea de modificare se ajunge la retroactivarea noii ipoteze normative, rezultate din modificarea operată,

înțelegându-se, din modul de redactare a textului, că noua formulă legislativă se va aplica situațiilor juridice încheiate sub imperiul vechii reglementări, ceea ce este contrar art. 15 alin. (2) din Constituție. De aceea, o asemenea modalitate de redactare a actelor normative nu poate fi acceptată prin prisma art. 1 alin. (5) din Constituție în componenta sa privind calitatea actelor normative. Este, de asemenea, inadmisibil ca, în corpul uneia și aceleiași legi, aceeași sintagmă cuprinsă în două articole succesive, aflate la rândul lor într-o strânsă conexiune logică și juridică, să aibă două înțelesuri diferite. Prin urmare, având în vedere corelația existentă între art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 și Decizia Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017, prin care s-a constatat neconstituționalitatea sintagmei *„precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv"* cuprinsă în textul antereferit, precum și diferențele de sens date aceleiași sintagme din cuprinsul aceleiași legi, legiuitorul, în cazul de față, trebuia să realizeze o necesară clarificare a conținutului textelor menționate mai ales din perspectiva aplicării lor în timp.

55. În lipsa acestor clarificări și ținând cont de antiteza relevată între înțelesul diferit conferit celor două sintagme identice, precum și tehnica legislativă deficitară, Curtea constată că, din modul de redactare a dispozițiilor **art. III pct. 3 din lege, *„data intrării în vigoare a prezentei legi"* din cuprinsul acestora vizează Legea nr. 2/2013**, ceea ce înseamnă că, în procesele pornite începând cu data de 15 februarie 2013, hotărârile pronunțate în *„cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv"* sunt supuse recursului. Într-un atare context normativ rezultă că, în aceste materii, sunt supuse recursului hotărârile pronunțate **atât anterior, cât și ulterior** intrării în vigoare a prezentei legi supuse controlului de constituționalitate, atât în procesele începute anterior, cât și ulterior intrării în vigoare a acesteia. În consecință, Curtea reține că reglementarea criticată este lipsită de acuratețe în privința transpunerii din punct de vedere normativ, pe de o parte, a principiului neretroactivității legii civile și, pe de altă parte, a efectelor deciziilor Curții Constituționale, ceea ce este *ab initio* contrar art. 1 alin. (5) din Constituție.

56. Astfel, acest mod de redactare a textului legal analizat conferă normei procedural civile caracter retroactiv, în sensul că hotărârile definitive pronunțate până la data de 19 iulie 2017, așadar, în cauze deja finalizate anterior publicării Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017, cu referire la cererile evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv, sau pronunțate anterior intrării în vigoare a prezentei legi supuse controlului

de constituționalitate, cu referire la cererile privitoare la eroarea judiciară, ar urma să fie supuse unei noi căi extraordinare de atac, respectiv recursul, inexistente la data pronunțării hotărârii; în aceste condiții, norma juridică contravine art. 1 alin. (5) în componenta sa privind securitatea raporturilor juridice și art. 15 alin. (2) din Constituție.

57. Totodată, textul, astfel cum este redactat, nu ține cont de situația hotărârilor pronunțate între data publicării Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017, respectiv 20 iulie 2017, și data intrării în vigoare a legii supuse controlului de constituționalitate. Prin această decizie, Curtea a stabilit că, efect al constatării neconstituționalității sintagmei *„precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv"*, cuprinse în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013, în condițiile prorogării de la aplicare, până la 1 ianuarie 2019, a dispozițiilor art. 483 alin. (2) CPC, este acela că, de la data publicării acestei decizii în Monitorul Oficial al României, Partea I, urmează a se aplica prevederile art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 în sensul că sunt supuse recursului toate hotărârile pronunțate, **după publicarea acestei decizii în Monitorul Oficial al României, Partea I**, în cererile evaluabile în bani, mai puțin cele exceptate după criteriul materiei, prevăzute expres în tezele cuprinse de art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013.

58. Prin urmare, sub aspectul efectelor deciziei pronunțate, Curtea a stabilit că indiferent de data introducerii cererii formulate sub imperiul noului Cod de procedură civilă, hotărârea judecătorească privind cererile evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv devine susceptibilă de recurs dacă a fost pronunțată după publicarea deciziei Curții Constituționale (20 iulie 2017). Din textul analizat se înțelege că toate hotărârile pronunțate anterior intrării în vigoare a prezentei legi supuse controlului de constituționalitate devin susceptibile de recurs în baza acesteia, ceea ce echivalează cu încălcarea atât a art. 1 alin. (5) și art. 15 alin. (2), cât și a art. 147 alin. (4) din Constituție. Or, o lege nu poate conferi retroactiv o asemenea cale de atac, din contră, ea urmând a se exercita în temeiul și baza Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017. În caz contrar, are loc o retroactivare a legii coroborată cu o nerecunoaștere a efectelor deciziei Curții Constituționale, ceea ce înseamnă că sunt încălcate prevederile art. 1 alin. (5), art. 15 alin. (2) și art. 147 alin. (4) din Constituție.

59. Criteriul ce trebuie luat în seamă și care ține de esența art. 15 alin. (2) din Constituție raportat la aplicarea în timp a reglementărilor referitoare la căile de atac este data pronunțării hotărârii judecătorești. Astfel, în temeiul textului constituțional antereferit, legiuitorul poate supune hotărârea

judecătorească unor căi de atac stabilite ca atare prin lege până la momentul pronunțării hotărârii judecătorești. În schimb, legiuitorului îi este interzis să supună hotărârile judecătorești unor noi căi de atac reglementate după pronunțarea acestora. Aceeași regulă se aplică atât căilor ordinare, cât și extraordinare de atac, ambele categorii de căi de atac urmând să își păstreze aceeași configurație juridică de la data stabilită drept reper de către legiuitor (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 377 din 21 mai 2017, parag. 86). Prin urmare, Curtea constată că hotărârile prevăzute de art. 483 alin. (1) CPC, pronunțate în perioada cuprinsă între 20 iulie 2017 și data intrării în vigoare a legii supuse controlului de constituționalitate cu privire la *„alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv"*, sunt supuse recursului numai în temeiul legii existente în acest interval temporar, în configurația rezultată ca urmare a deciziei Curții Constituționale.

60. Curtea constată că, prin Decizia nr. 52 din 18 iunie 2018[1], nepublicată încă la data publicării prezentei decizii în Monitorul Oficial al României, Partea I, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept a stabilit că *„în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 27 CPC, cu referire la art. 147 alin. (4) din Constituția României, efectele Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017 se produc cu privire la hotărârile judecătorești pronunțate după publicarea acesteia în Monitorul Oficial al României, în litigiile evaluabile în bani de până la 1.000.000 lei inclusiv, pornite ulterior publicării deciziei (20 iulie 2017)"*. Prin urmare, Înalta Curte de Casație și Justiție a condiționat aplicarea Deciziei Curții Constituționale de pornirea procesului civil după publicarea acesteia.

61. Or, art. 147 alin. (4) din Constituție este, în privința normelor procedurale, de imediată aplicare, având caracter sancționatoriu. Prin urmare, în interpretarea acestui text constituțional raportat la normele de procedură civilă, Curtea constată că acesta se aplică atât situațiilor pendinte, cât și celor ce se vor naște în viitor, sfera de aplicare a art. 147 alin. (4) din Constituție neputând fi condiționată de faptul că procesul civil a fost pornit anterior sau ulterior publicării Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017. Mai mult, Curtea reține că, în mod constant, în practica sa jurisdicțională precizează **efectele de ordin constituțional ale deciziilor sale** (a se vedea, cu titlu exemplificativ, Decizia nr. 62 din 18 ianuarie 2007, publicată în M. Of. nr. 104 din 12 februarie 2007, Decizia nr. 223 din 13 martie 2012, publicată

[1] Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 52 din 18 iunie 2018 a fost publicată în M. Of. nr. 609 din 17 iulie 2018.

în M. Of. nr. 256 din 18 aprilie 2012, Decizia nr. 895 din 17 decembrie 2015, publicată în M. Of. nr. 84 din 4 februarie 2015, parag. 28, sau Decizia nr. 51 din 16 februarie 2016, publicată în M. Of. nr. 190 din 14 martie 2016, parag. 52), sens în care în parag. 32 al Deciziei nr. 369 din 30 mai 2017 a stabilit, în mod expres, **efectele de ordin constituțional** ale acesteia asupra cauzelor pendinte. Având în vedere dimensiunea constituțională a demersului instanței constituționale, rezultă că instanțele judecătorești nu pot înlătura efectele deciziei Curții Constituționale expres indicate în corpul acesteia, pentru că ar încălca sfera exclusivă de competență a Curții Constituționale, revenindu-le în schimb obligația de a le aplica în mod corespunzător în cauzele cu care sunt învestite.

62. În acest context, Curtea subliniază că Înalta Curte de Casație și Justiție nu are competența să se pronunțe în legătură cu efectele deciziei Curții Constituționale sau să dea dezlegări obligatorii care contravin deciziilor Curții Constituționale (a se vedea Decizia Curții Constituționale nr. 206 din 29 aprilie 2013, publicată în M. Of. nr. 350 din 13 iunie 2013, sau Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală nr. 1 din 8 februarie 2018, publicată în M. Of. nr. 329 din 16 aprilie 2018, prin care s-a statuat că „Efectele deciziilor Curții Constituționale nu pot fi interpretate, în procesul de aplicare a legii, de către alte instituții ale statului, întrucât un atare demers ar genera o știrbire a competenței sale exclusive în materie. Prin urmare, instanțele judecătorești nu trebuie să interpreteze efectul deciziei, ci să aplice acea decizie într-un mod conform considerentelor sale la cazul dedus judecății, demers pe deplin posibil și în speța de față") și, pe această cale, în mod expres sau implicit, să infirme, să altereze sau să limiteze efectele acestora. În caz contrar, spectrul neconstituționalității interpretării date fie efectelor deciziei Curții Constituționale, fie normei juridice cu încălcarea deciziei Curții Constituționale va deveni actual, cu consecința restabilirii, pentru viitor, de către instanța constituțională a efectului general obligatoriu al deciziei sale (a se vedea și Decizia nr. 206 din 29 aprilie 2013).

63. În consecință, **Curtea reține că, în urma pronunțării și publicării Deciziei nr. 369 din 30 mai 2017, în privința art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 nu devin incidente prevederile art. 27 CPC**, potrivit cărora *„Hotărârile rămân supuse căilor de atac, motivelor și termenelor prevăzute de legea sub care a început procesul"*, **pentru că neconstituționalitatea este o sancțiune de drept constituțional care se aplică imediat situațiilor pendinte.** Astfel, nu se poate ajunge la concluzia că decizia Curții s-ar aplica numai proceselor pornite după publicarea sa, caz în care, în mod evident, hotărârea susceptibilă a fi recurată

este pronunțată după publicarea deciziei. **Articolul 27 din Cod constituie o normă de procedură de natură legală și nu poate restrânge sfera de aplicare a art. 147 alin. (4) din Constituție. Acceptarea unei asemenea teze ar echivala cu prevalența unei norme legale față de una de rang constituțional și s-ar înfrânge în mod indirect efectul imediat și general obligatoriu al deciziei Curții Constituționale. Or, într-un stat de drept toate autoritățile publice, atât în aplicarea, cât și în interpretarea normelor infraconstituționale, trebuie să respecte deciziile Curții Constituționale din moment ce acestea materializează și explicitează exigențele Constituției.**

64. În continuare, Curtea reține că, în privința hotărârilor pronunțate **ulterior intrării în vigoare a prezentei legi** supuse controlului de constituționalitate, nu se poate determina, din conținutul normei analizate, dacă aceasta se referă la *procesele începute anterior și/sau ulterior intrării în vigoare a legii supuse controlului de constituționalitate* sau ambele situații; cu alte cuvinte nu se poate cunoaște dacă ea este derogatorie de la regula enunțată în art. 27 CPC. În acest sens, Curtea constată că art. 27 CPC este un text de principiu, care reglementează o regulă pe care legiuitorul a stabilit-o pentru desfășurarea procesului civil, și anume ca hotărârile să rămână supuse căilor de atac, motivelor și termenelor prevăzute de legea sub care a început procesul. Este evident că legiuitorul poate stabili derogări de la o asemenea regulă de procedură, cu condiția respectării principiului neretroactivității legii, în sensul ca, indiferent de data începerii procesului, **hotărârile să fie supuse căilor de atac existente la momentul pronunțării lor, această din urmă teză fiind singura de ordin constituțional.** Precizarea pe cale legislativă a raportului existent între norma analizată în ipoteza hotărârilor pronunțate **ulterior intrării în vigoare a prezentei legi supuse controlului de constituționalitate** cu art. 27 CPC este cu atât mai necesară cu cât în existența normativă a dispozițiilor art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 a intervenit o decizie a Curții Constituționale care privește și aplicarea în timp a acestora. **În aceste condiții, Curtea constată că textul legal criticat este neclar, imprecis redactat și lipsit de previzibilitate, contrar art. 1 alin. (5) din Constituție.**

65. Dacă, în schimb, în privința art. III pct. 3 din lege, contrar celor arătate la parag. 53 al prezentei decizii, s-ar înțelege că *„data intrării în vigoare a prezentei legi"* **vizează prezenta lege supusă controlului de constituționalitate,** atunci, prin modificarea realizată, se produce un efect abrogator asupra art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 în privința proceselor pornite în perioada 15 februarie 2013 și până la intrarea în vigoare a acestei legi, ceea ce înseamnă că în privința hotărârilor pronunțate ca urmare a acestor procese nu mai

este reglementată, din punctul de vedere al tehnicii legislative, calea de atac a recursului, din moment ce norma nu mai este activă pentru procesele pornite în această perioadă. În aceste condiții, pentru a determina dacă și care anume dintre hotărâri sunt susceptibile de recurs în privința proceselor menționate, ar trebui realizată o aplicare a dispozițiilor art. 27 CPC sau a Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017, după caz, pentru a se ajunge la aplicarea art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 în varianta sa redacțională anterioară modificării operate prin legea suspusă controlului de constituționalitate. Prin urmare, și această ipoteză de lucru demonstrează faptul că legea adoptată suferă din punctul de vedere al calității sale, destinatarul normei trebuind să apeleze în mod constant la coroborări și interpretări succesive ale normelor de procedură și ale deciziei Curții Constituționale antereferite. În aceste condiții revine legiuitorului competența și, totodată, obligația de a redacta textul analizat într-o manieră clară, nesusceptibilă de interpretări, cu respectarea cerințelor de tehnică legislativă.

66. Nu în ultimul rând, Curtea reține că intervenția legislativă operată vizează nu numai hotărârile susceptibile de recurs referitoare la cererile evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv, ci și cele ce privesc eroarea judiciară. Prin urmare, și cu privire la aceste din urmă cereri legiuitorul trebuie să aducă clarificări similare în cuprinsul art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013. **În acest caz, din redactarea textului legal antereferit trebuie să rezulte în mod clar dacă este o derogare de la art. 27 CPC, iar dacă nu este o derogare, legiuitorul trebuie să confere textului o variantă redacțională fără elemente contradictorii**, care să nu dea naștere unei eventuale practici judiciare neunitare.

67. În privința art. III pct. 4 din lege, Curtea reține că, din redactarea sa, se înțelege că *„data intrării în vigoare a prezentei legi"* se referă la legea supusă controlului de constituționalitate, astfel încât, de la această dată, competența de a soluționa recursurile în privința cererilor evaluabile în bani în valoare de până la/peste 200.000 lei se partajează între curțile de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție. Aceasta se aplică hotărârilor susceptibile de recurs pronunțate de la data intrării în vigoare a legii supuse controlului de constituționalitate. Potrivit alin. (1), această partajare a competenței vizează procesele pornite de la data intrării în vigoare a legii supuse controlului de constituționalitate, iar, potrivit alin. (2), aceasta se va aplica și proceselor începute în perioada cuprinsă între 15 februarie 2013 și data intrării în vigoare a legii supuse controlului de constituționalitate. Rezultă că partajarea de competență vizează hotărârile supuse recursului pronunțate ulterior intrării

în vigoare a prezentei legi supuse controlului de constituționalitate, atât în procesele începute anterior, cât și ulterior intrării în vigoare a acesteia, nedispunând nimic cu privire la hotărârile supuse recursului pronunțate în perioada 20 iulie 2017 și data intrării în vigoare a prezentei legi. Prin urmare, s-ar înțelege că judecarea tuturor cererilor de recurs revine Înaltei Curți de Casație și Justiție.

68. **Curtea constată că, având în vedere faptul că cvasi-majoritatea cererilor evaluabile în bani vizează pretenții sub 1.000.000 lei, pentru a nu afecta caracterul echitabil al procedurilor judiciare prin supraaglomerarea și îngreunarea activității instanței supreme cu judecarea unor astfel de cereri și în lipsa altor mecanisme de surmontare a acestor dificultăți, legiuitorul a optat pentru o partajare de competență între curțile de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție.** Însă, această soluție legislativă, prevăzută de legea criticată, vizează numai soluționarea recursurilor formulate în privința hotărârilor susceptibile a face obiectul acestora pronunțate ulterior intrării în vigoare a prezentei legi supuse controlului de constituționalitate, atât în procesele începute anterior, cât și ulterior intrării în vigoare a acesteia, urmând ca recursurile formulate în privința hotărârilor susceptibile a face obiectul acestora în urma Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017 în procesele începute după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură civilă să fie judecate de către Înalta Curte de Casație și Justiție. **Prin urmare, Curtea constată că legiuitorul nu a fost consecvent scopului și rațiunii de reglementare avute în vedere pentru realizarea acestei partajări de competențe între instanțe judecătorești aflate pe diferite nivele ierarhice, ignorând situația recursurilor formulate în privința hotărârilor susceptibile a face obiectul acestora în urma Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017. În consecință, Curtea reține că, dacă legiuitorul a ales această soluție legislativă în privința recursurilor formulate împotriva hotărârilor pronunțate după intrarea în vigoare a prezentei legi supuse controlului de constituționalitate, este necesară, pentru aceleași rațiuni, o continuitate de opțiune a acestuia în sensul partajării competenței de judecată și în privința recursurilor formulate împotriva hotărârilor judecătorești pronunțate după data de 20 iulie 2017.** O asemenea partajare, printr-un act normativ, a competenței de judecată a cererilor de recurs formulate nu încalcă art. 15 alin. (2) din Constituție, reconfigurarea normelor de competență fiind o expresie a dispozițiilor art. 126 alin. (2) din Constituție, potrivit cărora *„Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege"*. Având în vedere cele de mai sus, **Curtea constată că art. III pct. 4 (cu**

referire la art. XVIII[1]) din lege contravine art. 1 alin. (5) din Constituție, care consacră securitatea juridică a persoanei, concept care se definește ca un complex de garanții de natură sau cu valențe constituționale inerente statului de drept, în considerarea cărora legiuitorul are obligația constituțională de a asigura atât o stabilitate firească dreptului, cât și valorificarea în condiții optime a drepturilor și libertăților fundamentale.

69. Pentru considerentele arătate, în temeiul art. 146 lit. a) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, precum și al art. 11 alin. (1) lit. A.a), al art. 15 alin. (1) și al art. 18 alin. (2) din Legea nr. 47/1992, cu unanimitate de voturi,

Curtea Constituțională, în numele legii, decide:

1. Respinge, ca neîntemeiată, obiecția de neconstituționalitate formulată și constată că dispozițiile art. I pct. 37 (cu referire la art. 402 CPC) și pct. 58 (cu referire la art. 497 CPC) din Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

2. Admite obiecția de neconstituționalitate formulată și constată că art. III pct. 3 [cu referire la art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013] și pct. 4 (cu referire la art. XVIII[1] din Legea nr. 2/2013) din Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative sunt neconstituționale.

Definitivă și general obligatorie.

Secțiunea a 2-a. Decizii ale Înaltei Curți de Casație și Justiție

§1. Decizii pronunțate de Completul competent să judece recursul în interesul legii

1. Suspendarea executării provizorii. Compunerea completului de judecată, tipul hotărârii care se pronunță și calea de atac căreia îi este supusă hotărârea pronunțată

CPC, art. 450 alin. (5), art. 719 alin. (7), art. 997

În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 450 alin. (5) raportat la art. 997 și urm. și art. 719 alin. (7) CPC, cererea de suspendare provizorie

se judecă de un complet format din doi judecători. Instanța se pronunță asupra cererii prin încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac.

Decizia nr. 8 din 27 aprilie 2015,
M. Of. nr. 539 din 20 iulie 2015

(...) 6. Raportul asupra recursului în interesul legii

Judecătorii-raportori au apreciat, în principal, că recursul în interesul legii este inadmisibil, față de faptul că din verificarea hotărârilor judecătorești atașate sesizării, dar și din cuprinsul actului de sesizare, rezultă că problemele de drept vizate nu s-au pus în mod expres în soluționarea cererilor de suspendare provizorie a executării provizorii, prin ordonanță președințială, interpretarea legii și practica neunitară rezultând din modalitatea în care s-a constituit completul de judecată, denumirea hotărârii pronunțate și calea de atac, așadar nu au constituit obiectul judecății.

În subsidiar, în analiza problemelor de drept ce au generat practica neunitară, au apreciat unanim că cererea de suspendare provizorie a executării provizorii, prin ordonanță președințială, prevăzută de art. 450 alin. (5) CPC, nu se introduce pe cale principală, ci este aferentă apelului, având un caracter incidental.

Pe cale de consecință, soluționarea acesteia nu se face de un singur judecător, ci de instanța cu compunerea prevăzută de lege pentru judecarea căii de atac în care a fost formulată, respectiv apelul, ceea ce înseamnă că aceasta este constituită în complet format din doi judecători.

Asupra celorlalte probleme de drept supuse judecății judecătorii-raportori au propus două opinii diferite.

Astfel, într-o primă opinie s-a apreciat că:

– legea aplicabilă o constituie dispozițiile art. 1000 CPC, de vreme ce art. 450 alin. (5) din același act normativ, fiind o normă specială, se completează cu dreptul comun în materia ordonanței președințiale, fără nicio limitare, în lipsa unei derogări în acest sens;

– pentru aceleași considerente privind aplicarea în integralitate a dispozițiilor din materia ordonanței președințiale, hotărârea pronunțată poartă denumirea de „ordonanță președințială";

– pentru hotărârile astfel pronunțate calea de atac este apelul, în termen de 5 zile de la pronunțare, dacă s-au dat cu citarea părților, și de la comunicare, dacă s-au dat fără citarea părților, ce va fi judecat de curtea de apel în cazul hotărârilor pronunțate de tribunal și tot de curtea de apel, însă de un alt complet al aceleiași instanțe, în cazul hotărârilor pronunțate de curtea de apel,

cu excepția hotărârilor pronunțate de curtea de apel în procesele începute ulterior intrării în vigoare a Legii nr. 138/2014, care sunt supuse recursului în termen de 5 zile de la pronunțare, dacă s-au dat cu citarea părților, și de la comunicare, dacă s-au dat fără citarea părților; soluția preconizată cu privire la calea de atac a apelului s-a bazat pe rațiuni similare celor avute în vedere de art. II din Legea nr. 219/2005 privind aprobarea O.U.G. nr. 138/2000 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă, dar și pe imperativul asigurării efectivității dreptului recunoscut legal, în respectarea art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale; în privința căii de atac a recursului s-a apreciat că prin dispozițiile art. 1000 alin. (4) CPC a fost avută în vedere instanța (curtea de apel) care se pronunță în „fond" pentru prima dată asupra cererii de ordonanță președințială și că rațiunea introducerii acestui text a fost aceea de a corecta eroarea din Codul de procedură civilă care, în materia ordonanței președințiale, reglementa numai apelul, ce nu putea fi adus în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție atunci când era atacată o hotărâre a curții de apel, față de dispozițiile art. 97 CPC.

În cea de-a doua opinie s-a considerat că:

– sunt incidente prevederile art. 719 alin. (7) CPC, împrejurare față de care se impune respingerea sesizării întrucât practica neunitară s-a format în aplicarea dispozițiilor art. 1000 CPC; dacă s-ar aprecia că sesizarea trebuie admisă și, în acest caz, trebuie avut în vedere că obiectul reglementării din art. 450 alin. (5) CPC reprezintă o formă de suspendare a executării silite, că sintagma „cereri privind executarea silită" din cuprinsul art. 719 alin. (1) CPC vizează orice cereri referitoare la executarea silită, inclusiv cereri privind diferitele incidente care împiedică, sting sau amână executarea silită, din categoria cărora face parte și suspendarea executării provizorii; cum în cazul suspendării executării provizorii legiuitorul a făcut referire expresă la procedura de soluționare a suspendării executării din art. 719 alin. (6) CPC, rezultă că art. 719 alin. (7) CPC reprezintă dreptul comun în materia suspendării provizorii a executării silite, indiferent dacă executarea silită a început sau nu; folosirea sintagmei „prin ordonanță președințială" conținute de art. 450 alin. (5) CPC are drept scop parcurgerea unei proceduri simplificate rapide, de luare a unor măsuri provizorii, în cazuri urgente, respectiv pronunțarea unei hotărâri ce produce efectele ordonanței președințiale, pronunțate într-un cadru în care au fost respectate caracteristicile esențiale ale ordonanței președințiale;

– hotărârea pronunțată nu poate fi decât o încheiere, față de dispozițiile art. 424 CPC referitor la denumirea hotărârilor;

– împotriva acestei încheieri nu se poate exercita nicio cale de atac, indiferent că este pronunțată de un tribunal sau de o curte de apel, înainte sau după intrarea în vigoare a Legii nr. 138/2014, pentru următoarele argumente: față de principiul legalității căii de atac, înscris în art. 457 CPC, fără excepție, hotărârea judecătorească pronunțată în apel nu poate fi atacată pe calea apelului; în procesele începute anterior intrării în vigoare a Legii nr. 138/2014 recursul nu este admisibil, deoarece nu este prevăzut de lege; nici în procesele începute ulterior intrării în vigoare a Legii nr. 138/2014 recursul nu poate fi exercitat, deoarece art. 1000 alin. (4) CPC se referă exclusiv la cererile soluționate în primă instanță de curțile de apel, care nu includ cererile incidentale soluționate de acestea ca instanțe de apel.

7. Înalta Curte de Casație și Justiție

Examinând sesizarea cu recurs în interesul legii, raportul întocmit de judecători-raportori și dispozițiile legale ce se solicită a fi interpretate în mod unitar, reține următoarele:

Înalta Curte de Casație și Justiție a fost legal sesizată, iar recursul în interesul legii este admisibil, fiind îndeplinite cumulativ cerințele impuse de dispozițiile art. 514-515 CPC, cu referire la autorul sesizării și la existența unei jurisprudențe neunitare relativ la problema de drept ce se cere a fi interpretată.

Prealabil analizei problemelor de drept ce au generat practica neunitară, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii observă că sesizarea Colegiului de conducere al Curții de Apel Constanța a fost însoțită exclusiv de hotărâri judecătorești ale unor curți de apel.

Cu toate acestea, cum obiectul oricărui recurs în interesul legii îl reprezintă interpretarea și aplicarea unor prevederi legale sau a unor principii de drept ce au generat practică neunitară, dezlegarea dată de Înalta Curte de Casație și Justiție în acest cadru trebuie să aibă o finalitate egală ori de câte ori instanțele judecătorești sunt chemate să interpreteze și să aplice același text de lege ori același principiu de drept.

În speță, cererile întemeiate pe dispozițiile art. 450 alin. (5) CPC se soluționează de instanța de apel. Potrivit art. 95 pct. 2, respectiv art. 96 pct. 2 CPC, tribunalele judecă apelurile declarate împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii în primă instanță, iar curțile de apel judecă apelurile declarate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunale în primă instanță.

Ca atare, problemele de drept identificate prin sesizarea Colegiului de conducere al Curții de Apel Constanța se pot regăsi atât în cuprinsul hotărârilor judecătorești ale tribunalelor, cât și ale curților de apel, ca instanțe de apel.

Întrucât hotărârile judecătorești atașate sesizării formulate în baza art. 514 CPC reflectă existența unei practici neunitare la nivelul instanțelor din țară, nu are relevanță dacă această situație subzistă sau nu doar în privința hotărârilor pronunțate de curțile de apel, decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție urmând să producă efecte în toate cazurile în care se soluționează cereri întemeiate pe art. 450 alin. (5) CPC.

I. Caracterul de cerere incidentală. Compunerea completului

Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii observă că soluțiile diferite pronunțate de instanțe cu privire la compunerea completului au fost generate de modul în care a fost calificată cererea de suspendare provizorie a executării provizorii, drept principală sau incidentală.

Cererea de suspendare provizorie a executării provizorii, prin ordonanță președințială, prevăzută de art. 450 alin. (5) CPC, are caracterul unei cereri incidentale, ce se circumscrie definiției legale date prin art. 30 alin. (6) CPC acestei categorii de cereri.

Astfel, de esența cererilor incidentale este faptul că sunt formulate în cadrul unui proces în curs. Or, cererea de suspendare provizorie îndeplinește aceste condiții, întrucât se grefează atât pe cererea de apel, cât și pe cererea de suspendare a executării provizorii, prevăzută de art. 450 alin. (1) CPC.

De altfel, cererea prevăzută de art. 450 alin. (5) CPC nu ar putea fi formulată în cazul în care debitorul nu promovează calea de atac împotriva dispozițiilor cuprinse în dispozitivul hotărârii primei instanțe, care se bucură de executorialitate provizorie de drept sau judecătorească, și nici în lipsa cererii de suspendare a executării.

În virtutea acestui caracter exclusiv incidental și ca efect al prorogării legale de competență, prin derogare de la prevederile art. 998 CPC, potrivit cărora cererea de ordonanță președințială se va introduce la instanța competentă să se pronunțe în primă instanță asupra fondului dreptului, cererea prevăzută de art. 450 alin. (5) din același Cod se judecă de instanța de apel.

Întrucât cererea de suspendare provizorie a executării provizorii nu se introduce pe cale principală, ci este o cerere exclusiv incidentală, de competența tribunalului sau curții de apel, ca instanță de apel, compunerea completului care o judecă este cea prevăzută pentru calea de atac a apelului.

Potrivit art. 54 alin. (2) teza I din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, cu modificările și completările ulterioare, apelurile se judecă în complet de doi judecători.

II. Calea de atac

Cât privește calea de atac căreia îi este supusă hotărârea pronunțată, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să soluționeze recursul în interesul legii constată că hotărârea dată asupra cererii de suspendare provizorie a executării provizorii nu este supusă niciunei căi de atac.

Din analiza jurisprudenței anexate recursului în interesul legii rezultă că instanțele au aplicat dispozițiile din materia ordonanței președințiale în soluționarea cererii de suspendare provizorie a executării provizorii, constatându-se că, în raport cu limitele sesizării prin recursul în interesul legii, divergența de opinie în legătură cu felul hotărârii și calea de atac aferentă acesteia a fost generată de limitele în care s-a făcut acest lucru.

Așadar, pentru a determina calea de atac este necesar a se identifica, mai întâi, legea aplicabilă în soluționarea cererii de suspendare provizorie a executării provizorii, respectiv art. 997 și urm. CPC ori art. 719 alin. (7) CPC.

Potrivit dispozițiilor art. 450 alin. (5) CPC, *„Până la soluționarea cererii de suspendare, aceasta va putea fi încuviințată provizoriu, prin ordonanță președințială, chiar înainte de sosirea dosarului, cu respectarea cerinței prevăzute la alin. (4)"*.

Textul citat reglementează suspendarea executării provizorii a hotărârilor de primă instanță, care, în situațiile prevăzute de lege, pot fi puse în executare provizoriu, chiar dacă sunt susceptibile de apel, reprezentând norma specială din materia suspendării executării provizorii.

Cum această normă face trimitere la procedura ordonanței președințiale, reglementată de dispozițiile art. 997 și urm. CPC, rezultă că legiuitorul a înțeles să completeze norma specială cu dispozițiile ce constituie dreptul comun în materia ordonanței președințiale.

După cum s-a arătat, din examinarea hotărârilor atașate a rezultat că instanțele au considerat că sintagma „prin ordonanță președințială" din cuprinsul art. 450 alin. (5) CPC presupune raportarea în integralitate la dispozițiile titlului VI din cartea a VI-a a Codului de procedură civilă „Procedura ordonanței președințiale".

În conformitate cu dispozițiile art. 719 alin. (1) CPC, *„Până la soluționarea contestației la executare sau a altei cereri privind executarea silită, la solicitarea părții interesate și numai pentru motive temeinice, instanța competentă poate suspenda executarea. Suspendarea se poate solicita odată cu contestația la executare sau prin cerere separată"*.

Potrivit art. 719 alin. (7) CPC, *„Dacă există urgență și dacă, în cazurile prevăzute la alin. (2), respectiv alin. (3), s-a plătit cauțiunea, instanța poate*

dispune, prin încheiere și fără citarea părților, suspendarea provizorie a executării până la soluționarea cererii de suspendare. Încheierea nu este supusă niciunei căi de atac. Cauțiunea depusă potrivit prezentului alineat rămâne indisponibilizată chiar dacă cererea de suspendare provizorie este respinsă și este deductibilă din cauțiunea finală stabilită de instanță, dacă este cazul".

Dispozițiile art. 450 CPC reglementează suspendarea executării provizorii a hotărârilor de primă instanță, care, în situațiile prevăzute de lege, pot fi puse în executare provizoriu, chiar dacă sunt susceptibile de apel.

Așadar, obiectul reglementării din art. 450 CPC reprezintă o formă de suspendare a executării silite, care nu diferă ca finalitate de suspendarea aceleiași executări în baza altor titluri executorii decât hotărârile judecătorești cu executare provizorie, finalitate constând în oprirea activității formelor de executare sau, după caz, preîntâmpinarea executării silite.

Articolul 719 alin. (1) CPC, citat anterior, prevede posibilitatea suspendării executării nu numai până la soluționarea contestației la executare, dar și până la soluționarea altei cereri privind executarea silită, această din urmă ipoteză reprezentând o noutate a codului față de reglementarea anterioară.

Din moment ce ipotezele sunt prevăzute distinct, sintagma „cereri privind executarea silită" se referă la cereri cu un alt obiect decât cel al contestației la executare înseși, menționat în art. 712 CPC, cu denumirea marginală „Obiectul contestației" (vizând atât contestația la titlu, cât și contestația la executare propriu-zisă).

Întrucât norma nu distinge, prin această sintagmă se înțelege nu numai cererile referitoare la desființarea executării silite, dar și orice alte cereri referitoare la executarea silită, așadar inclusiv cereri privind diferitele incidente care împiedică, sting sau amână executarea silită, din categoria cărora face parte și suspendarea executării provizorii.

Or, prin natura sa, suspendarea provizorie a executării, prevăzută de art. 450 alin. (5) CPC, produce efecte până la soluționarea cererii de suspendare a executării, prevăzută de alin. (3) al textului, ceea ce înseamnă că, prin prisma condițiilor din art. 719 alin. (1) CPC, intră în domeniul de aplicare al acestuia.

Pe de altă parte, la fel ca în cazul suspendării executării prevăzute de art. 719 alin. (7) CPC, suspendarea prevăzută de art. 450 alin. (5) din același Cod presupune adoptarea de măsuri urgente, cu caracter provizoriu, respectiv până la soluționarea cererii de suspendare a executării provizorii.

Ținând cont și de faptul că, în cazul suspendării executării provizorii, legiuitorul a făcut referire expresă la procedura de soluționare a suspendării

executării din art. 719 alin. (6) CPC, rezultă că art. 719 alin. (7) CPC reprezintă dreptul comun în materia suspendării provizorii a executării silite, indiferent dacă executarea silită a început sau nu (față de finalitatea deja arătată a suspendării, constând nu numai în oprirea activității formelor de executare, ci și, după caz, în preîntâmpinarea executării silite).

Pentru acest motiv, în privința suspendării provizorii prevăzute de art. 450 alin. (5) CPC, trimiterea expresă la art. 719 alin. (7) CPC nu era necesară.

Rămâne de văzut dacă trimiterea la ordonanța președințială pe care legiuitorul a făcut-o în art. 450 alin. (5) CPC, ca normă specială, indică o derogare totală de la prevederile art. 719 alin. (7) CPC, de natură să înlăture în totalitate aplicarea acestora din urmă, sau doar una parțială, ceea ce ar impune aplicarea normei de drept comun din textul indicat.

Aplicarea mecanică a principiului *specialia generalibus derogant* ar conduce la concluzia unei derogări totale, dacă s-ar avea în vedere accepțiunea de „ansamblu de norme după care se conduc părțile și instanța în soluționarea unei pricini urgente", iar legiuitorul nu a precizat expres că se aplică doar anumite norme din procedura ordonanței președințiale și care anume.

Cu toate acestea, se observă că art. 1000 alin. (1) CPC permite derogări („dacă prin legi speciale nu se prevede altfel") de la regula privind calea de atac deschisă împotriva hotărârii prin care se ordonă măsuri provizorii, astfel încât se impune interpretarea art. 450 alin. (5) CPC în sensul că, în privința căii de atac, care interesează în cauză, se aplică prevederile art. 719 alin. (7) CPC, însemnând că hotărârea nu este supusă niciunei căi de atac.

Există numeroase situații în care, în diferite materii (de exemplu, art. 217 și art. 630 C. civ., art. 547, art. 920, art. 1046-1049 CPC), legiuitorul face referire în mod expres la instituția ordonanței președințiale, cu finalitatea derulării unei proceduri de natură contencioasă care are ca obiect „ordonarea" de către instanța de judecată a unor măsuri provizorii, în cazuri urgente.

Atunci când legea de procedură civilă indică instituția ordonanței președințiale, finalitatea trimiterii este atinsă prin obținerea unei hotărâri judecătorești de ordonare a unor măsuri provizorii, cu îndeplinirea condițiilor de admisibilitate prevăzute de art. 997 alin. (1) CPC (fie că se consideră că sunt prezumate, fie că trebuie dovedite în toate cazurile), hotărâre ce produce efectele prevăzute de art. 997 și 1002 CPC, chiar dacă nu se respectă întocmai procedura de soluționare descrisă de art. 999 CPC.

Așadar, sintagma „prin ordonanță președințială", regăsită în art. 450 alin. (5) CPC, nu înseamnă în mod necesar aplicarea tuturor normelor titlului VI din cartea a VI-a a Codului de procedură civilă, intenția legiuitorului

în elaborarea normei desprinzându-se din context, fiind suficientă, pentru ca trimiterea să nu fie lipsită de efecte, asigurarea finalității menționate anterior.

Or, pentru determinarea contextului în care se interpretează norma de trimitere este esențial a se observa că, în toate situațiile, trimiterea are drept scop parcurgerea unei proceduri simplificate, rapide, de luare a unor anumitor măsuri provizorii, în cazuri urgente, într-o judecată de primă instanță, în materii unde nu se prevede o procedură de aceeași natură.

Articolul 450 alin. (5) CPC este singura situație în care, deși există o asemenea procedură [respectiv cea din art. 719 alin. (7) CPC] în norma ce reprezintă dreptul comun, iar acea procedură (în sens nu numai de procedură de soluționare, ci și de regim al căii de atac împotriva hotărârii) este mai eficientă decât cea a ordonanței președințiale, legiuitorul a făcut, totuși, referire la ordonanța președințială.

În acest context, referirea menționată nu poate fi înțeleasă în sensul lipsirii totale de efecte a procedurii (în sens larg) prevăzute de art. 719 alin. (7) CPC, cât timp aplicarea acestor din urmă prevederi conduce la adoptarea unor măsuri provizorii, într-un cadru mai eficient decât cel asigurat prin procedura ordonanței președințiale.

Astfel, deși art. 450 alin. (5) CPC trimite la alin. (2) și (3) din art. 719 CPC, alin. (7) din același articol reglementează o formă particulară de ordonanță președințială, iar prevederea privind imposibilitatea exercitării oricărei căi de atac corespunde mai bine urgenței presupuse de suspendarea provizorie.

Printr-o asemenea interpretare teleologică a dispozițiilor art. 450 alin. (5), coroborate cu prevederile art. 719 alin. (7) CPC, se poate considera că art. 719 alin. (7) este aplicabil în ceea ce privește calea de atac împotriva hotărârii ce produce efectele unei ordonanței președințiale, pronunțate într-un cadru în care au fost respectate caracteristicile esențiale ale ordonanței președințiale.

Ca atare, suntem în prezența unei derogări de la dispozițiile art. 1000 alin. (1) CPC, în sensul că hotărârea prin care se soluționează cererea întemeiată pe art. 450 alin. (5) CPC nu este supusă vreunei căi de atac.

O asemenea soluție nu decurge din adăugarea la lege, ci din interpretarea, permisă instanței, a dispozițiilor legale incidente, mai mult, este și oportună, întrucât este de natură să înlăture dificultățile ivite în practică în aplicarea integrală a prevederilor art. 997-1002 CPC, prin parcurgerea căilor de atac prevăzute de art. 1000 CPC, ce ar conduce la prelungirea procesului, cu atât mai mult cu cât este posibilă suspendarea executării ordonanței președințiale în cadrul apelului. Mai mult, de cele mai multe ori, calea de atac exercitată rămâne fără obiect prin soluționarea cererii de suspendare a executării întemeiate pe art. 450 alin. (3) CPC.

Așa cum s-a remarcat și în doctrină, de cele mai multe ori, eventualul apel sau recurs exercitat ar deveni lipsit de obiect, întrucât, până la soluționarea lui, cererea de suspendare a executării provizorii va fi rezolvată de completul care va judeca apelul împotriva hotărârii care se bucură de executare provizorie.

III. Denumirea hotărârii

Cu privire la tipul hotărârii care se pronunță, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să soluționeze recursul în interesul legii constată că aceasta nu poate fi decât o încheiere.

Denumirea hotărârilor este reglementată de dispozițiile art. 424 CPC, acestea putând fi sentințe ori decizii, în condițiile prevăzute de alin. (1)-(4), ori încheiere pentru toate celelalte hotărâri date de instanță, conform alin. (5) al textului, doar dacă legea nu prevede altfel.

Denumirea hotărârii în cauza de față decurge din dispozițiile exprese ale art. 719 alin. (7) CPC, ca normă de drept comun, a cărei aplicabilitate a fost anterior analizată. Potrivit dispozițiilor legale invocate: *„Dacă există urgență și dacă, în cazurile prevăzute la alin. (2), respectiv alin. (3), s-a plătit cauțiunea, instanța poate dispune, prin încheiere și fără citarea părților, suspendarea provizorie a executării până la soluționarea cererii de suspendare (...)".*

Este adevărat că în literatura de specialitate se arată că în procedura specială a ordonanței președințiale instanța se pronunță printr-o hotărâre numită ordonanță/ordonanță președințială, însă titlul VI din cartea a VI-a a Codului de procedură civilă, „Procedura ordonanței președințiale", nu conține vreo prevedere expresă în acest sens, iar art. 450 alin. (5) CPC nu face nici el vreo derogare. Or, art. 424 alin. (5) CPC permite doar o derogare expres indicată prin lege.

Față de considerentele expuse, în temeiul art. 517 alin. (1) cu referire la art. 514 CPC,

Înalta Curte de Casație și Justiție, în numele legii, decide:

Admite recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Constanța și, în consecință, stabilește că:

În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 450 alin. (5) raportat la art. 997 și urm. și art. 719 alin. (7) CPC:

– cererea de suspendare provizorie se judecă de un complet format din doi judecători;

– instanța se pronunță asupra cererii prin încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac.

Obligatorie, potrivit art. 517 alin. (4) CPC.

2. Competența facultativă. Interpretarea sintagmei *„instanța la care își desfășoară activitatea"* și a noțiunii de *„grefier"*

CPC, art. 127

Sintagma *„instanța la care își desfășoară activitatea"* din cuprinsul art. 127 alin. (1) CPC trebuie interpretată restrictiv, în sensul că se referă la situația în care judecătorul își desfășoară efectiv activitatea în cadrul instanței competente să se pronunțe asupra cererii de chemare în judecată în primă instanță.

Articolul 127 alin. (1) și (3) CPC trebuie interpretat, sub aspectul noțiunii de *„grefier"*, în sensul că este aplicabil și în cazul reclamanților care fac parte din personalul auxiliar de specialitate (grefier) la parchetele de pe lângă instanțele judecătorești.

Decizia nr. 7 din 16 mai 2016, M. Of. nr. 461 din 22 iunie 2016

(...) V. Opinia exprimată de specialiștii consultați – Centrul de procedură civilă din cadrul Facultății de Drept de la Universitatea din București – prof. univ. dr. Viorel Mihai Ciobanu, conf. univ. dr. Traian Cornel Briciu, lect. univ. dr. Mirela Stancu, lect. univ. dr. Claudiu Constantin Dinu, asist. univ. dr. Liviu Gheorghe Zidaru.

44. În ceea ce privește prima chestiune, referitoare la interpretarea sintagmei „instanța la care își desfășoară activitatea", se apreciază că prima orientare jurisprudențială este cea corectă, urmând ca sintagma în discuție să fie interpretată restrictiv, ca referindu-se la situația în care judecătorul, asistentul judiciar sau grefierul își desfășoară efectiv activitatea în cadrul instanței competente să se pronunțe asupra cererii de chemare în judecată în primă instanță (respectiv, în cazul procurorului, în cadrul parchetului de pe lângă această instanță).

45. Aparent, scopul textului, de a asigura imparțialitatea instanței, ar fi mai bine servit prin promovarea interpretării contrare, potrivit căreia art. 127 CPC se aplică și atunci când reclamantul are calitatea de judecător, grefier etc. la instanța superioară celei căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența de soluționare a cauzei în primă instanță, iar instanța superioară ar fi competentă să soluționeze calea de atac de reformare prevăzută de lege în cauza concretă ce se judecă (ceea ce ar reclama un examen concret al căilor de atac de reformare admisibile în speță; bunăoară, în cazul unui litigiu de muncă, textul s-ar aplica dacă judecătorul și-ar desfășura activitatea la curtea de apel competentă să judece apelul, decizia din apel fiind definitivă).

46. Totuși, o atare interpretare contravine redactării restrictive a textului, care s-a îndepărtat de la modelul său francez, întrucât circumstanțiază atât persoanele care intră sub incidența normei, cât și instanța vizată (care nu poate fi decât prima instanță); sub un alt aspect, spre deosebire de reglementarea franceză, nu este posibilă invocarea incidentului procedural direct în apel (*a fortiori*, nici în recurs).

47. Totodată, interpretarea extensivă nu poate fi reținută și pentru că nu se poate anticipa exercitarea căii de atac în cauză, fiind posibil ca părțile să achieseze la hotărârea pronunțată ori, pur și simplu, aceasta să rămână definitivă prin neapelare, respectiv nerecurare. În acest caz nu s-ar justifica anticiparea situației ca pricina să ajungă în calea de atac la instanța la care partea este judecător, o asemenea ipoteză fiind o simplă eventualitate (iar dacă aceasta devine realitate, se poate recurge la mecanismul strămutării).

48. Nu în ultimul rând, dacă s-ar admite ca art. 127 CPC să fie invocat doar atunci când pricina ajunge efectiv în calea de atac la instanța la care una dintre părți își desfășoară activitatea, s-ar ajunge la depășirea limitei temporale impuse în mod absolut de art. 130 alin. (2) CPC – primul termen la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe – fără a exista vreun temei juridic pentru aceasta și fără ca actualul Cod de procedură civilă să conțină o reglementare similară celei prevăzute de art. 47 alin. (2) CPC francez, în sensul posibilității invocării incidentului și direct în apel.

49. Cel mai important argument contra unei interpretări extensive este caracterul impracticabil al acesteia, atunci când recursul ar fi de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție. În mod evident, art. 127 CPC nu a avut în vedere această ipoteză, iar judecarea cauzei (în primă instanță ori în apel) în raza altei curți de apel sau de către o altă curte de apel nu ar oferi niciun remediu util, circumscripția instanței supreme fiind reprezentată de întreaga țară.

50. Ca atare, nu se poate accepta o soluție contradictorie, potrivit căreia art. 127 CPC s-ar aplica doar dacă apelul ori recursul este de competența tribunalului sau a curții de apel, dar nu și dacă recursul ar fi de competența instanței supreme, întrucât o asemenea soluție conține o fractură logică și ar fi inconsecventă.

51. Nu în ultimul rând, art. 127 CPC constituie o normă specială și derogatorie de la dreptul comun al competenței teritoriale și, ca regulă de excepție, nu poate fi interpretată extensiv, prin analogie (a se vedea art. 10 C. civ.).

52. Ar urma ca, dacă pricina ajunge în calea de atac pe rolul unui tribunal sau al unei curți de apel la care una dintre părți este judecător, să se solicite,

de către partea interesată, bineînțeles numai dacă aceasta apreciază necesar, strămutarea pentru bănuială legitimă, soluție disponibilă și în trecut pentru această ipoteză și care prezintă avantajul unei evaluări de la caz la caz a circumstanțelor cauzei și care ar putea să nu fie de natură să justifice prorogarea competenței (îndeosebi dacă partea este asistent judiciar sau grefier, ori chiar dacă este judecător, dar, spre exemplu, își desfășoară activitatea în cadrul altei secții decât cea sesizată cu soluționarea litigiului).

53. Cu titlu indicativ, pentru că interpretarea dată incidental de Curtea Constituțională unui text de lege nu are forță obligatorie pentru instanțele judecătorești, s-a menționat că aceeași soluție a fost reținută și în considerentele Deciziei Curții Constituționale nr. 558 din 16 octombrie 2014.

54. În ceea ce privește cea de-a doua chestiune supusă analizei Înaltei Curți de Casație și Justiție, respectiv interpretarea noțiunii de „grefier", în sensul dacă dispozițiile art. 127 alin. (1) și (3) CPC sunt sau nu incidente și în cazul reclamanților ce fac parte din personalul auxiliar de specialitate (grefier) al parchetelor de pe lângă instanțele judecătorești, opinia specialiștilor consultați este că, pentru motivele deja expuse și care privesc, în esență, necesitatea ca art. 127 CPC, regulă cu caracter de excepție, să fie interpretat în mod strict, iar nu extensiv, este corectă prima orientare jurisprudențială, neputându-se considera afectată nici măcar aparența de imparțialitate a instanței sesizate, atunci când parte în proces este un grefier din cadrul parchetului de pe lângă prima instanță competentă. Ca atare, ar urma ca textul să se aplice doar grefierilor care își desfășoară efectiv activitatea în cadrul primei instanțe sesizate, nu și în cadrul parchetului de pe lângă aceasta.

VI. Raportul asupra recursului în interesul legii

55. Punctele de vedere ale judecătorilor-raportori asupra problemelor de drept au fost diferite, drept care în cauză au fost întocmite două rapoarte.

56. Soluția propusă prin unul dintre rapoarte a fost de admitere a recursului în interesul legii și pronunțării unei decizii prin care sintagma „instanță la care își desfășoară activitatea" din cuprinsul art. 127 alin. (1) CPC să fie interpretată în sensul că se referă la toate ciclurile procesuale ale judecății, calitatea de judecător a reclamantului atrăgând aplicarea dispozițiilor art. 127 alin. (1) CPC, în măsura în care instanța la care acesta își desfășoară activitatea aparține circumscripției curții de apel din a cărei rază teritorială face parte instanța căreia i-ar reveni, în mod obișnuit, competența soluționării cererii. Referitor la cea de-a doua problemă de drept s-a apreciat că art. 127 alin. (1) și (3) CPC trebuie interpretat, sub aspectul noțiunii de „grefier", în sensul că este aplicabil

și în cazul reclamanților care fac parte din personalul auxiliar de specialitate (grefier) la parchetele de pe lângă instanțele judecătorești.

57. Prin celălalt raport întocmit în cauză s-a propus ca sintagma „instanța la care își desfășoară activitatea" să fie interpretată restrictiv, ea referindu-se la situația în care judecătorul își desfășoară efectiv activitatea în cadrul instanței competente să se pronunțe asupra cererii de chemare în judecată în primă instanță. Cu privire la problema de drept ce vizează interpretarea noțiunii de „grefier" raportat la sintagma „instanța la care își desfășoară activitatea" s-a apreciat că trebuie interpretată în sensul că textul de lege – art. 127 alin. (3) CPC – se aplică doar grefierului care își desfășoară efectiv activitatea în cadrul primei instanțe sesizate.

VII. Înalta Curte de Casație și Justiție

58. Examinând sesizarea cu recurs în interesul legii, rapoartele întocmite de judecătorii-raportori, precum și dispozițiile legale ce se solicită a fi interpretate în mod unitar, se constată următoarele:

59. Înalta Curte a fost legal sesizată, iar recursul în interesul legii este admisibil, fiind îndeplinite cumulativ cerințele impuse de dispozițiile art. 514 și 515 CPC, referitoare la autorul sesizării și existența unei practici neunitare în ceea ce privește interpretarea și aplicarea dispozițiilor legale ce formează obiectul judecății, așa cum rezultă din hotărârile judecătorești depuse la dosar.

60. Astfel, Înalta Curte este chemată să interpreteze, în vederea aplicării unitare, dispozițiile art. 127 alin. (1) și (3) CPC.

61. Articolul 127 CPC, având denumirea marginală „Competența facultativă", are caracter de noutate, deoarece nu își găsește echivalent în Codul de procedură civilă de la 1865 și este plasat în cadrul capitolului III, intitulat „Dispoziții speciale" din titlul III, denumit „Competența instanțelor judecătorești". Această normă legală reglementează în mod distinct situația particulară a competenței de soluționare a cererilor în care judecătorii, procurorii, grefierii și asistenții judiciari au fie calitatea de reclamanți, fie de pârâți.

62. Potrivit art. 127 alin. (1) CPC, *„Dacă un judecător are calitatea de reclamant într-o cerere de competența instanței la care își desfășoară activitatea, va sesiza una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța la care își desfășoară activitatea"*.

63. Prima problemă de drept care formează obiectul recursului în interesul legii o constituie înțelesul sintagmei „instanța la care își desfășoară activitatea", respectiv dacă aceasta trebuie să fie interpretată în sens strict ori, dimpotrivă, trebuie să fie interpretată în sens larg.

64. Condiția-premisă de aplicare a dispozițiilor art. 127 alin. (1) CPC este aceea ca judecătorul să funcționeze la instanța competentă să soluționeze cauza în primă instanță. Condiția nu este îndeplinită dacă partea este judecător la o altă instanță decât cea competentă, de același grad, chiar situată în raza aceleiași curți de apel.

65. Intenția legiuitorului la edictarea normei este fără echivoc, reieșind din referirea strictă doar la acea instanță la care partea își desfășoară activitatea ca judecător și căreia îi revine competența de soluționare a cauzei.

66. Astfel, trebuie subliniat că prevederile art. 127 alin. (1) CPC își găsesc aplicarea numai atunci când cererea care urmează să fie formulată de un judecător sau împotriva unui judecător ar fi, potrivit legii, de competența instanței la care acesta își desfășoară activitatea.

67. Prevederile art. 127 CPC au în vedere sesizarea primei instanțe, nu și exercitarea căilor de atac.

68. Interpretarea extensivă a dispozițiilor art. 127 CPC contravine redactării restrictive a textului de lege, întrucât circumstanțiază atât persoanele care intră sub incidența normei (calitatea de reclamant a judecătorului, procurorului, asistentului judiciar, grefierului), cât și instanța vizată (care nu poate fi decât prima instanță).

69. Interpretarea extensivă nu poate fi reținută și pentru că nu se poate anticipa exercitarea căii de atac în cauză, fiind posibil ca părțile să achieseze la hotărârea pronunțată sau aceasta să rămână definitivă prin neexercitarea căii de atac prevăzute de lege.

70. Mecanismul conceput prin art. 127 CPC nu este singurul prevăzut de legiuitor pentru garantarea imparțialității obiective a instanței, în ipoteza în care partea este judecător la instanța competentă, deoarece se poate recurge la instituția strămutării.

71. Dacă pricina ar ajunge în calea de atac pe rolul unui tribunal sau al unei curți de apel la care una dintre părți este judecător, partea interesată este cea care apreciază dacă este necesar să solicite strămutarea cauzei pentru bănuială legitimă. Așadar, în situația în care reclamantul funcționează la o instanță superioară, iar calea de atac exercitată urmează să fie soluționată de instanța la care funcționează, remediul procesual este strămutarea reglementată de art. 140 alin. (1) și (2) CPC.

72. În acest context nu este lipsit de interes a sublinia că, prin Decizia Curții Constituționale nr. 558 din 16 octombrie 2014, publicată în M. Of. nr. 897 din 10 decembrie 2014, s-a decis că dispozițiile art. 142 alin. (1) teza întâi și ale art. 145 alin. (1) teza întâi CPC sunt constituționale în măsura în care motivul

de bănuială legitimă nu se raportează la calitatea de judecător la curtea de apel a uneia dintre părți.

73. Relevant în interpretarea restrictivă a art. 127 alin. (1) CPC este parag. 24 din considerentele deciziei Curții Constituționale, în cuprinsul căruia se reține că *„reclamantul judecător nu ar fi putut uza de prevederile art. 127 alin. (1) CPC și nici instanța competentă să-i soluționeze cauza nu ar fi putut invoca nerespectarea acestora, atât timp cât aceste dispoziții procedurale circumscriu obligația reclamantului judecător de a introduce cererea la o instanță de același grad din circumscripția unei curți de apel învecinate doar calității sale de a fi judecător la instanța competentă să-i soluționeze cauza, nu și la o instanță de grad superior"*.

74. Prin urmare, dispozițiile art. 127 alin. (1) CPC nu pot fi aplicate decât strict și limitativ, având în vedere caracterul special al normei care face trimitere în mod expres la instanța la care reclamantul își desfășoară activitatea.

75. Cea de-a doua problemă de drept, care a creat divergență în aplicarea art. 127 alin. (1) și (3) CPC, sub aspectul interpretării noțiunii de „grefier", este aceea de a stabili dacă aceste norme de drept sunt sau nu incidente în cazul reclamanților care fac parte din personalul auxiliar de specialitate (grefier) la parchetele de pe lângă instanțele judecătorești.

76. Scopul art. 127 alin. (1) CPC este acela de a asigura imparțialitatea instanței, iar alin. (3) al aceluiași articol indică expres și limitativ subiecții pe care înțelege să îi plaseze în sfera de aplicare a dispozițiilor art. 127 alin. (1) CPC, nominalizând, fără a face nicio distincție, pe grefieri, categorie circumscrisă noțiunii generale de personal auxiliar de specialitate, astfel cum aceasta este definită de art. 3 din Legea nr. 567/2004, cu modificările și completările ulterioare.

77. Potrivit art. 3 alin. (1) coroborat cu art. 4 și 76 din Legea nr. 567/2004, cu modificările și completările ulterioare, din cadrul personalului auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea fac parte și grefierii, aceștia având obligația ca, prin întreaga lor activitate, să respecte drepturile și libertățile persoanelor, precum și egalitatea lor în fața legii și să asigure un tratament juridic nediscriminatoriu tuturor participanților la procedurile judiciare, să respecte normele deontologice ale profesiei, să își îndeplinească îndatoririle de serviciu cu profesionalism, imparțialitate și celeritate, în conformitate cu legea, și să se abțină de la orice faptă care ar putea aduce prejudicii persoanelor fizice sau juridice ori prestigiului justiției.

78. Prin urmare, legiuitorul a înțeles să plaseze grefierii de la instanțe și de la parchetele de pe lângă acestea sub un regim juridic unitar, chiar dacă,

potrivit art. 62 alin. (4) din Legea nr. 304/2004, republicată, cu modificările și completările ulterioare, parchetele sunt independente în relațiile cu instanțele judecătorești.

79. Interpretarea literală a textului art. 127 alin. (3) CPC, în sensul aplicării sale doar grefierilor din cadrul instanțelor, nu ar fi posibilă, întrucât textul nu cuprinde o astfel de mențiune, iar interpretarea literală necesită concordanță deplină între formularea textului interpretat și cazurile din practică ce se încadrează în ipoteza normei.

80. De vreme ce art. 127 alin. (3) CPC nu distinge între grefierii din cadrul instanțelor și cei din cadrul parchetelor, în virtutea principiului *ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus*, art. 127 alin. (1) CPC se aplică în egală măsură grefierilor de la instanțe și celor de la parchete.

81. Dacă la această concluzie se adaugă faptul că în cadrul parchetelor funcționează atât procurori, cât și grefieri, sintagma utilizată de legiuitor în cuprinsul art. 127 alin. (3) CPC *„se aplică în mod corespunzător"* trebuie înțeleasă ca referindu-se la desfășurarea activității în cadrul unei unități de parchet ce funcționează pe lângă instanța arătată la alin. (1), indiferent dacă este vorba despre un procuror sau un grefier.

82. Argumentul potrivit căruia art. 127 alin. (3) CPC este o normă cu caracter special care este de strictă interpretare, ceea ce exclude o interpretare extensivă, nu subzistă câtă vreme textul nu exclude expres de la aplicare nicio categorie de grefieri, iar obligația de păstrare a aparenței de imparțialitate se impune și în raport cu grefierii care funcționează la parchetele de pe lângă instanțe.

83. Ca atare, noțiunea de „grefier" din cuprinsul art. 127 alin. (3) CPC trebuie interpretată ca referindu-se și la personalul auxiliar de specialitate (grefier) la parchetele de pe lângă instanțele judecătorești.

84. Pentru considerentele arătate, în temeiul dispozițiilor art. 517 alin. (1) cu referire la art. 514 CPC,

Înalta Curte de Casație și Justiție, în numele legii, decide:

Admite recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție privind interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 127 alin. (1) și (3) CPC și, în consecință, stabilește că:

I. Sintagma „instanța la care își desfășoară activitatea" din cuprinsul art. 127 alin. (1) CPC trebuie interpretată restrictiv, în sensul că se referă la situația în care judecătorul își desfășoară efectiv activitatea în cadrul instanței competente să se pronunțe asupra cererii de chemare în judecată în primă instanță.

II. Articolul 127 alin. (1) și (3) CPC trebuie interpretat, sub aspectul noțiunii de „grefier", în sensul că este aplicabil și în cazul reclamanților care fac parte din personalul auxiliar de specialitate (grefier) la parchetele de pe lângă instanțele judecătorești.

Obligatorie, potrivit art. 517 alin. (4) CPC.

3. Legalitatea căii de atac. Soluția instanței de control judiciar în ipoteza în care partea exercită o cale de atac greșită

CPC, art. 457

Dispozițiile art. 457 alin. (4) CPC nu sunt aplicabile dacă partea exercită o cale de atac neprevăzută de lege, diferită de cea corect menționată în dispozitivul hotărârii atacate.

În ipoteza în care partea exercită o cale de atac neprevăzută de lege, diferită de cea corect menționată în dispozitivul hotărârii atacate, instanța de control judiciar va respinge ca inadmisibilă calea de atac neprevăzută de lege, potrivit art. 457 alin. (1) CPC, în măsura în care aceasta nu poate fi calificată prin aplicarea dispozițiilor art. 152 raportat la art. 22 alin. (4) CPC.

Decizia nr. 19 din 24 octombrie 2016,
M. Of. nr. 103 din 6 februarie 2017

(...) **X. Înalta Curte de Casație și Justiție**

Examinând sesizarea cu recurs în interesul legii, raportul întocmit de judecătorii-raportori și dispozițiile legale ce se solicită a fi interpretate în mod unitar, reține următoarele:

15. ***Asupra admisibilității recursului în interesul legii***

Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii constată că în cauză sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate referitoare la titularul sesizării și existența unei practici neunitare, dovedită prin hotărâri judecătorești definitive, anexate cererii, prevăzute de dispozițiile art. 514-515 CPC.

Astfel, din cuprinsul recursului în interesul legii, declarat potrivit prevederilor art. 514 CPC, de către Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov, rezultă că în practica instanțelor nu există un punct de vedere unitar cu privire la soluția pronunțată de instanța de control judiciar în ipoteza în care partea exercită o cale de atac neprevăzută de lege, diferită de cea corect menționată

în dispozitivul hotărârii, dar opiniile diferite nu vizează interpretarea și aplicarea art. 457 CPC în întregul său, ci, în special, a alin. (4) al acestui articol.

Se constată că este îndeplinită condiția de admisibilitate a recursului în interesul legii prevăzută de art. 515 CPC, deoarece din cuprinsul hotărârilor judecătorești anexate sesizării formulate de către Curtea de Apel Brașov reiese existența unei practici neunitare la nivelul mai multor curți de apel din țară asupra problemei de drept ce face obiectul prezentului recurs în interesul legii, de care depinde soluționarea legală a cauzelor respective.

16. ***Asupra fondului sesizării cu recurs în interesul legii***

Autorul sesizării a constatat că există practică neunitară în ceea ce privește interpretarea și aplicarea prevederilor art. 457 CPC, cu referire la soluția instanței de control judiciar în ipoteza în care partea exercită o cale de atac neprevăzută de lege, diferită de cea corect menționată în dispozitivul hotărârii atacate.

Din analizarea celor două opinii aflate în conflict reiese că prevederile legale care au fost interpretate diferit au fost, de fapt, cele ale art. 457 alin. (4) CPC, introdus prin Legea nr. 138/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative conexe.

Problema care se pune este dacă acest alineat se aplică, precum alin. (3) al aceluiași articol, doar în cazul existenței unor mențiuni inexacte în cuprinsul hotărârii atacate sau și în cazul în care în cuprinsul hotărârii atacate este indicată corect calea de atac prevăzută de lege, dar, cu toate acestea, partea declară o cale de atac eronată.

Consecințele interpretării au efect asupra curgerii unui nou termen pentru declararea sau, după caz, motivarea căii de atac prevăzute de lege.

Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii constată că interpretarea art. 457 alin. (4) CPC este în sensul că această normă juridică se aplică în cazul existenței unor mențiuni inexacte în cuprinsul hotărârii atacate, acest alineat fiind edictat pentru aceeași rațiune ca și alin. (3) al aceluiași articol, anume partea care exercită calea de atac să nu fie prejudiciată, ca efect al mențiunii inexacte sau lipsei mențiunii din hotărârea atacată, cu privire la calea de atac pe care o poate exercita.

Această concluzie este întemeiată atât pe interpretarea sistematică a textului, cât și pe împrejurarea că o interpretare extensivă a alin. (4), în sensul unei recalificări neîngrădite a căii de atac greșit exercitate, ar goli de conținut principiul legalității căii de atac consacrat de art. 457 alin. (1) CPC.

Interpretând sistematic acest text de lege se reține următoarele.

În primul rând, pentru a determina conținutul termenului *recalificare*, în acest alineat fiind singurul loc în care poate fi găsit în cod, este util a ne raporta la termenul *calificare* din același cod.

Potrivit art. 22 alin. (4) prima teză CPC, *„judecătorul dă sau restabilește **calificarea** juridică a actelor și faptelor deduse judecății, chiar dacă părțile le-au dat o altă denumire"*.

Astfel, în viziunea codului, judecătorul, iar nu partea, este cel care dă calificarea juridică a actelor și faptelor deduse judecății, posibilitatea ca părțile prin acordul lor să determine calificarea juridică fiind reglementată special [art. 22 alin. (5) CPC] și fiind, astfel, de strictă aplicare.

Ca atare, *recalificarea* căii de atac este operațiunea pe care o face instanța sesizată, prin raportare la o calificare inexactă, făcută tot de către o instanță de judecată, în cuprinsul hotărârii atacate, iar nu de către parte în cuprinsul căii de atac formulate. În acest din urmă caz nu are loc o *recalificare* a căii de atac, ci o *calificare*, prin aplicarea art. 22 alin. (4) raportat la art. 152 CPC.

În al doilea rând, alin. (4) trebuie interpretat în contextul articolului din care face parte, art. 457 CPC, intitulat *„Legalitatea căii de atac"*. Astfel, primele două alineate consacră expres principiul legalității căii de atac, principiu ce este conturat prin opoziție cu eventualele mențiuni inexacte din cuprinsul hotărârii. Așa cum se reține în doctrină, prin alin. (3) al art. 457 CPC s-a adus un „corectiv, pentru ca partea ce a dat crezare hotărârii judecătorului să nu fie prejudiciată în cazul în care judecătorul a greșit". Alineatul (4), introdus ulterior, nu putea reprezenta decât tot o încercare de înlăturare a unei posibile vătămări în cazul existenței unei mențiuni inexacte în dispozitivul hotărârii atacate referitor la calea de atac prevăzută de lege, o astfel de interpretare fiind concordantă cu prevederile art. 47 și 48 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

Potrivit art. 47 alin. (1) teza a doua din Legea nr. 24/2000, republicată, cu modificările și completările ulterioare: *„Articolul cuprinde, de regulă, o singură dispoziție normativă aplicabilă unei situații date"*. Conform alin. (2) al aceluiași articol: *„Structura articolului trebuie să fie echilibrată, abordând exclusiv aspectele juridice necesare contextului reglementării"*.

Potrivit alin. (1) și (2) ale art. 48 din Legea nr. 24/2000, republicată, cu modificările și completările ulterioare, intitulat „Alineatul": *„(1) În cazul în care din dispoziția normativă primară a unui articol decurg, în mod organic, mai multe ipoteze juridice, acestea vor fi prezentate în alineate distincte, asigurându-se articolului o succesiune logică a ideilor și o coerență a reglementării.*

(2) Alineatul, ca subdiviziune a articolului, este constituit, de regulă, dintr-o singură propoziție sau frază, prin care se reglementează o ipoteză juridică specifică ansamblului articolului (...)".

Astfel, din dispoziția normativă primară a unui articol trebuie să decurgă, în mod organic, mai multe ipoteze juridice prezentate în alineate distincte, asigurându-se articolului o *succesiune logică a ideilor* și *o coerență a reglementării*. Alineatul trebuie să reglementeze o ipoteză juridică *specifică ansamblului articolului*.

Dacă s-ar adopta interpretarea extensivă a alin. (4), în sensul unei recalificări neîngrădite a căii de atac greșit exercitate, s-ar goli de conținut principiul legalității căii de atac consacrat de alin. (1) al art. 457 CPC.

În cazul în care instanța de judecată ar proceda în toate situațiile la recalificarea căii de atac, determinând astfel curgerea unui nou termen pentru declararea/motivarea căii de atac prevăzute de lege, partea ar fi îndrituită să exercite orice cale de atac împotriva hotărârii judecătorești, independent de dispozițiile legale aplicabile și de mențiunea corectă din dispozitivul hotărârii atacate. Or, textul menționat nu prevede dreptul generic al părții de a exercita o cale de atac, ci dreptul acesteia la exercitarea căii de atac *prevăzute de lege*.

Mai mult, o asemenea interpretare ar legitima posibilitatea părții care nu exercită în termenul prevăzut de lege calea de atac corect indicată în hotărârea atacată să declare o cale de atac greșită și, ulterior recalificării automate, să fie repusă în termenul de declarare/motivare a căii de atac, fără a exista vreo rațiune procesuală pentru o asemenea repunere în termen.

Ca urmare, *recalificarea* căii de atac în condițiile art. 457 alin. (4) CPC poate fi dispusă numai atunci când partea a exercitat o cale de atac greșită, ca efect al mențiunii inexacte sau lipsei mențiunii din hotărârea atacată, cu privire la calea de atac ce trebuie exercitată, pentru că numai atunci este justificată din punct de vedere procedural curgerea unui nou termen pentru declararea/motivarea căii de atac prevăzute de lege.

Aceasta înseamnă că dacă partea își denumește greșit calea de atac, deși aceasta a fost corect indicată de către instanță, devin aplicabile prevederile art. 22 alin. (4) și art. 152 CPC, ca normă de drept comun.

Într-o asemenea situație, instanța competentă să soluționeze calea de atac va proceda la *calificarea* acesteia, conform acestor din urmă dispoziții, fără însă, ca urmare a acestei calificări, să curgă un nou termen pentru declararea, respectiv motivarea căii de atac prevăzute de lege, neexistând un temei juridic pentru repunerea în termen. Altfel spus, recalificarea căii de atac prevăzută de

art. 457 alin. (4) CPC nu se confundă cu instituția juridică a calificării cererii, astfel cum este reglementată de art. 22 alin. (4) raportat la art. 152 CPC.

În măsura în care cererea nu conține suficiente elemente care să permită instanței să califice calea de atac formulată drept cea prevăzută de lege sau partea insistă în denumirea dată inițial căii de atac, aceasta va fi respinsă, ca inadmisibilă, în temeiul art. 457 alin. (1) CPC.

În final, pentru o mai bună determinare a întinderii efectelor acestei decizii este utilă evidențierea terminologiei folosite de legiuitor în cuprinsul art. 457 CPC, sub aspectul distincției dintre calea de atac *„neprevăzută de lege"* și calea de atac *„prevăzută de lege"*.

Astfel, în prima teză a alin. (3) al acestui articol se regăsește sintagma *calea de atac „neprevăzută de lege"*, în contextul exercitării unei asemenea căi de atac de către parte în considerarea menționării inexacte din cuprinsul hotărârii, sintagmă care este opusă în ultima teză a aceluiași alineat sintagmei *calea de atac „prevăzută de lege"*, care, de altfel, se regăsește în fiecare dintre alineatele art. 457 CPC intitulat *„Legalitatea căii de atac"*.

Punând în opoziție aceste expresii rezultă înțelesul dat de legiuitor sintagmei *calea de atac „neprevăzută de lege"* ca fiind atât o cale de atac inexistentă, dar și o cale de atac care poartă o denumire diferită de cea prevăzută expres de lege (cu posibile consecințe asupra conținutului cererii). Formularea unei astfel de căi de atac poate fi determinată, pe de o parte, de menționarea inexactă din cuprinsul hotărârii, dar și, pe de altă parte, cum este cazul de față, de considerente ce țin exclusiv de comportamentul procesual al părții.

Înalta Curte de Casație și Justiție, în numele legii, decide:

Admite recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov și, în consecință, stabilește că:

Dispozițiile art. 457 alin. (4) CPC nu sunt aplicabile dacă partea exercită o cale de atac neprevăzută de lege, diferită de cea corect menționată în dispozitivul hotărârii atacate.

În ipoteza în care partea exercită o cale de atac neprevăzută de lege, diferită de cea corect menționată în dispozitivul hotărârii atacate, instanța de control judiciar va respinge ca inadmisibilă calea de atac neprevăzută de lege, potrivit art. 457 alin. (1) CPC, în măsura în care aceasta nu poate fi calificată prin aplicarea dispozițiilor art. 152 raportat la art. 22 alin. (4) CPC.

Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 517 alin. (4) CPC.

4. Acțiune de divorț formulată în fața unei instanțe naționale. Soți care nu au domiciliile pe teritoriul României. Înțelesul noțiunii de *„acord"* al părților din cuprinsul tezei a doua a art. 915 alin. (2) CPC

CPC, art. 915 alin. (2)

Este necesar ca acordul părților, prevăzut de art. 915 alin. (2) CPC, cu privire la alegerea instanței care urmează a soluționa acțiunea de divorț, să fie exprimat expres, în formă scrisă, iar în situația în care litigiul este pendinte, și verbal în fața instanței. În ambele cazuri, manifestarea de voință a părților în sensul opțiunii pentru o anumită instanță trebuie să rezulte explicit fie din cuprinsul convenției, fie din susținerile formulate în scris sau oral în fața instanței de judecată.

Decizia nr. 20 din 24 octombrie 2016,
M. Of. nr. 1049 din 27 decembrie 2016

(...) **VI. Înalta Curte de Casație și Justiție**

43. Examinând sesizarea cu recurs în interesul legii, raportul întocmit de judecătorii-raportori, precum și dispozițiile legale ce se solicită a fi interpretate în mod unitar, se constată următoarele:

44. Completul competent să judece recursul în interesul legii a fost legal sesizat de Colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, care, potrivit dispozițiilor art. 514 CPC, are calitatea procesuală de a declanșa acest mecanism de unificare a practicii în scopul interpretării și aplicării unitare a legii de către toate instanțele judecătorești.

45. Sesizarea Colegiului de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție a fost însoțită de hotărâri judecătorești, depuse în fotocopie, pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă în soluționarea conflictelor de competență, hotărâri care, potrivit dispozițiilor art. 135 alin. (4) CPC, sunt definitive. Prin urmare, este îndeplinită condiția de admisibilitate prevăzută de art. 515 CPC.

46. În ceea ce privește condiția de admisibilitate care se desprinde din prevederile art. 514 CPC, privitoare la existența unei probleme de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești, se constată că hotărârile judecătorești anexate sesizării relevă o practică judiciară divergentă în ceea ce privește interpretarea dispozițiilor art. 915 alin. (2) CPC.

47. Prin urmare, condițiile legale de admisibilitate a recursului în interesul legii sunt îndeplinite.

48. Problema de drept care a creat divergența de practică judiciară vizează înțelesul noțiunii de „acord" al părților din cuprinsul tezei a doua a alin. (2) al art. 915 CPC, respectiv condițiile de formă pe care trebuie să le îndeplinească convenția părților cu privire la alegerea instanței competente să soluționeze acțiunea de divorț, în situația în care niciuna dintre părți nu are locuința pe teritoriul României.

49. Articolul 915 alin. (2) CPC, situat în cartea a VI-a (Proceduri speciale), titlul I (Procedura divorțului), capitolul I (Dispoziții comune), are următorul conținut: *„Dacă nici reclamantul și nici pârâtul nu au locuința în țară, părțile pot conveni să introducă cererea de divorț la orice judecătorie din România. În lipsa unui asemenea acord, cererea de divorț este de competența Judecătoriei Sectorului 5 al municipiului București."*

50. Astfel, acordul de voințe la care face referire art. 915 alin. (2) CPC este, în esență, un contract în sensul art. 1.166 C. civ.

51. Potrivit dispozițiilor art. 1.178 din același act normativ: *„Contractul se încheie prin simplul acord de voințe al părților dacă legea nu impune o anumită formalitate pentru încheierea sa valabilă."*

52. În ceea ce privește formele de exprimare a consimțământului, art. 1.240 C. civ. prevede că: *„(1) Voința de a contracta poate fi exprimată verbal sau în scris. (2) Voința poate fi manifestată și printr-un comportament care, potrivit legii, convenției părților, practicilor statornicite între acestea sau uzanțelor, nu lasă nicio îndoială asupra intenției de a produce efectele juridice corespunzătoare."*

53. După cum se poate observa, conform art. 1.240 alin. (2) C. civ., se poate da eficiență și consimțământului exprimat în mod tacit, însă numai dacă comportamentul în care acesta este exteriorizat are o astfel de semnificație conform legii, convenției părților, practicilor statornicite între acestea sau uzanțelor.

54. Așa cum rezultă din hotărârile judecătorești anexate sesizării, au fost considerate modalități de manifestare în mod tacit a consimțământului soțului pârât la alegerea instanței sesizate de către soțul reclamant neinvocarea, prin întâmpinare, a excepției necompetenței teritoriale, introducerea cererii reconvenționale de către soțul pârât-reclamant la instanța sesizată cu cererea de chemare în judecată și menționarea inserată în contractul de mandat, dat de soțul pârât reprezentantului său convențional, referitoare la indicarea instanței.

55. Pentru a se verifica dacă suntem în prezența unui acord tacit în fiecare dintre aceste cazuri este necesar a verifica dacă există dispoziții legale sau

convenționale ori practici statornicite între părți sau uzanțe în baza cărora să poată fi astfel calificată forma de manifestare tacită a consimțământului.

56. Din punct de vedere legal, neinvocarea de către pârât a excepției necompetenței teritoriale, până la primul termen la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe (potrivit art. 130 CPC), este sancționată, în condițiile art. 185 alin. (1) CPC, cu decăderea, dacă legea nu dispune altfel.

57. În literatura de specialitate s-a arătat că neinvocarea de către pârât a excepției de necompetență de ordine privată nu echivalează cu o prorogare voluntară tacită de competență, deoarece faptul că instanța necompetentă rămâne învestită cu judecarea pricinii este efectul decăderii pârâtului din dreptul de a invoca excepția, nu al unui acord tacit.

58. Prin urmare, nu poate fi asimilată unui comportament care, potrivit legii, ar avea semnificația unui acord tacit neexercitarea în termenul prevăzut de lege a dreptului de a invoca excepția necompetenței teritoriale.

59. Chiar dacă prin neinvocarea excepției necompetenței teritoriale de către pârât se poate ajunge la același rezultat, respectiv judecarea procesului de către instanța sesizată de soțul reclamant (alta decât Judecătoria Sectorului 5 al Municipiului București), din punct de vedere procedural mecanismele juridice enunțate sunt diferite, așa cum subliniază și doctrina.

60. De asemenea, trebuie menționat că legiuitorul a prevăzut în art. 1.067 alin. (2) CPC, situat în cartea a VII-a, dedicată „Procesului civil internațional", un caz de prorogare voluntară de competență în favoarea instanței române pentru ipoteza în care pârâtul se prezintă în fața instanței române și formulează apărări în fond, dar nu invocă excepția necompetenței, cel mai târziu până la terminarea cercetării procesului în fața primei instanțe.

61. Acest caz se circumscrie dispozițiilor art. 1.240 alin. (2) C. civ., în sensul că, în ipoteza textului enunțat, neinvocarea excepției privitoare la competență valorează acord tacit. Simpla neinvocare a excepției nu ar valora acord tacit în lipsa dispoziției prevăzute de art. 1.067 alin. (2) CPC.

62. Cu referire la acordul tacit dedus din introducerea cererii reconvenționale de către soțul pârât-reclamant la instanța sesizată cu cererea de chemare în judecată se constată că, potrivit dispozițiilor art. 917 alin. (1) și (2) CPC, cererea de divorț formulată de pârât trebuie introdusă la instanța la care se judecă cererea principală, neexistând un drept de opțiune al pârâtului sub acest aspect.

63. Față de prevederile legale enunțate, care au un caracter imperativ, nu poate fi primită interpretarea conform căreia introducerea cererii reconvenționale de către soțul pârât-reclamant la instanța sesizată cu cererea de

chemare în judecată reprezintă, în fapt, un acord tacit cu privire la instanța aleasă de reclamant.

64. Un alt element care a fost analizat de instanțele care susțin cea de-a doua opinie este mențiunea inserată în contractul de mandat dat de soțul pârât reprezentantului său convențional referitoare la indicarea instanței.

65. Se cuvine a sublinia că aceste mențiuni indică numărul de dosar și instanța pe rolul căreia este înregistrat acesta la data contractului de mandat. Prin ipoteză, procurile analizate sunt date de persoanele chemate în judecată, ceea ce implică în mod necesar, pentru determinarea limitelor mandatului, indicarea dosarului și a instanței pe rolul căreia acesta a fost înregistrat.

66. Spre deosebire de situația în care în contractul de mandat dat în vederea introducerii cererii de divorț de soțul reclamant, care nu locuiește în România, se menționează o judecătorie anume la care ar urma să fie reprezentat (ipoteză în care, într-o interpretare logică, rezultă opțiunea reclamantului pentru alegerea instanței competente), în situația pârâtului care dă mandat spre a fi reprezentat în fața instanței la care a fost chemat în judecată nu poate fi dedus acordul tacit al acestuia.

67. Față de obiectul cererilor de chemare în judecată (cereri de divorț), nu se impune analizarea acordului dat în mod tacit din perspectiva convenției părților, practicilor statornicite de acestea sau uzanțelor.

68. Din această analiză, care nu epuizează posibilele comportamente susceptibile de a reprezenta forme de manifestare a acordului tacit, se poate conchide că, față de dispozițiile art. 1.240 alin. (2) C. civ., manifestarea de voință a părților cu privire la alegerea unei anumite instanțe nu poate fi dedusă din conduita lor procesuală constând în: neinvocarea excepției necompetenței teritoriale de către pârât, prin întâmpinare, învestirea aceleiași instanțe de către pârât cu soluționarea cererii reconvenționale ori exprimarea acordului de către pârât în cuprinsul procurii acordate reprezentantului convențional.

69. Rezultă că interpretarea dispozițiilor art. 915 alin. (2) CPC trebuie făcută în sensul că acordul părților în vederea alegerii instanței competente nu poate fi dat în mod tacit, ci doar expres.

70. În acest sens, se reține că textul de lege în discuție – art. 915 alin. (2) CPC – instituie o normă de competență specială care este de strictă interpretare. În acest sens, în aplicarea principiului conform căruia *exceptio est strictissimae interpretationis*, nu este permisă aplicarea prin analogie a acestei norme altor cazuri (cum sunt cererile de anulare a căsătoriei), iar interpretarea ei trebuie făcută restrictiv.

71. Caracterul derogatoriu al normelor care reglementează procesul de divorț a fost evidențiat și de Curtea Constituțională care, în Decizia nr. 305 din 12 mai 2016, publicată în M. Of. nr. 485 din 29 iunie 2016, a reținut că, în considerarea caracterului strict personal al procesului de divorț în ansamblul său, s-a impus *„adoptarea unei proceduri speciale, derogatorii de la normele dreptului comun, care nu face decât să dea expresie particularității esențiale a procesului de divorț și implicit prevederilor constituționale cuprinse în art. 26 referitor la viața intimă, familială și privată"*.

72. Or, pentru considerentele expuse, nu poate fi primită interpretarea conform căreia și-a dat acordul tacit pârâtul care nu s-a opus expres, deoarece art. 915 alin. (2) CPC implică o acțiune a fiecăreia dintre părți în sensul manifestării acordului, iar nu în scopul de a se opune expres.

73. În sprijinul acestei atitudini procesuale sunt și dispozițiile art. 131 CPC, potrivit cărora: *„(1) La primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe, judecătorul este obligat, din oficiu, să verifice și să stabilească dacă instanța sesizată este competentă general, material și teritorial să judece pricina, consemnând în cuprinsul încheierii de ședință temeiurile de drept pentru care constată competența instanței sesizate. Încheierea are caracter interlocutoriu.*

(2) În mod excepțional, în cazul în care pentru stabilirea competenței sunt necesare lămuriri ori probe suplimentare, judecătorul va pune această chestiune în discuția părților și va acorda un singur termen în acest scop."

74. Totodată, conform art. 224 CPC: *„Instanța este obligată, în orice proces, să pună în discuția părților toate cererile, excepțiile, împrejurările de fapt sau temeiurile de drept prezentate de ele, potrivit legii, sau invocate din oficiu."*

75. Prin urmare, ca regulă generală, chestiunea competenței trebuie lămurită chiar la primul termen la care părțile sunt legal citate, iar, în mod excepțional, dacă pentru stabilirea competenței sunt necesare lămuriri sau probe suplimentare, acest aspect va fi pus în discuția părților, fiind acordat un termen în acest scop.

76. Această interpretare este similară soluției legislative conținute de art. 126 CPC, privitoare la alegerea competenței în pricinile privitoare la bunuri și la alte drepturi de care părțile pot să dispună.

77. În concluzie, este necesar ca acordul părților, prevăzut de art. 915 alin. (2) CPC, cu privire la alegerea instanței care urmează a soluționa acțiunea de divorț să fie exprimat expres, în formă scrisă, iar, în situația în care litigiul este pendinte, și verbal în fața instanței. În ambele cazuri, manifestarea de voință a părților în sensul opțiunii pentru o anumită instanță trebuie să rezulte

explicit fie din cuprinsul convenției, fie din susținerile formulate în scris sau oral în fața instanței de judecată.

Înalta Curte de Casație și Justiție, în numele legii, decide:

Admite recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție și, în consecință:

În interpretarea și aplicarea art. 915 alin. (2) CPC, stabilește că acordul părților cu privire la alegerea instanței care urmează să soluționeze acțiunea de divorț trebuie să fie exprimat expres.

Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 517 alin. (4) CPC.

5. Caracterul de ordine publică sau privată al necompetenței materiale procesuale a secției/completului specializat

CPC, art. 129 alin. (2) pct. 2 și alin. (3), art. 130 alin. (2) și (3), art. 131, art. 136 alin. (1), art. 200 alin. (2)
Legea nr. 304/2004, art. 35 alin. (2), art. 36 alin. (3)

În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 129 alin. (2) pct. 2, art. 129 alin. (3), art. 130 alin. (2) și (3), art. 131, art. 136 alin. (1), art. 200 alin. (2) CPC și ale art. 35 alin. (2) și art. 36 alin. (3) din Legea nr. 304/2004, necompetența materială procesuală a secției/completului specializat este de ordine publică.

Decizia nr. 17 din 17 septembrie 2018,
M. Of. nr. 872 din 16 octombrie 2018

(...)

VII. Înalta Curte de Casație și Justiție

A. Analiza condițiilor de admisibilitate a recursului în interesul legii

9. Completul competent să judece recursul în interesul legii a fost legal sesizat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Suceava care, potrivit dispozițiilor art. 514 CPC, are calitatea procesuală de a declanșa acest mecanism de unificare a practicii în scopul interpretării și aplicării unitare a legii de către toate instanțele judecătorești.

10. Potrivit dispozițiilor art. 515 CPC, „Recursul în interesul legii este admisibil numai dacă se face dovada că problemele de drept care formează obiectul judecății au fost soluționate în mod diferit prin hotărâri judecătorești definitive, care se anexează cererii".

11. Din cuprinsul textului de lege menționat rezultă următoarele condiții care trebuie îndeplinite pentru ca recursul în interesul legii să fie admisibil: sesizarea să aibă ca obiect o problemă de drept; această problemă de drept să fi fost dezlegată diferit de instanțele judecătorești; dovada soluționării diferite să se facă prin hotărâri judecătorești definitive, iar hotărârile judecătorești să fie anexate cererii.

12. Primele două condiții de admisibilitate sunt îndeplinite întrucât, în practica instanțelor judecătorești, nu există un punct de vedere unitar cu privire la caracterul de ordine publică sau privată al necompetenței materiale procesuale a secției/completului specializat din cadrul aceleiași instanțe.

13. De asemenea, este îndeplinită și cea de-a treia condiție de admisibilitate, prevăzută de art. 515 CPC, care impune ca dovada soluționării diferite a problemei de drept care face obiectul sesizării să se facă prin hotărâri definitive.

14. În acest sens se constată că au fost atașate actului de sesizare hotărâri judecătorești cuprinzând soluțiile jurisprudențiale neunitare, pronunțate atât în cuprinsul unor sentințe de declinare a competenței, care, potrivit art. 132 alin. (3) CPC, nu sunt supuse niciunei căi de atac, cât și în regulatoare de competență, care, potrivit dispozițiilor art. 135 alin. (4) CPC, sunt definitive.

Anexele care însoțesc actul de sesizare fac dovada îndeplinirii condiției formale ca hotărârile judecătorești să fie anexate cererii.

15. Prin urmare, se apreciază că recursul în interesul legii este admisibil.

B. Asupra problemei de drept care a generat practică neunitară, analizând recursul în interesul legii, raportul întocmit de judecătorii-raportori, precum și problema de drept ce se solicită a fi dezlegată, constată următoarele:

16. Astfel cum s-a reținut în jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, în cadrul competenței jurisdicționale trebuie distins între competența materială (de atribuție) și competența teritorială, iar în cadrul competenței materiale se distinge între competența materială funcțională, stabilită după felul atribuțiilor jurisdicționale ce revin fiecărei categorii de instanțe (de exemplu, judecata în primă instanță, judecata în apel, judecata în recurs) și competența materială procesuală, care se stabilește în raport cu obiectul, natura sau valoarea litigiului dedus judecății (a se vedea parag. 155 din Decizia nr. 18 din 17 noiembrie 2016, publicată în M. Of. nr. 237 din 6 aprilie 2017, și parag. 29 din Decizia nr. 16 din 18 septembrie 2017, publicată în M. Of. nr. 924 din 24 noiembrie 2017).

17. Competenței materiale procesuale i se subsumează și competența specializată, care este reglementată în cuprinsul Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, precum și în cuprinsul unor legi speciale.

18. Astfel, potrivit dispozițiilor art. 35 alin. (2) și ale art. 36 alin. (3) din Legea nr. 304/2004 (modificată prin Legea nr. 207/2018, publicată în M. Of. nr. 636 din 20 iulie 2018), în cadrul curților de apel și al tribunalelor, funcționează secții sau, după caz, completuri specializate pentru cauze civile, cauze cu profesioniști, cauze penale, cauze cu minori și de familie, cauze de contencios administrativ și fiscal, cauze privind conflicte de muncă și asigurări sociale, insolvență, concurență neloială sau pentru alte materii, precum și completuri specializate pentru cauze maritime și fluviale. De asemenea, potrivit art. 37 alin. (1) din aceeași lege, în domeniile prevăzute de art. 36 alin. (3) se pot înființa tribunale specializate.

În consecință, dacă la nivelul unei instanțe există secții sau completuri specializate, o cauză de o anumită natură trebuie repartizată la secția sau completul specializat corespunzătoare naturii litigiului dedus judecății.

19. O primă concluzie care se impune este că aceste dispoziții legale sunt în primul rând norme de organizare judiciară, iar abia în al doilea rând norme de competență de ordine publică, care reglementează competența unei secții sau a alteia (respectiv complet specializat) de la nivelul unei instanțe (în sens funcțional – judecătorie, tribunal, curte de apel), în funcție de natura litigiului dedus judecății.

Așadar, normele care reglementează instanțele/completurile specializate au o natură dual, ce determină un tratament juridic specific în cazul încălcării acestora.

20. Este posibil ca, ca urmare a greșitei calificări a naturii juridice a litigiului, acesta să fie soluționat de un complet necompetent și, totodată, nelegal compus, greșita alcătuire a completului fiind în strânsă legătură cu necompetența.

Prin „compunerea instanței" se înțelege, în sens restrâns (aspectul cantitativ), alcătuirea instanței cu numărul de judecători prevăzut de lege, iar în sens larg, alcătuirea instanței cu judecătorii care pot face parte din complet.

Prin urmare, compunerea instanței/completului nu se limitează la aspectul cantitativ. Este unanim acceptat că există situații în care este vizat aspectul calitativ al compunerii, una dintre acestea fiind și cazul când, în condițiile legii, anumite categorii de litigii trebuie să fie soluționate de completurile/secțiile specializate, după obiectul sau natura litigiului.

21. După cum s-a arătat, *de lege lata*, specializarea judecătorilor și secțiilor instanțelor nu este reglementată în Codul de procedură civilă, ci în Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, având caracter de ordine publică. În această materie, regimul de invocare a excepției de necompetență nu poate

anihila natura primordială a normelor de organizare judiciară, în sensul ignorării aspectului alcătuirii instanței din perspectiva specializării judecătorilor.

22. Normele care reglementează competența materială procesuală (specializată) sunt în mod evident de ordine publică întrucât ocrotesc un interes public – buna administrare a actului de justiție, prin specializarea judecătorilor, necesară în raport cu complexitatea și numărul cauzelor.

Specializarea instanțelor/secțiilor și judecătorilor nu este o chestiune de ordine privată, ci una ce ține de organizarea și administrarea justiției. Nu poate fi primită interpretarea potrivit căreia competența specializată este reglementată de norme de ordine privată, întrucât acestea din urmă ocrotesc intereselor părților. Or, nu poate fi lăsat la latitudinea părților ca, spre exemplu, o instanță civilă să soluționeze un litigiu în materie penală sau să anuleze un act administrativ.

În plus, a permite convenția părților asupra jurisdicției competente sub aspectul specializării ar însemna ca, indirect, să fie afectat principiul legalității căilor de atac și să fie încălcate normele imperative de procedură specifice materiei respective, știut fiind că, în funcție de jurisdicția specializată, există diferențe importante în ceea ce privește căile de atac, termenele în care pot fi formulate, procedura de judecată, taxele judiciare de timbru datorate etc.

23. Reglementând excepția de necompetență și delimitând necompetența de ordine publică de cea de ordine privată, art. 129 CPC în vigoare nu se referă și la competența materială procesuală (specializată). Astfel, trebuie observat că necompetența unui complet/secții specializate nu poate fi încadrată în clasificarea cuprinsă în art. 129. Deși este o „necompetență de ordine publică", elementele definitorii ale acesteia nu se regăsesc la art. 129 alin. (2) pct. 1-3 CPC, ci în Legea nr. 304/2004.

24. Ca urmare, sintagma „în toate celelalte cazuri" în care necompetența este de ordine privată, potrivit art. 129 alin. (3) CPC, nu privește alte cazuri de necompetență generală sau materială, interpretarea firească fiind aceea că legiuitorul a avut în vedere doar competența teritorială neexclusivă.

În acest sens, calificarea normelor de competență teritorială ca fiind de ordine privată este în concordanță cu prevederile art. 126 alin. (1) CPC care, în scopul ocrotirii intereselor private ale părților, permit acestora să convină asupra instanței competente să judece procesele privitoare la bunuri și la alte drepturi de care pot dispune, cu excepția cazurilor de competență exclusivă.

25. Este greșit argumentul de interpretare logică *per a contrario* utilizat în cea de-a doua opinie cu referire la dispozițiile art. 129 alin. (2) și (3) CPC, pentru a se ajunge la concluzia că necompetența materială procesuală a

secțiilor/completurilor specializate este de ordine privată, deoarece ignoră faptul că norme de competență de ordine publică sunt reglementate și în alte acte normative.

Or, este evident că sintagma „în toate celelalte cazuri" nu se poate referi decât la competența reglementată în Codul de procedură civilă.

26. În sprijinul interpretării potrivit căreia necompetența materială procesuală a secției/completului specializat este de ordine publică poate fi adus și argumentul de ordin teleologic, în sensul deducerii intenției legiuitorului pe baza ultimelor modificări legislative preconizate a intra în vigoare în perioada imediat următoare.

Astfel, la art. I pct. 15 din Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 (PL-x nr. 346/2018), se prevede modificarea art. 129 alin. (2) pct. 2 CPC în sensul că necompetența este de ordine publică „în cazul încălcării competenței materiale, când procesul este de competența unei instanțe de alt grad sau de competența unei alte secții sau altui complet specializat".

Obiecțiunile de neconstituționalitate admise de Curtea Constituțională prin Decizia nr. 454 din 4 iulie 2018 nu privesc dispozițiile modificatoare anterior menționate.

27. Un alt argument în sprijinul interpretării că este un caz de necompetență de ordine publică se întemeiază pe dispozițiile art. 200 alin. (2) CPC, conform cărora:

„În cazul în care cauza nu este de competența sa, completul căruia i-a fost repartizată cererea dispune, prin încheiere dată fără citarea părților, trimiterea dosarului completului specializat competent sau, după caz, secției specializate competente din cadrul instanței sesizate. Dispozițiile privitoare la necompetența și conflictele de competență se aplică prin asemănare."

În primul rând, prevăzând că verificarea competenței se face de către completul de judecată de îndată, prioritar verificării cerințelor prevăzute la art. 194-197 CPC, și că trimiterea dosarului completului/secției specializate competente se face fără citarea părților, legiuitorul a statuat asupra unui aspect specific excepției absolute, acela de a fi invocată din oficiu, de către instanță.

În al doilea rând, posibilitatea instanței de a invoca necompetența specializată anterior verificării cererii de chemare în judecată și primului termen la care părțile sunt legal citate, în condiții derogatorii de la dispozițiile art. 130 alin. (2)-(4) CPC, fără contradictorialitate, plasează necompetența materială procesuală a secției/completului specializat în sfera unui regim juridic diferit de cel al necompetenței materiale funcționale sau procesuale „când procesul

este de competența unei instanțe de alt grad" și de cel al necompetenței de ordine privată (teritorială neexclusivă).

28. Bineînțeles că, în situația în care judecătorul nu a uzat de prevederile art. 200 alin. (2) CPC, necompetența materială procesuală (specializată) va putea fi invocată de părți ori de instanță inclusiv la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe.

Înalta Curte de Casație și Justiție, în numele legii, decide:

Admite recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Suceava și, în consecință, stabilește că:

În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 129 alin. (2) pct. 2, art. 129 alin. (3), art. 130 alin. (2) și (3), art. 131, art. 136 alin. (1), art. 200 alin. (2) CPC și ale art. 35 alin. (2) și art. 36 alin. (3) din Legea nr. 304/2004, necompetența materială procesuală a secției/completului specializat este de ordine publică.

Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 517 alin. (4) CPC.

6. Competența de soluționare a recursurilor declarate împotriva hotărârilor pronunțate în apel de către tribunale, în cauzele având ca obiect cereri evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv

CPC, art. 96 pct. 3, art. 97 pct. 1, art. 483
Decizia Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017

Competența de soluționare a recursurilor declarate împotriva hotărârilor pronunțate în apel de către tribunale, în cauzele având ca obiect cereri evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv, ca urmare a pronunțării Deciziei nr. 369 din 30 mai 2017 a Curții Constituționale, publicată în M. Of. nr. 582 din 20 iulie 2017, revine curților de apel.

Decizia nr. 18 din 1 octombrie 2018,
M. Of. nr. 965 din 14 noiembrie 2018

(...) **IX. Înalta Curte de Casație și Justiție**

16. Examinând sesizarea cu recurs în interesul legii, raportul întocmit de judecătorii-raportori și dispozițiile legale ce se solicită a fi interpretate în mod unitar, reține următoarele:

Asupra admisibilității recursului în interesul legii

17. Potrivit dispozițiilor art. 515 CPC: „Recursul în interesul legii este admisibil numai dacă se face dovada că problemele de drept care formează

obiectul judecății au fost soluționate în mod diferit prin hotărâri judecătorești definitive, care se anexează cererii."

18. Din cuprinsul textului de lege citat rezultă următoarele condiții care trebuie îndeplinite pentru ca recursul în interesul legii să fie admisibil: sesizarea să aibă ca obiect o problemă de drept; această problemă de drept să fi fost dezlegată diferit de instanțele judecătorești; dovada soluționării diferite să se facă prin hotărâri judecătorești definitive, iar hotărârile judecătorești să fie anexate cererii.

19. Primele două condiții de admisibilitate sunt îndeplinite întrucât în practica instanțelor judecătorești nu există un punct de vedere unitar cu privire la competența materială de soluționare a recursurilor declarate, ca urmare a pronunțării Deciziei nr. 369 din 30 mai 2017, împotriva hotărârilor pronunțate în apel de către tribunale, în cauzele având ca obiect cereri evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv, unele instanțe apreciind că judecarea acestor recursuri este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție, în timp ce altele au reținut că sunt competente curțile de apel.

20. Se apreciază că este îndeplinită și cea de-a treia condiție de admisibilitate, prevăzută de art. 515 CPC, care impune ca dovada soluționării diferite a problemei de drept care face obiectul sesizării să se facă prin hotărâri definitive.

21. În acest sens se constată că titularul sesizării – Colegiul de conducere al Curții de Apel Cluj –, având legitimare procesuală activă în temeiul art. 514 CPC, a atașat actului de sesizare hotărâri judecătorești cuprinzând soluțiile jurisprudențiale neunitare, pronunțate în cuprinsul unor hotărâri, fie de declinare a competenței de soluționare a recursului în favoarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, fie de soluționare a recursului de către curțile de apel. Anexele ce însoțesc actul de sesizare fac dovada îndeplinirii condiției formale ca hotărârile judecătorești să fie anexate cererii.

22. Prin urmare, recursul în interesul legii este admisibil.

Asupra problemei de drept:

23. Potrivit art. 483 alin. (2) CPC, „nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în (...) cereri evaluabile în bani în valoare de până la 500.000 lei inclusiv (...)".

Legea nr. 2/2013 a cuprins o dispoziție tranzitorie, care a mărit nivelul pragului valoric evocat mai sus, de la 500.000 lei la 1.000.000 lei, în art. XVIII alin. (2), iar prin acte normative succesive[1] s-a stabilit ca această dispoziție

[1] O.U.G. nr. 62/2015 pentru prorogarea unor termene prevăzute de Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești, precum și pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă,

să se aplice în procesele pornite începând cu data intrării în vigoare a legii și până la 31 decembrie 2018 inclusiv.

24. O primă concluzie care se desprinde din cele prezentate anterior este că, în concepția legiuitorului, noul Cod de procedură civilă nu a prevăzut calea extraordinară de atac a recursului împotriva hotărârilor pronunțate în cereri evaluabile în bani, în valoare de până la 1.000.000 lei.

În primă instanță, competența de soluționare a unor asemenea litigii a fost partajată între judecătorii și tribunale, în funcție de criteriul valoric, după cum rezultă din analiza art. 94 pct. 1 lit. k) și art. 95 pct. 1 CPC. Astfel, judecătoriile soluționează, în primă instanță, cererile evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv, iar tribunalele pe cele a căror valoare depășește acest nivel.

Hotărârile astfel pronunțate de către judecătorii au fost supuse apelului la tribunal și, întrucât noul Cod de procedură civilă nu a deschis calea de atac a recursului împotriva deciziilor date de tribunal în apel, nu a fost stabilită nicio normă de competență care să determine instanța căreia i-ar reveni spre soluționare judecarea recursurilor împotriva deciziilor pronunțate de tribunale în asemenea condiții.

25. Calea de atac a recursului a fost recunoscută ca efect al pronunțării de către Curtea Constituțională a Deciziei nr. 369 din 30 mai 2017, prin care s-a constatat că sintagma *„precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv"*, cuprinsă în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013, este neconstituțională.

26. Se cuvine subliniat că, ulterior pronunțării Deciziei nr. 369 din 30 mai 2017 de către Curtea Constituțională, ar fi fost util ca legiuitorul, dând eficiență dispozițiilor art. 147 alin. (1) din Constituție și art. 31 alin. (3) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, cu modificările și completările ulterioare, să stabilească instanța căreia urma să îi revină competența de a soluționa recursurile declarate împotriva deciziilor pronunțate de tribunale în soluționarea apelurilor promovate împotriva hotărârilor judecătoriilor, în cererile evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv.

Un atare deziderat nu a fost atins însă, așa încât, în prezent, *există un vid legislativ* în ceea ce privește competența materială în soluționarea recursurilor

---

publicată în M. Of. nr. 964 din 24 decembrie 2015, aprobată prin Legea nr. 117/2016; O.U.G. nr. 95/2016 pentru prorogarea unor termene, precum și pentru instituirea unor măsuri necesare pregătirii punerii în aplicare a unor dispoziții din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în M. Of. nr. 1.009 din 15 decembrie 2016.

împotriva hotărârilor pronunțate în apel în cereri evaluabile în bani cu o valoare de până la 200.000 lei inclusiv.

27. În scopul punerii în acord a prevederilor Codului de procedură civilă cu Decizia nr. 369 din 30 mai 2017 a Curții Constituționale, la art. I pct. 11 din Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative, adoptată la 6 iunie 2018 de Camera Deputaților – cameră decizională (PL-X nr. 346/2018), se prevede modificarea art. 96 pct. 3 CPC în sensul stabilirii competenței curților de apel de a soluționa recursurile declarate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunale în apel, iar la art. I pct. 49 se prevede modificarea art. 483 alin. (2)-(4) CPC, în sensul că „recursul urmărește să supună instanței competente examinarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile" și această cale extraordinară de atac „se soluționează de către instanța ierarhic superioară celei care a pronunțat hotărârea atacată".

Acest act normativ nu a intrat în vigoare, întrucât prin Decizia nr. 454 din 4 iulie 2018, publicată în M. Of. nr. 836 din 1 octombrie 2018, Curtea Constituțională a admis obiecția de neconstituționalitate invocată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite și a constatat că sunt neconstituționale prevederile art. III pct. 3 [cu referire la art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013] și pct. 4 (cu referire la art. XVIII[1] din Legea nr. 2/2013) din legea ce a făcut obiectului controlului *„a priori"*.

În considerentele acestei decizii, Curtea Constituțională a apreciat, între altele, că dispozițiile legale criticate omit să reglementeze competența de judecată a recursurilor formulate împotriva deciziilor pronunțate după 20 iulie 2017, data publicării în Monitorul Oficial al României a Deciziei nr. 369 din 30 mai 2017 și până la data intrării în vigoare a acestei legi (parag. 67).

28. Așadar, *„de lege lata"*, nu există nicio normă care să justifice competența Înaltei Curți de Casație și Justiție în soluționarea recursurilor declarate împotriva hotărârilor pronunțate în apel de către tribunale, în cauzele având ca obiect cereri evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv.

29. Analiza care va fi expusă în continuare relevă că textele de lege în vigoare exclud, în realitate, competența instanței supreme de a judeca aceste recursuri.

Potrivit dispozițiilor art. 97 pct. 1 CPC, „Înalta Curte de Casație și Justiție judecă recursurile declarate împotriva hotărârilor curților de apel, precum și a altor hotărâri, în cazurile prevăzute de lege".

Așadar, prima teză a acestui text a atribuit instanței supreme competența de soluționare a recursurilor declarate împotriva hotărârilor curților de apel.

Prin urmare, textul art. 97 pct. 1 CPC nu consacră exclusivitatea de competență a Înaltei Curți de Casație și Justiție în soluționarea recursurilor, indiferent de instanța ce a pronunțat hotărârea supusă recursului.

Dimpotrivă, legea a limitat competența instanței supreme în soluționarea recursurilor îndreptate împotriva altor hotărâri decât cele ale curților de apel la cazurile de atribuire expresă a competenței. Printre acestea din urmă nu se poate identifica o prevedere expresă în sensul că Înalta Curte de Casație și Justiție ar judeca și recursurile împotriva hotărârilor pronunțate de tribunale, în apel.

O asemenea formulare de principiu nu se regăsește în conținutul art. 97 pct. 1 CPC, cum s-a procedat în cazul art. 95 pct. 1 din cod, în cazul competenței tribunalului pentru judecata în primă instanță, ceea ce relevă că legiuitorul a optat pentru o soluție legislativă diferită.

A doua teză a art. 97 pct. 1 CPC se referă la alte hotărâri, cum sunt cele ale Consiliului Superior al Magistraturii, ale Biroului Electoral Central, ale secțiilor Înaltei Curți de Casație și Justiție (cu titlu de exemplu, în caz de respingere a cererii de sesizare a Curții Constituționale sau de soluționare a unor cereri de revizuire pentru contrarietate de hotărâri), în care Înaltei Curți de Casație și Justiție îi revine competența de a soluționa recursuri, constituită fie în complet al unei secții, fie în Completul de 5 judecători.

Desigur că, potrivit art. 483 alin. (3) CPC, „recursul urmărește să supună Înaltei Curți de Casație și Justiție examinarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile", dar înțelesul acestor dispoziții trebuie să reiasă din decelarea intenției legiuitorului, care constă doar în explicitarea scopului recursului. De altfel, același scop îl urmărește și recursul soluționat de tribunale sau de curți de apel, astfel cum se prevede în art. 483 alin. (4) teza finală CPC, potrivit căruia „dispozițiile alin. (3) se aplică în mod corespunzător".

Nici prevederile art. 483 alin. (3) CPC nu conțin o formulare de principiu în sensul că Înalta Curte de Casație și Justiție soluționează toate recursurile care nu sunt date în mod expres în competența altor instanțe, formulare ce s-ar fi impus dacă legiuitorul ar fi intenționat consacrarea instanței supreme ca instanță de drept comun pentru soluționarea recursurilor.

În considerarea argumentelor expuse mai sus, *Înalta Curte de Casație și Justiție nu este instanță de drept comun* pentru soluționarea oricărui recurs pentru care nu este prevăzută competența altei instanțe, pentru că o

asemenea abordare ar echivala cu instituirea unei reguli noi de competență, prin adăugare la lege.

Or, potrivit art. 122 CPC, „reguli noi de competență pot fi stabilite numai prin modificarea normelor prezentului cod".

30. Este adevărat că în Tezele prealabile ale proiectului Codului de procedură civilă, aprobate prin H.G. nr. 1.527/2007, s-a arătat că Înalta Curte de Casație și Justiție ar fi instanță de recurs de drept comun, îndeplinindu-și astfel rolul constituțional de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii la nivel național, iar numai ca excepție recursul ar fi judecat de instanța ierarhic superioară.

Această viziune pare a fi preluată și în considerentele Deciziei nr. 369 din 30 mai 2017 a Curții Constituționale (parag. 26 și 31).

31. Argumentele de interpretare teleologică referitoare la concepția noului Cod de procedură civilă cu privire la obiectul, scopul recursului și instanța competentă să soluționeze această cale extraordinară de atac nu sunt aplicabile în cazul cererilor evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv.

Pentru a ajunge la această concluzie trebuie acceptată premisa conform căreia, în linia de gândire la care s-a făcut referire în precedent, concepția noului Cod de procedură civilă a fost una unitară, în sensul că rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii, ca instanță de recurs de drept comun, a fost dublat de caracterul de cale extraordinară de atac exercitată esențialmente doar în cazuri excepționale. Au fost astfel prevăzute expres hotărârile care pot fi atacate cu recurs și cele care nu pot face obiectul acestei căi de atac, legiuitorul recunoscând faptul că numai printr-o limitare substanțială a hotărârilor ce pot face obiectul recursului s-ar putea realiza în mod practic deziderатul unificării jurisprudenței prin decizii de speță ale instanței supreme.

Or, în condițiile în care prin Decizia nr. 369 din 30 mai 2017 a fost lărgită substanțial sfera hotărârilor supuse recursului, *rațiunea inițială a legii nu mai subzistă, fiind rupt echilibrul unei asemenea soluții normative*.

32. În ceea ce privește efectele acestei decizii a Curții Constituționale trebuie stabilit dacă, din considerentele sale, se desprinde concluzia că Înalta Curte de Casație și Justiție soluționează recursurile declarate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunale în apel, în litigiile vizând cereri evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv.

În jurisprudența instanței supreme[1] s-a statuat, sub aspectul obligativității considerentelor deciziei Curții Constituționale asupra dezlegărilor pe care urma să le dea instanța supremă, că „interpretarea și aplicarea legii constituie atributul exclusiv al instanțelor de judecată, iar unificarea jurisprudenței este atributul exclusiv al Înaltei Curți de Casație și Justiție, așa cum reiese din prevederile art. 126 alin. (1) și (3) din Constituție" și că „verificarea pe care Curtea Constituțională a făcut-o (...) nu privește propriu-zis modul de interpretare și de aplicare a legii, ci numai înțelesul său contrar Constituției, întrucât art. 146 lit. d) din Constituție stabilește în competența Curții Constituționale numai atribuția de a hotărî asupra excepțiilor de neconstituționalitate, privind legile și ordonanțele, ridicate în fața instanțelor judecătorești. Altfel spus, Curtea Constituțională are competența exclusivă să verifice dacă excepțiile de neconstituționalitate privitoare la legi și ordonanțe, ridicate în fața instanțelor judecătorești, sunt întemeiate sau nu". S-a reținut, totodată, că „Potrivit art. 517 alin. (4), art. 521 alin. (3) CPC și art. 11 alin. (3) al Legii nr. 47/1992, republicată, cu modificările ulterioare, deciziile Curții Constituționale și cele ale Înaltei Curți de Casație și Justiție în materia unificării jurisprudenței, pe calea pronunțării unei hotărâri prealabile sau a unui recurs în interesul legii, sunt acte jurisdicționale cu forță obligatorie, atât în ceea ce privește considerentele, cât și dispozitivul, însă această caracteristică se circumscrie doar considerentelor decisive, care fundamentează și explică soluția adoptată în limitele atribuțiilor recunoscute prin legea fundamentală Înaltei Curți de Casație și Justiție și Curții Constituționale".

Obiectul controlului de constituționalitate a fost reprezentat doar de dispoziția legală constatată ca fiind contrară Constituției, motiv pentru care conformitatea cu Legea fundamentală a fost evaluată în contextul absenței accesului la recurs în litigiile vizând cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv, altele decât litigiile după materie, indicate în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013.

Curtea Constituțională a constatat că prin impunerea unui prag valoric al cererii pentru accesul la calea de atac a recursului legiuitorul nu asigură egalitatea juridică a cetățenilor în accesul la această cale extraordinară de atac, parte componentă a dreptului la un proces echitabil, norma contravenind dispozițiilor art. 16 alin. (1) și art. 21 alin. (3) din Constituție (parag. 29 din decizie).

[1] A se vedea deciziile Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept nr. 34 din 15 mai 2017, publicată în M. Of. nr. 803 din 11 octombrie 2017; nr. 77 din 6 noiembrie 2017, publicată în M. Of. nr. 23 din 10 ianuarie 2018.

Din considerentele deciziei menționate nu rezultă că accesul nediscriminatoriu la calea de atac, ce intră în conținutul dreptului la un proces echitabil, include imperativ accesul la un recurs soluționat de către Înalta Curte de Casație și Justiție, în sensul că dispozițiile art. 16 alin. (1) și art. 21 alin. (3) din Constituție ar fi încălcate în măsura în care Înalta Curte de Casație și Justiție nu soluționează recursurile în toate litigiile vizând cereri evaluabile în bani.

În viziunea Curții Constituționale, conformitatea cu Constituția este asigurată prin simpla recunoaștere a dreptului la recurs în aceste litigii, indiferent de valoarea obiectului cererii și nu prin accesul la o anumită instanță.

În absența unor considerente în sens contrar, nu se poate deduce din decizia Curții Constituționale o statuare asupra încălcării dreptului la un proces echitabil prin absența accesului la recurs la instanța supremă, cu atât mai mult cu cât, în jurisprudența sa, Curtea Constituțională a reținut în mod constant că accesul liber la justiție nu are semnificația accesului la toate structurile judecătorești și la toate căile de atac prevăzute de lege[1].

Considerentele referitoare la încălcarea dispozițiilor art. 126 alin. (3) din Constituție privind rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție în unificarea jurisprudenței (parag. 30 și 31 din decizie) vizează exclusiv „cazul recursurilor ce intră în competența de soluționare a Înaltei Curți de Casație și Justiție", ceea ce înseamnă că s-a acceptat premisa că nu toate recursurile intră *„de plano"* în competența de soluționare a instanței supreme.

Așadar, în stabilirea competenței *„ratione materiae"* de soluționare a recursurilor declarate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunale în apel, în litigiile vizând cereri evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv, nu se poate concluziona că această competență revine Înaltei Curți de Casație și Justiție, ca efect al Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017.

33. Pe de altă parte, nici dispozițiile art. 96 pct. 3, nici cele ale art. 483 alin. (4) CPC nu prevăd, în mod expres, competența curților de apel în soluționarea recursurilor declarate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunale în apel – sens în care vidul legislativ a fost prezentat mai sus.

Cu toate acestea, se impune a fi identificată o instanță competentă pentru soluționarea recursurilor în discuție, dat fiind că „niciun judecător nu poate refuza să judece pe motiv că legea nu prevede, este neclară sau incompletă", astfel cum statuează art. 5 alin. (2) CPC.

---

[1] A se vedea, spre exemplu, Decizia Curții Constituționale nr. 292 din 4 mai 2017, publicată în M. Of. nr. 635 din 3 august 2017.

În acest caz, devin incidente prevederile de principiu conținute de art. 5 alin. (3) CPC și se impune determinarea instanței competente să soluționeze recursul prin prisma interpretării istorice și logice a textelor legale și a principiilor dreptului procesual civil și organizării judiciare.

Organizarea ierarhică a instanțelor judecătorești, ce rezultă din art. 2 alin. (2) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și art. 94-97 CPC, presupune ca învestirea instanțelor de control judiciar să se facă din treaptă în treaptă, instanțele superioare învestite cu soluționarea unei căi de atac de reformare putând infirma soluțiile pronunțate de instanțele inferioare.

Astfel, examinarea dispozițiilor art. 94-97 CPC relevă organizarea, în sens ierarhic, a instanțelor competente să soluționeze căile de atac.

Lipsa indicării, în vreuna dintre aceste dispoziții, a instanței competente să judece recursurile împotriva hotărârilor pronunțate în cereri evaluabile în bani, în valoare de până la 200.000 lei inclusiv, este determinată de concepția inițială a codului, de a nu recunoaște recursul împotriva unor asemenea hotărâri și de omisiunea legiuitorului de a reglementa instanța competentă să le judece, ulterior pronunțării de către Curtea Constituțională a Deciziei nr. 369 din 30 mai 2017.

Mai mult, sintagma *„instanța ierarhic superioară"* este prezentă în mai multe articole ale Codului de procedură civilă – putând fi enumerate, cu titlu de exemplu, art. 53 alin. (1), art. 64 alin. (4), art. 132 alin. (4), art. 344, art. 406 alin. (6), art. 410, art. 414 alin. (1), art. 421 alin. (2), art. 437 alin. (1), art. 440 și art. 1071 alin. (1) –, întotdeauna cu scopul de a indica instanța competentă să soluționeze o cale de atac.

Astfel, în condițiile reglementării actuale, competența trebuie atribuită prin aplicarea principiului organizării judecătorești în sistem ierarhic de tip piramidal, pentru a se împlini dezideratul realizării de către instanțe a controlului judiciar din treaptă în treaptă, dispozițiile legale relevând că un atare sistem, în materie procesual civilă, nu a fost abandonat prin noul Cod de procedură civilă.

Înalta Curte de Casație și Justiție, în numele legii, decide:

Admite recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Cluj și, în consecință, stabilește că:

În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 96 pct. 3, art. 97 pct. 1 și art. 483 CPC, competența de soluționare a recursurilor declarate împotriva hotărârilor pronunțate în apel de către tribunale, în cauzele având ca obiect cereri evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv, ca

urmare a pronunțării Deciziei nr. 369 din 30 mai 2017 a Curții Constituționale, publicată în M. Of. nr. 582 din 20 iulie 2017, revine curților de apel.

Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 517 alin. (4) CPC.

§2. Decizii pronunțate de Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie civilă

7. Stabilirea, prin încheiere definitivă, a sumei datorate de către debitor, cu titlu de penalitate civilă, pentru neîndeplinirea obligației prevăzute în titlul executoriu. Formularea mai multor cereri de fixare a sumei definitive

CPC, art. 906 alin. (4)

Articolul 906 alin. (4) CPC permite creditorului formularea unei cereri de fixare a sumei fixe datorate de debitor cu titlu de penalități, în termen de trei luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalității. Potrivit acestui text de lege, „Dacă în termen de 3 luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalității debitorul nu execută obligația prevăzută în titlul executoriu, instanța de executare, la cererea creditorului, va fixa suma definitivă ce i se datorează cu acest titlu (...)". Or, în ipoteza în care creditorul s-ar putea adresa instanței de executare cu cereri succesive având ca obiect stabilirea sumei definitive datorate de debitor cu titlu de penalități, condiția formulării fiecărei cereri în termen de trei luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalității nu ar mai putea fi, în mod evident, respectată.

Prin urmare, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 906 alin. (4) CPC, nu este admisibilă formularea mai multor cereri de fixare a sumei definitive datorate de debitor cu titlu de penalități.

Decizia nr. 16 din 6 martie 2017,
M. Of. nr. 258 din 13 aprilie 2017

(...)

XI. Înalta Curte de Casație și Justiție

37. Prealabil analizei în fond a problemei de drept supuse dezbaterii, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept are a analiza dacă sunt îndeplinite cumulativ condițiile de admisibilitate în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile față de prevederile art. 519 CPC.

38. Potrivit dispozițiilor precizate, „dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, învestit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că o chestiune de

drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective, este nouă și asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată".

39. Din cuprinsul prevederilor legale enunțate se desprind condițiile de admisibilitate pentru declanșarea procedurii de sesizare în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, condiții care trebuie să fie întrunite în mod cumulativ; în doctrină, ele au fost identificate după cum urmează:

1. existența unei cauze aflate în curs de judecată;

2. instanța care sesizează Înalta Curte de Casație și Justiție să judece cauza în ultimă instanță;

3. cauza care face obiectul judecății să se afle în competența legală a unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului învestit să soluționeze cauza;

4. soluționarea pe fond a cauzei în curs de judecată să depindă de chestiunea de drept a cărei lămurire se cere;

5. chestiunea de drept a cărei lămurire se cere să fie nouă;

6. chestiunea de drept să nu fi făcut obiectul statuării Înaltei Curți de Casație și Justiție și nici obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

40. Procedând la analiza asupra admisibilității sesizării, se constată că primele trei condiții sunt îndeplinite întrucât Tribunalul Cluj este legal învestit cu soluționarea unei cereri de apel, iar cauza care face obiectul judecății se află în competența legală a unui complet de judecată al tribunalului învestit să soluționeze cauza în ultimă instanță.

41. De asemenea, este îndeplinită și cerința noutății chestiunii de drept supuse interpretării, care, potrivit art. 519 CPC, reprezintă o condiție distinctă de admisibilitate. Astfel, în doctrină, s-a exprimat opinia potrivit căreia sesizarea instanței supreme ar fi justificată sub aspectul îndeplinirii elementului de noutate atunci când problema de drept nu a mai fost analizată – în interpretarea unui act normativ mai vechi – ori decurge dintr-un act normativ intrat în vigoare recent sau relativ recent prin raportare la momentul sesizării. Caracterul de noutate se pierde pe măsură ce chestiunea de drept a primit o dezlegare din partea instanțelor, în urma unei interpretări adecvate, concretizată într-o practică judiciară consacrată.

42. Examenul jurisprudențial efectuat a relevat că nu s-a cristalizat o jurisprudență în legătură cu chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită, situație care justifică interesul în formularea unei cereri pentru pronunțarea

unei hotărâri prealabile în scopul prevenirii apariției unei practici neunitare, iar analiza punctelor de vedere oferă indicii referitoare la posibilitatea apariției unei practici neunitare din această perspectivă. Așa fiind, condiția noutății se verifică, devenind actuală cerința interpretării și aplicării normei de drept respective.

43. Textul art. 519 CPC mai prevede condiția ca Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat asupra problemei de drept ce face obiectul sesizării pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile sau ca această problemă să nu facă obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare. În legătură cu chestiunea de drept adusă în dezbatere se reține că Înalta Curte de Casație și Justiție nu a dezlegat, cu efecte *erga omnes*, problema care constituie obiect al sesizării.

44. Prin urmare, se constată că sunt îndeplinite toate condițiile de admisibilitate privind declanșarea procedurii hotărârii prealabile.

45. Asupra dezlegării pe fond a chestiunii de drept semnalate, caracterul specific al executării obligațiilor de a face sau de a nu face, ce au în vedere contribuția esențială a debitorului (spre deosebire de obligațiile de a da, ce presupun predarea unui bun, care, în cazul refuzului executării voluntare, pot fi duse la îndeplinire prin formele executării silite directe sau indirecte), a determinat necesitatea reglementării unor mijloace specifice de constrângere a debitorului obligațiilor cu caracter personal, *intuitu personae*.

46. Principiul executării în natură reglementat în art. 1.516 alin. (1) C. civ., potrivit căruia „creditorul are dreptul la îndeplinirea integrală, exactă și la timp a obligației", este aplicabil și obligațiilor de a face sau de a nu face, iar, conform art. 1.527 alin. (1) C. civ., „creditorul poate cere întotdeauna ca debitorul să fie constrâns să execute obligația în natură, cu excepția cazului în care o asemenea executare este imposibilă".

47. Refuzul executării voluntare din partea debitorului unei obligații de a face sau a nu face nu poate rămâne însă nesancționat, impunându-se, cu prioritate, executarea silită în natură, iar executarea prin echivalent intervenind numai dacă executarea în natură nu mai este posibilă nici măcar silit sau nu mai este utilă creditorului.

48. Prin urmare, executarea în natură a obligațiilor de a face sau a nu face nu depinde exclusiv de voința debitorului, chiar dacă singura modalitate de obținere a prestației întocmai o constituie determinarea acestuia de a o executa el însuși prin mijloace indirecte de constrângere ce au efect asupra patrimoniului debitorului.

49. Regimul execuțional al obligațiilor cu caracter personal este, prin urmare, mai restrictiv decât în cazul celorlalte obligații, în condițiile în care nu se poate exercita o constrângere directă asupra persoanei debitorului, ci una indirectă, de natură să îl determine pe acesta să execute el însuși obligația.

50. Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, cu modificările ulterioare, a introdus ca o noutate absolută în legislație reglementarea unui nou mecanism pentru executarea obligațiilor de a face sau a nu face care nu pot fi aduse la îndeplinire prin alte persoane.

51. Astfel, prin art. 905 CPC (devenit art. 906 după republicarea din 10 aprilie 2015) s-a prevăzut posibilitatea obligării debitorului la penalități de întârziere, ce vor fi încasate de către creditor, acestea reprezentând un mijloc indirect de constrângere a debitorului de a-și îndeplini obligațiile prevăzute în titlul executoriu.

52. S-a consacrat astfel, spre deosebire de vechea reglementare, dreptul creditorului de a folosi orice mijloc legal pentru a-l determina pe debitor să execute el însuși obligația, în natură.

53. Penalitățile prevăzute de Codul de procedură civilă sunt asemănătoare cu amenzile cominatorii prin caracterul lor de sancțiune patrimonială, „pedeapsă civilă"[1] aplicabilă pentru neexecutarea sau executarea cu întârziere a obligației de către debitor.

54. Spre deosebire de daunele cominatorii, care au același caracter de pedeapsă privată, penalitățile nu au caracter reparator și nu au nicio legătură cu prejudiciul suferit de creditor.

55. Natura juridică a penalităților este aceea de mijloc juridic de constrângere indirectă pentru asigurarea executării în natură a obligațiilor, acestea putându-se acorda independent de existența unui prejudiciu.

56. Penalitățile nu se identifică cu daunele-interese compensatorii sau moratorii, fiind distincte de acestea prin finalitatea lor juridică, de sancțiune de drept procesual civil[2] aplicată de instanța de executare debitorului pentru a-l constrânge să execute o obligație de a face sau a nu face ce implică un fapt personal, menită să înfrângă rezistența debitorului și care constă în obligarea acestuia la plata unei sume de bani în favoarea creditorului, pe

[1] DANIEL GHIȚĂ, *Discuții privitoare la aplicarea penalităților în cazul neexecutării unor obligații de a face sau a nu face în lumina art. 906 din noul Cod de procedură civilă*, în Revista Dreptul nr. 1/2016.

[2] EVELINA OPRINA, IOAN GÂRBULEȚ, *Tratat teoretic și practic de executare silită*, vol. I, *Teoria generală și procedurile execuționale*, Ed. Universul Juridic, 2013.

zi de întârziere, fie într-o sumă fixă, fie într-un anumit procent, atunci când obligația are un obiect evaluabil în bani, până la executarea obligației prevăzute în titlul executoriu.

57. Reglementarea penalităților în Codul de procedură civilă la materia executării silite limitează sfera aplicării acestora strict la această fază a procesului civil, ce debutează prin încuviințarea executării silite în baza titlului executoriu ce prevede executarea obligației de a face sau de a nu face.

58. Utilizarea penalităților prevăzute de Codul de procedură civilă nu este posibilă în planul dreptului substanțial, în raporturile dintre creditor și debitor, anterior obținerii titlului executoriu și începerii executării silite.

59. Intenția legiuitorului se deduce din dispozițiile art. 907 noul CPC, identice cu cele ale art. 580³ alin. (5) CPC 1865, sens în care își menține actualitatea argumentarea Deciziei nr. XX din 12 decembrie 2005 pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție în recursul în interesul legii înregistrat cu nr. 16/2005.

60. Reglementarea penalităților în Codul de procedură civilă corelată cu interzicerea daunelor cominatorii reprezintă o schimbare a viziunii legiuitorului față de reglementarea anterioară, având ca scop atât realizarea în natură de către acesta a obligației de a face sau a nu face ce implică faptul personal al debitorului, cât și repararea prejudiciului cauzat creditorului prin refuzul executării de către debitor a obligației care nu poate fi dusă la îndeplinire de către o altă persoană[1].

61. Argumentele expuse cu privire la natura juridică a penalităților reglementate prin art. 906 CPC susțin posibilitatea cumulului acestora cu daunele-interese, cu caracter reparator, la care se referă art. 1.516 C. civ., acestea din urmă reprezentând echivalentul prejudiciului suferit de creditor ca urmare a neexecutării obligației.

62. Codul de procedură civilă prevede, în mod expres, aplicarea unor penalități în cazul în care debitorul nu execută obligația de a face sau de a nu face cu caracter personal: „Dacă în termen de 10 zile de la comunicarea încheierii de încuviințare a executării debitorul nu execută obligația de a face sau de a nu face, care nu poate fi îndeplinită prin altă persoană, acesta poate fi constrâns la îndeplinirea ei, prin aplicarea unor penalități, de către instanța de executare" [art. 906 alin. (1) CPC].

---

[1] Alin Liviu Andruț, *Considerații privind executarea silită a altor obligații de a face sau a obligațiilor de a nu face prevăzute de art. 903-909 noul Cod de procedură civilă*, în Revista Română de Executare Silită nr. 3/2015, Ed. Universul Juridic.

63. În sensul reglementării menționate, penalitatea este o sancțiune de drept procesual civil, un mijloc indirect de constrângere a debitorului la îndeplinirea obligațiilor prevăzute în titlul executoriu. Ea constă în obligarea debitorului la plata unei sume fixe sau procentuale [după distincțiile cuprinse în art. 906 alin. (2) și (3) CPC] în favoarea creditorului, pe zi de întârziere, până la executarea obligației de a face sau de a nu face ce implică un fapt personal, menționate în titlul executoriu.

64. Numai creditorul poate solicita instanței de executare aplicarea penalităților și numai dacă, în termen de 10 zile de la comunicarea încheierii de încuviințare a executării, debitorul nu execută obligația de a face sau de a nu face care nu poate fi îndeplinită prin altă persoană. Instanța se pronunță prin încheiere definitivă, dată cu citarea părților [art. 906 alin. (1) și (2) CPC].

65. Întrucât penalitatea are un caracter provizoriu, nu este lichidă și nici exigibilă, încheierea prin care instanța a obligat debitorul la plata de penalități nu este susceptibilă de executare. De aceea, legiuitorul a permis creditorului ca, în termen de trei luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalităților în care debitorul nu își execută obligația, să se adreseze din nou instanței de executare cu o cerere prin care să solicite fixarea sumei finale pe care debitorul trebuie să o plătească cu titlu de penalități. Instanța se va pronunța asupra acestei cereri prin încheiere definitivă, dată cu citarea părților [art. 906 alin. (3) CPC].

66. Se apreciază că este admisibilă formularea unei singure cereri în condițiile art. 906 alin. (4) CPC, prin care creditorul să solicite instanței de executare pronunțarea unei încheieri de fixare a sumei definitive datorate de debitor cu titlu de penalități pentru neexecutarea obligației de a face sau de a nu face ce nu poate fi îndeplinită prin altă persoană, pentru următoarele argumente:

67. În primul rând, art. 906 alin. (3) CPC cuprinde mențiunea expresă a caracterului „definitiv" al acestei sume: „Dacă în termen de trei luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalității debitorul nu execută obligația prevăzută în titlul executoriu, instanța de executare, la cererea creditorului, va fixa suma definitivă ce i se datorează cu acest titlu, prin încheiere definitivă, dată cu citarea părților."

Dacă legiuitorul ar fi dorit să lase deschisă creditorului posibilitatea de a formula, în temeiul art. 906 alin. (4) CPC, cereri succesive de stabilire a sumei finale datorate de debitor cu titlu de penalități, nu ar mai fi menționat în mod expres caracterul definitiv al sumei stabilite de instanță cu acest titlu, după scurgerea unui termen de trei luni de la data comunicării încheierii prin care a dispus aplicarea respectivelor penalități.

68. În al doilea rând, art. 906 alin. (4) CPC permite creditorului formularea unei cereri de fixare a sumei fixe datorate de debitor cu titlu de penalități, în termen de trei luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalității: „Dacă în termen de 3 luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalității debitorul nu execută obligația prevăzută în titlul executoriu, instanța de executare, la cererea creditorului, va fixa suma definitivă ce i se datorează cu acest titlu (...)."

Or, în ipoteza în care creditorul s-ar putea adresa instanței de executare cu cereri succesive având ca obiect stabilirea sumei definitive datorate de debitor cu titlu de penalități, condiția formulării fiecărei cereri în termen de trei luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalității nu ar mai putea fi, în mod evident, respectată.

69. În al treilea rând, legiuitorul a permis numai înlăturarea sau reducerea penalităților, pe calea contestației la executare, în condițiile art. 906 alin. (5) CPC, fără să prevadă și posibilitatea solicitării succesive a sumei definitive datorate cu acest titlu.

70. Natura juridică a penalităților, scopul reglementării lor, precum și asigurarea realizării efective a dreptului creditorului înscris în titlul executoriu, în corelare cu art. 1.516 C. civ.[1], art. 1.527 C. civ.[2] și art. 906 alin. (7) CPC[3], conduc spre o astfel de interpretare.

---

[1] Art. 1.516. (1) Creditorul are dreptul la îndeplinirea integrală, exactă și la timp a obligației.

(2) Atunci când, fără justificare, debitorul nu își execută obligația și se află în întârziere, creditorul poate, la alegerea sa și fără a pierde dreptul la daune-interese, dacă i se cuvin:

1. să ceară sau, după caz, să treacă la executarea silită a obligației;

2. să obțină, dacă obligația este contractuală, rezoluțiunea sau rezilierea contractului ori, după caz, reducerea propriei obligații corelative;

3. să folosească, atunci când este cazul, orice alt mijloc prevăzut de lege pentru realizarea dreptului său.

[2] Art. 1.527. (1) Creditorul poate cere întotdeauna ca debitorul să fie constrâns să execute obligația în natură, cu excepția cazului în care o asemenea executare este imposibilă.

(2) Dreptul la executare în natură cuprinde, dacă este cazul, dreptul la repararea sau înlocuirea bunului, precum și orice alt mijloc pentru a remedia o executare defectuoasă.

[3] Art. 906. (7) Acordarea de penalități în condițiile alin. (1)-(4) nu exclude obligarea debitorului la plata de despăgubiri, la cererea creditorului, în condițiile art. 892 sau ale dreptului comun.

71. Penalitățile sunt un mijloc juridic lăsat la îndemâna creditorului, reglementat de legiuitor cu scopul de a obține constrângerea debitorului la executarea în natură a obligației cu caracter personal, fără a reprezenta valoarea prejudiciului suferit de creditor.

72. Obținerea unor încheieri definitive, periodice, care să stabilească suma finală datorată de debitor cu titlu de penalități s-ar îndepărta de la scopul reglementării penalităților și ar diminua efectul de mijloc de constrângere pe care acesta îl au: ele și-au atins scopul pentru care au fost reglementate prin stabilirea lor de către instanța de executare [art. 906 alin. (1) CPC], iar apoi prin transformarea lor într-o sumă definitivă [art. 906 alin. (4) CPC] și s-ar putea dovedi ineficiente sub aspectul constrângerii debitorului la executarea obligației, în condițiile în care creditorul ar recurge periodic la formularea de cereri de stabilire a unor sume finale datorate de debitor cu titlu de penalitate, pe care să le execute silit în mod direct. În plus, debitorul ar putea opta pentru neexecutare, expunându-se, cel mult, riscului de a plăti, periodic, o sumă de bani cu titlu de penalități.

73. După pronunțarea unei încheieri de stabilire a sumei definitive datorate cu titlu de penalități, creditorul poate solicita obligarea debitorului la repararea prejudiciului rezultat din neexecutarea unei obligații cu caracter personal, în condițiile art. 892 CPC și ale dreptului material.

74. Aceasta deoarece mijlocul procedural prevăzut de art. 906 CPC este complementar celui reglementat de art. 892 CPC. Cel din urmă are drept scop acoperirea prejudiciului cauzat creditorului prin neexecutarea de bunăvoie de către debitor a obligației ce implică faptul său personal, constituind temeiul pentru acordarea despăgubirilor destinate acoperirii acestui prejudiciu, în timp ce penalitatea reprezintă o sancțiune pentru nerespectarea aceleiași obligații, de natură să îl constrângă pe debitor să execute în natură obligația stabilită în sarcina sa.

75. În consecință, cât timp penalitățile nu au un caracter reparator, nu au drept scop acoperirea prejudiciului suferit de creditor, ci constituie un mijloc juridic de constrângere indirect pentru asigurarea executării în natură a obligațiilor, ele se pot acorda independent de despăgubirile la care creditorul este îndreptățit în temeiul art. 892 CPC, cele două categorii de sume având o natură și o finalitate juridică diferite. Din acest motiv, dispozițiile de drept material și procesual permit concurența daunelor-interese moratorii sau compensatorii cu sumele de bani acordate cu titlu de penalități (art. 1.516 C. civ., art. 892 CPC și art. 906 CPC).

76. Interpretarea propusă nu prejudiciază interesele creditorului și asigură respectarea dreptului acestuia de a obține „îndeplinirea integrală, exactă și la timp" (conform art. 1.516 C. civ.) a obligației înscrise în titlul executoriu, ca principiu ce trebuie să guverneze faza de executare a procesului civil. Argumentele expuse, legate de natura diferită a penalităților – mijloc juridic menit să asigure executarea în natură, fără a avea caracter reparator, și cea a despăgubirilor – echivalent al prejudiciului suferit de creditor ca efect al neexecutării obligației de către debitor, precum și dispozițiile art. 906 alin. (7) CPC demonstrează lipsa prejudiciului creditorului în cazul în care se admite posibilitatea formulării unei singure cereri întemeiate pe art. 906 alin. (4) CPC prin care creditorul poate solicita stabilirea sumei definitive cu titlu de penalitate. Ulterior pronunțării încheierii prin care se stabilește suma definitivă datorată de debitor cu titlu de penalitate, creditorul se poate adresa instanței cu o cerere prin care să solicite acordarea despăgubirilor pentru acoperirea prejudiciului rezultat din neexecutare, în condițiile art. 892 CPC și ale dreptului material.

77. Pornind tot de la argumente de text și interpretând în mod literal dispozițiile art. 906 alin. (2) CPC, în jurisprudență s-a exprimat și opinia (minoritară) potrivit căreia o nouă cerere ar putea fi formulată de creditor dacă debitorul său persistă în neexecutarea unei obligații de a face sau a nu face *intuitu personae*. Contrar acestei opinii, deși prevederile art. 906 alin. (2) CPC stipulează că penalitățile sunt stabilite de instanța de executare pe zi de întârziere, până la executarea obligației prevăzute în titlul executoriu, acestea nu pot conduce la concluzia recunoașterii implicite a posibilității formulării repetate a unor cereri privind fixarea sumelor datorate cu titlu de penalități, deoarece dispozițiile alin. (4) al aceluiași articol limitează în mod expres perioada de calcul al acestora în vederea stabilirii unei sume definitive printr-o încheiere care să poată fi executată silit.

78. Astfel cum s-a reținut și de prima instanță sesizată în cauza în care s-a realizat trimiterea de față, formularea unei noi cereri nu este împiedicată de efectul negativ al autorității de lucru judecat a primei încheieri pronunțate de instanța de executare în condițiile art. 906 alin. (4) CPC. În această situație ar fi evidentă neîntrunirea cerinței identității de obiect prevăzute de art. 431 alin. (1) CPC, deoarece sumele solicitate cu titlu de penalități de întârziere ar acoperi, ca premisă, o altă perioadă decât cea din încheierea anterioară. Din acest motiv, aspectul pus în discuție și care formează obiectul prezentei sesizări a fost cel al admisibilității unei noi cereri în condițiile în care dispozițiile

art. 906 alin. (4) CPC prevăd în mod expres stabilirea unei sume definitive datorate de debitor cu titlu de penalități.

79. Este de subliniat, totodată, că încheierea pronunțată în condițiile art. 906 alin. (4) CPC se bucură de autoritate de lucru judecat provizorie doar în ceea ce îl privește pe debitor, deoarece în cazul acestuia legiuitorul a prevăzut în mod expres la alin. (5) că, dacă execută obligația prevăzută în titlul executoriu, poate solicita reducerea sau înlăturarea sumei stabilite cu titlu de penalități pe calea contestației la executare, dovedind existența unor motive temeinice care au justificat întârzierea executării. Pentru creditor, legiuitorul nu a oferit un mijloc procedural pentru corelativa majorare a sumei deja stabilite, încheierea fiind, pentru acesta, definitivă și executorie potrivit art. 906 alin. (4) și (6) CPC, fără a-l lipsi însă de calea distinctă a solicitării unor despăgubiri pentru acoperirea integrală a prejudiciului în condițiile art. 892 CPC și ale dreptului substanțial comun.

Înalta Curte de Casație și Justiție, în numele legii, decide:

Admite sesizarea formulată de Tribunalul Cluj, Secția civilă în dosarul nr. 16.573/211/2015 privind pronunțarea unei hotărâri prealabile și, în consecință, stabilește că:

În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 906 alin. (4) CPC nu este admisibilă formularea mai multor cereri de fixare a sumei definitive datorate de debitor cu titlu de penalități.

Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 521 alin. (3) CPC.

8. Cerere introdusă prin e-mail/fax, în ultima zi a termenului ce se socotește pe zile, după ora la care activitatea încetează la instanță. Caracterul tardiv al acesteia

CPC, art. 182, art. 183

Actul de procedură transmis prin fax sau poștă electronică, în ultima zi a termenului care se socotește pe zile, după ora la care activitatea încetează la instanță, nu este socotit a fi depus în termen.

Decizia nr. 34 din 15 mai 2017, M. Of. nr. 803 din 11 octombrie 2017

(...) XI. Raportul asupra chestiunii de drept

69. Prin rapoartele întocmite s-au conturat două opinii, după cum urmează:

70. Într-o primă opinie s-a apreciat, referitor la admisibilitatea sesizării, că nu sunt îndeplinite cumulativ condițiile de admisibilitate pentru pronunțarea unei

hotărâri prealabile de dezlegare a unor chestiuni de drept, întrucât, în cauză, se constată că hotărârile judecătorești identificate în capitolul „Jurisprudența instanțelor naționale în materie" relevă existența unei practici judiciare consistente la nivelul tuturor curților de apel, ceea ce demonstrează faptul că problema de drept a cărei interpretare se solicită și-a pierdut caracterul de noutate, astfel încât scopul preîntâmpinării instituirii unei practici neunitare nu mai poate fi atins.

Pe fondul cauzei s-a concluzionat că, în interpretarea dispozițiilor art. 182 și art. 183 CPC, acțiunea introdusă prin fax sau poșta electronică, în ultima zi a termenului care se socotește pe zile, după ora la care activitatea încetează la instanță, nu este socotită a fi făcută în termen, cu motivarea că problema de drept ce face obiectul prezentei sesizări a fost dezlegată de Curtea Constituțională prin Decizia nr. 605 din 22 septembrie 2016, care a interpretat dispozițiile art. 182 alin. (2), prin raportare la prevederile art. 183 CPC, în cazul transmiterii actelor procedurale prin fax sau prin poșta electronică, în sensul asimilării acestor metode de comunicare cu depunerea personală la instanță și nu cu trimiterile efectuate prin oficiul poștal, serviciul de curierat ori alt serviciu specializat de comunicare, astfel cum s-a reținut în considerentele Deciziei Curții Constituționale nr. 605 din 22 septembrie 2016, care, în opinia judecătorilor-raportori, are caracter obligatoriu atât în privința considerentelor, cât și a dispozitivului.

71. Într-o a doua opinie, sub aspectul obligativității Deciziei Curții Constituționale nr. 605/2016 asupra hotărârii prealabile ce urmează a se pronunța în prezenta cauză, prin raportul întocmit s-a reținut că Decizia Curții Constituționale nr. 605/2016 nu se poate opune cu putere de lucru judecat, întrucât interpretarea și aplicarea legii constituie atributul exclusiv al instanțelor de judecată, iar unificarea jurisprudenței este atributul exclusiv al Înaltei Curți de Casație și Justiție, potrivit art. 126 alin. (1) și (3) din Constituție, pe când Curtea Constituțională, conform art. 146 lit. d) din Constituție, are rolul de a verifica conformitatea legii cu Constituția.

Verificarea pe care Curtea Constituțională a făcut-o în Decizia nr. 605/2016 asupra conformității art. 182 alin. (2) CPC cu unele prevederi ale Constituției nu privește propriu-zis modul de interpretare și de aplicare a legii, ci numai înțelesul său contrar Constituției, iar conformitatea textului legal cu Constituția s-a verificat de către Curtea Constituțională pornind de la interpretarea de legalitate pe care instanța a dat-o art. 182 alin. (2) CPC, astfel cum a fost menționată în încheierea de sesizare a Curții Constituționale.

Atât deciziile Curții Constituționale, cât și cele ale Înaltei Curți de Casație și Justiție pronunțate în soluționarea recursului în interesul legii și în hotărâri prealabile, ca acte jurisdicționale, au caracter obligatoriu, atât în ceea ce privește considerentele, cât și dispozitivul.

Întrucât interpretarea legii de către Curtea Constituțională, în soluționarea unei excepții de neconstituționalitate, este un control concret, limitat la verificarea conformității legii cu Constituția, raționamentul juridic al instanței de contencios constituțional nu poate avea în vedere toate interpretările pe care norma le-ar putea primi în procesul de aplicare a legii, astfel cum se întâmplă cu prilejul soluționării unui recurs în interesul legii sau cu prilejul pronunțării unei hotărâri prealabile.

Din acest motiv, din perspectiva interpretării legii, nu ar trebui opus caracterul obligatoriu al deciziei Curții Constituționale, într-un proces declanșat în scopul unificării practicii judiciare în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție. Această practică ar face ca unificarea jurisprudenței de către Înalta Curte de Casație și Justiție să fie limitată la interpretarea de legalitate dată în prima decizie a Curții Constituționale care interpretează textul de lege creator de divergență, cu toate că decizia Curții Constituționale nu se bucură de putere de lucru judecat cu privire la aspectele noi deduse interpretării Înaltei Curți de Casație și Justiție în procesul de unificare a jurisprudenței, care nu au fost niciodată analizate și care, astfel, ar rămâne nesoluționate.

Respingerea sesizării adresate Înaltei Curți de Casație și Justiție pentru unificarea jurisprudenței, datorată caracterului obligatoriu al Deciziei Curții Constituționale nr. 605/2016, înseamnă a statua că nicio altă interpretare de legalitate a art. 182 alin. (2) CPC, cu excepția celei cuprinse în considerentele deciziei Curții Constituționale amintite, nu mai este posibilă, contrar art. 29 alin. (3) al Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, cu modificările ulterioare, care impune o atare limitare doar în cazul admiterii excepțiilor de neconstituționalitate, iar nu a respingerii excepției de neconstituționalitate, respingere dispusă în Decizia nr. 605/2016.

În ceea ce privește fondul sesizării, în cea de-a doua opinie, s-a considerat că, în interpretarea dispozițiilor art. 182 și art. 183 CPC, acțiunea introdusă prin fax sau poșta electronică, în ultima zi a termenului care se socotește pe zile, după ora la care activitatea încetează la instanță, trebuie socotită a fi făcută în termen, întrucât faxul și e-mailul prezintă caracteristicile unor „servicii specializate de comunicare" la care face referire art. 183 alin. (1) CPC, ca modalități de comunicare acceptate de lege și realizate prin intermediul

serviciilor de telefonie, respectiv de internet, care nu sunt supuse unui program de lucru, de vreme ce acestea sunt funcționale și accesibile în mod continuu până la ora 24,00 a ultimei zile a termenului.

XII. Înalta Curte de Casație și Justiție

72. Asupra admisibilității sesizării sunt incidente dispozițiile art. 519 CPC, potrivit cărora „dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, învestit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective, este nouă și asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată".

73. Din cuprinsul prevederilor legale enunțate anterior se desprind condițiile de admisibilitate pentru declanșarea procedurii de sesizare în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, condiții care trebuie să fie întrunite în mod cumulativ.

74. În doctrină, ele au fost identificate după cum urmează: existența unei cauze aflate în curs de judecată; instanța care sesizează Înalta Curte de Casație și Justiție să judece cauza în ultimă instanță; cauza care face obiectul judecății să se afle în competența legală a unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului învestit să soluționeze cauza; soluționarea pe fond a cauzei în curs de judecată să depindă de chestiunea de drept a cărei lămurire se cere; chestiunea de drept a cărei lămurire se cere să fie nouă; chestiunea de drept să nu fi făcut obiectul statuării Înaltei Curți de Casație și Justiție și nici obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

75. Procedând la analiza asupra admisibilității sesizării, se constată că primele trei condiții sunt îndeplinite, întrucât Curtea de Apel București este legal învestită cu soluționarea unor cereri de apel, litigiile având natura juridică a unor conflicte de muncă, ceea ce conferă competență exclusivă, în primă instanță, tribunalului, conform art. 208 din Legea dialogului social nr. 62/2011, republicată, cu modificările și completările ulterioare, iar hotărârile pronunțate de tribunal sunt supuse numai apelului conform art. 214 din Legea nr. 62/2011, republicată, cu modificările și completările ulterioare. Instanța supremă a fost sesizată de un complet din cadrul Curții de Apel București, învestit cu soluționarea cauzelor în ultimă instanță potrivit dispozițiilor art. 208 raportat

la art. 214 din Legea nr. 62/2011, republicată, cu modificările și completările ulterioare, art. 96 pct. 2 și art. 483 alin. (2) CPC.

76. Condiția de admisibilitate referitoare la caracterul esențial al chestiunii de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei pendinte în care se ridică este îndeplinită, deoarece, față de obiectul cauzei, de interpretarea dispozițiilor art. 182 și art. 183 CPC depinde soluționarea pe fond a cauzei, în funcție de soluția adoptată cu privire la excepția tardivității depunerii actului de procedură prin fax sau e-mail.

77. De asemenea este îndeplinită și cerința noutății chestiunii de drept supuse interpretării care, potrivit art. 519 CPC, reprezintă o condiție distinctă de admisibilitate. Caracterul de noutate se pierde pe măsură ce chestiunea de drept a primit o dezlegare din partea instanțelor, în urma unei interpretări adecvate, concretizată într-o practică judiciară consacrată.

78. Examenul jurisprudențial efectuat a relevat interesul în formularea unei cereri pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile în scopul prevenirii apariției și perpetuării unei practici neunitare, devenind actuală cerința interpretării și aplicării normelor de drept relevate.

79. Textul art. 519 CPC mai prevede condiția ca Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat asupra problemei de drept ce face obiectul sesizării pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile sau ca această problemă să nu facă obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare. În legătură cu chestiunea de drept adusă în dezbatere se reține că Înalta Curte de Casație și Justiție nu a dezlegat problema care constituie obiect al sesizării.

80. Prin urmare, se constată că sunt îndeplinite toate condițiile de admisibilitate privind declanșarea procedurii hotărârii prealabile, din perspectiva art. 519 CPC.

81. Prin Decizia nr. 605 din 22 septembrie 2016, publicată în M. Of. nr. 2 din 3 ianuarie 2017, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 182 alin. (2) CPC, Curtea Constituțională a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 182 alin. (2) CPC sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

82. Sub aspectul obligativității Deciziei Curții Constituționale nr. 605/2016 asupra hotărârii prealabile ce urmează a se pronunța în prezenta cauză, în ceea ce privește modul de interpretare a dispozițiilor art. 182 alin. (2) CPC, se reține că interpretarea și aplicarea legii constituie atributul exclusiv al instanțelor de judecată, iar unificarea jurisprudenței este atributul exclusiv al Înaltei Curți de Casație și Justiție, așa cum reiese din prevederile art. 126 alin. (1) și (3) din Constituție potrivit cărora „Justiția se realizează prin Înalta Curte de

Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege", iar „Înalta Curte de Casație și Justiție asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești, potrivit competenței sale".

83. Verificarea pe care Curtea Constituțională a făcut-o în Decizia nr. 605/2016 asupra conformității art. 182 alin. (2) CPC cu unele prevederi ale Constituției nu privește propriu-zis modul de interpretare și de aplicare a legii, ci numai înțelesul său contrar Constituției, întrucât art. 146 lit. D) din Constituție stabilește în competența Curții Constituționale numai atribuția de a hotărî asupra excepțiilor de neconstituționalitate, privind legile și ordonanțele, ridicate în fața instanțelor judecătorești. Altfel spus, Curtea Constituțională are competența exclusivă să verifice dacă excepțiile de neconstituționalitate privitoare la legi și ordonanțe, ridicate în fața instanțelor judecătorești, sunt întemeiate sau nu.

84. În schimb, în cadrul mecanismului de unificare a jurisprudenței instanțelor judecătorești de către Înalta Curte de Casație și Justiție, prin pronunțarea unei hotărâri prealabile sau a unui recurs în interesul legii, sunt analizate toate interpretările pe care instanțele de judecată le dau unei norme de drept în procesul de aplicare a legii, aspecte care excedează excepția de neconstituționalitate.

85. Potrivit art. 517 alin. (4), art. 521 alin. (3) CPC și art. 11 alin. (3) al Legii nr. 47/1992, republicată, cu modificările ulterioare, deciziile Curții Constituționale și cele ale Înaltei Curți de Casație și Justiție în materia unificării jurisprudenței pe calea pronunțării unei hotărâri prealabile sau a unui recurs în interesul legii sunt acte jurisdicționale cu forță obligatorie, atât în ceea ce privește considerentele, cât și dispozitivul, însă această caracteristică se circumscrie doar considerentelor decisive, care fundamentează și explică soluția adoptată în limitele atribuțiilor recunoscute prin Legea fundamentală Înaltei Curți de Casație și Justiție și Curții Constituționale.

86. Respingerea sesizării adresate Înaltei Curți de Casație și Justiție pentru unificarea jurisprudenței, în considerarea caracterului obligatoriu al Deciziei Curții Constituționale nr. 605/2016, ar însemna să se statueze că nicio altă interpretare de legalitate a art. 182 alin. (2) CPC, cu excepția celei menționate în considerentele Deciziei Curții Constituționale nr. 605/2016, nu ar mai fi posibilă, cu toate că în această decizie s-a decis respingerea excepției de neconstituționalitate. O atare interpretare ar nesocoti dispozițiile art. 29 alin. (3) al Legii nr. 47/1992, republicată, cu modificările ulterioare, potrivit cărora numai prevederile constatate ca fiind neconstituționale printr-o decizie anterioară a Curții Constituționale nu mai pot face obiect al excepției de

neconstituționalitate, ceea ce înseamnă că, în cazul respingerii unei excepții de neconstituționalitate, pot fi invocate alte excepții de neconstituționalitate ale aceluiași text legal, în care pot fi aduse în discuție noi interpretări date textului legal, contrare prevederilor constituționale.

87. Pe fond, Înalta Curte de Casație și Justiție constată că problema de drept cu a cărei dezlegare de principiu a fost învestită prin prezenta sesizare este următoarea: *„Dacă, în interpretarea dispozițiilor art. 182 și art. 183 CPC, acțiunea introdusă prin e-mail/fax, în ultima zi a termenului care se socotește pe zile, după ora la care activitatea încetează la instanță, este socotită a fi făcută în termen"*.

88. În exercitarea rolului de interpretare și aplicare unitară a legii, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, analizând sesizarea, rapoartele întocmite de judecătorii-raportori, punctul de vedere al părții, opiniile specialiștilor, precum și problema de drept ce se solicită a fi dezlegată, reține următoarele:

89. Regula de calcul al termenelor este stabilită de art. 182 alin. (1) CPC care prevede că ele se împlinesc la ora 24,00 a ultimei zile în care se poate îndeplini actul de procedură, în cazul termenelor socotite pe zile, săptămâni, luni sau ani.

90. Excepția de la această regulă este prevăzută la alin. (2) al art. 182 CPC și se referă la actele ce trebuie depuse la instanță sau într-un alt loc, când termenul se împlinește la ora la care activitatea încetează în acel loc în mod legal, dispozițiile art. 183 fiind aplicabile.

91. Astfel, deși termenele se socotesc pe zile întregi, actul trebuie depus la instanță până la ora închiderii registraturii instanței.

92. Pentru persoanele care nu pot ajunge la sediul instanței în vederea depunerii actelor de procedură, art. 183 alin. (1) CPC a instituit o facilitate și a prevăzut că acestea pot fi depuse și în alte locuri, respectiv la oficiul poștal, la un serviciu de curierat rapid ori la un serviciu specializat de comunicare.

93. În mod evident, deși termenele se socotesc pe zile întregi, termenul se va împlini, conform art. 182 alin. (2) CPC, la ora închiderii oficiului poștal, a serviciului de curierat rapid ori a serviciului specializat de comunicare.

94. În acest sens se interpretează sintagma „dispozițiile art. 183 fiind aplicabile" cuprinsă la alin. (2) al art. 182 CPC.

95. Potrivit art. 183 alin. (1) CPC, *„Actul de procedură depus înăuntrul termenului prevăzut de lege prin scrisoare recomandată la oficiul poștal sau depus la un serviciu de curierat rapid ori la un serviciu specializat de comunicare este socotit a fi făcut în termen"*.

96. Totodată, alin. (2) al aceluiași articol prevede că *„Actul depus de partea interesată înăuntrul termenului prevăzut de lege la unitatea militară ori la administrația locului de deținere unde se află această parte este, de asemenea, considerat ca făcut în termen"*.

97. În aceste cazuri, recipisa oficiului poștal, precum și înregistrarea ori atestarea făcută, după caz, de serviciul de curierat rapid, de serviciul specializat de comunicare, de unitatea militară sau de administrația locului de deținere, pe actul depus, servesc ca dovadă a datei depunerii actului de către persoana interesată [art. 183 alin. (3) CPC].

98. Pe lângă depunerea actelor procedurale personal sau prin reprezentant, prin poștă, curier rapid ori printr-un serviciu specializat de comunicare, Codul de procedură civilă prevede posibilitatea transmiterii actelor prin metode rapide, instantanee, respectiv faxul și poșta electronică [art. 148 alin. (2), art. 149 alin. (4), art. 199 alin. (1), art. 154 alin. (6), art. 241 alin. (3), art. 471 alin. (3) CPC].

99. Cu toate acestea, dispozițiile art. 183 CPC, norme speciale, care nu pot fi aplicate prin analogie, nu fac referire și la aceste două metode de transmitere a actelor procedurale.

100. Prin urmare, problema care s-a ridicat a fost aceea dacă, în interpretarea dispozițiilor art. 182 și art. 183 CPC, actul procedural introdus prin fax ori poștă electronică, în ultima zi a termenului care se socotește pe zile, după ora la care încetează activitatea instanței, este socotit a fi făcut în termen.

101. Cererile trimise prin poșta electronică sau prin fax nu pot cădea sub incidența dispozițiilor prevăzute de art. 183 alin. (1) CPC, având în vedere și prevederile art. 183 alin. (3) din același act normativ, care prevăd, în mod expres, că recipisa oficiului poștal, precum și înregistrarea ori atestarea făcută de serviciul de curierat rapid sau de serviciul specializat de comunicare servește ca dovadă a datei depunerii actului de către partea interesată, or, în cazul actelor de procedură transmise pe fax sau poștă electronică, nu există o prevedere similară.

102. În acest sens sunt avute în vedere și dispozițiile art. 199 CPC, potrivit cărora cererea de chemare în judecată, depusă personal sau prin reprezentant, sosită prin poștă, curier, fax sau scanată și transmisă prin poștă electronică ori prin înscris în formă electronică, se înregistrează și primește dată certă prin aplicarea ștampilei de intrare, operațiuni care pot fi efectuate doar până la ora la care activitatea instanței încetează în mod legal.

103. Cu toate acestea, legea permite ca, în cazul în care un act de procedură nu a fost depus la instanță de parte personal sau prin reprezentant sau nu a

fost transmis instanței prin poștă, curier, fax sau scanat și transmis prin poșta electronică ori prin înscris în formă electronică, până la ora la care activitatea instanței încetează în mod legal, astfel că nu a fost înregistrat și nu a primit dată certă prin aplicarea ștampilei de intrare, în conformitate cu prevederile art. 199 CPC, să fie socotit depus înăuntrul termenului prevăzut de lege, dacă a fost depus prin scrisoare recomandată la oficiul poștal sau depus la un serviciu de curierat rapid ori la un serviciu specializat de comunicare, cu condiția de a fi depus până la ora 24,00 a ultimei zile a termenului prevăzut de lege.

104. Cu alte cuvinte, fiind o derogare de la regula înscrisă în art. 182 alin. (2) CPC, numai actul de procedură depus prin scrisoare recomandată la oficiul poștal sau depus la un serviciu de curierat rapid ori la un serviciu specializat de comunicare, cu condiția de a fi depus până la ora 24,00 a ultimei zile a termenului prevăzut de lege este prezumat de lege ca socotit a fi făcut în termen, nu și cazul comunicării prin fax sau e-mail, care, nefiind în mod expres menționat în cuprinsul art. 183, nu poate fi extins pe cale de interpretare.

105. Toate actele depuse prin fax sau e-mail după ora încheierii programului de lucru al instanței sunt înregistrate a doua zi, fiind considerate depuse la data înregistrării, în conformitate cu prevederile art. 199 CPC.

106. Așadar, în situațiile supuse analizei, ceea ce produce consecințe juridice cu privire la depunerea în termen a unui act de procedură este data înregistrării înscrisului la instanță, care trebuie efectuată în interiorul termenului procedural, iar nu data trimiterii actului prin poșta electronică sau prin fax, chiar și după închiderea activității instanței.

Înalta Curte de Casație și Justiție, în numele legii, decide:

Admite sesizarea formulată de Curtea de Apel București, Secția a VII-a pentru cauze privind conflicte de muncă și asigurări sociale, în dosarul nr. 35.438/3/2016 și, în consecință, stabilește că:

În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 182 și art. 183 CPC, actul de procedură transmis prin fax sau poștă electronică, în ultima zi a termenului care se socotește pe zile, după ora la care activitatea încetează la instanță, nu este socotit a fi depus în termen.

Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 521 alin. (3) CPC.

9. Cerere de completare a unei hotărâri definitive pronunțate în apel sau în recurs. Admisibilitate. Termen de formulare

CPC, art. 444 alin. (1)

Dispozițiile din Codul de procedură civilă din 1865 au primit o interpretare și aplicare unitară, nefiind identificate hotărâri din cuprinsul cărora să reiasă faptul că o decizie pronunțată în ultimă instanță nu poate fi completată ori că termenul în care cererea de completare a unei asemenea decizii este altul decât cel „în care se poate declara, după caz, apel sau recurs împotriva acelei hotărâri".

Decizia nr. 68 din 2 octombrie 2017,
M. Of. nr. 965 din 6 decembrie 2017

(...) **XI. Înalta Curte de Casație și Justiție**

30. Examinând sesizarea în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, raportul întocmit de judecătorii-raportori, precum și problema de drept ce se solicită a fi dezlegată, reține următoarele:

31. În privința obiectului și a condițiilor sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, legiuitorul instituie, în cuprinsul art. 519 CPC, o serie de condiții de admisibilitate, care se impun a fi întrunite în mod cumulativ, respectiv:

a) existența unei cauze aflate în curs de judecată;

b) cauza să fie soluționată în ultimă instanță;

c) cauza care face obiectul judecății să se afle în competența legală a unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului învestit să soluționeze cauza;

d) ivirea unei chestiuni de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei în curs de judecată;

e) chestiunea de drept identificată să prezinte caracter de noutate și asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat și nici să nu facă obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

32. Primele trei condiții sunt îndeplinite în cauză, întrucât Tribunalul Caraș-Severin a fost legal învestit cu soluționarea unei cereri de completare a dispozitivului unei decizii definitive în apel.

33. Cu privire la ultimele condiții prevăzute de art. 519 CPC, Înalta Curte de Casație și Justiție constată următoarele:

34. Problema de drept asupra căreia s-a solicitat intervenția instanței supreme este una de procedură, iar de lămurirea acesteia nu depinde soluționarea pe fond a cauzei.

35. Împrejurarea că art. 444 alin. (1) CPC constituie temei pentru darea soluției finale în cauză nu înseamnă că acest text stă la baza analizei fondului raportului juridic litigios, așa cum impune art. 519 CPC. Cum termenii categorici în care s-a exprimat legiuitorul nu permit interpretarea extensivă a sintagmei „de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective", nu este admisibilă pronunțarea unei hotărâri prin care să se dea o rezolvare de principiu prevederilor art. 444 alin. (1) CPC.

36. Nici cerința ca problema de drept să prezinte caracter de noutate nu este îndeplinită, având în vedere faptul că dispozițiile art. 444 alin. (1) CPC sunt identice cu cele din vechea reglementare de procedură, respectiv art. 281^2 alin. (1), conform căruia, „Dacă, prin hotărârea dată instanța a omis să se pronunțe asupra unui capăt de cerere principal sau accesoriu ori asupra unei cereri conexe sau incidentale, se poate cere completarea hotărârii în același termen în care se poate declara, după caz, apel sau recurs împotriva aceleiași hotărâri, iar, în cazul hotărârilor date în fond după casarea cu reținere, în termen de 15 zile de la pronunțare".

37. Dispozițiile din Codul de procedură civilă din 1865 au primit o interpretare și aplicare unitară, nefiind identificate hotărâri din cuprinsul cărora să reiasă faptul că o decizie pronunțată în ultimă instanță nu poate fi completată ori că termenul în care cererea de completare a unei asemenea decizii este altul decât cel „în care se poate declara, după caz, apel sau recurs împotriva acelei hotărâri" (decizia nr. 2.366/2015, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția a II-a civilă, decizia nr. 9/2014, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, decizia nr. 1.009/2013, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, decizia nr. 1.790/2012, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția a II-a civilă).

38. În legătură cu condițiile de admisibilitate pentru darea hotărârii prealabile, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept a statuat, cu valoare de principiu, că „37. Pentru ca mecanismul procedural reglementat prin art. 519 CPC să nu fie deturnat de la scopul firesc al unificării practicii judiciare și utilizat pentru tranșarea în concret a aspectelor litigioase aflate pe rolul instanței de trimitere, instanța supremă trebuie chemată să dea chestiunii de drept o rezolvare de principiu. Altfel spus, în sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție cu procedura pronunțării unei hotărâri prealabile trebuie să fie identificată o problemă de drept care

necesită cu pregnanță a fi lămurită, care să prezinte o dificultate suficient de mare, în măsură să reclame intervenția instanței supreme în scopul rezolvării de principiu a chestiunii de drept și al înlăturării oricărei incertitudini care ar putea plana asupra securității raporturilor juridice deduse judecății".

39. Se constată că, în cazul de față, titularul sesizării solicită interpretarea unor dispoziții legale care nu comportă o reală și serioasă dificultate, de natură a fi dedusă dezlegării în cadrul procedurii hotărârii prealabile.

40. Instanța de sesizare trebuia să efectueze un simplu raționament judiciar, prin citirea articolului a cărui interpretare formează obiectul sesizării, a deciziilor unitare pronunțate în mod constant de către instanța supremă în această materie, chiar dacă acestea vizau dispozițiile conținute de Codul de procedură civilă din 1865, dar și a deciziilor pronunțate de instanța de control constituțional, una dintre acestea fiind reprodusă chiar de către titularul sesizării.

41. De asemenea, în Decizia nr. 52 din 3 iulie 2017, publicată în M. Of. nr. 764 din 26 septembrie 2017, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept menționa că, în raportul întocmit pentru darea unui aviz solicitat Curții de Casație franceze, în cadrul procedurii instituite prin art. 1031-1 CPC francez, procedură preluată și în Codul de procedură civilă român în art. 519-521 (raport publicat în Buletinul informativ al Curții de Casație franceze nr. 777 din 1 martie 2013), s-a arătat, cu privire la faptul că problema de drept trebuie să prezinte o dificultate serioasă, că „o problemă poate să fie nouă și totuși să nu reclame intervenția curții supreme, care nu trebuie să fie considerată un serviciu public de consultanță juridică", precum și că „dificultatea «serioasă» a problemei de drept (...) nu-l scutește pe judecătorul fondului de obligația sa de a judeca. Prin urmare, rămâne atributul exclusiv al instanței solicitante să soluționeze cauza cu judecata căreia a fost învestită, aplicând în acest scop mecanismele de interpretare a actelor normative".

42. Totodată, examinând sesizarea, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept constată că, în cuprinsul acesteia, nu se regăsește punctul de vedere al completului învestit cu soluționarea cauzei asupra îndeplinirii condițiilor art. 519 CPC, condiție impusă de dispozițiile art. 520 alin. (1) teza a II-a CPC.

43. În acest context este de reamintit că, în Decizia nr. 20 din 22 iunie 2015, publicată în M. Of. nr. 588 din 5 august 2015, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept a statuat că „49. Pentru a se evita abuzul procesual, exprimarea punctului de vedere al instanței de trimitere asupra îndeplinirii condițiilor prevăzute la art. 519 CPC

trebuie să se facă printr-o motivare temeinică, nu superficială, iar aceasta este o altă condiție de admisibilitate a sesizării".

44. Pe aceeași linie jurisprudențială se constată că lipsește exprimarea punctului de vedere al instanței de trimitere cu privire la problema de drept ce se cere a fi lămurită, această lipsă neputând fi complinită prin redarea opiniilor divergente ale judecătorilor din cadrul instanței.

45. În considerarea argumentelor expuse, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept arată că procedura de unificare a practicii judiciare, reglementată de dispozițiile art. 519 CPC, nu poate fi valorificată atât timp cât legiuitorul a stabilit, prin condițiile restrictive de admisibilitate, rolul unificator al instituției juridice a hotărârii prealabile numai în scopul preîntâmpinării apariției unei jurisprudențe neunitare, printr-o rezolvare de principiu a unei veritabile probleme de drept; în caz contrar, sesizarea nu este admisibilă.

Înalta Curte de Casație și Justiție, în numele legii, decide:

Respinge, ca inadmisibilă, sesizarea formulată de Tribunalul Caraș-Severin, Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal, în dosarul nr. 1.862/290/2013*, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarelor probleme de drept: „dacă, în sensul dispozițiilor art. 444 alin. (1) CPC, este admisibilă cererea de completare a dispozitivului deciziei pronunțate în apel, care nu poate fi atacată cu recurs, iar, în caz afirmativ, care este termenul în care se poate cere completarea acestei decizii și de când curge acest termen".

Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 521 alin. (3) CPC.

10. Natura și durata termenului în care creditorul poate solicita fixarea sumei ce i se datorează de către debitor cu titlu de penalități. Modul de calcul folosit pentru stabilirea penalităților

Legea nr. 554/2004, art. 24 alin. (4)

Termenul în care creditorul poate solicita fixarea sumei ce i se datorează de către debitor cu titlu de penalități este termenul de prescripție a executării silite, de 3 ani, reglementat de art. 706 CPC, termen care curge de la data executării obligației sau, în caz de neexecutare, de la data expirării termenului de trei luni, înăuntrul căruia debitorul avea posibilitatea să execute în natură obligația.

Penalitățile stabilite în procent pe zi de întârziere se calculează de la momentul indicat în încheierea pronunțată în cadrul procedurii reglementate de art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004, până la executarea obligației, dar nu mai târziu de momentul expirării termenului de trei luni, înăuntrul căruia debitorul avea posibilitatea să execute în natură obligația, în caz de neexecutare.

În cadrul procedurii reglementate de art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004, instanța de judecată poate stabili valoarea obiectului obligației la care se aplică penalitățile de întârziere stabilite în procent pe zi de întârziere, în ipoteza în care instanța prevăzută la art. 24 alin. (3) din aceeași lege nu a stabilit acest lucru.

Decizia nr. 12 din 22 februarie 2018,
M. Of. nr. 418 din 16 mai 2018

(...) **X. Înalta Curte**

57. Examinând sesizarea, raportul întocmit de judecătorul-raportor și chestiunea de drept a cărei dezlegare se solicită, constată următoarele:

A. *Cu privire la admisibilitatea sesizării*

58. Din cuprinsul prevederilor art. 519 CPC, care reglementează procedura de sesizare a Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, rezultă următoarele condiții de admisibilitate a sesizării, care trebuie îndeplinite cumulativ:

– existența unei chestiuni de drept; problema pusă în discuție trebuie să fie una veritabilă, susceptibilă să dea naștere unor interpretări diferite;

– chestiunea de drept să fie ridicată în cursul judecății în fața unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, învestit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță;

– chestiunea de drept să fie esențială, în sensul că de lămurirea ei depinde soluționarea pe fond a cauzei; noțiunea de „soluționare pe fond" trebuie înțeleasă în sens larg, incluzând nu numai problemele de drept material, ci și pe cele de drept procesual, cu condiția ca de rezolvarea acestora să depindă soluționarea pe fond a cauzei;

– chestiunea de drept să fie nouă;

– chestiunea de drept să nu facă obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, iar Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat deja asupra problemei de drept printr-o hotărâre obligatorie pentru toate instanțele (intră în această categorie hotărârile pronunțate într-un recurs în interesul legii și hotărârile preliminare).

59. În speță, aceste condiții sunt îndeplinite.

60. Problema ridicată de instanța de trimitere este o problemă reală, Legea nr. 554/2004 neoferind răspunsuri explicite la aspectele puse în discuție prin întrebările formulate. Astfel, nici art. 24 și nici alte prevederi explicite ale legii nu oferă soluții clare cu privire la termenul în care se poate formula cererea de stabilire a penalităților, perioada pentru care se vor stabili penalitățile și modalitatea de evaluare a acestora. Din punctele de vedere formulate de diverse instanțe din țară rezultă că, deși nu s-a conturat o practică neunitară propriu-zisă, nefiind identificate suficiente hotărâri pronunțate pe aceste aspecte, interpretările propuse de instanțe nu sunt convergente, preconizându-se o mare varietate de soluții. Acest fapt confirmă aprecierea instanței de trimitere, în sensul că art. 24 din Legea nr. 554/2004 ridică reale probleme de interpretare.

61. De asemenea, problema prezintă noutate, întrucât art. 24 din Legea nr. 554/2004 a primit forma supusă analizei prin Legea nr. 138/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative conexe (*Legea nr. 138/2014*), publicată în M. Of. nr. 753 din 16 octombrie 2014. De la data modificării nu a existat o cazuistică suficient de vastă care să permită conturarea unei practici stabile a instanțelor de judecată. În plus, prin Decizia nr. 898 din 17 decembrie 2015, Curtea Constituțională a constatat că soluția legislativă potrivit căreia încheierea prevăzută de art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004 este „definitivă" este neconstituțională. Soluția de dată recentă a instanței constituționale se răsfrânge și asupra modalității de interpretare a alin. (4) din articolul menționat.

62. Cât privește celelalte condiții se constată că problema de drept a fost ridicată în fața Curții de Apel Iași, în cursul judecății unei cereri de apel (ultima cale de atac) formulate împotriva unei sentințe date în condițiile art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004, de interpretarea acestui articol depinzând, în mod vădit, soluția ce se va da apelului.

63. În fine, se reține că interpretarea acestui articol nu face obiectul niciunui recurs în interesul legii.

B. *Cu privire la chestiunea de drept supusă dezlegării*

64. Cu titlu prealabil se impun a fi făcute unele precizări.

65. Procedura de executare silită a hotărârilor de contencios administrativ prin care autoritatea publică este obligată să încheie, să înlocuiască sau să modifice actul administrativ, să elibereze un alt înscris sau să efectueze anumite operațiuni administrative (obligații de a face care implică faptul personal al

debitorului), așa cum este reglementată prin art. 24 din Legea nr. 554/2004 în forma în vigoare după adoptarea Legii nr. 138/2014, presupune două etape:

a) Într-o primă etapă, conform art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004, la solicitarea creditorului, instanța de executare aplică conducătorului autorității publice sau, după caz, persoanei obligate o amendă de 20% din salariul minim brut pe economie pe zi de întârziere, care se face venit la bugetul de stat, iar reclamantului îi acordă penalități, în condițiile art. 905 CPC (art. 906 după numerotarea realizată în urma republicării). Dispozițiile art. 906 alin. (2) și (3) CPC vorbesc de obligarea debitorului la plata în favoarea creditorului a unei penalități de la 100 la 1.000 lei pe zi de întârziere, stabilită până la executarea obligației, dacă obligația nu este evaluabilă în bani, sau a unei penalități între 0,1% și 1% din valoarea obiectului obligației, pe zi de întârziere, dacă obligația este evaluabilă în bani.

b) Într-o a doua etapă, dispozițiile alin. (4) al art. 24 din Legea nr. 554/2004, care se suprapun în parte prevederilor din art. 906 alin. (4) CPC, prevăd că *„Dacă în termen de 3 luni de la data comunicării încheierii de aplicare a amenzii și de acordare a penalităților debitorul nu execută obligația prevăzută în titlul executoriu, instanța de executare, la cererea creditorului, va fixa suma definitivă ce se va datora statului și suma ce i se va datora lui cu titlu de penalități, prin hotărâre dată cu citarea părților. Totodată, prin aceeași hotărâre, instanța va stabili, în condițiile art. 891 CPC (devenit art. 892 în urma republicării – n.n.), despăgubirile pe care debitorul le datorează creditorului pentru neexecutarea în natură a obligației."*

66. Alineatul (5) al aceluiași articol prevede că *„În lipsa cererii creditorului compartimentul executări civile al instanței de executare va solicita autorității publice relații referitoare la executarea obligației cuprinse în titlul executoriu și, în cazul în care obligația nu a fost integral executată, instanța de executare va fixa suma definitivă ce se va datora statului prin hotărâre dată cu citarea părților"*.

67. Se constată că solicitarea de interpretare a dispozițiilor art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004 comportă trei aspecte distincte.

68. Sub un prim aspect se solicită Înaltei Curți de Casație și Justiție să precizeze termenul înăuntrul căruia creditorul poate formula cererea de calculare a penalităților în condițiile alineatului menționat.

69. Într-o opinie, pe care nu o împărtășim, se apreciază că termenul este enunțat chiar de legiuitor în cuprinsul art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004, fiind de 3 luni de la data comunicării încheierii de aplicare a amenzii și de acordare a despăgubirilor [eventual de la data rămânerii definitive a

acestei încheieri, în condițiile în care, în urma Deciziei nr. 898/2015 a Curții Constituționale, încheierea pronunțată în temeiul art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004 nu mai este definitivă].

70. În primul rând se constată că analiza textului legii exclude o astfel de interpretare. Legiuitorul condiționează formularea cererii creditorului de constatarea faptului că *în termen de 3 luni de la data comunicării încheierii de aplicare a amenzii și de acordare a penalităților debitorul nu execută obligația prevăzută în titlul executoriu*. Așadar, termenul de 3 luni se referă la perioada în care debitorul, sub presiunea sancțiunilor aplicate prin încheierea pronunțată în condițiile art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004, ar trebui să execute hotărârea, nu la perioada în care creditorul trebuie să acționeze prin formularea unei cereri în condițiile art. 24 alin. (4) din același act normativ. Termenul de trei luni este, așadar, un termen prohibitiv pentru creditor, nu un termen de decădere.

71. De altfel, dacă s-ar accepta interpretarea enunțată mai sus, în sensul că termenul de 3 luni este un termen de decădere, ar rezulta că legea nu prevede niciun termen prohibitiv pentru creditor, acesta fiind îndreptățit să solicite stabilirea amenzii definitive și a penalităților imediat după pronunțarea (eventual rămânerea definitivă) a încheierii de aplicare a acestor sancțiuni. Prin aceste consecințe s-ar nega însăși rațiunea reglementării în două etape a procedurii de aplicare a măsurilor coercitive, care este aceea de a pune, într-o primă etapă, presiune pe debitor pentru ca acesta să execute hotărârea judecătorească și doar dacă această presiune se dovedește ineficientă se trece, în a doua etapă, la stabilirea unor sume concrete și a unor despăgubiri pentru neexecutare. Negându-se existența unui termen prohibitiv înăuntrul căruia să se aștepte ca măsurile coercitive să dea rezultate, întreaga procedură devine doar o procedură de stabilire a unor sancțiuni, fără nicio finalitate practică în planul executării silite.

72. În sprijinul acestei interpretări se mai invocă, este adevărat, și parag. 68 din Decizia nr. 16 din 6 martie 2017 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept. În cadrul hotărârii menționate, Înalta Curte de Casație și Justiție a avut de răspuns la întrebarea dacă, în interpretarea dispozițiilor art. 906 alin. (4) CPC, este admisibilă formularea mai multor cereri de fixare a sumei definitive în condițiile în care obligația stabilită prin titlul executoriu nu este dusă la îndeplinire.

73. Instanța supremă a răspuns în sensul că *„În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 906 alin. (4) CPC nu este admisibilă formularea mai multor cereri de fixare a sumei definitive datorate de debitor cu titlu de penalități."*

74. Între argumentele care fundamentează această interpretare, în parag. 68 din decizie, se arată că *„art. 906 alin. (4) CPC permite creditorului formularea unei cereri de fixare a sumei fixe datorate de debitor cu titlu de penalități, în termen de trei luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalității: «Dacă în termen de 3 luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalității debitorul nu execută obligația prevăzută în titlul executoriu, instanța de executare, la cererea creditorului, va fixa suma definitivă ce i se datorează cu acest titlu (...).»*

Or, în ipoteza în care creditorul s-ar putea adresa instanței de executare cu cereri succesive având ca obiect stabilirea sumei definitive datorate de debitor cu titlu de penalități, condiția formulării fiecărei cereri în termen de trei luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalității nu ar mai putea fi, în mod evident, respectată."

75. Așa cum s-a arătat mai sus, art. 906 alin. (4) are un conținut similar art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004, existând rațiuni pentru care, cel puțin sub aspectele care se suprapun, cele două articole să fie interpretate în mod similar, afară de situația în care există argumente contrare deduse din specificitatea raporturilor de contencios administrativ.

76. De asemenea este unanim acceptat faptul că nu doar dispozitivul unei hotărâri judecătorești dobândește autoritate de lucru judecat, ci și considerentele pe care acesta se sprijină, inclusiv cele prin care s-a rezolvat o chestiune litigioasă [art. 430 alin. (2) CPC].

77. Trebuie, însă, observat că în Decizia nr. 16/2017 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, argumentul cuprins la parag. 68 nu constituie argumentul principal în susținerea soluției, ci un argument indirect, cu rol marginal în fundamentarea soluției. Existența unui termen de decădere de trei luni este doar enunțată, nu și motivată, ceea ce face ca acest aspect să nu poată fi considerat un aspect dezbătut și tranșat în mod efectiv prin hotărârea menționată.

78. De altfel, în paragraful imediat anterior, aceeași instanță precizează că, *„Dacă legiuitorul ar fi dorit să lase deschisă creditorului posibilitatea de a formula, în temeiul art. 906 alin. (4) CPC, cereri succesive de stabilire a sumei finale datorate de debitor cu titlu de penalități, nu ar mai fi menționat în mod expres caracterul definitiv al sumei stabilite de instanță cu acest titlu, după scurgerea unui termen de trei luni de la data comunicării încheierii (s.n.) prin care a dispus aplicarea respectivelor penalități"*. Această contradicție confirmă, o dată în plus, faptul că problema naturii termenului de trei luni, reglementat de art. 906 alin. (4) CPC, nu a constituit un aspect decis de instanță și nu se poate bucura de autoritate de lucru judecat.

79. În plus, contrar acestei interpretări, se constată că, în Decizia nr. 5 din 17 ianuarie 2017, Curtea Constituțională, având de analizat constituționalitatea art. 906 alin. (1) și (4) CPC, precizează la parag. 19 că *„stabilirea unei sume definitive nu se poate face în lipsa unei cereri a creditorului sau înaintea termenului de trei luni, chiar dacă debitorul ar solicita aceasta"*.

80. Nici analiza dispozițiilor alin. (5) al art. 24 nu poate conduce la o altă concluzie. Potrivit acestui text de lege, *„În lipsa cererii creditorului, după împlinirea termenului prevăzut la alin. (4), compartimentul executări civile al instanței de executare va solicita autorității publice relații referitoare la executarea obligației cuprinse în titlul executoriu și, în cazul în care obligația nu a fost integral executată, instanța de executare va fixa suma definitivă ce se va datora statului prin hotărâre dată cu citarea părților."* Din acest text de lege nu se poate desprinde ideea unei decăderi a creditorului din dreptul de a formula cererea reglementată de alin. (4), ci doar a reglementării unei calități procesuale active alternative în ceea ce privește amenda stabilită în beneficiul statului.

81. Legiuitorul a avut în vedere faptul că, în ceea ce privește această amendă, pe de o parte, inițiativa aparținut creditorului obligației principale [care a formulat o cerere în condițiile alin. (3) al art. 24] dar, pe de altă parte, amenda este stabilită în beneficiul statului. Era firesc, în aceste condiții, ca creditorul obligației principale să poată continua demersul său inclusiv cu privire la amendă, dar, pe de altă parte, trebuia să se recunoască și statului posibilitatea de a urmări executarea propriei creanțe în cazul în care creditorul obligației principale nu dă dovadă de diligență maximă și nu formulează cererea de stabilire a sumelor finale, de îndată ce acest drept îi este recunoscut.

82. Evident, în măsura în care amenzile finale sunt stabilite ca urmare a demersurilor instanței de executare, creditorul mai poate solicita, înăuntrul termenului de prescripție, în condițiile art. 24 alin. (4), doar stabilirea penalităților și a despăgubirilor pentru neexecutare, problema amenzilor fiind deja tranșată.

83. Așadar, termenul de trei luni, reglementat de art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004, este un termen prohibitiv, nu un termen de decădere.

84. În consecință, se constată că nici articolul analizat și nici alte prevederi cuprinse în Legea nr. 554/2004 nu prevăd termenul în care o astfel de solicitare poate fi formulată, termenul de trei luni nereferindu-se, așa cum s-a arătat mai sus, la acest aspect.

85. Or, dacă legea specială tace, termenul în care poate fi formulată cererea nu poate fi decât termenul general de prescripție, în completarea legii speciale aplicându-se norma generală. Întrucât procedura se situează în faza de executare a unei hotărâri judecătorești, sunt incidente prevederile art. 706 CPC referitoare la prescripția dreptului de a cere executarea silită. Potrivit alin. (1) teza I din acest articol, *„(1) Dreptul de a obține executarea silită se prescrie în termen de 3 ani, dacă legea nu prevede altfel"*.

86. Articolul 706 alin. (2) teza I CPC prevede că *„Termenul de prescripție începe să curgă de la data când se naște dreptul de a obține executarea silită"*. Aplicându-se acest principiu la particularitățile procedurii executării silite reglementate de Legea nr. 554/2004, rezultă că termenul de prescripție nu poate să curgă decât de la data la care creditorul este îndreptățit să formuleze cererea de calculare a penalităților.

87. În concret, termenul curge de la data executării obligației sau, în caz de neexecutare, de la data împlinirii termenului de trei luni înăuntrul căruia debitorul putea executa în natură obligația, acesta fiind momentul de la care creditorul are posibilitatea de a formula cererea în condițiile art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004.

88. În concluzie, în interpretarea prevederilor art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004, termenul în care creditorul poate solicita fixarea sumei ce i se datorează de către debitor cu titlu de penalități este termenul de prescripție a executării silite, de 3 ani, reglementat de art. 706 CPC, termen care curge de la data executării obligației sau, în caz de neexecutare, de la data expirării termenului de trei luni, înăuntrul căruia debitorul avea posibilitatea să execute în natură obligația.

89. Sub un al doilea aspect, prin sesizare se solicită Înaltei Curți de Casație și Justiție să precizeze perioada pentru care se calculează penalitățile în procedura reglementată de art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004.

90. Cu privire la această întrebare se constată că soluționarea ei presupune stabilirea, pe de o parte, a datei de la care se calculează penalități și, pe de altă parte, a datei până la care curg acestea.

91. Ca principiu trebuie menționat că aplicarea penalităților se realizează în procedura reglementată de art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004, instanța învestită în temeiul acestui articol având obligația să stabilească perioada pentru care se calculează penalitățile.

92. În ceea ce privește data de la care se aplică penalități, hotărârea instanței învestite în temeiul art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004 are

autoritate de lucru judecat, instanța învestită cu o cerere a creditorului în temeiul art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004 neavând decât competența de a calcula penalitățile, conform criteriilor stabilite prin hotărârea anterioară.

93. În schimb, în ceea ce privește data până la care se stabilesc penalitățile, art. 906 alin. (3) CPC, la care face trimitere art. 24 din Legea nr. 554/2004, prevede că penalitățile se stabilesc *„până la executarea obligației prevăzute în titlul executoriu"*.

94. Această sintagmă trebuie interpretată în contextul întregului art. 24 din Legea nr. 554/2004, analiza coroborată conducând la concluzia că aceste penalități nu pot curge după împlinirea termenului de trei luni, în care debitorul ar fi trebuit să își execute obligația.

95. Din analiza alin. (4) al art. 24 rezultă că după expirarea termenului de trei luni se consideră că mijloacele coercitive utilizate nu au avut eficiență și executarea silită nu este posibilă. Acesta este motivul pentru care, după împlinirea termenului în discuție, se procedează la stabilirea unor sume definitive atât în ceea ce privește amenzile aplicate în favoarea statului, cât și în ceea ce privește penalitățile acordate creditorului. În plus, prin aceeași încheiere se acordă și despăgubiri pentru neexecutarea obligației, în condițiile art. 892 CPC. Acordarea acestor despăgubiri pentru neexecutare confirmă, o dată în plus, faptul că în concepția legiuitorului o executare a sentinței, după expirarea termenului de 3 luni de la momentul aplicării amenzilor și penalităților, nu mai este previzibilă.

96. În raport cu această interpretare rezultă că sintagma *„până la executarea obligației prevăzute în titlul executoriu"* trebuie înțeleasă în sensul că cel târziu *până la împlinirea termenului de trei luni, reglementat de art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004*, întrucât, după împlinirea acestui termen, nu mai este posibilă o executare în natură a obligației.

97. Ar fi, de altfel, disproporționat să i se recunoască creditorului posibilitatea de a influența întinderea sancțiunilor prin alegerea momentului la care formulează cererea de stabilire a sumelor finale. Penalitățile reglementate de art. 24 din Legea nr. 554/2004 au exclusiv un scop coercitiv, ele nu au un caracter reparator, nu corespund unui prejudiciu produs în patrimoniul creditorului (pentru repararea prejudiciului suferit de creditor ca urmare a neexecutării obligației înscrise în titlul executoriu se acordă despăgubiri în condițiile art. 892 CPC). Rațiunile pentru care legiuitorul a permis o sporire a patrimoniului creditorului cu valoarea penalităților, rațiuni care sunt legate de efortul de a impune executarea în natură a obligației principale, încetează

din momentul în care o astfel de executare în natură nu mai este previzibilă, acceptându-se transformarea obligației de a face, în mod definitiv, într-o obligație de a da o sumă de bani.

98. În consecință, instanța învestită cu o cerere întemeiată pe dispozițiile art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004 calculează penalități de la momentul indicat în încheierea pronunțată în cadrul procedurii reglementate de art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004, până la momentul executării obligației prevăzute în titlul executoriu, dar nu mai târziu de data la care se împlinește termenul de trei luni înăuntrul căruia debitorul avea posibilitatea să execute în natură obligația.

99. În fine, ultima parte a întrebării se referă la posibilitatea ca, în cadrul procedurii reglementate de alin. (4) al art. 24 din Legea nr. 554/2004, instanța să stabilească valoarea obiectului la care se aplică penalitățile de întârziere, în ipoteza în care instanța prevăzută de art. 24 alin. (3) din aceeași lege nu a stabilit acest lucru.

100. Unele instanțe au opinat în sensul că o astfel de posibilitate nu există, întrucât s-ar ajunge ca instanța prevăzută de art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004 să se substituie în atribuții instanței prevăzute de art. 24 alin. (3) din aceeași lege.

101. Trebuie făcută o distincție cu privire la acest aspect: există, pe de o parte, situația, cel puțin teoretică, în care instanța prevăzută de art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004 nu indică nimic cu privire la obiectul la care se aplică penalitățile stabilite în cotă procentuală și, pe de altă parte, situația în care această instanță stabilește că respectivele penalități se aplică la valoarea obiectului litigiului, fără a arăta care este, în concret, această valoare. Întrebarea instanței de trimitere se referă, mai degrabă, la această din urmă ipoteză.

102. În prima situație s-ar putea susține, strict teoretic, că instanța prevăzută de art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004 nu se poate substitui instanței prevăzute de art. 24 alin. (3) din aceeași lege, ci trebuie să se limiteze a interpreta voința acesteia, iar, în cazul în care această voință nu poate fi identificată, singura soluție ar fi lămurirea dispozitivului. În cazul particular pe care îl analizăm însă, având în vedere prevederea legală cuprinsă în art. 906 alin. (3) CPC în care se precizează că penalitățile se calculează ca procentaj din valoarea obiectului obligației, interpretarea voinței instanței care a stabilit penalitățile nu ridică, de principiu, nicio problemă serioasă, fiind de presupus, chiar în lipsa unei precizări explicite, că instanța a avut în vedere valoarea indicată de legiuitor.

103. În schimb, în ceea ce privește calculul efectiv al valorii obiectului obligației, atunci când instanța învestită în temeiul art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004 a stabilit că penalitățile se aplică la valoarea obiectului litigiului, fără a arăta care este, în concret, această valoare, nu există niciun motiv pentru care instanța prevăzută de art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004 să nu poată efectua ea însăși acest calcul. Actul de decizie este apanajul instanței prevăzute de art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004, dar chestiunile de calcul pot fi lăsate în sarcina instanței prevăzute de art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004. Trebuie observat faptul că valoarea obiectului obligației este exterioară atât procedurii reglementate de art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004, cât și procedurii reglementate de art. 24 alin. (3) din aceeași lege, regăsindu-se în cadrul litigiului de fond care s-a finalizat cu hotărârea supusă executării. Față de această situație nu există niciun argument pertinent pentru care instanța prevăzută de art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004 să fie singura în măsură să calculeze această valoare, mai ales în condițiile în care este posibil ca respectiva valoare să fie deja stabilită în cadrul litigiului de fond.

104. În consecință, în cadrul procedurii reglementate de art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004, instanța de judecată poate stabili valoarea obiectului obligației la care se aplică penalitățile de întârziere stabilite în procent pe zi de întârziere, în ipoteza în care instanța prevăzută la art. 24 alin. (3) din aceeași lege nu a stabilit acest lucru.

Înalta Curte de Casație și Justiție, în numele legii, decide:

Admite sesizarea privind pronunțarea unei hotărâri prealabile, formulată de Curtea de Apel Iași, Secția de contencios administrativ și fiscal în dosarul nr. 2.711/99/2016, și, în consecință, stabilește că:

În interpretarea prevederilor art. 24 alin. (4) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare:

– termenul în care creditorul poate solicita fixarea sumei ce i se datorează de către debitor cu titlu de penalități este termenul de prescripție a executării silite, de 3 ani, reglementat de art. 706 CPC, termen care curge de la data executării obligației sau, în caz de neexecutare, de la data expirării termenului de trei luni, înăuntrul căruia debitorul avea posibilitatea să execute în natură obligația;

– penalitățile stabilite în procent pe zi de întârziere se calculează de la momentul indicat în încheierea pronunțată în cadrul procedurii reglementate de art. 24 alin. (3) din Legea nr. 554/2004, cu modificările și completările

ulterioare, până la executarea obligației, dar nu mai târziu de momentul expirării termenului de trei luni, înăuntrul căruia debitorul avea posibilitatea să execute în natură obligația, în caz de neexecutare;

– în cadrul procedurii reglementate de art. 24 alin. (4) din Legea nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare, instanța de judecată poate stabili valoarea obiectului obligației la care se aplică penalitățile de întârziere stabilite în procent pe zi de întârziere, în ipoteza în care instanța prevăzută la art. 24 alin. (3) din aceeași lege nu a stabilit acest lucru.

Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 521 alin. (3) CPC.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Asociații de proprietari

Legea nr. 196/2018 privind înființarea, organizarea și funcționarea asociațiilor de proprietari și administrarea condominiilor

Teona Elena Rădulescu

ISBN 978-606-27-1213-6
55 de lei, 312 pagini

Odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 196/2018 privind înființarea, organizarea și funcționarea asociațiilor de proprietari și administrarea condominiilor, s-a impus apariția editorială a unei lucrări – cu o structură simplă, clară și ușor de parcurs – care să ofere cititorilor premisele necesare pentru dobândirea unei viziuni de ansamblu asupra noului act normativ.

În prezenta lucrare sunt analizate și explicate dispozițiile Legii nr. 196/2018 atât prin prisma noutăților aduse, dar și prin raportare la doctrina deja existentă și practica judiciară relevantă în materie, în măsura în care își păstrează actualitatea în noul context legislativ.

Comentariile punctuale, cu rol explicativ, analizează în special elementele de noutate și efectele juridice ale acestora și sunt urmate de expunerea pe scurt a unor soluții din practica relevantă a instanțelor judecătorești.

Acest comentariu este adresat atât practicienilor dreptului (magistrați, avocați, consilieri juridici etc.), dar și acelor profesioniști a căror activitate presupune construcția, dezvoltarea și administrarea de condominii, precum și tuturor persoanelor implicate în activitatea asociației de proprietari, fie în calitate de simpli membri ai asociației, fie în cea de persoane împuternicite să reprezinte interesele asociației sau să îndeplinească anumite funcții în cadrul acesteia.

UNIVERSITY LIBRARY

Executarea silită în Codul de procedură civilă

Comentariu pe articole

Mădălina Dinu, Roxana Stanciu

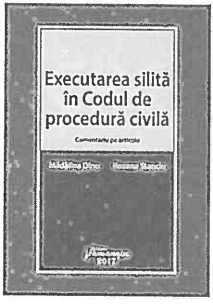

ISBN 978-606-27-0782-8
75 de lei, 704 pagini

După patru ani de la adoptarea Codului de procedură civilă, timp în care atât doctrina, cât și practica au avut de răspuns unui număr important de probleme legate de executarea silită în lumina noilor dispoziții legale, ne-am propus o abordare nouă a Cărții a V-a a Codului.

Această lucrare, structurată sub forma unui comentariu preponderent practic al Cărții a V-a, propune o revizitare a dispozițiilor legale atât din perspectiva doctrinei dezvoltate pe marginea lor, cât și din cea a practicii judiciare. În concret, fiecare articol este urmat de comentarii teoretice și practice, orientate spre o mai bună înțelegere și aplicare a dispozițiilor legale, dar și de extrase relevante din hotărâri judecătorești ale instanțelor de executare din întreaga țară.

Pe lângă comentarii, se vor regăsi în cuprinsul acestei lucrări dezlegări date de instanțe problemelor de drept în cadrul executării silite, culese din mai mult de 250 de hotărâri judecătorești, dintre care aproximativ 150 de hotărâri nepublicate până acum. Sunt redate, de asemenea, dezlegări date de Înalta Curte de Casație și Justiție cu relevanță în materia executării, trecute prin filtrul practicii judiciare, decizii ale Curții Constituționale și soluții de principiu adoptate în cadrul întâlnirilor de unificare a practicii Curților de Apel din întreaga țară.

La data trimiterii prezentei cărți spre tipar, pe rolul Camerei Deputaților se afla, în faza finală de adoptare, Legea de aprobare a O.U.G. nr. 1/2016, prin care sunt operate câteva modificări, pe alocuri de substanță, ale dispozițiilor Codului de procedură civilă, relevante în materia executării silite. Toate aceste modificări au fost incluse și în comentariul nostru, însoțite de observațiile autorilor asupra consecințelor pe care le va produce în practică adoptarea fiecăreia dintre ele. Între timp, procedura legislativă s-a finalizat, iar Legea nr. 17/2017 a fost publicată în Monitorul Oficial.

Prin urmare, sperăm ca această lucrare să se dovedească un document util pentru practicienii interesați sau implicați în aplicarea dispozițiilor legale privitoare la executarea silită, un domeniu permanent generator de întrebări și situații practice demne de discuție.

BUCHAREST UNIVERSITY LIBRARY

Executarea silită. Partea generală

Principiile generale • Titlurile executorii • Participanții • Declanșarea și efectuarea executării • Incidente în legătură cu executarea silită • Prescripția dreptului de a obține executarea silită • Contestația la executare

Nicolae-Horia Țiț

ISBN 978-606-27-0503-9
59 de lei, 392 de pagini

Lucrarea analizează instituțiile grupate în *Titlul I. Dispoziții generale* din Cartea a V-a a noului Cod de procedură civilă, respectiv noțiunile generale și principiile, titlurile executorii, participanții, declanșarea și desfășurarea executării silite, incidentele care pot apărea pe parcursul sau în legătură cu executarea silită, prescripția dreptului de a obține executarea silită și contestația la executare. Într-un al doilea volum, aflat în curs de elaborare, vor fi analizate și celelalte două titluri care alcătuiesc *„partea specială"* a executării silite – urmărirea silită asupra bunurilor debitorului și executarea silită directă.

De reținut că sunt integrate și recentele modificări aduse Codului de procedură civilă prin O.U.G. nr. 1/2016 (adoptată ca urmare a constatării, prin Decizia nr. 895/2015 a Curții Constituționale, a neconstituționalității art. 666 C.proc.civ.), care au vizat, în principal, procedura încuviințării executării, dar care au mai modificat și textele ce reglementează înregistrarea cererii de executare, titlurile executorii, poprirea și executarea ipotecii mobiliare.

Cartea este adresată în primul rând studenților de la facultățile de drept, autorul fiind și titularul disciplinei *Executare silită* la Facultatea de Drept a Universității Al.I. Cuza din Iași, însă modalitatea detaliată de prezentare a problematicii, fundamentată pe numeroase exemple din practica judiciară recentă, va reprezenta un punct de interes pentru toți profesioniștii implicați în activitatea practică de executare silită – executori judecătorești, avocați și magistrați.

Fișe de procedură civilă

Gabriel Boroi, Mirela Stancu

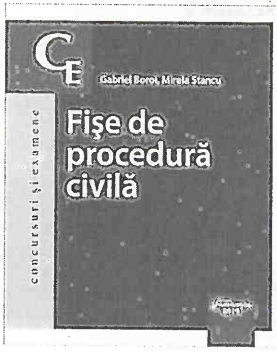

ISBN 978-606-27-1212-9
160 de lei, 736 de pagini

La patru ani de la publicarea lucrării *Drept procesual civil* (aflată acum la cea de a patra ediție), echipa Gabriel Boroi & Mirela Stancu revine cu un nou proiect editorial – *Fișe de procedură civilă*, dedicat studenților, masteranzilor și absolvenților care se pregătesc pentru examenele de admitere și definitivat în profesiile juridice, vizând o analiză axată, în special, pe prezentarea teoretică a instituțiilor dreptului procesual civil, astfel cum au fost acestea configurate, respectiv, reconfigurate, prin noul cod, intrat în vigoare în februarie 2013.

Fișele de procedură civilă analizează întreaga materie într-o manieră sintetică și concentrată, eliminând orice referințe la dezbateri teoretice sau probleme incidentale din practică și păstrând numai esența, pentru a favoriza cursivitatea lecturii, astfel încât cel care va învăța după această carte să deprindă mecanismele procedurii civile într-o manieră cât mai structurată, logică și clară.

Autorii nu au renunțat însă la niciuna din informațiile importante, la problemele de drept ridicate în practică, iar în unele cazuri chiar au revenit asupra unor soluții avansate anterior, de exemplu, în privința momentului de la care curge termenul de apel în cazul în care, în procedura specială a evacuării din imobilele folosite sau ocupate fără drept, instanța dispune odată cu evacuarea și obligarea pârâtului la plata chiriei sau a arenzii exigibile.

De asemenea, având în vedere că, recent, a fost adoptată și a intrat în vigoare Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, în prezenta lucrare au fost avute în vedere și modificările aduse prin acest act normativ, inclusiv impactul lor asupra unor texte de lege nemodificate sau asupra unor soluții sau opinii anterioare.

BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative aduce o serie de modificări importante mai multor instituții de drept procesual civil. Unele dintre acestea au fost impuse de decizii ale Curții Constituționale, în timp ce altele au la bază schimbarea de optică a legiuitorului cu privire la soluțiile legislative anterioare.

În prezenta lucrare, structurată sub forma unui comentariu pe articole, autorii fac o analiză a fiecărei modificări și încearcă să anticipeze efectele practice ale acestora. De asemenea, cartea include și o selecție de jurisprudență relevantă a Curții Constituționale și a Înaltei Curți de Casație și Justiție, cuprinzând deciziile de neconstituționalitate, respectiv cele date în recurs în interesul legii sau în dezlegarea chestiunilor de drept care au stat la baza sau care sunt în legătură cu noile reglementări.

Preț: 50 de lei

ISBN 978-606-27-1231-0

9 786062 712310

www.hamangiu.ro

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITARA